

MAGYAR RENDÉSZET

XIX. évfolyam
2019/4.

BARNUCZ Nóra: IKT-eszközökkel támogatott (rendészeti) nyelvoktatás

CHRISTIÁN László – KARDOS Pál: Sokszínű polgárország: New Yorktól az NKE egyetemi polgárországig

ERDŐS Ágnes – GÁSPÁR Miklós: A lőkiképzés szerepe a magyar rendészeti felsőoktatásban

MÁTÉS Gábor: Gondolatok a jó és a rossz oktatásról – A pedagógia szerepe a felsőoktatásban

MOLNÁR Katalin – URICSKA Erna: A Café módszer alkalmazásának tapasztalatai a rendészeti felsőoktatásban

ROTTLER Violetta: Gondolatok a magánbiztonság köréből

SCHUBAUERNÉ HARGITAI Veronika: A civiljogi tárgyak oktatásának gyakorlati problémái

ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella: Gendernyelvészet az érak, a kultúrantropológia és a lingvisztikai szintek tükrében

BACSÁRDI József: Magyarország önkormányzati rendészetének története

Gergely MOGYORÓDI: Selection of Police Personnel: A Case Study of Slovenia

JUHÁSZ Anikó: Hatékonyság a közlekedésrendészetben

PAPP Dávid: Szélsőséges időjárási viszonyokkal, extrém hőséggel kapcsolatos vezetői, parancsnoki feladatok

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:

A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:

Alapító szerkesztőbizottsági elnök:

Szerkesztőbizottsági tagok:

Főszerkesztő:

Szerkesztőségi titkár:

Szerkesztőségi munkatárs:

Olvasószerkesztők:

Szerkesztőség:

Prof. Dr. Ruzsonyi Péter bv. dandártábornok, egyetemi tanár, dékán

Prof. Dr. [Katona Géza] ny. r. dandártábornok, c. egyetemi tanár, az MTA doktora

Prof. Dr. Blaskó Béla ny. r. vezérőrnagy, PhD/CSc, egyetemi tanár

Dr. Andrej Sotlar PhD, egyetemi docens, dékán, Maribori Egyetem Büntető

Igazságszolgáltatási és Biztonságtudományi Kar (Szlovénia)

Prof. Dr. Barabás A. Tünde osztályvezető, OKRI, tanszék- és intézetvezető

egyetemi tanár, NKE RTK

Dr. habil. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, egyetemi docens, NKE RTK

Dr. Felkai László közigazgatási államtitkár, BM

Prof. Dr. Finszter Géza egyetemi tanár, az MTA doktora, NKE RTK

Prof. Dr. Haller József tanszékvezető egyetemi tanár, NKE RTK

Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, az MRTT főtábornoka

Prof. Dr. Kerezi Klára egyetemi tanár, doktori iskola vezető, NKE RTK

Dr. Madai Sándor tanszékvezető egyetemi docens, DE ÁJK

Dr. Marek Faldowski PhD, rendőr ezredes, parancsnok-reaktor,

Szczytnói Rendőr Akadémia (Lengyelország)

Prof. Dr. Mezey Barna egyetemi tanár, az MTA doktora, ELTE

Dr. Fialka György PhD, elnök, SzVMSzK

Prof. Dr. Sallai János r. ezredes, tanszékvezető egyetemi tanár, NKE RTK

Dr. habil. Christián László r. ezredes, tanszékvezető, egyetemi docens

Dr. Németh Zsolt PhD, ny. r. ezredes, egyetemi docens

Kontráné Lovas Petra oktatásszervezési referens

Balla Nóra, Gergely Zsuzsanna

1083 Budapest, Üllői út 82.

magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074

XIX. évfolyam, 2019/4. szám

Kiadó:

Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft.

1089 Budapest, Orczy út 1.

www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

A kiadásért felel: Koltányi Gergely ügyvezető igazgató

Nyomdai kivitelezés: Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft.

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)

ISSN 1787-050X (online)

Megjelenik évente 4 alkalommal.

Magyar Rendészet

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE NATIONAL UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Chairman of the Editorial Board:
Honorary Chairman of the Editorial Board:
Founding Chairman of the Editorial Board:

Prof. Dr. Péter Ruzsonyi corr. brigadier general,
Prof. Dr. Géza Katona ret. pol. brigadier general, hon. university professor,
doctor of the Hungarian Academy of Sciences
Prof. Dr. Béla Blaskó pol. major general, PhD/CSc, university professor

Editorial Board:

Dr. Andrej Sotlar PhD, associate professor, dean, University of Maribor,
Faculty of Criminal Justice and Security (Slovenia)
Prof. Dr. Andrea Tünde Barabás head of department, National Institute of
Criminology, university professor and head of Institute of Criminal Sciences,
NUPS, Faculty of Law Enforcement
Dr. habil. József Boda associate professor, ret. major general, NUPS, Faculty
of Law Enforcement
Dr. László Felkai under-secretary for public administration, Ministry of Interior
Prof. Dr. Géza Finszter university professor, doctor of the Hungarian,
Academy of Sciences, Faculty of Law, National University of Public Service
Prof. Dr. József Haller university professor, head of department,
Faculty of Law Enforcement, National University of Public Service
Dr. Frigyes Janza ret. pol. major general, general secretary of the Hungarian,
Association of Police Science
Prof. Dr. Kerezi Klára university professor, Faculty of Law Enforcement,
National University of Public Service
Dr. Sándor Madai associate professor, head of department, Faculty of Law,
University of Debrecen
Dr. Marek Fałdowski PhD, police colonel, Commandant-Rector of the Police
Academy in Szczytno (Poland)
Prof. Dr. Barna Mezey university professor, doctor of the Hungarian,
Academy of Sciences, Eötvös Loránd University
Dr. György Fialka PhD, chairman, Chamber of Bodyguards,
Property Protection and Private Detectives
Prof. Dr. János Sallai pol. colonel, university professor, head of department,
Faculty of Law Enforcement, National University of Public Service

Managing editor:

Dr. habil. László Christián pol. colonel, associate professor,
head of department

Editorial manager:

Dr. Zsolt Németh PhD, ret. pol. colonel, associate professor

Editorial staff:

Petra Kontrane Lovas education organization assistant

Proofreaders:

Nóra Balla, Zsuzsanna Gergely

Editorial Office:

H-1083 Budapest, Üllői út 82.
magyarrendeszett@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XIX. 2019/4.

Publisher:

Ludovika University Press Non-Profit Ltd.

www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

H-1089 Budapest, Orczy út 1.

Responsible for publishing: Gergely Koltányi, Managing Director

Print and bind: Ludovika University Press Non-Profit Ltd.

ISSN 1586-2895 (printed)

ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.

Tartalom

Szerzőink	7
Lektoraink	9
Szerkesztői köszöntő	11

„Sokszínű kar” konferencia publikációk

BARNUCZ Nóra: IKT-eszközökkel támogatott (rendészeti) nyelvoktatás	15
CHRISTIÁN László – KARDOS Pál: Sokszínű polgárország: New Yorktól az NKE egyetemi polgárországig	33
ERDŐS Ágnes – GÁSPÁR Miklós: A lőkiképzés szerepe a magyar rendészeti felsőoktatásban	53
MÁTÉS Gábor: Gondolatok a jó és a rossz oktatásról – A pedagógia szerepe a felsőoktatásban	61
MOLNÁR Katalin – URICSKA Erna: A Café módszer alkalmazásának tapasztalatai a rendészeti felsőoktatásban	69
ROTTLER Violetta: Gondolatok a magánbiztonság köréből	81
SCHUBAUERNÉ HARGITAI Veronika: A civiljogi tárgyak oktatásának gyakorlati problémái	97
ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella: Gendernyelvészet az érák, a kultúranropológia és a lingvisztikai szintek tükrében	105

További publikációk

BACSÁRDI József: Magyarország önkormányzati rendészetének története	119
Gergely MOGYORÓDI: Selection of Police Personnel: A Case Study of Slovenia	139
JUHÁSZ Anikó: Hatékonyság a közlekedésrendészetben	149
PAPP Dávid: Szélsőséges időjárási viszonyokkal, extrém hőséggel kapcsolatos vezetői, parancsnoki feladatok	157

Szerzőink

BACSÁRDI József dr., aljegyző, Bábolnai Közös Önkormányzati hivatal

BARNUCZ Nóra nyelvtanár, NKE Idegennyelvi és Szaknyelvi lektorátus

CHRISTIÁN László dr., habil, rendőr ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, NKE RTK,
Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

KARDOS Pál tanár, NKE RTK Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék,
Zuglói Önkormányzati Rendészet igazgató, Budapesti Polgárőr Szövetség elnök,
Országos Polgárőr Szövetség alelnök

ERDŐS Ágnes r. őrnagy, gyakorlati oktató, NKE RTK, Rendészeti Kiképzési és Nevelési
Intézet

GÁSPÁR Miklós dr., r. alezredes, mesteroktató, NKE RTK, Rendészeti Kiképzési
és Nevelési Intézet

MOGYORÓDI Gergely r. őrnagy, SIRENE Iroda vezetője, PhD-hallgató, NKE
Rendészettudományi Doktori Iskola

JUHÁSZ Anikó pszichológus, PhD-hallgató, NKE Rendészettudományi Doktori Iskola

MÁTÉS Gábor r. őrnagy, mesteroktató, PhD-hallgató, NKE

MOLNÁR Katalin PhD, egyetemi docens, NKE RTK, Rendészeti Magatartástudományi
Tanszék

URICSKA Erna mesteroktató, NKE RTK, Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus

PAPP Dávid r. őrnagy, mesteroktató, NKE RTK, Közbiztonsági Tanszék

ROTTLER Violetta dr., r. őrnagy, tanársegéd, NKE RTK, Magánbiztonsági
és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

SCHUBAUERNÉ HARGITAI Veronika dr., mesteroktató, NKE RTK, Közjogi és Rendészeti
Jogi Tanszék

ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella dr., központvezető, adjunktus, NKE RTK, Idegennyelvi
és Szaknyelvi Központ

Lektoraink

BUDAVÁRI Árpád r. ezredes, rendőrségi főtanácsos, a Sárbogárdi Rendőrkapitányság vezetője, a NKE Rendészettudományi Doktori Iskola hallgatója.

SZAKÁCS Gábor dr., ny. r. ezredes, egyetemi docens, NKE ÁNTK, Emberi Erőforrás Tanszék

KOVÁCS Sándor József dr., r. ezredes, c. főiskolai docens, NKE RTK, Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

ERDŐS Ákos pénzügyőr őrnagy, tanársegéd, NKE RTK, Vám- és Pénzügyőri Tanszék, PhD-hallgató, NKE Rendészettudományi Doktori Iskola

VÁRI Vince dr., PhD, r. alezredes, adjunktus, NKE RTK, Büntetőeljárásjogi Tanszék

MÉSZÁROS Gábor dr., r. alezredes, tanársegéd, NKE RTK, Közbiztonsági Tanszék

FARKAS Johanna dr., egyetemi adjunktus, NKE RTK, Kriminálpszichológia Tanszék

KOZÁRY Andrea dr., egyetemi tanár, NKE Rendészettudományi Doktori Iskola

BALLA Zoltán dr., habilitált egyetemi docens, NKE RTK, Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék

BARTÓKI-GÖNCZY Balázs dr., PhD, adjunktus, NKE ÁNTK, Társadalmi Kommunikáció Tanszék

SZILVÁSY György Péter dr., tanársegéd, NKE RTK, Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék

KOVÁCS István dr., r. őrnagy, egyetemi tanársegéd, NKE RTK, Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék

Szerkesztői köszöntő

1990-ben a legendás jogtudós, az iskolateremtő pedagógus, a Rendőrtiszti Főiskola rendszerváltás utáni első és hangsúlyozottan civil főigazgatója, Kratochwill Ferenc tanár úr bocsátotta útjára a *Magyar Rendészet* elődjének tekinthető *Főiskolai Figyelőt*. A kiadvány egyszerre igyekezett pótolni a BM Tudományszervezési Osztály kiadványát, a *Belügyi Tudományos Közleményeket* és önálló publikációs teret nyújtani a Rendőrtiszti Főiskola mind erőteljesebb tudományos életének is. Alapító felelős szerkesztője Szakács Gábor volt.

1996-tól a Társadalomtudományi Tanszék vezetője, Valcsicsák Imre irányítja a szerkesztőséget, elsősorban a képzés minőségi fejlesztését célozzák meg, ambicionálják, hogy a folyóirat tanulmányai tananyagként is alkalmazhatók legyenek. Megváltozik a folyóirat formája is: jól kezelhető, kisebb méretet ölt, a nyomdai előállítás színvonala is sokat javul.

Az ezredfordulóra már a mai formájában ismert *Magyar Rendészetet* veheti kézbe az olvasó, a szerkesztésért ismét Szakács Gábor vállalja a felelősséget. Ebben az időben már kialakult és stabil szerzői gárda van a lap körül, akik zálogát jelentik a szerkesztőség törekvéseinek, a szakmaiság, a rendészeti, illetve közszolgálati jelleg dominanciájának.

A negyedik „mutáció” 2003-ban indult útjára, ezúttal a szerkesztőbizottság elnökének, Blaskó Bélának a bevezetőjével. A kiadás – objektív okokból – másfél évig szünetelt, a szerzők és az olvasótábor sürgetésére szánta el magát a főiskola vezetése, hogy a már akkor is növekvő nehézségek ellenére biztosítsa a megjelenés feltételeit. A cél most már – nem kis mértékben éppen a folyóirat eredményeire építve – a rendészettudomány önálló diszciplínakénti elfogadtatása a Magyar Tudományos Akadémia illetékes fórumain. Mindez természetesen az egyetemi szintű rendészeti képzés alapjainak a megteremtéséhez is munícióul szolgál.

2006-ban a Szakács Gábor nevével fémjelzett szerkesztőség munkáját a Rendőrtiszti Főiskola munkatársai vették át, de a nyomdai előkészítés és sokszorosítás, valamint a terjesztés is az RTF produktuma lett. A kétezres években több mint egy évtizeden keresztül mindvégig kiemelkedő szerepe volt a szerkesztői munkálatokban Németh Zsolt ezredesnek, az RTF korábbi főigazgató-helyettesének, aki küldetésének tekintette a lap működtetését, a legnehezebb pillanatokban pedig annak megmentését is. A deklarált szándék az volt, hogy a folyóirat profilját még határozottabban a rendészettudomány, valamint a rendészeti gyakorlat elemzése jellemezze, remélve, hogy ez jelentős hozzájárulás lesz a mindinkább konkretizálódó cél, a doktori képzés és az egyetemi kimenet megvalósításához. Tudományos rangot, széles körű kitekintést célzott meg a szerkesztőség, amikor az egyetemek bünygyi tudományos műhelyei és az Országos Kriminológiai Intézet jeles képviselőit, valamint a Magyar Rendészettudományi Társaság emienseit is közreműködésre kérték fel.

2012. január óta a lap kiadója a Nemzeti Közszolgálati Egyetem. Az egyetem vezetése az eddigi irányvonalat elfogadva azt szorgalmazza, hogy a folyóirat a tudományos fokozatok megszerzéséhez szükséges publikációk számára kiemelten biztosítson teret. Ennek megfelelően a szakmai célkitűzés: a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. A tudományterületi fókusz: rendészettudomány, bűnügyi tudományok. A publikálási elvei: a tudományterületi fókuszba illeszkedő témák tudományos igényű feldolgozása oktatóink, hallgatóink és külső szakemberek tollából.

Köszönhetően az egyetem, a kar, a szerkesztőbizottság és különösen Németh Zsolt rendőr ezredes, felelős szerkesztő 12 éven át tartó, szisztematikus, nagyszerű munkájának az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály Bizottságainak folyóiratlistájában¹ a *Magyar Rendészet* immár B kategóriás besorolást kapott. A megjelenő tanulmányok színvonalának biztosítása érdekében már évekkal ezelőtt bevezetésre került az úgynevezett „vaklektorálás” (blind review), azaz a szerző kilétének ismerete nélküli bírálat rendszere.

2018 szeptemberétől Dr. Christián László rendőr ezredes, tanszékvezető látja el a főszerkesztői feladatokat, munkáját Dr. Németh Zsolt ny. rendőr ezredes és Kontráné Lovas Petra segítik. A folyóirat kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft.

A lap előkészületeinek megújult folyamata

A *Magyar Rendészet* hasonlóan a többi egyetemi folyóirathoz 2019. évtől már évente négy lapszámmal jelenik meg.

Az NKE vezetésének *egységesítési törekvéseinek* jegyében a folyóiratok megjelentetésének előkészületei, a szerkesztési folyamat egy központi egységes platformon keresztül történik. A *Magyar Rendészet* online felülete, ahol a regisztráció és a kéziratok beküldése megtörténhet: <http://journals.uni-nke.hu/index.php/magyarrend>

A regisztrációt a szerkesztőség végzi el. A regisztrációhoz szükséges adatokat (*Teljes név, e-mail-cím, mobilszám, kutatási terület, teljes ORCID-azonosító,² intézmény/munkahely megnevezése*) az ismét működő magyarrendeszet@uni-nke.hu e-mail-címre kérjük megküldeni.

A szerző a regisztrációt követően a fent említett felületen keresztül tudja feltölteni, benyújtani elektronikus formában a kéziratot és a további kommunikáció a szerző és a szerkesztőség között is a rendszeren keresztül történik.

A *lektori teendők* ellátása szintén előzetes regisztrációhoz kötött, az a fent elmondottak szerint történik. Hozzá láttunk egy *olyan lektori névjegyzék* kialakításához, amely magában foglalja a rendészettudomány és a bűnügyi tudományok legnevesebb művelőit, akik lektorként fontos garanciák a *Magyar Rendészet* színvonalának fenntartása

¹ <https://mta.hu/doktori-tanacs/a-ix-osztaly-doktori-kovetelmenyrendszer-105380> (2019. 10. 01.)

² A teljes ORCID-azonosítót a www.orcid.org címen egy egyszerű regisztrációt követően lehet igényelni.

és emelése tekintetében. A lektorok regisztrációját követően a felkérés már a folyóirat online rendszerében történik, ahol 5 nap áll a lektor rendelkezésére, hogy a lektori felkérést elfogadja vagy elutasítsa. A felkérés elfogadása után a szakmai lektornak 30 nap áll rendelkezésére, hogy az adott tanulmányt lektorálja az online rendszerben található webes felületen a lektori vélemény kitöltésével.

A folyóirat teljes tartalma hozzáférhető pdf-formátumban, a nyomtatott kiadással egyidőben az interneten is a *Magyar Rendészet* webes felületén: <https://folyoiratok.uni-nke.hu/nyomtatásban-megjeleno-egyetemi-folyoiratok/magyar-rendeszet/aktualis-szam>

A jelen lapszám margójára

Amint az a tartalomjegyzékből is látható, a jelen lapszámunkban megjelenő írások apropóját az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus által kezdeményezett „*Sokszínű kar*” konferencia adta.

A szervezők szándéka az volt, hogy a Rendésztudományi Kar valamennyi tanszéke számára platformot teremtsenek kutatásaik és a jó gyakorlataik prezentálására. Tizennyolc előadó élt a lehetőséggel és tartott előadást, egyebek mellett olyan témákban, mint a szervezeti kultúra, alkotmányjog, civiljog, büntetőeljárásjog, szocio- és pszicholingvisztika, pedagógia, egészségtudatosság, lőképzés, biztonságtechnika, magánbiztonság, interkulturális kompetencia, modern digitális technológia, továbbá bemutatásra került a polgárőrség, valamint a Police Café módszertana. A konferencia névumát az adta, hogy bármely oktató bemutatkozhatott a társtanszékekről, ugyanis a tematika nem egyetlen diszciplína köré épült. A konferencia bebizonyította, hogy az NKE RTK-n szerteágazó kutatások zajlanak, és a különböző szervezeti egységeknél számos jó gyakorlatot is alkalmaznak az oktatásban. A konferencia pozitív fogadtatása okán az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus szeretne hagyományt teremteni a kezdeményezésből, tudtuk meg Ürmösné Dr. Simon Gabriella intézetvezetőtől. Gratulálunk az ötletes, újszerű kezdeményezésből született konferenciához és sikeres hagyományteremtést kívánunk!

Örömmel fogadunk minden jobbitó szándékú javaslatot a jövőbeli lapszámokhoz, egyúttal jó olvasást kívánunk!

Dr. Christián László
főszerkesztő

IKT-eszközökkel támogatott (rendészeti) nyelvoktatás

BARNUCZ Nóra¹

A technológia oktatásban betöltött szerepének célja az oktatás megkönnyítése és a hatékony tanulás megvalósítása lenne.² Az IKT-nak³ köszönhetően a nyelvtanuló hallgathatja, utánozhatja, ismételheti, gyakorolhatja az egyes kifejezéseket.⁴ A 2017/2018-as tanévben egy attitűdvizsgálatot végeztünk az NKE RTK elsőéves nappalis hallgatók körében (N = 731).⁵ A kérdőívünkre 43 fő hallgató válaszolt. Azt feltételezzük, hogy az elektronikus tananyagok használata pozitív hatással van a hallgatói motivációra az idegen nyelvi óra keretében. Az eredmények szerint a megkérdezett hallgatók többsége szerint a „LearningApps” tananyagok segítenek a szókincs elsajátításában, a tudás felmérésében, élvezetesebbé teszik a tanulást.

Kulcsszavak: IKT-eszközök, idegennyelv-oktatás, hallgatók, mobiltanulás, elektronikus tanulás

Bevezetés

Már az 1980–90-es években bebizonyították, hogy a számítógép javítja az oktatás eredményességét,⁶ azonban ezzel ellentétes vélemények is vannak. Például technológiai eredetű nehézségeket diagnosztizáltak (költséges az online tesztek kidolgozása, tartalmi problémák, hosszabb szövegben történő navigáció nehézsége stb.) a számítógép segítségével lebonyolítani kívánt PISA-kutatások során.⁷ Számos kvalitatív és kvantitatív kutatást végeztek már az IKT-eszközök hatására és hatékonyságára vonatkozóan az oktatás keretein belül,⁸ amelyek mind azt bizonyítják, hogy a technológiai eszközök pozitív hatással vannak a tanulók motivációjára és egyéb kompetenciák, készségek fejlesztésére is. A pedagógusok körében végzett azonos témájú kutatások eredményei azonban már vegyes képet mutatnak.⁹ Kárpáti (2000) szerint „Az IKT-eszközök akkor

¹ BARNUCZ Nóra nyelvtanár, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Idegennyelvi és Szaknyelvi lektorátus
Nóra BARNUCZ, language teacher, NUPS, Foreign and Technical Language Centre,
<https://orcid.org/0000-0001-7832-3465>, barnucz.nora@uni-nke.hu.

² Czékman (2017); Buda (2018)

³ Információs és kommunikációs technológiai eszközök.

⁴ Matthey (2006)

⁵ A 2017/2018-as tanév októberi OSAP statisztika szerinti hallgatói létszám.

⁶ például White (1985); Papert (1988); Negroponte (1995); Csapó et al. (2008); Buda (2012)

⁷ Peak (2005); Horkay et al. (2006); Farcot-Latour (2009); Wainer (2010)

⁸ Stockwell (2007); Abraham (2008); Felix (2008); Al-Qahtani-Higgins (2013)

⁹ Breivik (2005); Fehér (2004), Fehér (2008); Molnár (2010); Tóth et al. (2011); Buda (2017)

nyernek majd polgárjogot, ha tantervformáló erővé és új módszerek kialakítóivá válnak.”¹⁰ Ez a megközelítés a pedagógusok részéről egyfajta paradigmaváltást feltételez, egyrészt a változó technológiai környezethez való rugalmas alkalmazkodás tekintetében, másrészt pedig egy új pedagógiai irányelv elfogadásával összefüggésben. A pedagógus feladata – a tudásátadás mellett – az információhalmazban történő eligazodás segítése, a megszerzett tudásanyag elutasítása vagy igazolása. Ehhez fontos, hogy a pedagógust a dinamizmus, a kreativitás és az innovatív hajlam jellemezze.¹¹ Kutatásunkban a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (a továbbiakban: NKE) Rendészettudományi Karának (a továbbiakban: RTK) – a 2017/2018. évfolyam – elsőéves hallgatói körében (N = 731) végzett attitűdvizsgálat eredményeit mutatjuk be. Kétyi (2011) is hallgatók körében végeztek hasonló vizsgálatot. A kutatás során az általános háttérinformációkon kívül azt vizsgáltuk, hogy mennyire voltak a hallgatók megelégedve az oktatók által készített elektronikus tananyagokkal. Továbbá a kutatás fő irányvonalát az e-learning hallgatói oldalról történő támogatásának vizsgálata és az oktatástechnológiai eszközökkel támogatott oktatás hallgatói véleményezése adta.

Elméleti háttér

A Bloom-féle taxonómia lényege, hogy a tanulóktól elvárt tudást pontos követelményekben fogalmazzuk meg, amely a kognitív, az affektív és a pszichomotoros területre egyaránt kiterjed. A Bloom-féle taxonómiát – amelyet gyakran neveznek TKA-modellnek (tudás, képességek, attitűdök) is – 1956-ban publikálták, amely a tudás fejlődési szintjeit kategorizálta. Bloom szerint a gondolkodásunk hat, fokenként egyre bonyolultabb szintre osztható; az egyszerű tények előhívásától (legalacsonyabb szint) egészen az értékelés folyamatáig (legmagasabb szint).¹² Bloom azt próbálta hangsúlyozni, hogy mivel a tanulás egy folyamat, így a tanítás során a tanár felelőssége, feladata az, hogy segítse a tanulót abban, hogy a gondolati folyamatok során lehetőleg eljussanak a hierarchiában a szintézis és az értékelés fokozatáig. A fokozatok teljesítése attól függ, hogy a diák az alsóbb szinteket teljesítette-e. A digitális technológiák megjelenésével Skiba (2013) digitális taxonómiákat készített Bloom 1956-os modellje alapján érzékelte azt, ahogyan az IKT-eszközök a tanulási folyamatokra hatnak. „Az ismeret helyét átvette az emlékezés, az értését a megértés, az eszközét az alkalmazás, a vizsgálatát az elemzés, a szintézisét az értékelés, és a kiértékelését az alkotás.”¹³

A technológiának egyre nagyobb szerepe van a tanulás-tanítás folyamatában, és számos kutatás során foglalkoznak az IKT pedagógiai folyamat tervezésében betöltött szerepével egészen az óvodától a felsőoktatásig.¹⁴ Az újabbnál újabb oktatásban is megjelenő technológiai eszközöknek köszönhetően a problémaalapú tanulás (a továbbiakban: PBL)

¹⁰ Kárpáti (2000) 13.

¹¹ Buda (2017)

¹² 1. Knowledge; 2. Comprehension; 3. Application; 4. Analysis; 5. Synthesis; 6. Evaluation.

¹³ Kétyi (2016) 25.

¹⁴ Buda–Bedő–Lévai (2014); Buda–Bedő–Lévai (2018); Fehér–Hornayk (2011); Schramm (2012); Aknai et al. (2016)

hatékonyan fejleszti a digitális/technológiai műveltségi készségeket, ami azonban fordítva is igaz, hiszen a technológia használata felgyorsítja a PBL-környezetben való tanulást. Ezzel szemben persze igaz az is, hogy nem célszerű kizárólag a számítógép használatától várni a pozitív eredményeket. Ettől függetlenül rendkívül fontos a hagyományos és az IKT-eszközök tanórai integrálásának egyensúlya, azok indokolt használatának szem előtt tartása. Ez a napjainkban elvárt a 21. századi kompetenciákkal való rendelkezés fontossága miatt sem elhanyagolható, hiszen ebben kiemelt szerepe van a problémaalapú tanulás által fejlesztett készségeknek/képességeknek és a modern digitális írástudásnak.¹⁵

Jelen tanulmányban az IKT-eszközök használati hajlandóságát, az elektronikus tananyagok hasznosságát vizsgáljuk a hallgatók körében. A kutatási kérdéseink a multimédia-oktatásban való megjelenésére is irányulnak, így külön alfejezetben szólunk a multimédia-oktatásban betöltött szerepéről, a mobillal történő tanulás és az e-learning oktatásba való integrálásáról, hiszen oktatástechnológiai eszközök segítségével számos multimédiás elem megvalósítható, és a mobileszközöknek köszönhetően még kreatívabbá válhat a tanítás-tanulás folyamata.

A multimédia szerepe az oktatásban

A multimédia kifejezés számos diszciplína mentén értelmezhető. A multimédia nem kizárólag az oktatás területére koncentrálódik, hanem a reklám, a tájékoztatás, a művészet, a muzeológia is szívesen alkalmazza azt, és előnyt kovácsol az „interaktivitásából”. Az oktatás területén fellelhető multimédiás források a világhálón, vagy elektronikus eszközök rendszerében találhatók meg.¹⁶ „A multimédia egy komplex tartalomreprezentációs forma, egyben rendszer-, és hardverkonfiguráció.”¹⁷

Collins és munkatársai (1997) szerint a multimédia inkább egy folyamat, mint egy dolog. Nádasi (2013) egyik megfogalmazása szerint „a multimédia a technikai médiumok (információhordozók és információközvetítők) rendszerbe állított, a tananyagot tartalmazó együttes, amely a tanár és a tanuló számára egyaránt használható”.¹⁸ Kutatók¹⁹ egyetértenek abban, hogy a multimédia nem más, mint a tananyag tanórai prezentálásának egy módja, ami három vagy még annál is több médiát foglal magába: beszéd vagy különböző hangok, rajzok vagy diagramok, animációs rajzok vagy diagramok, csendélet fényképek vagy egyéb képek, videóklippek, nyomtatott szövegek. „A multimédia több érzékszervi csatornára ható információhordozók gyűj-

¹⁵ Czékán–Szabó–Somfalvi–Major (2017)

(1) tanulási készségek (kritikus gondolkodás, kreatív gondolkodás, kollaboráció, kommunikáció);

(2) digitális műveltség készségei (információs műveltség, média műveltség, IKT-műveltség);

(3) karrierhez és az életvitelhez szükséges készségek (rugalmasság és alkalmazkodóképesség, kezdeményező képesség és önirányítás, társas és kultúraközi interakciós készségek, produktivitás és elszámoltathatóság, vezetés és felelősségvállalás). Lásd: *P21 The Partnership for 21st Century Learning* (2015).

¹⁶ Nádasi (2013)

¹⁷ Nádasi (2013) 94.

¹⁸ Nádasi (2013) 98.

¹⁹ Például Pourhosein (2012); Zhongyuan (2013); Nádasi (2013)

tőneve”,²⁰ vagy másnéven többcsatornás ismeretközlés oktatási célból való alkalmazása.²¹ A multimédia bármely számítógép által vezérelt szoftverre vagy interaktív applikációra utalhat, ami magában foglalja szövegek, színek, grafikai képek, animációk, audio és teljes videók lehetőségét. A multimédiával kiegészített tanítás: egy tanár által irányított multimédiás eszköz használata, amely fejleszti a tanárok és tanulók közötti kommunikációs képességet.²² A multimédiát érdemes kognitív és szociokulturális aspektusból is megvizsgálni.

A multimédia széles körben ismert, hasznos eszköz lehet a tanítás-tanulás folyamatában és az idegennyelv-tanításban is, de vannak nyelvészeti elméletek, kognitív képességről létrehozott elméletek is, amelyek megmagyarázzák hogyan és miért segíthet a multimédia egy idegennyelv tanulásában-tanításában. Ilyen például Mayer (1997, 2001) a multimédia segítségével történő tanulás generatív elmélete, amely Wittrock generatív elméletét és Paivio kettőskódolás-elméletét veszi górcső alá. Azt állítja, hogy a memória és a kognitív képességek az érzékszervi modalitásra vannak hatással. A kettős kódolás elmélete szerint, amikor egy tanuló mindkét rendszert (verbális és vizuális) használja, akkor ahhoz, hogy kódolni tudja az információt, megtanulja és elraktározza a szerzett információt a hosszú távú memóriában. Ezzel szemben, ha csak a verbális rendszert használja, akkor kevesebb a valószínűsége annak, hogy a szerzett információ a hosszú távú memóriában is megmarad.²³ A multimédiás tananyag csökkentheti a memória terhelését és növelni tudja például az idegennyelv elsajátításának fontosságát a tanuló számára. Multimédiás tanulói környezetben, amikor a multimédiás tananyagok jól szerkesztettek, megtervezettek és a vizuális tananyagok is csökkentik a kognitív terhelést, hatékony tanulás érhető el.²⁴

A multimédia tehát számos lehetőséget kínál a konstruktív alkotásra, különböző témák, ötletek prezentálására, megosztására. A következő fejezetben röviden bemutatjuk a mobileszközök oktatásban betöltött szerepét.

Mobileszközök szerepe az oktatásban

Mivel a vizsgált hallgatóink mobileszközöket is használtak az elektronikus tananyagok eléréséhez, így ebben a fejezetben a mobileszközök oktatásban betöltött szerepét vizsgáljuk meg. A mobiltanulást (m-learning) a távoktatáson belül ábrázolják és az e-learningen belül az online tanulás mellett helyezkedik el.²⁵ A mobiltanulás helyének meghatározása után az ide tartozó eszközöket szükséges megnevezni.

Az m-learning eszközei olyan vezeték nélküli technológiával ellátott készülékek, amelyeket általában hétköznapi felhasználásra készítettek, de alkalmazhatók oktatási

²⁰ Nádasi (2013) 98.

²¹ Nádasi (2013)

²² Pourhosein (2012); Ürmösné Simon (2012)

²³ Paivio (1969); Paivio-Desrochers (1980)

²⁴ Zhongyuan (2013)

²⁵ Vágvölgyi et al. (2011)

célokra is.²⁶ Ezen típusú eszközök közül a mobiltelefonok, okostelefonok, tabletek, phabletek (táblatelefonok, a táblagép és az okostelefon hibridje), e-book-olvasó, netbook, laptop és PDA-k jelentek meg az oktatásban. Ma az okostelefonok, tabletek, e-könyv-olvasók és a laptopok jelentik a mobiltechnológiával támogatott tanulást, tanítást eszközeit. Az említett eszközök esetében mobil az eszköz, több esetben mobil az internetes kapcsolat. A tabletek, okostelefonok stb. kézi eszközök, azok mindig az adott személynél vannak, segítségükkel információkhoz jutunk, interakcióba lépünk velük és a tevékenységeink irányításában is nagy szerepük van.²⁷ Az említett eszközökön kívül ma már nem feledkezhetünk meg a műholdas navigációról (GPS), a kiterjesztett valóságról (AR), a virtuális valóságról (VR) és a digitális fényképezésről sem, amelyek ma már a mindennapok részét képezik és mobil eszközök segítségével érhetők el.²⁸

A mobil eszközökön futtatható oktatási tartalmak az alábbiak lehetnek: digitális tananyagok (például tankönyvkiadók által készített tartalmak), online szoftverek, mobil eszközökre telepíthető applikációk. A mobil eszközök, ahogyan más oktatástechnológiai eszközök oktatási használata egyrészt az online megoldások, másrészt pedig az operációs rendszerükből (Android, iOS) és a hardveres adottságaiknak köszönhetően különböző alkalmazások (applikációk) futtatására is alkalmasak. A mobil applikációk mellett különféle interaktív online megoldások is használhatók például gyakorlásra, mérésre vagy akár értékelésre. A mobil alkalmazások, az online felületek mellett a tanítási és a tanulási folyamat szerves részét képezhetik az oktatási tartalomszolgáltatók, például a Sulinet Digitális Tudásbázis (SDT), Nemzeti Köznevelési Portál (NKP) tananyagjai is.²⁹

A mobiltechnológia eszközeinek osztályozása után a fogalom értelmezéseit is szükséges megvizsgálnunk. A mobiltanulás (mobile learning, m-learning) definíciójának korai meghatározásai pontatlanok voltak, hiszen csak a technológiára összpontosítottak és nem mutattak rá a valódi, azaz a tanítás-tanulás folyamatában betöltött szerepére.³⁰ Schofield és munkatársai (2011) szerint a mobiltanulás lényege a kézi technológiák biztosítása vezeték nélküli és mobiltelefon-hálózatokkal a tanításhoz és tanuláshoz való hozzáférés megkönnyítése, támogatása, javítása és kiegészítése céljából. Vágvölgyi et al. (2011) véleménye szerint a mobiltanulás nem más, mint amikor a tanuláshoz kapcsolódó tartalom bármilyen mobil eszközön hozzáférhető. A fogalom bárhol, bármikor elérhető tanulási tartalmakat és élményeket jelent, amelyek segítségével a mobiltanulás nem a technológia, hanem a tanuló által irányított tevékenység,³¹ amely tértől és időtől független tanulást jelent. Benedek (2013) a mobiltanulást egyrészt az e-learning kiteljesedésének, másrészt az egész életen át tartó tanulás eszközének látja. A tanulási

²⁶ Traxler (2007)

²⁷ Naismith et al. (2004); Berecz-Seres (2013)

²⁸ Czékman (2016)

²⁹ Czékman (2016)

³⁰ Traxler (2005)

³¹ Seres et al. (2008a); Seres et al. (2008b); Turner (2012)

folyamat során számos releváns információforrást érhetünk el, a tanárokkal és a csoporttársakkal bárhol, bármikor online (chat) vagy offline (fórum) kapcsolatba kerülhetünk, azonnali visszajelzést kaphatunk a teljesítményünkéről, új tartalomelemeket hozhatunk létre, amelyeket a képzésben részt vevőkkel megoszthatunk.³² A mobil eszközöknek köszönhetően olyan új tanulási környezet (MLE – Mobile Learning Environment), médiakörnyezet kialakítására van lehetőség, ahol előtérbe kerülnek a magasabb szintű gondolkodási műveletek, a 21. századi készségek fejlődése, a személyre szabott tanulás (PLE – Personalized Learning Environment) és a motiváció kialakítása és fenntartása.³³ Czékmán (2017) kiemeli, hogy más eszközökhöz (például laptop, asztali számítógép stb.) képest viszonylag olcsó a hozzáférhetőség és a fenntarthatóság, amelynek köszönhetően a szociális hátránykompenzáló hatása is megjelenik.

Az álláspontunk szerint a mobiltanulás nem más, mint a mobiltechnológiák csoportjába tartozó eszközökkel megvalósított, tanóra keretén belüli vagy tanórán kívüli tanítás-tanulás, amelynek szerepe a tananyaghoz való hozzáférés megkönnyítése, támogatása, javítása és kiegészítése, akár e-learning formában is.³⁴ Ennek köszönhetően a helyfüggetlen tudásfejlesztés és a személyek közötti kommunikáció is megvalósítható.

Digitális megoldások szerepe az idegennyelv-oktatásban

A mai nyelvtanulók – a 21. század hatalmas lehetőségeinek köszönhetően – a behaviourizmus elméleti modellt (a nyelvtanuló hallja az idegen nyelvű szót, kifejezést, utánozza azt, és többszöri ismétléssel, gyakorlással szert tesz az új szókincsre, vagy netán szókészletre³⁵ – kreatívan alkalmazhatják a gyakorlatban is, hiszen hallgathatják, utánozhatják, ismételhetik, gyakorolhatják az egyes kifejezéseket, ezáltal feltételezhetően rögzítve is az adott szókészletet.³⁶ Kevésbé adhatunk teret a tanulók önálló és kreatív szabályalkotó hipotéziseinek hiszen, ezáltal csak növelnék az elsajátítás folyamatát (a nyelvtani szabályok pontos alkalmazása). Ami a harmadik Tomasello-féle (2003) szociális aspektusból közelítő elméletet illeti, egy olyan modellről van szó, amely valójában nélkülözhetetlen, tekintettel arra, hogy egy tanuló tanulási képességeit, motivációját, kreativitását a szociális környezet lényegesen befolyásolhatja.³⁷ A szociális környezettől függetlenül kell kibontanunk a tanuló szociális kognitív kapacitását.

A digitális eszközök óriási tárháza (okostelefon, tabletek, interaktív tábla, szoftver, CD-ROM, internet, televízió, film, internetalapú projektmunkák, e-mail, chat, blogok stb.)³⁸ kiválóan alkalmas lehet a nyelvtanulás fázisainak begyakorlására, helyes kiejtés

³² Berecz–Seres (2013); Borszéki (2019)

³³ McQuiggan et al. (2015)

³⁴ Kende–Miskolczi–Seres (2008)

³⁵ Polonyi–Abari–Nótin (2009)

³⁶ Matthey (2006)

³⁷ Novák–Morvai (2017)

³⁸ Andrews (2000)

rögzítésére vagy a szókincstanításra, -tanulásra is. Azonban az eszközök hatékony osztálytermi használata még mindig kivetnivalót hagy maga után.³⁹

A szókincsfejlesztés nélkülözhetetlen nyelvi terület a kommunikációs és a nyelvtani ismeretek elmélyítéséhez. Ennek ellenére a tanulók anyanyelvi szókincsének hanyatlása tapasztalható. Idegen nyelvi szókincsbázisuk is bőven alul marad, ami a tanuló szociokulturális háttérétől is függ. Az azonban minden szociokultúrából érkező diákra igaz, hogy a 21. század felgyorsult világának állampolgárai. Ennek hatása egyaránt érezhető iskolán belül és iskolán kívül is. Ma már elkerülhetetlen – szociokulturális háttértől függetlenül – a különböző információs és kommunikációs eszközökkel való érintkezés. Ezek az eszközök az idegennyelv-tanítás során gyakran alkalmazott eszközök, és a négy készség/képesség (hallás utáni szövegértés, kommunikáció, olvasás utáni szövegértés, íráskészség), valamint a különböző nyelvi területek (szókincsfejlesztés, nyelvtani ismeretek bővítése, beszéd gyakoroltatása stb.) fejlesztésében is hatékonyak lehetnek a papíralapú tananyagok, tankönyvek mellett.⁴⁰ Azonban egyik alkalmazása sem történhet a tanár utasítása és kontrollja nélkül a tanórán.

Az IKT-alapú segédeszközök nagy szerepet vállalhatnak a szókincs-elsajátítás folyamatában azzal, hogy online szótárakat, szójegyzékeket szerkeszthetnek, használhatnak, filmeket, zenéket tölthetnek le eredeti verzióban, amelyek tanórák keretein belül interaktív tábla segítségével akár osztályszinten is alkalmazhatók. Továbbá alkalmasak lehetnek új gyakorlatok bevonására, valamint azok online bemutatására osztálytermi keretek között.⁴¹ Az IKT-alapú módszerek, oktatástechnikai eszközök, internet-hozzáférés a hatékony szókincsstanítás mellett fejlesztik a tanulók kitartását egy-egy feladat megoldásánál.⁴² Lankshear és szerzőtársai (2000) szerint az IKT-alapú módszerek segítik a szellemi képességzavarral küzdő tanulók kommunikációs készségét és magabiztosságát, továbbá idegen nyelvi tanulásukra is jótékony hatással vannak. Chapelle (2001) azt állítja, hogy az IKT-alapú módszerek növelik a tanulók számítógépes ismereteit (computer literacy), erősítik a kulturális tudatosságukat és fejlesztik a szociális identitásukat a célkultúrában.

A 21. században a tevékenység-központú nyelvoktatás pedagógiai alapjait figyelembe véve, elérkezünk a „hajdani Freinet-féle iskolai levelezéshez”,⁴³ amely ma az interneten blog, website stb. formájában valósul meg. Ebben a már kialakult keretben, egy nézőpontváltásra van szükség, amelyben a decentralálás, a valóság és a saját tudás együtt egy realisabb értékelést eredményez.⁴⁴ Sok kutató egyetért azzal, hogy a biztató előnyökkel szemben hátrányként jelennek meg az IKT-eszközökre fordítandó hatalmas költségek, az ilyen eszközökkel lezajló tanórák miatti szülői félelmek, valamint a pedagógusok

³⁹ Fehér (2004); Zhang–Aikman (2007); Körösné Mikis (2009)

⁴⁰ Freinet (1963); Borszédi (2014); Pálffy (2015)

⁴¹ Hismanoglu (2011)

⁴² Tunstall–Gipps (1996); Moseley–Higgins (1999); Pachler (1999)

⁴³ Freinet (1963)

⁴⁴ Pálffy (2015)

bizonytalansága az IKT-eszközök használatát illetően, a technológiához történő problémamentes hozzáférés (digitális egyenlőtlenség kérdése).⁴⁵

Az újabb generációkhoz és a gyors digitális fejlődéshez való sikeres alkalmazkodás a tanári szerepkörben egyfajta paradigmaváltást igényel.⁴⁶ A pedagógusnak új szerepkört kellene kialakítani; a szigorú, uralkodó szerep helyett a mentor, kutató, tervező, integráló, értékelő szerepkört kellene képviselni. Egy „átgondolt, tudatos pedagógiai filozófiára van szükség az eredményesebb tanításhoz”.⁴⁷ A pedagógiai kultúráváltás alapvetően koronként és társadalmanként különböző. Emiatt érdemes megvizsgálni a tanuló tanulási folyamatát segítő tényezőket (hatékony tanulás), valamint azt az eszközrendszert, amivel a tanárnak dolgoznia kell (támogató tanulási környezet). A tanulási környezet kifejezés tágabb értelmezési keretben a tanári eszközrendszert és a módszertant is jelenti.⁴⁸ Nahalka (1997) konstruktivista tanulásfelfogás elméletét, miszerint „sikeresebb a tanulási folyamat, ha a tanuló nem készen kapja a tudást, hanem maga hozza azt létre”.⁴⁹ A sikeres együttműködés alapja a tanuló partnerként történő kezelése, amely során meggyőzzük arról, hogy „aktív alakítója” és ne „elszenvedője”⁵⁰ legyen a tanulási folyamatnak, legyenek döntési lehetőségei, amelyeknek vállalja a következményeit. A konstruktív tanulási környezet tehát egy „olyan hely, ahol a tanulók együtt dolgozhatnak és segíthetik egymást, változatos eszközöket és információs forrásokat használva a tanulási célok elérésére és a problémamegoldó tevékenységekhez”.⁵¹ A konstruktív pedagógiában hasznosítható eszközök például a digitális történetmesélés, gondolattérkép, valamint a kiterjesztettség-alkalmazások.⁵²

Összességében tehát nagy szükség van a pedagógiai kultúráváltásra a nyelvoktatás kapcsán is, de fontos lenne tudatosítani a netgenerációban is azt, hogy „az idegen nyelvet arra használják, amire való: információszerzésre, információátadásra, gondolatcsere”.⁵³

A kutatás kérdései, hipotézise és módszerei

Tanulmányunkban arra keressük a választ, hogy milyen tényezők befolyásolják a megkérdezett hallgatókat abban, hogy alkalmazni, netán fejleszteni tudják digitális kompetenciájukat az idegen nyelvi órák keretein belül és/vagy azon kívül. Továbbá, az oktatók által használt „LearningApps” internetes felületen készített tananyagok hasznosságát is vizsgáljuk a szókincsfejlesztésre vonatkozóan. A kutatásban azt is megnéztük, hogy a hallgatók milyen formában használtak elektronikus tananyagokat előzetes tanulmá-

⁴⁵ Például Vogel (2001); Di Maggio–Hargittai (2001); Desewffy–Z. Karvalics (2002); Buda (2018)

⁴⁶ Barnucz–Labancz (2015)

⁴⁷ Einhorn (2015) 47.

⁴⁸ Einhorn (2015) 50.

⁴⁹ Einhorn (2015) 50.

⁵⁰ Einhorn (2015) 50.

⁵¹ Wilson (1987)

⁵² Czékman–Aknai–Fehér (2017)

⁵³ Einhorn (2015) 55.

nyaik során, valamint hogy milyen hallgatói attitűd párosul a „LearningApps” internetes platformon készített elektronikus tananyagok használatához. Azt feltételezzük, hogy a „LearningApps” internetes felületen az oktatók által készített elektronikus tananyagok használata pozitív hatással van a hallgatói motivációra az idegen nyelvi órák keretében. Elemzésünk alapjául az általunk készített saját adatbázist használtuk. A vizsgálat során online és papíralapú kérdőíves kutatást végeztünk az NKE RTK első-éves nappalis hallgatók körében (N = 731).⁵⁴ A kutatás során n = 43 fő hallgató válaszolt a kérdőívünkre. A kérdőív az alábbi dimenziók mentén vizsgálta a hallgatók attitűdjét: 1. háttéradatok; 2. internetezési szokások; 3. elektronikus tananyagok használata általában; 4. a „LearningApps” internetes felületen készített tananyagok használata. Az adatbázis elkészítése után SPSS statisztikai program segítségével kerestük a választ a kutatási kérdéseinkre. Az elemzések során többször dolgoztunk keresztábrával, ahol a független változókat „dummy” (kétértékű) változókká kódoltuk, annak érdekében, hogy egyértelműbb következtetéseket tudjunk levonni.

Eredmények

A kutatásban az NKE RTK nappali képzésben tanuló hallgatók vettek részt 32 férfi és 11 nő. Első körben a hallgatók internetezési szokásait vizsgáltuk. A vizsgált hallgatók többsége naponta (n = 35), de hétköznap és hétfévente is 4 óránál kevesebbet internetezik (n = 28; n = 26). Korábbi kutatási eredmények is ezt igazolják, miszerint a hallgatók 37,6%-a 1-2 órát tölt naponta internetezéssel,⁵⁵ míg Buda (2015) kutatási eredményei azt mutatták, hogy a hallgatók naponta 3,54 órát töltenek internetezéssel. Egy másik kérdésünkben azt néztük meg, hogy a hallgatóknak hol van lehetőségük használni az internetet. Az evidens válaszokon túl, mint otthon vagy a kollégiumban (n = 37), a hallgatók többsége mobilinternettenel rendelkezik, így nincsenek helyhez kötve (n = 26). A válaszlehetőségek között megjelenő „szemináriumokon” opciót viszonylag kevesen jelölték (n = 9). Ez az alacsony szám arra utalhat, hogy kevés tanórán van arra lehetőségük a hallgatóknak, hogy akár saját mobil- vagy egyéb IKT-eszközöket használhassanak valamilyen feladatmegoldáshoz.

A kérdőívünk következő dimenziója mentén az elektronikus tananyagok általában vett használatát vizsgáltuk a hallgatók körében. Ebben a kérdésblokkban arra voltunk kíváncsiak, hogy rendelkeznek-e a hallgatók az elektronikus tananyagok használata kapcsán tapasztalatokkal a korábbi tanulmányaikból eredően, és ha igen, akkor milyen típusát ismerik azoknak.⁵⁶ A hallgatók közül a legtöbben az elsőt, azaz „a tanár által készített elektronikus tananyagot” választották (n = 24), kevesebben az „internetéről

⁵⁴ A 2017/2018-as tanév októberi OSAP statisztika szerinti hallgatói létszám.

⁵⁵ Barnucz-Labancz (2017)

⁵⁶ 1. Nyelvtanuláshoz használt-e már korábban elektronikus tananyagot? (1) Igen; (2) Nem. Ha igen, milyen elektronikus tananyagot használt már korábban? (1) tanár által készített elektronikus tananyag; (2) internetről letöltött elektronikus tananyag; (3) online feladatbankok; (4) egyik sem; (5) egyéb.

letöltött elektronikus tananyagot” (n = 13) és az „online feladatbankot” (n = 12) választották, míg csupán 9 fő jelölte az „egyik sem” kategóriát.

Az eredmények azt mutatják, hogy a hallgatók a középiskolai tanulmányaik során már használtak elektronikus tananyagokat, IKT-eszközöket a tanórák során. Valószínűleg az őket tanító pedagógusok többsége megfelelő hozzáállást tanúsított az oktatástechnológia eszközök tanórai integrálásához, amelynek során hatékonyabb tanítási-tanulási folyamat valósulhatott meg. A kérdőív negyedik dimenziója a „LearningApps” internetes felületen készített elektronikus tananyagok tanórai és tanórán kívüli használatához fűződő hallgatói attitűdöt vizsgálta. Először egy ötfokú Likert-skála segítségével azt néztük meg, hogy a hallgatók milyen gyakran használhatták az oktató által készített elektronikus tananyagot a tanórán és azon kívül.⁵⁷ A hallgatók válaszaiból az derült ki, hogy gyakran, szinte minden órán használtak elektronikus tananyagokat (n = 30; 70%), és néha, valamint gyakran használták azokat a tanórán kívül is (n = 29; 69%). Megvizsgáltuk, hogy milyen tapasztalatok, attitűdök fűződnek az elektronikus tananyagok használatához a hallgatók életében. Egy ötfokú Likert-skála segítségével megnéztük, hogy mennyire tetszett a hallgatóknak, valamint mennyire találták hasznosnak az oktató által készített elektronikus tananyagokat. Az eredmények szerint a hallgatók többsége (n = 27; 63%; n = 28; 65%) azt nyilatkozta, hogy nagyon tetszett nekik és nagyon hasznosnak tartották az oktatók által készített elektronikus tananyagokat.

Megkérdeztük a hallgatókat, hogy mennyire tartják fontosnak, hogy egy-egy feladat megoldása után visszajelzést kapjanak, valamint megkértük őket arra, hogy jelöljék egy ötfokú Likert-skálán, hogy mennyire ajánlanák barátaiknak a „LearningApps” felületen készített tananyagokat idegennyelv-tanulás céljából? Az eredmények azt mutatták, hogy a hallgatók 65%-a (n = 28) nagyon fontosnak tartja, hogy egy-egy feladat megoldása után visszajelzést kapjon és 58%-a (n = 25) pedig egyértelműen ajánlaná barátaiknak, ismerőseinek a „LearningApps” felületen készített elektronikus tananyagokat idegennyelv-tanulás céljából.

A kapott eredmények alapján ugyan messzemenő következtetéseket nem vonhatunk le, de az minden bizonnyal valószínűsíthető, hogy a hallgatók digitális kompetenciája és fejlesztése a felsőoktatásban sem elhanyagolható terület. A jövőben érdemes lenne egy másik kutatás keretein belül megvizsgálni az intézményi hatás jelenlétét (például kari hatások) a hallgatók és az oktatók digitális kompetenciájának alkalmazása és fejlesztése kapcsán, ahogyan ezt már korábban egy másik kutatás keretein belül is tettük (HERD 2012,⁵⁸ N = 2728).⁵⁹

⁵⁷ 1. Milyen gyakran használta az oktató által készített LA-tananyagot a tanórán? (1) egyáltalán nem; (2) ritkán; (3) néha; (4) gyakran; (5) szinte minden alkalommal.

⁵⁸ A HERD 2012 – a Higher Education for Social Cohesion Cooperative Research and Development in a Cross-border area projekt elnevezésének rövidítése: HURO/0901/253/2.2.2. Vezető: Prof. Dr. Kozma Tamás.

⁵⁹ Egy kérdőíves kutatás során Magyarország keleti régiójának, a partiumi és a kárpátaljai felsőoktatási intézmények hallgatóit vizsgáltuk: Labancz–Barnucz (2016)

A hallgatói visszajelzések után azt néztük meg, hogy a hallgatók hol veszik igénybe az oktatók által készített elektronikus tananyagokat.⁶⁰ A hallgatók többsége (n = 21) otthon és/vagy a kollégiumban, valamint az egyetemi idegennyelvi órákon is használja ezeket. Az eredmények mindenképpen a pedagógusok és a hallgatók e-eszközök tanórai használata iránti pozitív attitűdöt feltételez. Azt is vizsgáltuk, hogy a hallgatók milyen céllal használták az oktatók által készített elektronikus tananyagokat.⁶¹ A válaszolók többsége (n = 37) azt nyilatkozta, hogy az angol órák keretében gyakorlásra, míg kevesebben ugyan (n = 20) de azt jelölték, hogy önálló tanulás céljából is használta az elektronikus tananyagokat.

Miután megnéztük a hallgatók elektronikus tananyagok iránti attitűdjét, kíváncsiak voltunk, hogy létre tudunk-e hozni faktorokat az elektronikus tananyagok hasznosságára vonatkozóan. Két faktorcsoporthoz tudtunk kialakítani. A faktorok létrehozásához az oktatók által készített elektronikus tananyagok hasznosságára vonatkozó jellemzőket vontuk be annak érdekében, hogy az egyes változók megfelelően rendeződni tudjanak. Az első faktor „Az eszköz motiváló hatása” elnevezést kapta, ahol az „1. élvezetesebbé teszi a tanulást, 2. segítenek a szókincs elsajátításában, 3. a platform számos feladattípus elkészítésére alkalmas, 4. wifi segítségével mobiltelefon és/vagy laptop segítségével bárhol és bármikor hozzáférhetőek” jellemzők kaptak helyet. A faktor ezért kapta a fentebb említett elnevezést, mert a felsorolt tényezők mindegyike fontos szerepet játszik az IKT-eszközökkel támogatott tanulás iránti motiváció kialakulásában.

A második csoport „A tanulás iránti motiváció” elnevezést kapta, hiszen ebben a csoportban az idegennyelv-tanuláshoz szükséges képességek fejlesztésére, a tudás felmérésére vonatkozó jellemzőket találunk, mint például az elektronikus tananyagok: „1. segítenek a kiejtés gyakorlásában, 2. fejlesztik a hallás utáni szövegértést, 3. segítenek a tudás felmérésében, 4. azonnali visszajelzést adnak a tudásomról”.

1. táblázat: Faktoranalízis – A „LearningApps” tananyagok jellemzői a hallgatók véleménye alapján. Forrás: saját adatbázis (n = 43); saját szerkesztés

Faktoranalízis 0,33 feletti súlyokkal		
Magyarázó erő: 72,064%	Az internetes platform motiváló hatása	A tanulás iránti motiváció
élvezetesebbé teszi a tanulást	0,852	
segítenek a szókincs elsajátításában	0,793	
a platform számos feladattípus elkészítésére alkalmas	0,710	0,485

⁶⁰ Hol használta az oktató által elkészített LA-tananyagot? (1) otthon, a kollégiumban; (2) az egyetemi angol órákon; (3) mindkettő; (4) egyik sem; (5) egyéb.

⁶¹ Milyen céllal használta az oktató által készített LA-tananyagot? (1) angolóra keretében (például gyakorlásra); (2) önálló tanulásként otthon vagy a kollégiumban; (3) szabadidőben; szórakozásként; (4) egyik sem; (5) egyéb.

Faktoranalízis 0,33 feletti súlyokkal		
wifi segítségével mobiltelefon és/vagy laptop segítségével bárhol és bármikor hozzáférhetőek	0,692	
segítenek a kiejtés gyakorlásában		0,927
fejlesztik a hallás utáni szövegértést		0,854
segítenek a tudás felmérésben	0,585	0,611
azonnali visszajelzést adtak a tudásomról	0,594	0,601

A faktorainkat lineáris regresszióval vizsgáltuk tovább (2. táblázat), amelynek következtében szignifikáns összefüggéseket találtunk a bevont kétértékű (dummy) magyarázó változók mentén. „Az internetes platform motiváló hatása” faktorcsoport főleg a „LearningApps” tanórai hasznosságával és fontosságával mutatott erős kapcsolatot, azaz az internetes platform főleg annak tanórai hasznossága és fontossága miatt motiváló a hallgatók számára. „A tanulás iránti motiváció” faktorcsoport esetében szignifikáns összefüggéseket találtunk a „LearningApps” felületen készített elektronikus tananyagok barátoknak való ajánlás és a hallgatók neme magyarázó változók között, azaz a LearningApps-feladatok serkentik a tanulás iránti motivációt, amely pozitív hatást a barátokkal is érdemes megosztani, valamint főleg a fiúk azok, akik azt gondolják, hogy a LearningApps-feladatok növelik a tanulás iránti motivációt. Jelen kutatási eredmények is azt támasztják alá, hogy fiúk azok, akik leginkább egy helyen szeretik megoldani a feladatokat, és kedvelik, ha egy felületen több képességfejlesztésre alkalmas lehetőség is adódik.

2. táblázat: Magyarázó változók hatása a faktorokra vonatkozóan (lineáris regresszió).

Forrás: saját adatbázis (n = 43); saját szerkesztés

	Az eszköz motiváló hatása	A tanulás iránti motiváció
	Beta	Beta
LA_hasznosság	0,528**	-0,306
LA_fontosság	0,075**	-0,098
LA_ajánlás_barátoknak	0,104	0,670**
LA_gyak_tanórán_kívül	0,130	0,138
LA_gyak_tanórán	-0,070	0,147
A hallgatók neme	0,244	-0,323*
AdjR2		

Megjegyzés: **: $P \leq 0,01$, *: $P \leq 0,05$

Összegzés

Az eredményeink alapján bizonyos mértékben sikerült megfigyelnünk a kutatásunkban részt vevő NKE RTK elsőéves nappalis hallgatók elektronikus tananyagok iránti attitűdjét és rávilágítanunk a digitális kompetencia alkalmazásának és fejlesztésének fontosságára. Annak érdekében, hogy mélyebbre tudjunk ásni és akár intézményi hatásvizsgálatot is tudjunk végezni, érdemes lenne a jövőben fókuszcsoporthoz tartozó keretein belül vizsgálni a hallgatók digitális kompetenciájának egyetemi támogatottságát. A jövőben a felsőoktatásnak is szükséges lenne lépést tartani az internetet kiválóan használó, informatikai ismeretekkel rendelkező hallgatók digitális kompetenciájának alkalmazási lehetőségeivel és fejlesztésével.⁶²

A kutatási kérdéseinkre kapott válaszaink alapján a hallgatók többsége hasznosnak és fontosnak tartja az elektronikus tananyagok használatát az idegennyelvi órákon és azokon kívül is. A hallgatók többsége ismerőseinek is ajánlaná azokat idegen nyelvek gyakorlása céljából (például szókinccsfelkészítés). Azt feltételeztük, hogy a „LearningApps” internetes felületen az oktatók által készített elektronikus tananyagok használata pozitív hatással van a hallgatói motivációra az idegen nyelvi órák keretében. A hipotézisünk az akció kutatás során igazolódni látszik, hiszen a hallgatók pozitív visszajelzései arra mutatnak rá, hogy az oktatók által használt IKT-eszközök, internetes platformok tanórai integrálása, és a digitális kompetencia alkalmazásának oktatói támogatottsága pozitív hatással van a hallgatói motivációra az idegen nyelvi órák tekintetében.

IRODALOMJEGYZÉK

- Abraham, Lee B. (2008): Computer-mediated glosses in second language reading comprehension and vocabulary learning: A meta-analysis. *Computer Assisted Language Learning*, Vol. 21, No. 3. 199–226. DOI: <https://doi.org/10.1080/09588220802090246>
- Aknai Dóra Orsolya – Czékmán Balázs – Fehér Péter (2016): Kiterjesztett valóság (AR) alkalmazások, használata és készítése az iskolában In Márhoffer Nikolett – Szekeres Nikoletta – Szücs-Rusznak Karolina szerk.: *Horizontok és dialógusok*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet. 22–23.
- Al-Qahtani, Awadh Y. – Higgins, Steven Edward (2013): Effects of traditional, blended and e-learning on students’ achievement in higher education: E-Learning, blended and traditional learning. *Journal of Computer Assisted Learning*, Vol. 29, No. 3. 220–234. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1365-2729.2012.00490.x>
- Andrews, Richard (2000): Learning, Literacy and ICT: What’s the connection? *English in Education*, Vol. 34, No. 3. 3–18. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1754-8845.2000.tb00580.x>
- Barnucz Nóra – Labancz Imre (2015): Pedagógusok és az IKT Magyarország keleti régióiban. In Pusztai Gabriella – Morvai Laura szerk.: *Igények és lehetőségek a pedagógus-továbbképzés változó rendszerében*. Nagyvárad–Budapest, Partium Könyvkiadó. 235–245.

⁶² Barnucz–Labancz (2017)

- Barnucz Nóra – Labancz Imre (2017). Az IKT-eszközök használatának különbözőségei felsőoktatásban. *Educatio*, 26. évf. 2 sz. 283–290. DOI: <https://doi.org/10.1556/2063.26.2017.2.10>
- Benedek András (2013): *Digitális pedagógia 2.0*. Budapest, Typotex.
- Berecz Antónia – Seres György (2013): Mobilizáljuk az E-learninget. *Journal of Applied Multimedia*, 2. évf. 8. sz. 49–58. Forrás: <http://bit.ly/2oLag1S> (2019. 09. 15)
- Borszéki Judit (2014): Activities that have worked well in teaching ESP. In Fregan, Beatrix eds.: *Success and Challenges in Foreign Language Teaching*. International Conference for Language Instructors. Budapest, Nemzeti Közszerkesztési Intézet. 55–64.
- Borszéki Judit (2019): E-learning anyagok használata az angol rendészeti szakmai nyelv oktatásában. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3. sz. 115–149.
- Brevik, Senn Patricia (2005): 21st Century Learning and Information Literacy. *Change*, Vol. 37, No. 2. 20–27. DOI: <https://doi.org/10.3200/CHNG.37.2.21-27>
- Buda András – Bedő Andrea – Lévai Dóra (2014): Omnia Mutantur. In: Németh Nóra Veronika szerk.: *Képzők és képzettek*. Szeged, Belvedere. 117–131.
- Buda András (2015): Az internetfüggőség mérőszáma – az intelmetrikus szám. In Námesztovszki Zsolt – Vinkó Attila szerk.: *IKT az oktatásban*. Szabadka, Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar. 269–274.
- Buda András (2017): *IKT és oktatás – Együtt vagy egymás mellett?* Debreceni Egyetem BTK Humán Tudományok Doktori Iskola, HERA IKT-szakosztály, Belvedere Meridionale Kiadó. DOI: <https://doi.org/10.14232/belvbook.2017.58528>
- Buda András (2018): *Pedagógusok a digitális korban Trendvizsgálat egy nagyváros iskoláiban*. Habilitációs értekezés. Debrecen, Debreceni Egyetem.
- Chapelle, Carol A. (2001): *Computer Applications in Second Language Acquisition*. Cambridge, CUP. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139524681>
- Collins, Janet – Hammond, Michael – Wellington, Jerry (1997): *Teaching and Learning with Multimedia*. London and New York, Routledge.
- Czékmán Balázs (2016): *Mobiltechnológia a tanórán: oktatási tartalmak, oktatást segítő digitális megoldások*. I. Mobil eszközök az oktatásban konferencia. 249–254.
- Czékmán Balázs (2017): Tablettel támogatott oktatási intézményi implementáció. In Mrázik Juliana szerk.: *A tanulás új útjai*. Budapest, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete (HERA). 75–90.
- Czékmán Balázs – Aknai Dóra Orsolya – Fehér Péter (2017): Digitális történetmesélés „kiterjesztett valóság” (AR) alkalmazások segítségével. In: Magyarai Sára – Bartha Krisztina – Balogh Brigitta szerk.: *Oktatás határhelyzetben*. Nagyvárad, Románia, Partium Kiadó. 16–22. sz. 7.
- Czékmán Balázs – Szabó Fruzsina – Somfalvi Zita – Major Enikő (2017): ICT-Supported Problem-based learning: Possibilities of applying problem-based learning from primary school to higher education. *Pedacta*, Vol. 6, No. 2. 41–50.
- Csapó Benő – Molnár Gyöngyvér – R. Tóth Krisztina (2008): A papíralapú tesztetktől a számítógépes adaptív tesztelésig. *Iskolakultúra*, 3. évf. 4. sz. 3–16.
- Dessewffy Tibor – Z. Karvalics László (2002): *Az Új törvénykönyv*. *Internet, technológia, társadalom*. Kritika. 2–5.
- Di Maggio, Paul – Hargittai, Eszter (2001): From the „Digital Divide” to „Digital Inequality”: Studying Internet Use as Penetration Increases. *Workingpaper Series 15*, – Centre for Arts, Cultural and Political Studies, Princeton University. Forrás: <http://bit.ly/2oDV0Hh> (2019. 07. 17.)
- Einhorn Ágnes (2015): *A pedagógiai modernizáció és az idegennyelv-tanítás*. Pedagógiai kultúra 3. Miskolci Egyetemi Kiadó. TÁMOP-3.1.16-14-0001.
- Farcot, Matthieu – Latour, Thibaud (2009): Transitioning to Computer-Based Assessments: A Question of Costs. In Scheuermann, Friedrich – Björnsson, Julius eds. *The transition to computer-based assessment: New approaches to skills assessment and implications for large-scale testing*. Brussels, European Communities. 108–116. DOI: <https://doi.org/10.2788/60083>
- Fehér Péter (2004): Az IKT-kultúra hatása az iskolák belső világára. *Iskolakultúra*, 12. sz. 27–46.

- Fehér Péter (2008): *Internet és számítógéppel segített tanulás a kistelepülések iskoláiban.* (A pedagógusok módszertani kultúrája fejlesztésének és megújításának lehetőségei IKT –eszközök alkalmazásával.) Doktori disszertáció. Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola.
- Fehér Péter – Hornyák Judit (2011): 8 óra pihenés, 8 óra szórakozás, avagy a Netgeneráció 2010 kutatás tapasztalatai. In Ollé János szerk.: *III. Oktatás Informatikai Konferencia. Tanulmánykötet.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.
- Felix, Uschi (2008): The unreasonable effectiveness of CALL: What have we learned in two decades of research? *ReCALL*, Vol. 20, No. 2. 141–161. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0958344008000323>
- Freinet, Célestin (1963): *La méthode naturelle de grammaire.* Bibliothèque de l'École Moderne 17.
- Hismanoglu, Murat (2011): The integration of information and communication technology into current ELT coursebooks: a critical analysis. *Porcedia – Social and Behaviour Sciences*, Vol. 15. 37–45. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.03.048>
- Horkay, Nancy – Bennett, Randy Elliot – Allen, Nancy – Kaplan, Bruce A. – Yan, Fred (2006): Does it matter if I take my writing test on computer? An empirical study of mode effects in NAEP. *Journal of Technology, Learning, and Assessment*, Vol. 5, No 2. Forrás: <http://bit.ly/2n1S0nT> (2019. 06. 12.)
- Kárpáti Andrea (2000): Oktatási szoftverek minőségének vizsgálata. *Új Pedagógiai Szemle*, 50. évf. 3. sz. 77–81.
- Kende György – Miskolczi Ildikó – Seres György (2008): Let's learn easily and quickly – lifelong, anytime, anywhere. *Jampaper*, Vol 3, No 3. Forrás: <http://bit.ly/1VgP4ME> (2019. 05. 10.)
- Kétyi András (2011): *A számítógéppel segített nyelvoktatás előnyei – részvételi akciókutatás egy IKT eszközöket használó nyelvcsoportban.* Budapest, XI. Országos Neveléstudományi Konferencia.
- Kétyi András (2016): *IKT-val támogatott módszerek hatékonysága felnőttek nyelvoktatásában.* PhD-értekezés. Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola.
- Labancz Imre – Barnucz Nóra (2016): Kísérlet az IKT-eszközhasználat hatásának vizsgálatára hallgatók körében. In Pusztai Gabriella – Bocsi Veronika – Ceglédi Tímea szerk.: *A felsőoktatás (hozzáadott) értéke. Közéltések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához.* Budapest–Nagyvárad, Partium, Új Mandátum. PPS. 262–277.
- Lankshear, Colin – Snyder, Ilana A. – Green, Bill (2000): *Teachers and Techno-Literacy: Managing Literacy, Technology and Learning in Schools.* St Leonards, NSW: Allen & Unwin.
- Matthey, Marienette (2006): *Bange Pierre (en collaboration avec Rita Carol et Peter Griggs).* Lidil 34. Forrás: <http://bit.ly/2ndjreg> (2019. 03. 14.)
- Mayer, Richard E. (1997): Multimedia learning: Are we asking the right questions? *Educational Psychologist*, No. 32. 1–19. DOI: https://doi.org/10.1207/s15326985ep3201_1
- Mayer, Richard E. (2001): *Multimedia Learning.* New York, Cambridge University Press.
- McQuiggan, Scott – Kosturko, Lucy – McQuiggan, Jamie – Jennifer, Sabourin (2015): *Mobile Learning: A Handbook for Developers, Educators, and Learners.* Wiley, New Jersey, USA. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781118938942>
- Moseley, David – Higgins, Steve (1999): *Ways Forward with ICT: Effective Pedagogy Using Information and Communications Technology for Literacy and Numeracy in Primary Schools.* London, Teacher Training Agency.
- Molnár György (2010): Technológia-alapú mérés-értékelés hazai és nemzetközi implementációi. *Iskolakultúra*, 7. évf. 8. sz. 22–34.
- Nádasi András (2013): *Oktatásfejlesztési és – technológiai kutatások.* Eger, Médiainformaticai kiadványok.
- Nahalka István (1997): Konstruktív pedagógia – egy új paradigma a láthatáron (III.) *Iskolakultúra*, 3. sz. 22–40.
- Naismith, Laura – Lonsdale, Peter – Vavoula, Giasemi – Sharples, Mike (2004): Literature Review in Mobile Technologies and Learning. *Futurelab Literature, Review Series*, Report No 11., Futurelab, Harbourside. Forrás: <http://bit.ly/2RWMWwb> (2019. 07. 18.)
- Negroponte, Nicholas (1995): *Being Digital.* New York, Alfred A. Knopf.

- Novák Ildikó – Morvai Laura (2017): Fiatalok nyelvtanulásának életkori és társadalmi összefüggései. *Pedacta*, 7. évf. 1. sz. 47–58.
- Pálffy Gabriella (2015): *A nyelvtanítás nyelvészeti megközelítései és pedagógiai vonatkozásai francia nyelvkönyvekben*. Szakpedagógiai Körkép II. Idegennyelv-pedagógiai tanulmányok Bölcsészeti és Művészetpedagógiai Kiadványok 3. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Pachler, Nobert (1999): Theories of Learning and ICT. In Leask, Marylin – Pachler, Norbert eds. *Learning to teach using ICT in the Secondary School*. London – New York, Routledge. 3–18. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203212301-1>
- Paivio, Allan (1969): Mental imagery in associative learning and memory. *Psychological Review*, Vol. 76, No. 3. 241–163. DOI: <https://doi.org/10.1037/h0027272>
- Paivio, Allan – Desrochers, A. (1980): A dual coding approach to building memory. *Canadian Journal of Psychology*, Vol. 34, No. 4. 388–899. DOI: <https://doi.org/10.1037/h0081101>
- Papert, Seymour (1988): *Észrengés. A gyermeki gondolkodás titkos útjai*. Budapest, Számalk.
- Peak, Pamela (2005): Research trends in comparability studies. Pearson Educational Measurement. *Research Report*. Forrás: <https://bit.ly/2iYK9W5> (2018. 05. 12.)
- Polonyi Tünde – Abari Kálmán – Nótin Ágnes (2009): Mesterséges nyelvtanulás első benyomás alapján. *Alkalmazott Pszichológia*, 11. évf. 1–2. sz. 5–26.
- Pourhosein, Abbas Gilakjani (2012): The significant role of multimedia in motivating EFL learners' interest in English language learning. *Modern Education and Computer Science*, Vol. 4, No. 1. 57–66. DOI: <https://doi.org/10.5815/ijmecs.2012.04.08>
- Schofield, Carina Paine – West, Trudi – Taylor, Taylor (2011): *Going Mobile in Executive Education. How mobile technologies are changing the executive learning landscape*. Research for UNICON, Ashridge, Berkhamsted. Forrás: <http://bit.ly/2mm9GKm> (2019. 04. 10.)
- Skiba, Diane J. (2013): Bloom's Digital Taxonomy and Word Clouds. *Nursing Education Perspectives*, Vol. 34, No. 4. 277–280. DOI: <https://doi.org/10.1097/00024776-201307000-00015>
- Stockwell, Glenn. (2007): A review of technology choice for teaching language skills and areas in the CALL literature. *ReCALL*, Vol. 19, No. 2. 105–120. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0958344007000225>
- Tóth Edit – Molnár Gyöngyvér – Csapó Benő (2011): Az iskolák IKT-felszereltsége – helyzetkép országos reprezentatív minta alapján. *Iskolakultúra*, 11. évf. 10–11. sz. 124–137.
- Traxler, John (2005): *Defining mobile learning*. IADIS International Conference Mobile Learning. Forrás: <http://bit.ly/2oJsQuX> (2019. 07. 18.)
- Traxler, John (2007): Defining, Discussing and Evaluating Mobile Learning: The Moving Finger Writes and Having Writ... *The International Review in Open and Distance Learning*, Vol. 8, No. 8. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.19173/irrodl.v8i2.346>
- Tomasek, Michael (2003): *Constructing a Language: A Usage-Based Theory of Language Acquisition*. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Tunstall, Pat – Gsipp, Caroline (1996): Teacher feedback to young children in formative assessment. *British Educational Research Journal*, Vol. 22, No. 4. 389–404. DOI: <https://doi.org/10.1080/0141192960220402>
- Ürmösné Simon Gabriella (2012): Hungarian–Greek communicative strategies in respect of gender. Mental procedures in language processing. *Studies in psycholinguistics*. Budapest, Tinta Kiadó.
- Vogel, Thomas (2001): Learning out of control: Some thoughts on the World Wide Web in learning and teaching foreign languages. In Chambers, Angela – Davies, Graham eds. *ICT and language learning: a European perspective*, Lisse, Swets & Zeitlinger Publishers. 141–142. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.2431.7280>
- Wainer, Howard (2010): Computerized Adaptive Testing. In Weiner, Irving B. – Craighead, W. Edvard eds.: *The Corsini Encyclopedia of psychology*. New York, John Wiley. 376–378. DOI: <https://doi.org/10.1002/9780470479216.corpsy0213>
- White, Mary Alice (1985): Az elektronikus tanulás forradalma: kérdések, melyeket fel kell tennünk. In Csoma Gyula szerk.: *A közoktatás világproblémái. (Válogatás az UNESCO Perspectives c. folyóiratából 1978–1984)*. Budapest, Gondolat Kiadó. 224–236.

- Wilson, Alex (1987): The information rich and the information poor. *Aslib Proceedings*, Vol. 39, No. 1. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.1108/eb051034>
- Zhongyuan, Williams (2013): *The Use of Multimedia Material in Teaching Chinese as a Second Language and Pedagogical Implications*. University of Massachusetts Amherst. Forrás: <http://bit.ly/2oLgFNV> (2019. 08. 04.)
- Zhang, Ping – Aikman, Shelley (2007): Attitudes in ICT Acceptance and use. In Jacko, Julie A. eds.: *Human-Computer Interaction, Part I*. Syracuse, NY: Springer – Verlag Berlin Heidelberg. 1021–1030. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-540-73105-4_112

Internetes források

- Buda András (2012): Mire használhatók a szavazórendszerek? *Oktatás-Informatika*, 4. évf. 1–2. sz. Forrás: <http://bit.ly/2oGzIc4> (2019. 05. 18.)
- Körösné Mikis Márta (2009): *Informatika gyermekkorban-hazai helyzetkép*. Forrás: <http://bit.ly/2oJ-nIqh> (2019. 07. 15.)
- P21 *The Partnership for 21st Century Learning* (2015). P21 Framework Definitions. Forrás: <http://bit.ly/2neAOeS> (2019. 04. 27.)
- Schramm, Mike (2012): Study: iPads improve Kindergarten literacy scores. Forrás: <http://engt.co/1RYRERL> (2019. 08. 01.)
- Turner, Noleen (2012): *What is m-learning*. Forrás: <http://bit.ly/294LMg0> (2019. 03. 25.)
- Vágvölgyi Csaba – Papp Gyula – Cserhátiné Vecsei Ildikó (2011): *mLearning – „Mobil tanulás” a gyakorlatban*. Forrás: <http://bit.ly/2nVwy3T> (2019. 09. 03.)

ABSTRACT

(Technical) Language Teaching with the Use of ICT

BARNUCZ Nóra

The main role of technology in education would be targeted to facilitate education and implement effective learning.⁶³ Thanks to ICT⁶⁴ devices, language learners can listen to, repeat, and practise different expressions (Matthey 2006). An attitude research (with a questionnaire) was carried out amongst full time students in year 1 in the academic year of 2017/2018 at the Faculty of Law Enforcement of the National University of Public Service (N = 731).⁶⁵ In total, 43 students responded to the questionnaire. It is assumed that the use of e-learning material has a positive effect on students' motivation during language lessons. The results show that the majority of the respondents consider that 'learningapps' materials can help students to test their knowledge and it makes learning enjoyable. The use of ICT could have a positive effect on the students' motivation in and out of the lessons.

Keywords: ICT devices, language teaching, students, m-learning, e-learning

⁶³ Czékmán (2017); Buda (2018)

⁶⁴ Information and communication technologies

⁶⁵ The number of students based on the OSAP statistics of October in the academic year of 2017/2018.

Sokszínű polgárőrség: New Yorktól az NKE egyetemi polgárőrségig

CHRISTIÁN László¹ – KARDOS Pál²

Az önkéntesek bevonása a rendészeti munkába itthon és külföldön is gyakorlattá vált az Egyesült Államoktól Erdélyig. Hazánkban a rendszerváltás időszakában a bűncselekmények száma rohamosan emelkedni kezdett, ennek hatására alakult meg 1991-ben a polgárőrség elődszervezete, röviddel utána pedig a mai nevén folytatta működését. A polgárőrség mára vitathatatlanul a társadalmi bűnmegelőzés legnagyobb, legerősebb országos szervezetévé nőtte ki magát, kiemelten fontos szerepet tölt be a települések biztonságának a megteremtésében és komoly társadalmi elfogadottságnak örvend. Tanulmányunkban arra vállalkozunk, hogy bemutatjuk a szervezet fejlődésének főbb szakaszait, a szervezetet, a működés jogi hátterét: a polgárőr törvényt, valamint a szerteágazó polgárőri tevékenységet, elhelyezve a polgárőrséget a rendészet komplex rendszerében. Ezen túlmenően röviden bemutatunk néhányat a világ különböző pontjain megvalósuló polgárőrséghez hasonló szerveződések közül is. A tanulmány végül ismerteti a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen megalapításra kerülő egyetemi polgárőrség küldetését és működésének sarokpontjait is.

Kulcsszavak: polgárőrség, önkéntesség, együttműködés, rendészet, helyi közbiztonság

A polgárőrség a rendészet rendszerében

Közbiztonság alatt azt a nyugalmat értjük, amikor személyünket és javainkat biztonságban tudjuk. A közbiztonság olyan kollektív termék, amelyben részt vesznek az egyének, közösségeik és az állam szervezetei. Materiális értelemben a közbiztonság a társadalmi viszonyok együttthatása, amely a hétköznapokban létezik és megélhető,

¹ CHRISTIÁN László, dr. habil, rendőr ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, NKE RTK, Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

László CHRISTIÁN, PhD, Customs Colonel, Associate Professor and Head of Department, NUPS, Faculty of Law Enforcement, Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement, <https://orcid.org/0000-0001-9809-4890>, christian.laszlo@uni-nke.hu

² KARDOS Pál, tanár, NKE RTK, Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, igazgató, Zuglói Önkormányzati Rendészet, elnök, Budapesti Polgárőr Szövetség, alelnök, Országos Polgárőr Szövetség

Pál KARDOS, Lecturer, NUPS, Faculty of Law Enforcement, Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement, Director of the Local Governmental Law Enforcement in Zugló, Presidency of the Budapest Civil Volunteer Security Organization, Vice-presidency of the Nationwide Civil Volunteer Security Organization <https://orcid.org/0000-0002-4965-035X>, kardos.pal@uni-nke.hu

„élvezhető”, avagy nem létező, és emiatt valamilyen veszély fenyegeti a társadalmat és az egyéneket.³

A rendészet küldetése az állam belső rendjének, valamint a közrendnek és a közbiztonságnak a fenntartása, a társadalom tagjainak és alapvető értékeinek az oltalmazása az ezeket sértő, veszélyeztető jogsértő cselekmények megelőzése, elhárítása, megszakítása révén, akár legitim fizikai erőszak alkalmazásával. Az előbbi küldetés teljesítése rendkívül komplex, szerteágazó tevékenység, amely nem várható el kizárólagosan egyetlen erre rendelt állami szervezettől, történetesen a rendőrségtől. A rendészet küldetésének teljesítése, a biztonság megteremtése társadalmi kooperáció és kollektív munka eredményeként teljesíthető, amelyben a rendvédelmi szervek, a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek mellett fontos szerepet kapnak az önkormányzatok, a magánbiztonsági vállalkozások, a civil önvédelmi szervezetek is. Ezt nevezhetjük komplementer, azaz egymás tevékenységét kiegészítő rendészeti rendszernek.⁴ „Fontos tényező az állampolgárok civil bűnmegelőzési mozgalmának erősítése, azon lehetőség kihasználása is, hogy a közösségeken belüli problémák és gondok csírájában történő felismerésére az önszerveződő közösségeknek vannak a legkedvezőbb feltételei. Hazánkban az egyetlen – az ország egészét átfogó – ilyen jellegű civil bűnmegelőzési szerveződés a polgárőrség, amelynek súlya, szerepe és jelentősége tovább növekszik.”⁵

A közösségek bevonása a rendészeti munkába az egyik fő fókusza a rendészettel kapcsolatos jelenkori nemzetközi rendészeti diskurzusnak. A cél a közösségek prioritásainak beazonosítása és ezek becsatornázása a rendészeti munkába, az állampolgárok egyre aktívabb bevonásával.⁶

Szinte megfejthetetlen, hogy mi vonzza az önkénteseket egy olyan tevékenységhez, amelyért nem kapnak anyagi ellentételezést és az életük minden szolgálatban eltöltött pillanatban veszélynek van kitéve. Ennek ellenére számtalan elnevezéssel, odaadó lelkesedéssel vesznek részt az önkéntesek a biztonság megteremtésében és fenntartásában, vállalva a kihívást. A rendészet hatékonysága érdekében feltétlenül ki kell használni ezt a lehetőséget és erősíteni kell az együttműködést a rendészet szervei és a közösségek között.⁷

Az áttörést Angliában a 2002-es Police Reform Act hozta meg, amely érdemben változtatta meg a rendőri munkával kapcsolatos felfogást. Az új megközelítés egy sokkal rugalmasabb megoldást vázolt a közösségek problémáinak kezelésére, bevonva számos szereplőt ebbe a tevékenységbe, például szomszédok egymásért (neighbourhood watch) vagy a helyi rendészeket (local wardens). A döntés joga a helyi rendőri vezető kezébe került, hogy döntsön, az adott probléma ismeretében, milyen súlyú erő, melyik szereplő bevetése indokolt. Így született meg az úgynevezett kiterjesztett rendészeti család kifejezés (extended policing family), amely gyűjtőnév az előbb említett szereplők

³ Finszter (2008) 24–26.

⁴ Christián (2018a)

⁵ Besenyi (2017) 540.

⁶ Rogers (2017) 11–15.

⁷ Albrecht (2017) 3.

mellett magában foglalja a közösségi rendőröket (Police community support officers), a közlekedési rendészeket (traffic wardens), a magánbiztonsági szolgáltatókat és az önkénteseket is. A közösségek szolgálata, igényeik teljesebb körű kiszolgálása érdekében úgynevezett szomszédsági rendészeti teameket (neighbourhood policing team) hoztak létre.⁸

Az ezredfordulót követően készült japán kutatás arra világított rá, hogy a közösségek védelme és a közbiztonság megteremtése nem várható el kizárólagosan a rendőrségtől, azzal együtt sem, hogy Japánban hagyományosan magas a rendőrök bizalmi indexe és kedvező a rendőrség társadalmi megítélése (94,9%-os többség véleménye). A kutatás eredményeiből az is kiderült, hogy ebben az esetben az önvédelmi képességeket kell erősíteni (78,3%), míg a második opció a válaszadók szerint az önkéntesek bevonása (51,6%) lehet.⁹

A történeti áttekintésből kiderült, hogy az önkéntes részvételnek a bűnmegelőzésben komoly hagyományai vannak hazánkban. Ahogy az ki fog derülni a polgárórséget érintő kutatási eredményekből is, a közbiztonság megteremtése ma már nehezen lenne elképzelhető hazánkban polgárórség nélkül. A civil bűnmegelőzési hungarikumként emlegetett szervezet meghatározó szerepre tett szert napjainkra. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a szervezet korfája fokozatosan az előregedés irányába mutat, a tagság többsége 60 év feletti, ezért nagyon komoly kihívást jelent az utánpótlás megteremtése, a fiatal generáció megszólítása. Ennek szervezett formája az „ifjú polgárőr” intézményének életre hívása.

A polgárórség létrejötte, rövid történeti áttekintés

A rendszerváltást közvetlenül megelőző időszakban, majd közvetlen ezután végbement átalakulások erőteljesen befolyásolták a közbiztonság általános helyzetét, a társadalmi rétegek eltávolodását, az állampolgárok létbizonytalanságának növekedését és a bűnözés növekvő tendenciáját. A rendőrségre hatalmas nyomás nehezedett hirtelen, ez pedig a bűnözők felbátorodását eredményezte. Jellemzővé vált a bűnözés „importja”, hiszen megnyíltak a határok, ezáltal külföldi elkövetők jelentek meg Magyarországon és a megszokottól eltérő módon hajtották végre a legkülönbözőbb bűncselekményeket. Az elkövetett és ismertté vált bűncselekmények száma alig két év alatt a duplájára emelkedett. Olyan bűnözési formák épültek be a köztudatba, amelyek addig ismeretlenek voltak az állampolgárok számára. Ilyen volt a szervezett bűnözés, a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, a terrorizmus és az embercsempészet. A közterületi, az állampolgárokat, a lakosságot leginkább zavaró bűncselekmények száma növekedett a legnagyobb mértékben. Az állampolgárokat közvetlenül érintő, a tulajdonuk ellen elkövetett bűncselekmények, a gépjárművek és a lakások ellen, valamint az utcai támadások számának növekedése érezhető szinten megemelkedett. A lakosság értetlenül

⁸ Rogers (2017) 72–79.

⁹ Jones–Newborn (2006) 231.

állt a történések előtt, és ez a helyzet kiváltott egy reflexet, aminek eredményeképpen a lakóközösségek lokálpatrióta módon feladatuknak érezték a lakókörnyezetük biztonságának javítását, szavatolását. Lakótelepeken, városokban, falvakban egyaránt pár emberből álló „sejtek” alakultak ki, akik először spontán módon, szervezetlenül, majd egyre sűrűbben és szervezettebben megelőző járőrszolgálatokat hajtottak végre lakóterületük közvetlen környezetében, valamint iskolák, óvodák környékén. A tervszerű és rendszeres járőrszolgálatoknak köszönhetően csökkent a bűncselekmények száma. Sok esetben konkrét bűncselekmények elkövetése során értek tetten elkövetőket. A rendőrség ezen csoportokhoz fűződő viszonya kezdetben bizonytalan volt, hiszen működésük célja nem volt egyértelmű, negatív előítéletek befolyásolták az együttműködések kezdeményezését. A törvényi változásoknak köszönhetően (egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény) ezek a csoportok egyesületbe tömörültek, megkezdték hivatalos működésüket, bejegyzésük az egész ország területén jellemzővé vált. A bejegyzett egyesületek általánosan működési célként a bűnmegelőzést jelölték meg, ami a gyakorlatban a járőrszolgálatokat jelentette, amelyet kezdetekben kizárólag önállóan hajtottak végre. Vállalták, hogy tevékenységükkel segítik a rendvédelmi szervezetek munkáját, ezáltal maguk is részeseivé válnak egy úgynevezett „tisztogatási feladatnak”, amely a bűnözési tendencia visszaszorítását tűzte ki célul. Így alakult ki a polgárőrmozgalom, amelynek alapvető feladata lett a bűncselekmények megelőzése.¹⁰

A mozgalom alapjául a széles körű társadalmi összefogás, a lakókörnyezethez való ragaszkodás, és a saját és mások életfeltételeire kedvezőtlenül ható jelenségek ellen irányuló, közös fellépés szolgált.

1991-ben a rendőrség is felismerte, hogy szüksége van a társadalmi segítségre. Ebben az időpontban már az országban 223 ismert úgynevezett társadalmi önvédelmi szervezet működött.

Az akkori országos rendőrfőkapitány Dr. Szabó Győző kezdeményezte, hogy híjának össze egy tanácskozást, amely ezeknek a szervezeteknek nyújt lehetőséget arra, hogy elmondhassák hogyan dolgoznak, és mi okozta „összeverődésüket”. Ezen a márciusi tanácskozáson vetődött fel, hogy az egymástól eddig elszigetelten működő szervezetek hozzanak létre egy szövetséget, amely érdekeiket képviseli, ugyanis ezeket a kezdeményezéseket a politika aggodalommal figyelte, a rendőrség pedig gyanakvással, presztízsét féltve fogadta.

Ilyen előzmények után alakult meg 1991. április 24-én az Önvédelmi Szervezetek Országos Szövetsége (ÖSZOSZ), majd még ez év novemberében a közgyűlés a nevét a sokkal kifejezőbb Országos Polgárőr Szövetségre (OPSZ) változtatta, elnökének Dr. Kopácsi Sándor ny. rendőr tábornokot választotta meg.¹¹ Ekkor az országban már több mint húszezer polgárőr dolgozott közvetlen lakókörnyezetének közbiztonsága érdekében. Kezdetben folyamatos támadásoknak volt kitéve a szervezet. A bizalmatlanság oka az volt, hogy néhány politikus úgy értelmezte a mozgalmat mint a munkásőrség

¹⁰ Kardos (2015b) 111.

¹¹ Christián (2017b)

vagy az önkéntes rendórség utódszervezetét. Nem hitték el, hogy a polgárórségeknek nincsenek hátsó politikai szándékaik, nem hitték el, hogy vannak még emberek, akik önzetlenül hoznak áldozatokat a köz érdekében. Később az eredmények bizonyították, hogy ez a mozgalom nem a hatalomért, hanem a nyugalomért szállt ringbe. Budapes-ten évente átlagosan három és félezer tettenérést mondhatunk magunkénak, ezek többsége úgy történt, hogy nem volt a közelben rendőr. A polgárórség tehát már akkor komoly letéteményesévé vált a bűnmegelőzésnek.

Összefoglalva, a polgárőrmozgalom egyszerre több fronton is helyt kellett álljon. Meg kellett küzdenie a rendórség presztízsféltésével, gyanakvásával, a mindenkori helyi és parlamenti hatalom bizalmatlanságával, valamint a vállalt feladattal: a bűncselekmények megelőzésével, és – néha a szó fizikai értelmében is – a bűnözőkkel. Mindezt úgy, hogy maga a polgárőr fizet egyesületi tagdíjat, saját zsebéből tankolja a saját autóját, amivel a lakóterületén járőrözik. Nem volt tehát könnyű a polgárórség elfogadtatása a politikai hatalommal, sőt, a későbbi stratégiai partnerrel sem.

Az Országos Polgárőr Szövetség megalakulásakor stratégiai célokként a következő pontokat jelölték meg:

- városok, falvak, települések, a kistelepülések biztonságának megteremtése, megerősítése;
- a lakókörnyezeteket veszélyeztető bűncselekmények megelőzése;
- a közlekedési balesetek megelőzése;
- gyermek- és ifjúságvédelem társadalmi feladatainak ellátása;
- a fenti feladatokat ellátó állami és önkormányzati szervezetek munkájának lakossági segítése.

A polgárórség tehát alulról szerveződő mozgalomként jött létre, az akkori, kritikusként mondható közbiztonsági helyzet következményeként. A civil szervezet gyorsan fejlődött, regisztrált tagsága mára 64 ezer fő, akik mintegy kétezer egyesületben tevékenykednek.¹² Csak érdekességképpen emeljük ki, hogy ez a szám a legmagasabb Európában.

A polgárőr egyesületek megyénként területi szövetségekbe tömörülnek. A szervezetrendszer alsó szintjén az egyesületi jogi formában működő helyi polgárőr szervezetek állnak.

A kezdeti nehézségek után a polgárórség szerepe erősödni kezdett, egyre inkább kiérdemelte a közbizalmat, a rendórség, a rendvédelmi és rendészeti szervek pedig egyre inkább stratégiai partnerként kezelték, jelentőségét felismerték, támaszkodni kezdtek rá. A polgárórség fejlődött, szervezetét, feladatait, szerepét, létszámát, infrastruktúráját tekintve is, és az elmúlt évekre a közbiztonság nélkülözhetetlen letéteményesévé nőtte ki magát.

¹² OPSZ nyilvántartása szerinti adatok, 2019. augusztus 30.

Ha a polgárország szerepének fejlődését szeretnénk bemutatni, négy szakaszt szokás egymástól elkülöníteni.¹³

1991 és 1996 között a polgárőr szervezeteket egy alapvetően spontán fejlődés, laza országos szövetségi kapcsolat, területenként eltérő bűnmegelőzési szemlélet és gyakorlat, valamint rendkívül csekély anyagi támogatottság jellemezte. Nagy felelősséget vállaltak ekkor magukra a megyei és a fővárosi szövetségek, valamint az egyesületek vezetői, hogy megalapozzák szinte településenként a civil bűnmegelőzés társadalmi megbecsülését, elfogadottá tegyék a lakosság körében. Ennek az időszaknak fontos eredménye, hogy folyamatosan jöttek létre a polgárőr egyesületek, a mozgalom terebélyesedett, és egyre inkább kereste a helyét a bűnözés elleni társadalmi fellépés rendszerében. Az egyesületek az egyesülési jogról szóló törvény alapján működtek, így nem különböztek a társadalom különféle területein tevékenykedő egyesületektől, társadalmi szervezetektől.

1997 és 2000 között a mozgalom jelentős változásokon ment keresztül. Az Országos Polgárőr Szövetség élén 1997. március 1-jével személyi változások történtek, ami szervezeti változásokat hozott magával, a mozgalom szellemisége is megváltozott. Az OPSZ legfontosabb célkitűzéseként a bűncselekmények megelőzését jelölte meg, azzal, hogy a fő figyelmet

- a lakosság vagyónvédelmére,
- a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatokra,
- a kábítószer-fogyasztás visszaszorítására,
- a közlekedés biztonsága érdekében végzendő tájékoztató és nevelő munkára

kell fordítani.

A polgárőr szervezetek elhatárolták magukat az erőszak, az önbíráskodás, a másokat sértő provokatív magatartás, a felfegyverkezés és a félkatonai jellegű szervezeti és működési struktúrák, illetve a politikai megnyilvánulások minden formájától. Az OPSZ, a megyei és fővárosi szövetségek, a polgárőr-egyesületek kiterjesztették együttműködésük rendszerét, így egyre több támogatásban részesültek. Kinyilvánították, hogy a polgárország a rendőrség és az önkormányzatok stratégiai szövetségese lett. Az OPSZ 2000-ben kiemelkedően közhasznú szervezeti besorolást kapott. Ekkorra már törvény mondta ki, hogy lakosság élet- és vagyónvédelmének biztosítása érdekében létesült társadalmi önvédelmi szervezetek tagjának a közbiztonság javítására irányuló, rendőrséggel kötött együttműködési megállapodás szerint végzett tevékenysége közfeladat, ennél fogva a polgárőr e feladata teljesítése közben fokozott büntetőjogi védelemben részesül.

A 2001 és 2010 közötti időszakot tekinthetjük a polgárország minőségi fejlesztési szakasza megkezdésének. Ennek legfontosabb elemei:

- a stratégiai partneri kapcsolatok további erősítése;
- az országos polgárőr-bűnmegelőzési programok (kábitószerügy, idegenforgalmi régiók programja, nagyvárosi bűnmegelőzési program, őszi iskolakezdés) beindítása és folyamatos szervezése, elméleti és módszertani fejlesztés;

¹³ Kardos (2015a) 113–118.

- a polgáróri tevékenység jogi szabályozása, a szervezet beillesztése a társadalmi bűnmegelőzés rendszerébe;
- stabil, folyamatos finanszírozási háttér megteremtése.

Ezekben az években ezen a téren jelentős előrelépések történtek. Az OPSZ megjelent a központi költségvetés belügyminisztériumi fejezetében. Ezáltal lehetőség nyílt, hogy a területi szövetségek működésükhöz és programjaik megvalósításához támogatást kapjanak, egyes bűnmegelőzési programok megvalósuljanak, a forráshiányos egyesületek fennmaradhassanak, központi rendezvényekre sor kerüljön. Az Országgyűlés 2006. február 13-án elfogadta a polgárórségről szóló 2006. évi LII. törvényt, amely megteremtette a polgáróri tevékenység egységes jogi szabályozását.

A jelenleg is hatályos, a polgárórségről és a polgáróri tevékenység szabályairól szóló 2011. évi CLXV. törvény a közbiztonság fenntartása terén monopolizálta a polgárórség helyzetét a civil szervezetek között. Az említett, jelenleg is hatályos törvényi szabályozás szerint a polgárórszervezet csak az alapító okiratban székhelyként feltüntetett területen láthatja el a tevékenységét, azaz tagjai csak az adott település bel- és külterületein végezhetnek feladatokat. Ez alól kivétel, ha a rendőrséggel vagy más állami, önkormányzati rendvédelmi, közbiztonsági szervezettel, adóhatósággal, a környezet- és természetvédelmi szervekkel erről írásban megállapodnak. A polgárórség csak a rendőrséggel kötött együttműködési megállapodás alapján végezheti tevékenységét. Polgárőr a törvényi szabályozás szerint csak nagykorú, cselekvőképes, büntetlen előéletű személy lehet, szolgálatát az előírt formaruházatban, a polgárőr-igazolvány kihelyezésével láthatja el. A szabálysértési törvény ehhez kapcsolódó módosításának köszönhetően elzárással, vagy százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal lett büntethető a polgárőr, ha feladatait nem a módosított polgárórségről szóló törvény rendelkezéseinek megfelelően végzi. Kiegészült a szabálysértési törvény a közbiztonsági tevékenység jogosulatlan végzésének tényállásával is, így az, aki közterületen vagy nyilvános helyen olyan, a közbiztonság, közrend fenntartására irányuló tevékenységet végez, amelyre jogszabály nem jogosítja fel, vagy ilyen tevékenység látszatát kelti, szintén elzárással vagy százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal büntethető.¹⁴

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény kriminalizálja a közbiztonsági tevékenység jogellenes szervezését, ahol a jogalkotó nem a tevékenység végzőjét rendeli büntetni, hanem annak szervezőjét (ilyen jellegű tevékenység végzése a hatályos szabálysértési törvény szerint továbbra is szabálysértés).

A második polgárőrtörvényben egyebek mellett:

- az OPSZ köztestületi jogállást kapott;
- szabályozták a területi szövetségek jogállását;
- rögzítették, hogy ki lehet polgárőr;
- szélesedett a polgáróri tevékenységek köre;

¹⁴ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 171. §. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=143166.370320 (2019. 08. 28.)

- deklarálta a jogalkotó, hogy melyek azok a közbiztonsági feladatok, amelyeket csak a polgárország láthat el, semmilyen más civil szervezet nem;
- szabályozta a rendőrséggel való együttműködést;
- bevezette az országosan egységes formaruházatot és szolgálati igazolványt;
- megalapozta a polgárőrök szakmai és etikai felelősségét.

A 64 ezer polgárőr több mint 2000 egyesületben és 20 (megyei és fővárosi) szövetségbe tömörülve végzi szabadidejében önkéntesen vállalt közösségi feladatait. A polgárország mára a közbiztonság egyik fő letéteményese, a rendőrség, a rendvédelmi és rendészeti szervek, továbbá a helyi önkormányzatok stratégiai partnere, szövetségese lett, jelentős és tevékeny részt vállalva a bűncselekmények megelőzéséből, az állampolgárok szubjektív biztonságérzetének javításából.¹⁵

Ezzel összefüggésben a polgárország szervezete, szolgálatellátási és szakmai tevékenysége napjainkra jelentősen kibővült, új tagozatok (lovás, kutyás, motoros, vízi) létesültek. A szervezeti és feladatköri bővüléssel összefüggésben a polgárország együttműködése egyre szélesebb kört ölel fel, ma már az OPSZ rendkívül széles együttműködési hálóval rendelkezik, a stratégiai partnerek mellett számos állami szervvel és civil szervezettel együttműködik.

A polgárország szerepének és szervezetének erősödése azt is eredményezte, hogy mind nagyobb szakmai kihívásoknak kell megfelelni. Ezért napjainkra kiemelt jelentősége lett a polgárőri képzéseknek. Az OPSZ ezért bevezette az egységes képzési rendszert, amelynek megfelelően valamennyi polgárőrnek alapismereti vizsgát kell tennie. A polgárórsághoz jelentkező személyeknek szolgálatellátásuk megkezdése előtt a tananyag tartalmát el kell sajátítaniuk, és ebből vizsgát kell tenniük. Az OPSZ képzési rendszere többszintű. Az alapszintű vizsga után vezetői képzések folynak, amelyeken a megyei vezetőknek, illetve az általuk delegált tagoknak kötelező részt venniük. A polgárőri képzések legmagasabb szintje a Polgárőr Akadémia, amelyet az OPSZ a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karával közösen szervez, a kar oktatóinak közreműködésével. A képzések az OPSZ éves oktatási terve alapján zajlanak, amelyet az országos rendőrfőkapitány hagy jóvá.

A polgárország szervezete, jogállása

Ezek után ismerjük meg röviden a polgárőr jogállására vonatkozó legfontosabb előírásokat, illetve a polgárőri tevékenység főbb jellemzőit.

A polgárőr törvény szerint polgárőr az a

- 18. életévét betöltött,
- cselekvőképes,
- büntetlen előéletű, személy lehet, aki

¹⁵ Christián (2018)

- nyilatkozatával önként vállalja – szabadidejében, díjazás nélkül – a polgáróri szolgálat ellátását, és
- magára nézve kötelezőnek ismeri el az OPSZ szolgálati és etikai szabályzatát.¹⁶

Az a személy, aki polgárőr szeretne lenni, országosan egységes alapismereti képzésben (általános bűnmegelőzési és közbiztonsági ismeretek, jogi alapismeretek, polgárőr alapismeretek) kell részt vennie, és ezután – ha sikeres vizsgát tett – az egyesület felveszi tagjai közé.

Polgáróri tevékenységet csak polgárőr egyesület tagja végezhet, belépési nyilatkozatával kötelezettséget vállal az OPSZ szabályzatainak betartására. A belépés és az alapismereti vizsga eredményes letétele után az OPSZ a polgárórt igazolvánnyal látja el, amelyet közterületi szolgálata során jól látható módon viselnie kell.

A polgárőrnek kötelessége aktívan részt venni egyesületének, illetőleg magának a polgárőrmozgalomnak a tevékenységében, céljai megvalósításában. Alapvető feladata tehát a bűncselekmények megelőzése. Nem a szervezett bűnözést, nem az erőszakos, agresszív, fegyveres bűncselekményeket kell megelőznie – és főként nem megakadályoznia, megszakítania –, hiszen erre nem is képes, hanem a lakosság szubjektív biztonságérzetét nagy mértékben befolyásoló, tömegesen jelentkező vagyron elleni bűncselekményeket. Ezek a bűncselekmények az össz-bűnözés 75–80%-át teszik ki, és ezek között is legjelentősebbek a lopások, a lakásbetörések, a víkendházbetörések, a gépjárműfeltörések és -lopások, a rablások. Ezek azok a területek, ahol a polgárőrök nagyon jelentős sikereket érhetnek el – ezt az elmúlt bő egy évtized is bizonyítja. A polgárőr szempontjából a bűnmegelőzés elsősorban a bűnalkalmak megelőzését jelenti. Azon kell lenni, hogy senki ne kapjon lehetőséget bűncselekmények elkövetésére. Az ennek érdekében alkalmazható számos módszer két fő csoportba sorolható: az egyikbe tartozik a lakosság információellátása, a tájékoztató-felvilágosító jellegű munka, míg a másikba sorolhatjuk a különböző polgárőr szolgálati formákat.

Hosszú időn keresztül a polgárőrök nem rendelkeztek saját jogon fokozott büntetőjogi védelemmel: csak hivatalos személy támogatójaként részesülhettek az általánosanál magasabb szintű védelemben. A Btk.-ban meghatározottak szerint, aki a hivatalos személy elleni erőszak tényállását kimerítő cselekményt a hivatalos személy támogatására vagy védelmére kelt személy ellen követi el, a hivatalos személy elleni erőszak bűncselekmény büntetési tételei szerint büntetendő.¹⁷ Ez tehát az jelenti, hogy polgárőr ugyanolyan büntetőjogi védelmet élvez, mint például a rendőr – de csak akkor, ha a rendőrrel közösen lát el szolgálatot, például közösen járőröznek, vagy ha a polgárőr a rendőr védelmére kel. Ilyen szabályozás mellett a probléma akkor jelentkezik, ha a polgárőr nem rendőrrel együtt, nem a rendőrt közvetlenül támogatva lép fel, hanem önállóan járőrözik – és ez a gyakoribb eset. Ebben az esetben tehát nem illeti meg foko-

¹⁶ 2011. évi CLXV. törvény a polgárórségről és a polgáróri tevékenység szabályairól 10. § (3) bekezdés. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139723.366980 (2019. 08. 28.)

¹⁷ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 231. §. Forrás: www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=3356.237644 (2019. 08. 28.)

zott büntetőjogi védelem. A jelenleg hatályos Btk. szerint közfeladatot ellátó személyként nevesíti a polgárórt a polgárórségről és a polgáróri tevékenység szabályairól szóló törvényben meghatározott tevékenységének ellátása során.¹⁸

Mindenképpen szót kell ejteni a klasszikus polgáróri tevékenységről, a jellemző szolgálati formákról. A polgárórszolgálat gyűjtőfogalom. Tágabb értelemben magában foglalja a teljes bűnmegelőzési tevékenységet, azonban használhatjuk e megnevezést szűkebb értelemben is, és ekkor csak a különböző járőr- és figyelőszolgálatokat, valamint a bizonyos személyek biztonságának fokozására irányuló szolgálatot értjük rajta. A figyelő-jelző szolgálat lehet álló vagy mozgó, tárgyát tekintve pedig lehet területátfogó, lehet pontfigyelés, objektumfigyelés vagy körkörös. A járőrozés végrehajtható gyalogosan vagy (gép)járművel, és akár rendőrökkel, közterület felügyelőkkel, vagy egyéb más hatóságokkal együtt is. E tevékenységek lényege abban áll, hogy a polgárőr kint van a közterületen, és ugyanúgy viselkedik, mint az átlag állampolgár, csak éppen bizonyos dolgokra, jelenségekre fokozottan figyel: a figyelmét arra összpontosítja, hogy kiszűrje az elkövetésre alkalmas helyzeteket, illetve a gyanús körülményeket, személyeket. A másik – sajátos – formája a polgárőr fellépésének az, amikor jelenlétével bizonyos feladatokat ellátó személyek biztonságának fokozását igyekszik elérni. Ilyen személy lehet például a pénzt kézbesítő postás, a díjbeszedő, a mezőőr, a természetvédelmi őr, vagy akár a rendőr is.

A polgárőr jól látható jelzést viselve, polgárőr formaruházatban lát el szolgálatot, igazolványt mindig kötelező magánál tartania. A polgárőrök – saját biztonságuk és a hatékonyság fokozása érdekében – mindig legalább ketten látnak el szolgálatot, és összeköttetésben vannak a saját, illetve a rendőrség ügyeletével. A polgárőr gyakorlatilag azonos jogokkal rendelkezik, mint egy átlag állampolgár, konkrétan bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt bárki elfoghatja, köteles azonban őt haladéktalanul a hatóságnak átadni. Amennyiben erre nincs módja, akkor a hatóság kiterjesztéséig az elfogott személyt a helyszínen visszatarthatja.

A polgárőr törvény 2015. évi módosítása megalapozta, hogy a polgárőr egyesület a törvényben meghatározott kiegészítő feladatának ellátásában, 14–18 év közötti büntetlen előéletű ifjú polgárőr, törvényes képviselője írásbeli engedélyével közreműködessen.

A polgárórség szervezetének legfelsőbb szintjén az Országos Polgárőr Szövetség működik, köztestületként, amely a következőképpen tagozódik:

- területi (megyei és fővárosi) polgárőr szövetségek, avagy tagszövetségek;
- a tagszövetségek tagjaként regisztrált polgárőr egyesületek;
- tiszteletbeli tag természetes személyek;
- pártoló tag természetes és jogi személyek, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek.

¹⁸ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 459. § (1) bekezdés 12. pont c) alpont. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=152383.370224 (2019. 08. 28.)

Az OPSZ legfőbb döntéshozó szerve a közgyűlés. Tagjai: az OPSZ elnöke, a tagszövetségek elnökei, a tagegyesületek választott képviselői (küldöttek).

Az OPSZ operatív irányító testülete az elnökség. Tagjai: a tagszövetségek elnökei, továbbá a választott szakmai képviselők. Az elnökség mellett működnek a munkabizottságok és szakmai tagozatok.¹⁹

A polgárórség társadalmi megítélése

A rendészettudományi kutatások között kiemelt kutatási területként fogalmazódhat meg a magánbiztonsági vállalkozások és a civil önvédelem bevonásának módja, a közösségi részvétel vizsgálata, valamint az együttműködések kérdése a rendészet területén.²⁰

A fenti kiemelt tudományos figyelem ellenére alig készült olyan kutatás, amely a polgárórséget helyezte a fókuszába. Az alábbiakban két olyan kutatás eredményeit ismertetjük, amely a szervezet társadalmi megítélését vizsgálta, előbbi 2007-ben,²¹ míg utóbbi 2015-ben készült.²² A polgárőri tevékenység megítélése szempontjából kiemelt jelentőséggel bír a polgárórség társadalmi megítélése. A polgárőrök és a polgárórség megítélése tapasztalatokból és elvárásokból tevődik össze, és hipotézisünk szerint rendkívül fontos szerepe van abban, hogyan viszonyulnak az emberek a polgárórséghez.²³

Érdekes, hogy 2007-ben viszonylag magas volt a bizonytalankodók száma (35%), azzal kapcsolatban, hogy mennyire érzi biztonságosnak a települését. 2015-re a pozitív (igennel, inkább igennel) válaszolók aránya 77%-ra emelkedett.

A polgárőri munka társadalmi megítélése alapvetően pozitív volt mindkét értékelés alkalmával. 2007-ben 15% és 35% között volt a bizonytalan válaszadók száma, a pozitív válaszoké 63% és 81% közötti értéket mutatott. 2007-hez képest 4%-kal emelkedett azoknak az aránya, akik szerint a polgárórség hozzájárul a személyes biztonságához (39,3%-ról, 43,6%-ra). A 2015-ös kutatásból kiemelendő még, hogy a polgárőrök kellően segítőkészek (89,9%) és tekintettel vannak az emberek jogaira (89,9%), valamint udvariasak (88,1%). A válaszadók 47%-a szerint kevésbé, 28%-a szerint sokkal kevésbé lenne eredményes a rendőrség a polgárórség tevékenysége nélkül.

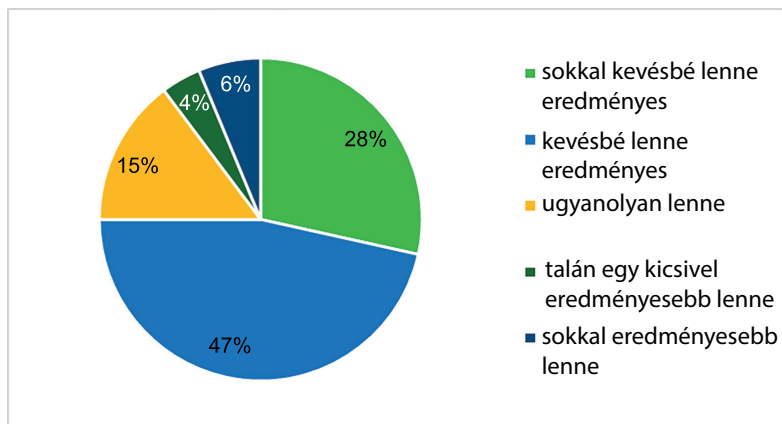
¹⁹ Kardos (2015) 119–122.

²⁰ Boda et al. (2016)

²¹ Krémer (2007)

²² Christián (2017a) 39–53.

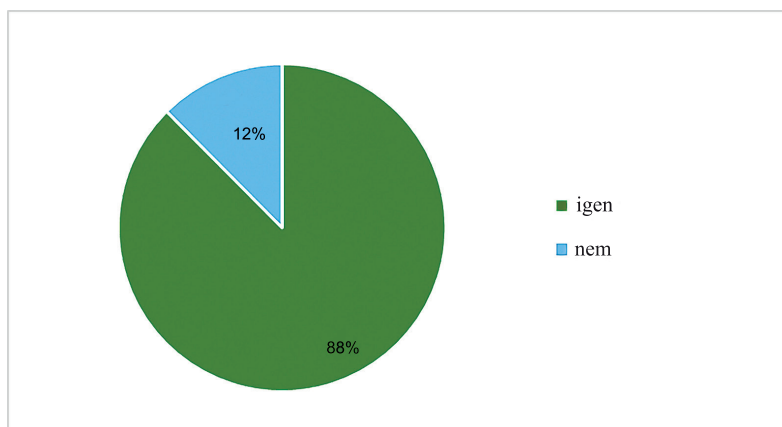
²³ Krémer (2007)

1. ábra: Válaszok megoszlása a következő kérdésre: Ön szerint milyen hatékonyságú lenne a rendőrség tevékenysége a polgárőrség segítsége nélkül? Forrás: a szerző szerkesztése

Az eredmények egyfajta igényt is megfogalmaznak. Ezek az eredmények pedig azt üzenik, hogy az emberek nem elsősorban a számszerűsíthető felderítéseket, elfogásokban történő közreműködést várják el a polgárőrségtől, hanem azt, hogy az állampolgárok szubjektív biztonságérzetének javítása álljon a fókuszban. Ez pedig szisztematikus bizalomépítés révén érhető el.

A 2015-ös kutatás eredményei közül kiemelkedik, hogy a megkérdezettek 83%-a már került valamilyen kapcsolatba polgárőrséggel és a válaszadók 88%-a úgy nyilatkozott, hogy minden településen szükség lenne polgárőrségre.

2. ábra: Válaszok megoszlása a következő kérdésre: Véleménye szerint szükség lenne polgárőrségre minden településen? Forrás: a szerző szerkesztése

Az alapvetően pozitív eredmények mellett azonban felbukkantak hiányosságok, illetve megfogalmazódtak állampolgári igények, elvárások is. Azon kérdés kapcsán, hogy „Véleményük szerint mely területeken lenne szükség változtatásra?”, egyértelműen kirajzolódott egy olyan jövőbeni cselekvési terv, amely segíthet a polgárország modernizálásában, továbbfejlesztésében.

Az állampolgári elvárások a kutatási eredmények alapján sorrendbe állítva:

1. Fiatalítás (90,9%). Égetően fontos kérdés a szervezet minden szintjén.
2. Szakmai ismeretek fejlesztése (88,3%). Belépési feltételek, képzési, továbbképzési rendszer újragondolása.
3. Gyorsabb reagálás (85,1%).
4. Az állampolgárokkal élő, aktívabb kapcsolat (84%).

A polgárország fejlesztésének irányait firtató kérdésre adott válaszok közül 2007-ben az anyagi támogatás fokozása állt a középpontban, míg 2015-ben már a fiatal ambíciózus polgárőrök bevonása (fiatalítás).²⁴

Külföldi jó gyakorlatok

A civil bűnmegelőzés, a közbiztonságért, az emberek biztonságérzetéért való társadalmi felelősségvállalás nem csak hazánkban ismert. Az alábbiakban szeretnék bemutatni néhány külföldi példát jól és hatékonyan működő társadalmi bűnmegelőzési formákra, szervezetekre, megoldásokra.²⁵

Az Egyesült Államok szinte valamennyi tagállamában a mai napig nagy számban működnek civil önvédelmi, a jó közbiztonságot segítő szervezetek. Az elnevezésük az egyes államokban változhatnak, van, ahol reserves (tartalékos) máshol auxiliary (támogató) és egyes helyeken speciális rendőrfőnököknek nevezik őket. A polgárőrök hatékonyabban működnek a déli államokban, ezekben az államokban, illetve a középnyugati államokban több jogok illetik meg a polgárőröket. Az Egyesült Államokban nem kizárólag a rendőrséggel működnek együtt az említett szervezetek, hanem a speciális helyzetekből adódóan a seriffhivatalokkal is, amelyekkel kiválóan mondható az együttműködés.

A 2001. szeptember 11-i tragédia után a George Bush elnöksége idején az önkéntesek szervezett és koordinált rendészeti közreműködésének érdekében életre hívták a Volunteers in Police Service (önkéntesek a rendészetben) elnevezésű programot. A programba felvett kezdeményezéseket öt kategóriába sorolták be, a tagszervezetek anyagi támogatásban részesülnek. 2012-ben 2260 szervezet és 256 ezer önkéntes tartozott a szervezethez, számokban is igazolva, hogy az önkéntesek nagyon komoly hozzáadott értéket képviselnek a rendészetben.²⁶ Az alábbiakban a New York-i önkéntes programot mutatjuk be.

²⁴ Christián (2017a) 50–53.

²⁵ Kardos (2015d) 132–138.

²⁶ Albrecht (2017) 8.

New York: auxiliary police program

A második világháború után kezdtek szerveződni a civil önvédelmi szervezetek, önkéntesek kezdtek el dolgozni a rendőrökkel és a tűzoltókkal közösen. A lehetőséget felismerve az Egyesült Államok Kongresszusa 1950-ben döntött a civil bűnmegelőzési programról. Feladatainak határozta meg a közbiztonság védelmét, a baleset-megelőzést, valamint a civil kontrollt. Az önkéntesek emellett részt vettek elsősegélynyújtó tevékenységben is. 1967-ben New York város önkormányzata a New York-i Rendőr-főkapitánysággal közösen létre hozta az auxiliary (polgárőr) programot. Uniformizálták a polgárőrséget, a járőrök a rendőrökhöz hasonló formaruhával lettek ellátva, amelyen az auxiliary szó kiegészítésként foglal helyet. Megkezdték szolgálatukat a közlekedésbiztonság javításában a metróban, a kikötőkben, valamint elkezdték a „szomszédok egymásért mozgalom” fejlesztését. Az új polgárőr tanulók 16 héten keresztül 48 órában megkapták az alapképzést, amelyben jogot, elsősegélynyújtást, intézkedéstaktikát és rádióhasználatot tanultak. 2007-ben egy tragédia után az úgynevezett basic traininget kiegészítették a fegyveres támadás elleni védelem témakörrel is. 2008-ban továbbfejlesztették az önvédelmi képzést a terrorizmus elleni védekezés témakörével is. Meghatározták a kötelezően ellátandó havi szolgálatok számát. Meghatározták, hogy a polgárőrség létszámát 4500 főről 8000 főre kell emelni. 2001. szeptember 11-i katasztrófa után még nagyobb jelentőséget kaptak a polgárőrök jelzései, amelyek érdemi segítséget nyújtanak a New York-i Rendőr-főkapitányságnak a bűncselekmények felderítésében. A polgárőrök egyenruhás megjelenése a lakosságból bizalmat váltott ki, nőtt a szubjektív biztonságérzetük. A feladataik közé tartozott, hogy segítséget nyújtsanak a rendőrségnek az elsősegélynyújtásban és esetleges természetes csapások bekövetkezésekor, és képezzenek hidat az állampolgárok és a rendőrség között. A belépő polgárőrök járőr- vagy gyalogos szolgálatot láthatnak el és nem tarthatnak maguknál fegyvert vagy az élet kioltására alkalmas eszközt, egyedül nem járőrozhatnak és autót egyedül nem állíthatnak meg. Külön vizsgát kötelesek tenni a rendőrautók vezetéséhez, még a kerékpárhoz is és a meglévő rendőri rangjelzéseket kötelesek használni. Közvetlenül rendőrségi szakmai felügyelet alatt dolgoznak. Az auxiliary program működtetése számottevően költséghatékonyabb, mint a hivatásos rendőrségé.

A polgárőrökkel szemben támasztott elvárásrendszer (kivonat):

- 17–63 év életkor;
- New Yorkban lakó vagy dolgozó személy;
- megfelelő egészségügyi állapot;
- jól beszéljen és írjon angolul;
- feddhetetlen előélet;
- amerikai állampolgárság, vagy rendelkezzen vízummal vagy regisztrációs kártyával.

Nagy-Britannia, London: „The Special Constabulary”

1820-ban a Parlament megalapította Londonban a polgárőrséget, majd 1829-ben Sir Robert Peel a rendőrséget (Metropolitan Police). A MET jelmondata: „The police are the public and the public are the police”, amely jól világít rá a közösség és a rendőrség közötti erős kötelékre és egészséges egymásra utaltságra. Az önkéntes rendőr jogintézményének komoly történelmi hagyományai vannak országszerte. A mai formáját – special constabulary – az 1964-es rendőrségi törvény (Police Act) vezette be.²⁷ Londonban 18 és 60 év között lehet valaki polgárőr, aki megfelelt az egészségügyi és pszichológiai feltételeknek. A polgárőrök egyenruhája megegyezik a rendőrökével, kivéve az SC feliratot (special constabulary). Az önkéntesek száma az 1950-es években volt a legmagasabb – 67 ezer –, az 1980-as években ez 15 ezerre csökkent. Jelenleg több mint 16 ezer polgárőr dolgozik az Egyesült Királyságban (4000 Londonban), 25%-ban hölgyek.²⁸ A jelentkezési lap kitöltése után egy személyes interjúknak kell részt venni, amit egy írásos teszt követ. Ezután 2 napos pszichikai, erőnléti teszt következik, majd egy 23 napos tréningen kell megfelelni, amely után egy mentor segítségével megkezdődhet a polgárőrszolgálat. A képzések több szintből állnak, amelyben szerepelnek speciális tréningek, járőr tréningek és mentor tréningek. Londonban 4000 polgárőr van, 260 őrmester, 26 felügyelő, 1 vezető helyettes és 1 polgárőr vezető. Egyedülálló az önkéntes polgárőri munka ellentételezése, ugyanis a munkáltató 2 hetente 1 napot biztosít a polgárőr-tevékenység fejében a munkavállalónak, saját forrásból. A polgárőrök helyi szinten kezdik meg munkájukat a helyi rendőrállomásokon, a járőrszolgálatban, illetve a szomszédok egymásért (SZEM) mozgalomban.

London 32 területre van felosztva, amelyet központi segélyhívó számon érhetnek el a bejelentők. Speciális szolgálatot látnak el a polgárőrök a közlekedési járműveken, valamint részt vesznek a társadalmat sértő, veszélyeztető magatartások felkutatásában. Speciális területeik: képzőművészet és antik tárgyak védelme, kiberbiztonság, a szórakozóhelyek és környezetük védelme, gazdasági bűnözés elleni felderítés, a kikötők védelme, közlekedésbiztonság, valamint az internetbiztonság területe. 2012-ben Londonban az olimpia éve volt, ekkor több mint 6500 polgárőr állt szolgálatba. Fontos megjegyezni, a polgárőröknek évente kétszer erőnléti felmérésen kell részt venniük, valamint folyamatosan számot kell adni tudásukról és fejleszteniük kell képességeiket. A képzési szinteknek megfelelően változnak a polgárőrök jogosultságai, hatósági jogai. A harmadik képzési szint fölött pedig már ugyanazok a jogok és kötelezettségek illetik meg a polgárőrt, mint a hivatásos rendőrt.

²⁷ Jones–Newborn (2006) 37.

²⁸ Rogers (2017) 95–116.

Kanada: „Special Constabulary” program

A special constabularyk három szinten fejtik ki tevékenységüket, ez lehet önkormányzati, megyei és állami szint. Kanadában 65 ezer rendőr szolgál, a polgárőrség a helyi szintű rendőrséggel működik együtt. A kanadai királyi polgárőr törvény szerint a polgárőrök a rendőrökkel járőröznek, a rendőr munkáját segítik. Egyenruhájuk hasonló, mint a rendőröknek, a helyi rendőrségi címer alatt a polgárőr szót a váll-lapon hordják. Fegyvertelenek, de van vizsgájuk, így a törvények értelmében viselhetnek bilincset és tonfát szolgálatellátásuk során. Legfontosabbnak tartják a közterületi jelenlétet, amellyel erősítik a rendőrség munkájának a hatékonyságát. Kanadán belül Ontarióban van a legnagyobb polgárőr egység, országosan pedig több mint 5000 fő szolgál Kanada területén, akik általában évente 1 millió szolgálati órát teljesítenek. A Királyi Kanadai Lovasrendőrségen belül a polgárőrprogramot 1963-ban indították, létszámuk 2400 fő. Ontarióban 1960-ban alapították a szervezetet, a jelenlegi létszámuk 900 fő, míg Québecben 1970-ben jött létre a polgárőrség, 146 fő lát el szolgálatot. Az említett létszámon felül 665 tartalékos polgárőr van készenlétben, amennyiben nemzeti vészhelyzetet hirdetnek, akkor bevethessék őket. Torontóban 1957-ben jött létre a program, jelenleg 345 polgárőr szolgál. Működésében nagyban eltér a winnipegi polgárőrség működése, ahol a polgárőr a szolgálatért fizetést kap. Önállóan intézkedhetnek bizonyos esetekben (közlekedési lámpák) a helyszínen intézkedő rendőrök segítségéért. A legfontosabb célja a prevenció, a láthatóság, amely nagyon fontos a lakosság számára. Itt kadétoknak hívják a szolgálatot ellátó polgárőröket. A felvételre jelentkező polgárőröknek 160 órás képzésen kell részt venniük, ahol megelőzési technikákat, tantermi oktatások keretén belül bűnmegelőzési ismereteket sajátítanak el. Részt vesznek a közlekedési, bűnmegelőzési, adminisztratív feladatokban, az iskolai programok, a kereső-, kutató-, mentőakciók, valamint rendezvények biztosításában. Egy polgárőr általában 160 óra szolgálatot lát el egy évben. Speciális feladatot látnak el a tengerészetenél, illetve a légierő keretein belül is. Jelentős szerepet vállalnak a bűnmegelőzési területen belül a direkt és indirekt beavatkozásokban is, valamint segítséget nyújtanak a szociális problémák feltérképezésében is. Fontos feladatként határozták meg az internetes bűnözés megelőzését, valamint segítséget nyújtanak vállalkozásoknak, cégeknek a hamisított pénzek, okmányok felismerésében, a csalások megelőzésében. Tájékoztatják a lakosságot, valamint az üzleti élet résztvevőit az aktuális bűnmegelőzési formákról. Néhány konkrét, idényszerű speciális program: ujjlenyomat, internetbiztonság, mindenszentek (halloween) alatti biztonság, nyári időszak alatti biztonság és a közlekedésbiztonság. Fontos feladatot látnak el dropprevenciók területen, amely kiterjed a tájékoztató előadások megtartására, amelybe nemcsak a diákokat, hanem a tanárokat és a szülőket is bevonják, valamint kiemelkedő szerepet töltenek be a legális drogok veszélyére történő felhívásban is. Antibullying programot működtetnek, amely során az iskolai bűnözés veszélyére, megelőzésének lehetőségeire hívják fel a figyelmet.

NKE Egyetemi Polgárórség

A Nemzeti Közzolgálati Egyetem és az Országos Polgárór Szövetség együttmüködése kiválóan müködik, különösen az elmúlt öt esztendőben, ugyanis 2014 augusztusában rendezték meg az I. Polgárór Akadémiát. Az OPSZ kezdeményezésére életre hívott egyhetes vezetőképzés tematikájának kidolgozását és a kurzusok oktatóinak a többségét egyaránt az NKE RTK adja. Az elmúlt öt esztendőben több mint tucatnyi kurzuson megközelítőleg 500 polgárór tett sikeres vizsgát a Polgárór Akadémián. Az együttmüködés újabb mérföldköve lehet az NKE RTK MÖR Tanszéke által javasolt és az OPSZ által első pillanattól támogatott kezdeményezés az NKE egyetemi polgárórség életre hívásáról. A kezdeményezők szándéka szerint a 2019/2020 tanévben megkezdheti a müködését az országban egyedülálló egyetemi polgárórség, amely egyszerre szolgálhatja majd a csodálatos Ludovika Campus és az egyetemi polgárok biztonságát, másrészt kiváló terepet kínál hallgatóinknak, hogy polgárór vizsgát tegyenek és kipróbálják magukat ebben a rendkívül nemes, a közösséget szolgáló önkéntes tevékenységben. Minden résztvevő számára rengeteg izgalmas kihívást tartogat az egyesülethez történő csatlakozás, ugyanis az alapítók szándéka szerint az egyetemi polgárórok testközlelől megismerkedhetnek a rendészetben érintett szervek együttmüködésével, tervezik a dróntechnológia alkalmazásának implementálását a campusbiztonságba és a Budapesti Polgárór Szövetséggel, valamint a OPSZ egyes tagozataival (például lovas vagy vízitagozat) szoros munkakapcsolat kialakítását is.

IRODALOMJEGYZÉK

- Albrecht, James F. ed. (2017): *Police reserves and volunteers. Enhancing Organisational Effectiveness and Public Trust*. Boca Raton, CPC Press. DOI: <https://doi.org/10.1201/9781315367460>
- Besenyei Lajos (2017): Exponenciálisan gyorsuló idő-exponenciálisan növekvő biztonsági kockázat. Világmodell-szemléletű kitekintés a 21. század biztonsági kihívásaira. In Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 523–541.
- Boda József – Finszter Géza – Imre Miklós – Kerezi Klára – Kovács Gábor – Sallai János (2016): A rendészettudományi kutatások elméleti megalapozása és főbb irányjai. *Államtudományi műhelytanulmányok*, 17. sz. 2–24.
- Christián László szerk. (2017a): A polgárórség társadalmi megítélése, 2015. In Christián László szerk.: *Rendészettudományi kutatások: Az NKE Rendészetelméleti Kutatóműhely tanulmánykötete*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 39–54.
- Christián László (2017b): *Iránytű a polgárórség és az önkormányzatok együttmüködéséhez*. Budapest, Országos Polgárór Szövetség.
- Christián László (2018a): A helyi rendészeti együttmüködés rendszere. *Iustum Aequum Salutare*, 16. évf. 1. sz. 33–61. Forrás: http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20181sz/03_ChristianL_IAS_2018_1.pdf (2019. 08. 27.)
- Dános Valér – Bíró Gyula (2010): *Polgárór alapismeretek: tansegédlet a polgárór egyesületek tagjainak alapismereti képzéséhez*. Budapest, Országos Polgárór Szövetség.
- Finszter Géza (2008): *A rendészeti szervek müködésének jogi alapjai*. Budapest, RTF Alkotmányjogi és Közigazgatási Jogi Tanszék.

- Kardos Pál (2015a): A polgárőrség fejlődése. In Tihanyi Miklós szerk.: *A rendészeti feladatot ellátó szervezetek és a polgárőrség*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 113–118.
- Kardos Pál (2015b): A polgárőrség helye, szerepe a közbiztonság megőrzésében. In Tihanyi Miklós szerk.: *A rendészeti feladatot ellátó szervezetek és a polgárőrség*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 111–139.
- Kardos Pál (2015c): A polgárőrség jogállása, szervezete. In Tihanyi Miklós szerk.: *A rendészeti feladatot ellátó szervezetek és a polgárőrség*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 119–122.
- Kardos Pál (2015d): Nemzetközi kitekintés. In Tihanyi Miklós szerk.: *A rendészeti feladatot ellátó szervezetek és a polgárőrség*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 132–138.
- Rogers, Colin (2017): *Plural policing – Theory and practice*. Bristol, Policy Press. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctt1t893ph>
- Jones, Trevor – Newborn, Tim eds. (2006): *Plural Policing. A comparative perspective*. London – New York, Taylor & Francis. DOI: <https://doi.org/10.1093/bjc/azm065>

Jogforrások

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről. Forrás: www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=3356.237644 (2019. 08. 28.)
2011. évi CLXV. törvény a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól.. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139723.366980 (2019. 08. 28.)
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=152383.370224 (2019. 08. 28.)
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 171. §. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=143166.370320 (2019. 08. 28.)

Internetes források

- Krémer Ferenc (2007): A polgárőrség társadalmi megítélése. Forrás: www.opsz.hu/storage/upload/tarsmegit-doc_20110909151328_42.doc (2015. 07. 04.)
- Christián László (2018b): Rendészeti szervezetek. In Jakab András – Fekete Balázs szerk.: *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. Alkotmányjog rovat. Forrás: <http://ijoten.hu/szocikk/rendeszeti-szervek> (2019. 08. 27.)

ABSTRACT

Varicoloured Civil Volunteer Security Activity: From New York City to the NUPS

CHRISTIÁN László – KARDOS Pál

The involvement of volunteers into the work of law enforcement has become a common habit here in Hungary and abroad as well. In Hungary the number of crimes started increasing rapidly during the regime change. Subsequently, the predecessor organisation of the civil volunteer security organisation was established in 1991. Later it has been continuing its function on its current name. The civil volunteer security organisation has become indisputably the biggest, the most planned national organisation of social crime prevention. It has an essentially important role in providing safety of the settlements and it has a serious social acceptance. We show the main

parts of the development of the organisation, the organisation itself, and the legal background of its function: the act on civil volunteer security activity, and the diversified activities located in the complex system of law enforcement. Furthermore, some civil volunteer security organisations functioning on the different points of the world and the mission of the university civil volunteer security organisation established at the National University of Public Service are also going to be introduced in the study.

Keywords: *Civil volunteer security organisation, voluntary, cooperation, law enforcement, local public security*

A lökiképzés szerepe a magyar rendészeti felsőoktatásban

ERDŐS Ágnes¹ – GÁSPÁR Miklós²

A cikk rövid betekintést ad a lökiképzés mint rendészeti felsőoktatási tantárgy oktatásának magyarországi gyakorlatába. Bemutatja a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán folyó lökiképzés specialitásait, az intézkedéstaktikával és más tantárgyakkal való kapcsolatait. Ismerteti a kiképzésbe bevont löfegyvereket, az oktatással-kiképzéssel érintett személyi állományt, sematikusán bemutatja a tantárgy rendszerét. A fentiekén túl leírja az oktatás-képzés aktuális technikai és humán jellegű kihívásait. Ezek között is kiemelten ismerteti az Y és Z generációk képzésével kapcsolatban felmerülő, különösen a lökiképzéssel kapcsolatos problémákat.

Kulcsszavak: rendészeti felsőoktatás, lökiképzés, intézkedéstaktika, Y generáció, Z generáció

Mióta a rendészeti felsőoktatás létezik, a lökiképzés szerves részét képezte és képezi mind az úgynevezett alapfelkészítésnek,³ mind pedig a későbbi tanulmányoknak. Ennek egyik oka a hivatásos szolgálati jogviszonyban, illetve az arra való felkészülésben keresendő, hiszen minden rendészeti dolgozónak, aki hivatásos állományban van, kötelező éves lövészetten kell részt vennie. De a lökiképzés oktatásának nyilván nem az a célja, hogy az éves lövészetet megfelelően végrehajtsa az arra jogszabály által kötelezett személyi állomány, sokkal inkább az, hogy a kiképző biztonságos és pontos fegyverkezelést tudjon elsajátíttatni a fegyverviselésre jogosult munkatársakkal. Másrésztől fontos annak bemutatása, hogy milyen változásokat igényel a kiképzés módszertana a generációk változásával, az új generációk rendészeti felsőoktatásba kerülésével. Szó esik arról, hogy milyenek voltak a korábbi kiképzési módszerek a lökiképzésben, melyek azok, amelyek változtatásra szorulnak. Milyen új eszközök, módszerek elsajátítása vált szükségessé? A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán

¹ ERDŐS Ágnes, r. őrnagy, gyakorlati oktató, NKE RTK Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet
Ágnes ERDŐS, Police Major, Instructor, NUPS, Faculty of Law Enforcement, Institute of Law Enforcement Training and Education
<https://orcid.org/0000-0002-3199-1893>, erdos.agnes@uni-nke.hu

² GÁSPÁR Miklós dr., r. alezredes, mesteroktató, NKE RTK Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet
Miklós GÁSPÁR, Police Lieutenant Colonel, Master Instructor, NUPS, Faculty of Law Enforcement, Institute of Law Enforcement Training and Education
<https://orcid.org/0000-0002-2215-0769>, gaspar.miklos@uni-nke.hu

³ Alapfelkészítés intenzív szakaszának nevezzük a Rendészettudományi Kar első évfolyamának megkezdését követő öthetes időszakot, ahol a leendő tisztjelöltek megkapják a hivatásos állományba vételhez szükséges alapvető elméleti és gyakorlati ismereteket.

jelenleg a Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet (a továbbiakban: intézet) felelős a lökiképzésért.

Az új generációk újfajta oktatási-képzési metódusainak bemutatásához elsőként célszerű meghatározni, hogy miért fontos a lökiképzés. A rendészetben dolgozó fegyveres feladatot ellátó munkatársak felkészítése során a fegyverhasználat minden rendészeti intézkedés ultima ratiója. A lőfegyverhasználatot egy sor más kényszerítő eszköz használata előzi vagy előzheti meg, amelyek alkalmazása során a törvényesség, arányosság és egyéni felelősség alapelveit kell szem előtt tartani.⁴ A lőfegyver használata az élet kioltását is eredményezheti. Egy, a magyar rendészeti szervezetek által rendszeresített AMD-65 típusú gépkarabélyból leadott lövés 1500 méterig,⁵ egy szintén rendszeresített P9RC típusú pisztolyból leadott lövés 500 méterig⁶ halálos (ölőhatás). Minden fegyverviselésre jogosult rendészeti dolgozónak kötelessége, hogy tisztában legyen azokkal a jogszabályi feltételekkel, amelyek a lőfegyverhasználattal kapcsolatban rendelkezést, magatartási szabályt írnak elő. Gyakorlati szempontból a lőfegyvert jogszerűen használnónak tisztában kell (ez nemcsak kötelesség, hanem jogosultság is) lennie azokkal a kockázatokkal és veszélyekkel, amelyek ezen kényszerítő eszközök alkalmazásával járnak. Kezdvé mindezt a fegyver elővételeztől a cél pontos leküzdésén keresztül, a mögötte lévő vértlen személyek, illetve kárral fenyegetett vagy veszélyes tárgyak eltalálásának elkerüléséig. Mindezeket túl a lökiképzés mint az alapfelkészítés (alap kiképzés) része a komplex rendészeti gondolkodás elsajátításának első lépcsője is. A rendészeti felsőoktatás szempontjait figyelembe véve látni kell azt, hogy a lökiképzés során elsajátított elméleti és gyakorlati ismeretek nemcsak önmagukban állnak, hanem azok számos más tantárgyban is megjelennek a képzés szemeszterein során. A teljesség igénye nélkül ilyen például a szolgálati ismeretek tantárgy, amely a fegyverhasználat elméleti szabályait, jogszabályi háttérét taglalja, a kriminalisztika, amely a lőfegyverek technikai jellemzőinek, működésének, a továbbá a ballisztikával kapcsolatban oktatott ismereteit használja fel. Külön említést érdemelnek továbbá a büntetőjog és a szabálysértési ismeretek tantárgyak, amelyek értelemszerűen az illegális fegyverviselés illetve hasonló és kapcsolódó bűncselekmények és szabálysértések értelmezéséhez tartalmazzanak alapvető ismereteket.

A lökiképzés mint tantárgy helye rendészeti felsőoktatási ismeretek között

A rendészeti felsőoktatásba bekerülő, arra kötelezett hallgatók elsőként az alapfelkészítés intenzív szakaszában, másnéven az alap kiképzés során találkoznak meglehetősen nagy óraszámú tantárggyal. Ezt követően hat, a 2019/2020-as tanévtől már nyolc féléven keresztül az intézkedéstaktika tantárgy keretei között kap helyet a lövészet. Az alap kiképzésre gyakorlati jegyet kapnak a hallgatók, amely beleszámít

⁴ Hautzinger (2002)

⁵ 7,62 mm-es AMD-65 géppisztoly leírása és kezelési utasítása... (1968)

⁶ Kiss (1996)

az intézkedéstaktika tantárgy féléves értékelésébe. Említést érdemel, hogy az Egyetem Sportegyesületének Lövészszakosztálya korlátozott számban, de lehetőséget biztosít arra, hogy a hallgatók továbbfejlesszék lökészségüket, lövészettel kapcsolatos ismereteiket. Az alapfelkészítés során a hallgatók megismerkednek a rendszeresített szolgálati pisztolyokkal és a gépkarabéllyal történő lövészettel. A jelenleg a Rendészettudományi Kar rendelkezésére álló fegyverzeti szakanyagok az AMD-65 típusú gépkarabély, a 96M P9RC típusú és a PA-63 típusú pisztolyok lövészetének oktatását teszi lehetővé. A lövészeti képzésben minden hivatásos, illetve hivatásos állományba készülõ hallgató részt vesz. Jelenleg az elsõtõl a harmadik évfolyamig terjedõ nappali munkarendû rendõri, vám- és pénzügyõri, büntetés-végrehajtási szakirányú hallgatók részesülnek a teljes lövészeti képzésben. A katasztrófavédelmi szakirány hallgatói csak az elsõ évfolyam megkezdésekor, az alapfelkészítés során kapnak lövészeti alapismereteket. Ezenfelül az intézet munkatársai végzik a hivatásos állományú oktatók éves lövészetének lebonyolítását. További feladatként jelennek meg a polgári nemzetbiztonsági szakirány és a magánbiztonsági szakirány lövészettel, intézkedéstaktikával kapcsolatos szakmai igényei.

A lökiképzés az intézkedéstaktika tantárgyon belül jelenleg négy alap részre oszlik. Ezen részek a mentális állapot leírására használt úgynevezett Cooper-színskálának⁷ megfelelő színekkel különböztethetők meg.⁸ A Cooper-skála négy színnel jelöli az emberek mentális állapotát egy lehetséges támadással szemben, ezek sorrendben a fehér, citromsárga, narancssárga és vörös színek. A fehér szín azt az állapotot jelöli, amelyet a mindennapokban, normál körülmények között élünk meg, általában otthon vagy más biztonságos helyen tartózkodva. A rendõri munkával kapcsolatban ez a szolgálaton kívüli állapotot jelenti. A citromsárga szín egy magasabb szintû, egyfajta alkészültséget feltételez, amely általában a rendõrt szolgálatba lépését követõen kellene, hogy jellemezzen. Nincs konkrét veszély, de a rendõr fel van készülve egy esetleges támadás bekövetkezésére. Ilyenkor az emberi érzékek élesebbek, a mentális és fizikális készültségi szint magasabb. A narancssárga szín a támadás közvetlen veszélyét jelenti. Ilyenkor valamiféle konkrét veszéllyel, fenyegetéssel áll szemben a rendõr, de ez a veszély még nem közvetlen. Narancssárga állapotba kerül rendõrjárõr, amikor közvetlen küldést kap az ügyeletrõl valamilyen erõszakos cselekmény helyszínén történõ megjelenésre, ott intézkedés foganatosítására. A vörös szín a közvetlen fizikai támadás állapotát jellemzi. A stressz-szint itt a legmagasabb, az érzékek a legélesebbek, azonban a test finommotoros funkciói már nem mûködnek.

A fentiek alapján a fehér szín az elsõ évfolyam alapképzését jellemzi. Ekkor az alapozó elméleti témakörök oktatása történik, például a fegyverek technikai jellemzõi, löelmélet, ballisztikai ismeretek, mindezek a rendészetben való alkalmazáshoz szükséges mértékben. Az intézkedéstaktika az intézkedési testhelyzetek, tüzelési testhelyzetek oktatásával kapnak megalapozást. Ezen elméleti ismeretek a különbözõ löfegyverek-

⁷ Lásd: Cooper Color Code.

⁸ Rosenberg (2011)

kel való száraz gyakorlás során „égnek be”. Természetesen már az alapkiképzés során éleslövészetre is sor kerül, itt azonban szigorúan csak a technikai tudás számonkérése történik.

A citromsárga szín jelöli az intézkedéstaktika alapfelkészítést követő első szemeszterét, ahol a hallgatók az ismétlést követően az alap intézkedési szituációkkal ismerkednek meg. Az itt elsajátított ismeretek szintén száraz gyakorlás segítségével kapnak fizikai alapokat, amelyekbe már dinamikus elemek is belekerülnek. A hallgatók megismerik a jogszabályokban meghatározott kényszerítő eszközöket, azok alkalmazásának jogi hátterét, gyakorlati alkalmazhatóságuk lehetőségeit, a fokozatosság és arányosság szem előtt tartásával. A gyakorlati oktatás végén éleslövészettel fejeződik be mindkét szemeszter. A második évfolyamtól kezdődően az intézkedéstaktika tantárgy átlép a Cooper-skála szerinti narancssárga színbe. Az elméleti részt a szokásos ismétlést követően a kombinált intézkedési szituációk megismertetése jellemzi. Az elméleti ismeretek begyakorlataása során stresszfaktorokat iktatunk be a magasabb készségi szint elérése érdekében. A gyakorlati órákat itt is éleslövészettel zárja a tanult új ismereteknek megfelelő nehézségi szintű lögyakorlatokkal. A jelenlegi tanrend szerinti utolsó tanév tananyagát a Cooper-skálán megjelölt vörös szín jellemzi. Az elméleti rész az elmaradhatatlan ismétlést követően a komplex intézkedési szituációk megismertetését célozza. A gyakorlataása során szituációs tréningek elemei szerepelnek, amelyek során a hallgatóknak komplex intézkedési szituációkat kell megoldaniuk és azokban döntést hozniuk. A szituációk megoldásait minden esetben tanulócsoportszinten elemzik a résztvevők, sorra veszik a lehetséges megoldási alternatívákat, a különböző kényszerítő eszközök használatának jogi és szakmai feltételeit a konkrét helyzetben való alkalmazhatósága mentén. Az ebben a félévben végrehajtandó éleslövészettel már valóban életközeli helyzeteket próbál a hallgatók elé állítani kihívásként. Fontos említést tenni arról, hogy jelenleg is folyamatban van a tanterv négyévesre történő átdolgozása alapján a gyakorlati feladatrendszer összeállítása. Az intézkedéstaktikát oktató kiképzők számára ezáltal hosszabb idő áll rendelkezésre az oktatottak készség szintű begyakorlataására. Fontos, hogy a leendő rendészeti tisztjelöltek tisztában legyenek más országok, különösen az Európai Unió tagállamai és az USA rendészeti szervezeteinek intézkedési gyakorlatával, a szakmát érintő korszerű technikai és taktikai fejlesztésekkel, a hazaitól eltérő intézkedési módszerekkel. Ezen oknál fogva a tanórák során – esetenként külső szakértők igénybevételeivel – szó esik ismertetésükről, a magyar jogrendszerben való alkalmazhatóságukról.⁹

Egy példa arra, hogy mi az egyik legnagyobb kihívás a jelen lökiképzői számára:

Az 1960-as évek első felében a rendőrség szolgálati gépkocsija, többek között például a szovjet gyártású Volga márkájú személygépkocsi volt. Ugyanebben az időszakban kezdték meg a PA-63 típusú szolgálati pisztoly rendszeresítését a magyar fegyveres szervezeteknél.

⁹ Gáspár–Regényi (2017)

2019-ben Skoda, Mercedes és Audi márkájú szolgálati gépkocsik állnak a magyar rendőrök rendelkezésére a bűn üldözésére és a közbiztonság fenntartására. Ugyanebben az évben szolgálati pisztolyként a PA-63 típusú fegyver még mindig tömeges használatban van. Könnyű elképzelni azt, hogy mi történne, ha holnaptól a korszerű szolgálati személygépkocsik helyett 1963-ban rendszerben lévő Volkákkal látnák el rendőreink a szolgálatot.

A lőkiképzés kihívásainak rövid bemutatása után a kiképzés másik nagy kihívásának bemutatása következik, amely nem más, mint a rendészeti kiképzés a mai generációk tükrében.

Figyelembe véve a társadalmi és technológiai változásokat is, felmerül a kérdés, hogy mi is ez:

Kényszer és/vagy akarat?

A válasz: mindkettő. A generációs változások figyelembevételével mind a kettőről beszélhetünk, hiszen a változások rákényszerítik a kiképzőket a kiképzés változtatására. Mindeközben akaratlagos változás is ez, mivel a „régebbi” módszerek már nem hatékonyak a mostani fiatalok eléréséhez.

Az utóbbi években mindent meg kellett változtatni, hiszen a mostani tisztképzésben részt vevő hallgatók igénye teljesen más. A tűrőképességük és a befogadóképességük is más. Ez tapasztalati úton kijelenthető. Ezeket a tényeket az őket oktató tanároknak és kiképzőknek el kell fogadni és alkalmazkodni kell hozzá.

2013 óta felnőttképzéssel foglalkozó szakember empirikus megfigyelése alapján kijelenthető, hogy a Rendészettudományi Karon a tananyagként átadott információ nem úgy megy át a hallgatókhoz, ahogyan a már korábban szolgálatot teljesítő, továbbképzéseken részt vevő rendvédelmi dolgozókhoz. Ennek okán fontos a nemzedékek közötti különbségek elemző módon történő megismerése. A generációs kutatáshoz két amerikai történész – William Strauss és Neill Howe – több évtizedes kutatása vehető alapul, akik 1992-ben kiadták a *Generációk* című könyvüket,¹⁰ majd 1997-ben *A negyedik fordulat – egy amerikai prófécia* című munkájukat.¹¹ Ezek a terjedelmes művek leírják, hogy a nemzedékek négy életszakaszban, négy archetípust váltogatva forognak a civilizációban az évek múlásával, közel egyforma tulajdonságokkal. Nem lesz tökéletes az azonosság, hiszen figyelembe kell venni a földrajzi elhelyezkedést, a társadalmi változásokat a technológia újításait, de típusosan megtalálhatóak a hasonló személyiségjegyek.

Nagyon röviden vázolva, a teljesség igénye nélkül, így az elemzés arra az eredményre vezet, hogy a mostani Y generáció (az ezredfordulós nemzedék) alaptulajdonságait tekintve „merész és meggondolatlan”. Ők a digitális bennszülöttek, akik minden anyagi természetű dolgot megkaptak. A szocializmusból indulva – a kapitalizmusban nőttek fel, nincs igazi családmodelljük szüleik mértéktelen pénzhajhászása miatt, így számukra a karrier és siker áll az első helyen. Ezzel szemben, a Z generáció (a globális nemzedék)

¹⁰ Strauss–Howe (1992)

¹¹ Strauss–Howe (1997)

alaptulajdonságait tekintve „határozatlan, szentimentális és túlbonyolító”. Ők az úgynevezett Facebook-generáció, akik okosak és érzékenyek, túlféltőn nevelik, nevelték őket, ők már nagymértékben információszolgáltatók is, majd minden önmegvalósulásuk és önkifejezésük a kibertérben zajlik.

Ezeket a befolyásoló tényezőket is figyelembe véve kell a kiképzésüket alakítani a régi katonai alapú – (p)oroszos vonalú kiképzés helyett. Nehéz helyzetben van az oktató és kiképző, hiszen semmiképpen nem lehet a félelem a végrehajtás tényezője. Ez rájuk már egészen más hatást gyakorol, mint a tizenöt-hús évvel ezelőtt kiképzettek. Mégis meg kell találni a fegyelemhez vezető utat, amely nagyon nehéz, mert ha nincs szankció – úgy számukra nincs fókusz és koncentráció sem. Úgy kell felkelteni az érdeklődésüket, hogy közben biztonságos végrehajtásra (fegyverkezelésre) legyenek képesek, el kell fogadtatni velük az eszközöket és eljárásokat, amelyek az ő világukban eddig nem jelentek meg kézzelfoghatóan. Ez egy bonyolult feladat, mivel a hallgatók nagy részét már csak a közösségi média és az internet világa köti le. Eközben az oktatóknak el kell fogadnia, hogy fizikai erőállapotuk gyengébb, így a bármi nemű együttmozgás sem tudja felpörgetni őket, vagy felkelteni a figyelmüket – ezzel a tényezővel már nagymértékben számolni kell. Nem mozogtak annyit és olyan formában, mint az internet elterjedése előtt. Nem szabadtéren töltötték idejük nagy részét, sokkal „puhábbak”, mint az „X” vagy azelőtti nemzedékek. Mégis meg kell tanítani őket, mivel a „megrendelők” – a rendvédelmi szervek ugyanazt a tudást és állapotot várják el tőlük mikor kikerülnek a szolgálati helyükre. A hallgatók igénye más lett, de a leendő munkáltatóké (a rendészeti szervezeteké) nem. Ezen következtetésre adandó szervezetszintű válasz egy igen nehéz feladatnak bizonyul, mert ha az oktatók adaptálódnak a hallgatók igényeihez, de a jövőbeni szolgálati helye nem, akkor nem tudhatjuk, hogy mi lesz az eredmény, de a kettő között feltehetően nagy kontraszt lesz érzékelhető.

Mivel ezen generáció mindennapi élete jelentős részben a kibertérben is zajlik, így számukra nem válik valósággá egy kép vagy egy videó. Amit látnak, azt általában nem hiszik el. Ez csak akkor történik meg, ha kézzelfoghatóvá válik az adott dolog. A hallgatók nagy része „Hollywood”-ként éli meg a kiképzést, nem valóságos számukra, hogy egy tűzfegyver meg tud sebezni vagy ölni valakit, nem érzékelik, hogy egy lövés milyen hangos – hiszen milliószor látta a tévében vagy az interneten, nem kellett hozzá hallásvédő eszközt használnia. Az úgynevezett „wargame” típusú játékokban élik napjaikat, ahol mindig van újabb élet és a sebesülés 45 másodpercig tart. Az Y és a Z generáció jóval könnyebben hagy abba valamit, ad fel dolgokat, hagy fel a próbálkozással, olyanokban, amiben nem sikeres vagy nem kap pozitív visszajelzést. A rendészeti felsőoktatásban meg kell tenni mindent, hogy úgy maradjanak bent a rendszerben, hogy ne utálják meg, amit csinálnak, ne a statisztika miatt maradhassanak és ne a tisztjelölti szerződésben foglalt visszafizetési kötelezettség tartsa vissza őket a leszereléstől.

Amennyiben most, a képzés során nem alakul ki a motoros képességük és az izommemóriájuk, később – a tisztavatást követően, már nemigen lesz rá idő, hiszen itt

a rendészeti szervezeteknél fellépő létszámhiány miatt a képzés/továbbképzés hatásfoka nem érhet fel a Rendészettudományi Karon eltöltött évek gyakorlási lehetőségeivel. A kialakításhoz időre és motivációra van szükség, az elsőtől kevés áll a rendelkezésre, a másodikon folyamatosan dolgozni kell. Mindkét generációt fáradtságos munkával lehet csak elérni. A motivációjuk kialakítása és szinten tartása mindennapi feladat az oktatásban és kiképzésben dolgozók számára. Felavatatásuk után, csak ezekhez – az úgynevezett drilkként megtanult mozgásmintákhoz tudnak visszanyúlni, ha bajban vannak, vagy életveszélyes intézkedési helyzetbe kerülnek.

Időközben kezdi jelentőségét veszíteni az a tény is, hogy ki milyen szakirányon tanul. Az elmúlt néhány évben végzett fiatal tisztek visszajelzéseiből tudható, hogy ez manapság szinte irreleváns. A karról történő kibocsátást követően bárki kerülhet bárhová. A jelenlegi hallgatók nagyon hamar kerülhetnek vezetői pozícióba a nagymértékű fluktuáció miatt, így lényegi elem az egyetemi évek alatt, hogy a képzés hasznosítható tudást biztosítson nekik. Ezt a minőségi oktatás mennyiségi gyakoroltatásával lehet elérni. Fontos a múlt értékeinek átadása is számukra, mert nem szabad elfelejteni, hogy honnan indultunk és mivé fejlődünk.

IRODALOMJEGYZÉK

- 7,62 mm-es AMD-65 géppisztoly leírása és kezelési utasítása (1968). Honvédelmi Minisztérium.
- Gáspár Miklós – Regényi Kund (2017): A TASER mint rendészeti kényszerítő eszköz alkalmazásának egyes lehetőségei. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport. 115–122.
- Hautzinger Zoltán (2002): A rendészeti kényszerítő eszközök alkalmazásának alapelvei. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények I*. Pécs. 69–75.
- Kiss Á. Péter (1996): *A pisztoly és használata*. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó.
- Rosenberg, Joel (2011): *The Carry Book*: Minnesota Edition. Lulu.com.
- Strauss, Willam – Howe, Neil (1992): *Generations – The History of America's Future*. New York, William Morrow Co. Inc.
- Strauss, Willam – Howe, Neil (1997): *The Fourth Turning: An American Prophecy*. New York, Broadway Books.

ABSTRACT

The Role of Firearms Training in the Hungarian Law Enforcement Higher Education

ERDŐS Ágnes – GÁSPÁR Miklós

The article gives a brief insight into the practice of firearms training as a part of the Hungarian law enforcement higher education. It introduces the specialities of firearms training on the Faculty of Law Enforcement of the National University of Public Service and the connections with other subjects. It also presents the firearms used, the personnel concerned in the training and the short

description of the subject. In addition to the above descripts, the current technical and human challenges of the practical training and education. It particularly presents the problems of training and education of Y and Z generations, with special regard to firearms training.

Keywords: law enforcement higher education, firearms training, use of force, Y-generation, Z-generation

Gondolatok a jó és a rossz oktatásról – A pedagógia szerepe a felsőoktatásban

MÁTÉS Gábor¹

A bevezetőben ismertetem, miért áll hozzám közel ez a téma, és miért tartom az oktatást az egyik legszebb és legfontosabb hivatásnak. Kitérek majd az oktatás módszertanának jelentőségére, a pedagógiai érzék/tapasztalat fontosságára a szakértelmen túl, ide kapcsolva a tanárok, oktatók felelősségét a társadalom fejlődésében. Megemlítem a régi és új generációk közti különbségek felismerésének jelentőségét. Tanulmányom fő részében bemutatok néhány általam használt rendhagyó, de működő módszert, amelyeket mind elméleti, mind gyakorlati órákon alkalmazok. Hangsúlyozom az oktatás végső célját: magas önbecsülésű, jó szakemberek megteremtését, és ezen célok elérésének lehetőségeit.

Kulcsszavak: felsőoktatás, pedagógiai módszerek, nevelés, tanári felelősség

Gondolatok az oktatásról

Az oktatás témaköre igen közel áll hozzám. Ennek valószínűleg az az oka, hogy életem során nagyon rossz tanáraink voltak. Nem foglalkoztak a diákokkal, nem szerették a tantárgyat, amit tanítottak, nem lelkesedtek kellőképpen, nem tudták érdekesen bemutatni a saját tárgyukat, egyáltalán nem voltak alkalmasak arra, hogy átadják a tudásukat. Feltehetően ezért lettem pedagógus az első számú kedvenc, a rendőri hivatás mellett. Sajnálattal tapasztaltam magamon a húszas éveimben, hogy gyerekkorom óta nem szeretek olvasni. A magyartanárom olyan olvasmányokat erőltetett rám, amelyek egy cseppet sem érdekeltek és érthetetlenek voltak számomra. Folyamatosan több száz oldalas műveket olvastattak velünk, aminek elképzelni sem tudtam, hogy valaha a végére érek. Mivel felismertem az olvasás jelentőségét az életben, így erőltetni kezdtem és ma már rendszeresen olvasok, de nagyon megkönnyítené a dolgom, ha mindezt élvezettel tudnám csinálni. A gyerekkori beidegződéseket sajnos nehéz leküzdeni. Sosem tudhatjuk meg mi lehetett volna egyes emberekből, mivé válhattak volna egyes diákok, ha a tanáraik maximális odaadással végezték volna a munkájukat.

Sokan talán nincsenek is tisztában velem, hogy az oktatásnak mennyire kiemelt szerepe van a társadalomban. Ezt nálam bölcsőbb emberek is felfedezték már a múltban.

¹ MÁTÉS Gábor, rendőr őrnagy, mesteroktató, PhD-hallgató, NKE
Gábor MÁTÉS, Police Mayor, Master Instructor, PhD student, NUPS
<https://orcid.org/0000-0003-2282-8696>, mates10g@gmail.com

„A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma.”² „A társadalom felemelkedésének az alapja a gyerekek oktatása.”³

Egy oktatónak, tanárnak fel kell ismernie, hogy milyen óriási felelősség van az ő vállán: nemcsak egy-egy diák sorsáért, de az egész társadalom sorsáért felel, hiszen az oktatás révén születnek intelligens emberek, és intelligens emberek alkotnak egy boldogabb társadalmat.

Pedagógia a felsőoktatásban

Eddig a felsőoktatásban elfogadott volt, hogy egyes tárgyakat az azzal foglalkozó szakemberek oktatták, akik nem rendelkeztek pedagógiai végzettséggel, de a legtöbbjük sajnos pedagógiai érzékkel sem. A felsőoktatás egyre inkább igényli a pedagógiát és a nevelést. Ma már nem elég csupán jó szakembernek lenni egy egyetemen vagy főiskolán. Onnantól kezdve, hogy átadok egy információt egy másik személynek az már pedagógia. Meg kell találni a módját és a megfelelő módszereket arra, hogyan adom át azt az információt.

Az alapfokú és középfokú oktatás színvonala egyre gyengül. Egyre több a sajátos nevelési igényű gyerek, egyre kevesebbet foglalkoznak a szülők a gyerekekkel, egyre több pedagógus hagyja el a pályáját. Felsőoktatásban dolgozó tanárok, oktatók hajlamosak azt gondolni, hogy hozzájuk már kész felnőttek érkeznek, pedig ezek a fiatalok még egyáltalán nem állnak készen. Szükségük van nevelésre, iránymutatásra és igénylik a jobbnál jobb pedagógiai módszereket, hogy az órákat élvezhessék és jobban megérthessék. A felsőoktatásba is be kell hoznunk a pedagógiai módszereket és a nevelést.

Megérkezett a Z generáció és hamarosan itt lesz az Alfa generáció is. Náluk nem működnek ugyanazok a módszerek, mint régen. Hiába mondjuk azt, hogy bezzeg mi fára másztunk gyerekkorunkban, akkor ők miért nem képesek erre. Nem várhatjuk el tőlük, hiszen egészen másképp nőttek fel. Más az izomzatuk, mozgáskultúrájuk, gondolkodásuk, önismeretük, felfogásuk a világról. A régi módszereket nem tudjuk rájuk erőltetni. Kötelességünk megérteni és alkalmazkodni az új generáció sajátosságaihoz. Ezzel kivívjuk a tiszteletüket és elnyerjük a bizalmukat is.

Unalmas tantárgyak

Sok tanár vagy oktató hajlamos azt gondolni, az általa tanított tantárgy nem kellően érdekes ahhoz, hogy a hallgatók élvezni tudják. Legyen szó akár száraz jogról, közgazgatásról, politológiáról vagy bármi másról. Azt gondolom bármit is tanítunk, kötelességünk felkelteni a hallgató érdeklődését. Amelyik tanár nem érdeklődik saját tárgya iránt, az talán nem is érti azt igazán. Ahogy azt Richard Feynman mondja: „Minden érdekessé válik, ha elég mélyen elmerülünk benne.”⁴

² Széchényi (1830)

³ www.citatum.hu/szerzo/Johannes_Amos_Comenius (2019. 12. 01.)

⁴ www.citatum.hu/szerzo/Richard_Feynman (2019. 12. 01.)

Haragszom az általános iskolai fizikatanáromra, amiért nem tudta nekem egyszerűen és érthetően elmagyarázni Newton törvényeit. Harmincas éveimben kellett rájönnöm milyen csodák léteznek a fizika világában, és hogy ezek mennyire egyszerűek tudnak lenni, ha rászánjuk az időt, hogy megértsük őket. A Rendőrtiszti Főiskolán számtalan előadást ültem végig, amelyen a tanár meg sem kísérelte felkelteni érdeklődésünket, csupán ismertette velünk a száraz anyagot. Számtalan órán vettem részt, amelynek egyetlen percére sem emlékszem, hiszen a tanár csak leült az asztalához, a legkevesebb mozgás, gesztikuláció vagy hangszínváltás nélkül felolvasta, vagy fejből elmondta a tananyagot, amelyből semmit nem értettünk. Végül mindent a kollégiumi szobámban kellett megértenem és megtanulnom. Így visszatekintve ezek az előadások csupán az időmet rabolták, és biztos vagyok benne, hogy jó néhány évfolyamtársam ugyanezt élte át, és egyet is értene velem.

Lelkesedés

Témájának előadása közben érződjön a tanáron a téma iránti lelkesedése! Tapasztaltam szerint a legtöbbször megfáradva, unottan beszélnek a saját tantárgyukról, mintha már semmi érdekeset nem látnának benne. Hiába elismert közgazdász valaki, ha nem úgy beszél a szakmájáról, hogy a szívét kiteszi a tanári asztalra, és a hallgatók isszák a szavait. Egy hallgató az első órán még nem tudja igazán mi is az a tantárgy, amiről tanulni fog. Annyit tud, hogy valami jogi dolgokról lesz szó, de mi is annak a lényege, az igazi mondanivalója? A tanár feladata ezt megmutatni neki úgy, hogy a hallgató a következő előadásra is szívesen jöjjön.

A tananyagnak legtöbbször nincsen szerepe a hallgatók érdeklődésének felkeltésében. A tanár attitűdje az, amire minden esetben fel fognak figyelni. Ha érzik a tanáron, hogy valamit tényleg mondani akar, nem csak a pénzéért megy be a terembe, akkor akár a cérna tübe fűzésének technikáiról is lehet szó, oda fognak figyelni. A tanároknak kötelességük megtalálni a saját tárgyukban az izgalmasat, a különlegeset, és ezeket kiemelve érdekes órákat tartani.

A hallgatók bevonása az órákba

Az a rengeteg eltöltött idő az előadóterekben, mikor megpróbáltam ébren maradni, hogy hallgathassam azt az előadót, aki székéből el sem mozdult, jegyzeteiből fel sem nézett, hangján nem változtatott, karjaival nem tett mozdulatokat, utólag mind időpazarlásnak tűnik. Velem mindez 15 éve történt meg, azonban napjainkban is sokat beszélgetek erről főiskolásokkal, egyetemistákkal, akik ugyanerről a jelenségről számolnak be nekem. Teljesen felesleges és haszontalan időtöltés egy olyan tanár óráján ülni, aki a saját tantárgyát sem képes érdekesen bemutatni, és a hallgatókat sem próbálja meg bevonni az óráiba.

Jómagam gyakorlati tantárgyat, intézkedéstaktikát oktatok az egyetemen, de évekig tartottam elméleti órákat is. Minden egyes foglalkozást azzal kezdek, hogy megkérdezem a hallgatókat, hogy érzik magukat. Néha sablon válaszok érkeznek, néha nincs válasz. Olyankor megszólítom az egyiket, mesélje el nekem, hogy telt a tegnapi napja. Csak az egyikhez szólok, de a többi is mind feszülten figyel, hogy vajon mit fognak hallani. Néha vicces történetek kerekednek ebből, néha tanulságos esetek. Ha azt látom, hogy letörtek és fáradtak, megosztom velük pár lelkesítő gondolatomat, vagy éppen megkeressük közösen a letörtség okát. Megalapoztuk az óra hangulatát.

Menet közben, mikor visszautalok a korábban tanultakra, mindig a hallgatókat kérdezem. Még aki felkészületlenül érkezett az órára, annak is beindulnak a fogaskerekei, vagy ha más nem is történik, legalább az adrenalin szint emelkedik a vérében. Újabb néhány perc feszült figyelmet nyerek.

Mikor azt látom, hogy néhány hallgató mással foglalkozik, összesúgnak, nevetgélnek valamin, mindig hangosan rákérdezek. Eleinte sosem akarnak válaszolni, de ki tartó vagyok. Előbb-utóbb érkezik válasz, amin többnyire jót derül az egész csoport. Ez egyben fegyverkezési technika is, de egy újabb érdekes színfolt az óra menetében.

A tananyag minden egyes fejezetének végétével megkérdezem a hallgatókat, értették-e, amiről eddig szó volt. A hangos választ mindig meg kell várni. Ha nagy a csend, elképzelhető, hogy sokan nem értik, el kell magyarázni másképp, más szavakkal is. Esetleg egy másik hallgatót is megkérhetek, hogy magyarázza el a társának, hátha egymást jobban megértik. Ha csak sablonos „igen” válaszok érkeznek, próbára lehet tenni az egyik hallgatót: foglalja össze röviden az eddig elhangzottakat! A figyelem a többiek részéről ismét garantált.

Amikor óra közben kérdeznek a hallgatók, mindig megdicsérem őket a bátorságukért. Kérdezni az egyik legintelligensebb dolog a világon. Sokaknak főbiája a nagy tömeg előtti beszéd, illetve sokan félnek, hogy kinevetik őt a tudatlanságáért. Ezeket a félelmeket még gyerekként ültették belénk, és ki kell irtani mihamarabb, mert a fejlődésünket gátolja.

A tanár viselkedése tanórán

Előadás közben sosem állok meg egyhelyben, se a laptop mögött, se az asztal előtt. Mozgok jobbra-balra, hogy fenntartsam a figyelmüket. Néha bemerészkedek a sorok közé, felmegyek a lépcsőn az előadóterem közepére. Olyankor mocorogni kezdenek, és feszülten figyelik, mire készül a tanár. Ha azt látom, hogy valaki hosszúakat pislog, odaállok közvetlenül mellé. Nem teszem szóvá, de mindketten tudjuk, miért álltam oda, sőt a többiek is, mert már a fáradt társuk reakcióit figyelik.

Karjaimmal folyamatosan gesztikulálok, mintha a tananyagot nemcsak szóban és írásban (a kivetítőn keresztül) szeretném átadni, hanem el is akarnám nekik mutogatni. Minél több az inger, annál jobban megmarad nekik az élmény.

Hangerőmön folyton változtatok. Amikor fontos részhez érek, felemelem a hangom kihangsúlyozva, hogy mondanivalóm lényegi részéhez értem. Máskor egész halkán

beszélek, így még az első sorban ülők is nagyon hegyezik a füleiket, hogy vajon mit mond a tanár úr. A hosszabb szünetek, a csend nagyon hatásos figyelemfelkeltő. Alkalmazom akár két fejezet elkülönítéseként, vagy pihenőnek, amikor túl sok információ hangzott el gyors egymásutánban. A nagy hallgatás közben a hallgatókat figyelem, semmiképp sem a jegyzeteimet. A feszült figyelem ismét garantált.

Fáradt hallgatók

Egyre többször hallom tanároktól, hogy délután már nem tudnak órát tartani, mert a hallgatók addigra elfáradnak és már használhatatlanok. Erre az a válaszom, hogy nem a hallgatók használhatatlanok, hanem a tanár módszere, amivel megpróbálja ébren tartani őket. Volt már szó az érdeklődés felkeltéséről, a saját tantárgy iránti lelkesedésről, most lássunk néhány konkrét módszert, ami „használhatóbbá” teszi a hallgatókat még a délutáni, vagy akár kora reggeli órákon is.

A tanórákat rövidebb, körülbelül 10 perces szakaszokra bontom. Ennek azért van jelentősége, mert egy-egy szakasznak az elejére és a végére mindig jobban emlékszik a hallgató. Minél több az ilyen szakasz, annál több minden marad meg a fejében. Az egyes fejezetek között jöhet egy kis pihenő: beszélgetek velük, kérdezem őket a mindennapjaikról, az aktuális feladataikról. Kikérem a véleményüket egyes iskolai dolgokban. Ha ők is beszélhetnek, az élenkítően hat rájuk. Értékesebbnek érzik magukat attól, hogy a véleményükre kíváncsi valaki.

Ha éppen nem jut eszembe aktuális téma, mesélek nekik egy történetet. Van egy füzetem, amelyben évek óta gyűjtöm az általam érdekesnek tartott valós történeteket, esetleg tanmeséket, híres kísérleteket stb. Amelyikről úgy érzem, hogy aktuális, vagy bármi módon beilleszthető az órába, elmesélem. Legyen szó a vándorló kövek rejtélyéről, a láb nélküli maratonfutóról, vagy amerikai pelikánokról a második világháború idején, alkalmas a történet arra, hogy felkeltse az érdeklődést.

Hasonló hatása van a rejtvények feladásának. Szintén rendelkezem egy rövid gyűjteménnyel, amely egy-két perces fejtörőket tartalmaz. Feladom nekik a leckét, majd rövid ideig várok. Vannak, akik gondolkodnak a megfejtésen, ezáltal újra vér jut az agyukba. Mások meg sem kísérik megfejteni. Ők feszülten várják a megoldást. Így vagy úgy, de frissebben futhatunk neki a következő fejezetnek.

Egy tanár akkor hiteles a diák szemében, ha ténylegesen foglalkozott azzal a szakterülettel, amelyet oktat, és a gyakorlatban szerzett tapasztalatait is el tudja mesélni. Erre szinte mindig nyitottak a hallgatók. Szeretik hallani, hogy az előttük álló ember hogyan birkózott meg azokkal az akadályokkal, amelyek rájuk is várnak majd. Élvezettel hallgatják a kiélezett helyzetekről szóló történeteket, hátha ők is átélhetik egyszer. Javasolt a tanároknak néha a saját életükről, munkájukról beszélni.

Ha azt tapasztaljuk, hogy a fenti módszerekkel csak mérsékelt figyelmet tudunk elérni, mozgassuk meg a hallgatókat! Ehhez nem kell alakuló tér, vagy tornaterem. Álljanak fel a székiükből és nyújtózkodjanak egy nagyot! Ahogy megnyúlik az izomtónusuk, frissesség érzését fogják tapasztalni. Ha ez sem lenne elég, mindenkit fordítsunk

jobbra, és kérjük meg, hogy nyomkodja meg az előtte álló hallgatótársa vállát, nyakát. Lehet ujjakkal masszírozni, kézzel finoman ütögetni, a lényeg, hogy növeljük az izmok vérellátását. A pozitív élettani hatásán túl kedélyfokozó szerepe is van a módszernek. Sokan nevetnek a gyakorlat közben, ki azért, mert jól esik neki, hogy a társát kínozhassa, ki azért, mert túl erősen ütögetik a hátát, ki csak azért, mert csiklandós. A gyakorlat azonban itt még nem ér véget. Fél perc után mindenki megfordul, és vissza lehet adni a társnak azokat a kínokat, amiket az ő kezétől szenvedett el a másik. Amikor végeztünk, visszaülünk a székre, és frissen folytatódhat az óra.

Előfordulhat, hogy mire a hallgatók a mi óránkra ülnek be, már a végkimerülés határán járnak. Ennek számtalan oka lehet, amelyek egy külön előadást megérdemelnének. Amikor látjuk rajtuk, hogy bármilyen erőfeszítésünk ellenére komoly munkára képtelenek, ne erőltessük azt! Mindenki tegye le a tollát, dőljön hátra a székében és csukja be a szemét! Nem alvásra szólítjuk fel őket, csupán 5–8 perc relaxációra. A leghatásosabb, ha a tanár le tudja vezényelni, de ha nem, akkor csak annyit kérjünk a hallgatóktól, hogy figyeljenek a saját légzésükre és lazuljanak el! Ez nem valami spirituális hókuszpókusz, se nem buddhista meditáció, hanem egyszerű anatómia. Ha rövid ideig pihenni hagyjuk az idegsejteket, azok felfrissülnek és újabb munkára lesznek képesek. Nyilván ez nem egész napra szóló megoldás, csupán a következő harminc percet, esetleg egy órát tudjuk hatékonyabbá tenni. A hosszú távú megoldás egy kiadós alvás lenne. A nyugati cégek nagy része már felismerte, hogy minél több pihenőidőt ad a dolgozóinak, annál nagyobb hatékonyság elérésére képesek. Igaz, hogy ezzel a módszerrel elvesztegetünk a tanórából 10 percet, de inkább legyen hatékony 30–60 percünk, mint egy teljesen használhatatlan másfél óránk!

Összefoglalás

Ahogy az egész oktatási rendszerünk, a felsőoktatás is reformokra szorul. Másképp kell hozzányúlni az új generációhoz, másképp kell tekinteni a feladatokra. Új szemléletre, új módszerekre van szükség. Egyre inkább figyelembe kell venni a hallgatók igényeit, hiszen értük van minden, ami az oktatási intézményben történik. Nem csupán a saját tantárgyunk anyagát kell átadni nekik. Értérendszer, lehetséges célok, példaképeket kell mutatni számukra. A társadalom számára értékes, gondolkodó, magas önbecsülésű, emberséges embereket kell faragni belőlük, akik alkalmasak arra, hogy majd másokat bölcsen vezessenek, és a tudásukat ugyanilyen hatékonyan adják át az utánuk következő generációnak.

„...ez a mi munkánk és nem is kevés.”
(József Attila: A Dunánál)

IRODALOMJEGYZÉK

József Attila (1936): A Dunánál. Elérhető: <https://mek.oszk.hu/00700/00707/html/vs193601.htm>
(2019. 12. 01.)

Széchenyi István (1830): Hitel. Pest.

Internetes források

www.citatum.hu/szerzo/Johannes_Amos_Comenius (2019. 12. 01.)

www.citatum.hu/szerzo/Richard_Feynman (2019. 12. 01.)

ABSTRACT

Thoughts about Good and Bad Education - The Role of Pedagogy in Higher Education

MÁTÉS Gábor

As a starting point I present my commitment to the project of education and why I think that education is one of the most beautiful and important professions. I touch upon the significance of the methods of education, the importance of pedagogics, the experience beyond the special knowledge, connect the responsibility of the teachers in the development of the society. I mention the significance of the differences between the old and new generations. In the main part of my description, I introduce some irregular, but efficient technics, which I also use during theoretic and practical lessons. I cannot stress enough the final goal of education: creating good experts with high self-knowledge, and the options to reach these goals.

Keywords: higher education, methods of pedagogy, responsibility of teachers

A Café módszer alkalmazásának tapasztalatai a rendészeti felsőoktatásban

MOLNÁR Katalin¹ – URICSKA Erna²

Napjainkban az oktatással foglalkozó szakemberek – legyen szó akár közoktatásról, akár felsőoktatásról – rendszeresen találkoznak az innováció, motiváció, globalizáció és élethosszig tartó tanulás fogalmaival. Ma már közhely, hogy a tanítás nem csak azt jelenti, hogy leadjuk, majd számon kérjük az ismeretanyagot. Az attitűdök formálása, az értékközvetítés, a személyiségformálás is kiemelkedő jelentőségű a fiatal felnőtteket befogadó egyetemi képzésben. Magyarországon kiváltképpen igaz ez a rendészeti tisztképzésre, amely – ha a hallgatók közvetlenül az érettségi vizsgájuk után kezdik meg felsőoktatási tanulmányaikat – egyben a szakmai szocializációjuk első színtere is. A tanulmány egy olyan módszer alkalmazásának tapasztalatait mutatja be, amely a modern pedagógiai megközelítéseknek megfelelően egy partnerségi viszony kereteiben próbálja a hallgatók képességeit fejleszteni.

Kulcsszavak: World Café, Police Café, rendészeti felsőoktatás, módszertani innováció, jó gyakorlatok

Bevezetés

Több évtizede a rendészeti felsőoktatásban dolgozván tapasztaljuk, hogy a hatékony tanulás egyik legkomolyabb hátráltató tényezője a hallgatók passzív órai jelenléte. Amíg a tanulási folyamatban részt vevők nem egyenrangú partnerei egymásnak és az októnak, és a motiválás gondja csak az oktató vállára nehezedik, addig a hallgatói passzivitás szinte kódolva van. Ha a figyelem fenntartása egyetlen személyen múlik, az humánosabb ideig nem működik. A fegyelmezés pedig, kiváltképpen felnőtt emberekről lévén szó, nemkívánatos tantermi jelenség, viszont az önszabályozás, az önreflexió annál inkább. Főleg akkor, ha későbbi rendészeti szakemberek képzéséről beszélünk, akik számára ezek a magatartási elemek majd a munkájuk végzése során is a legfontosabbak lesznek. Határozottan állítjuk, hogy ennek kialakítása és az ez irányú „edzés” már a tantermi munka során is lehetséges. Ráadásul látni fogjuk, hogy minden különösebb erőlködés nélkül, szinte játszói könnyedséggel. Ha ugyanis interdependens – azaz

¹ MOLNÁR Katalin, PhD, egyetemi docens, NKE RTK, Rendészeti Magatartástudományi Tanszék
Katalin MOLNÁR, PhD, Associate Professor, NUPS, Faculty of Law Enforcement, Department Behavioural Sciences in Law <https://orcid.org/0000-0001-7271-5177>, molnar.katalin@uni-nke.hu

² URICSKA Erna, mesteroktató, NKE RTK, Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus
Erna URICSKA, Master Instructor, NUPS, Faculty of Law Enforcement, Foreign and Technical Language Department <https://orcid.org/0000-0002-5371-0650>, uricska.erna@uni-nke.hu

a résztvevők mindegyikétől kölcsönösen függő módon – folyik a tanulás, mindjárt könnyebben megy a(z) egymás) motiválás(a), az aktivizálás, és látványos az eredmény is.

A jelenléti oktatásra fordítható idő szinte soha semmilyen képzési formában nem elegendő. Így van ez a rendészeti felsőoktatásban is. Ezért nagy kihívást jelent a rendelkezésre álló idő maximális kihasználása. A legfontosabb kérdés, hogy egységnyi idő alatt hogyan lehetne a lehető leggyorsabb, mégis hatékony információáramlást elérni. Hogyan lehet növelni a passzivitásba húzódó tanulók kommunikációs aktivitását? Nyilvánvaló pedagógiai bizonyosság, hogy az oldott légkör élményszerű tanulást biztosít. Beszélgetve az egyébként sokszor valóban csak hallgató hallgatókat, jobb hangulat keletkezik a csoportban, és ezáltal nagyságrendekkel több input, több információ hangzik el és cserél gazdát ugyanannyi idő alatt. Nyilvánvalóan következik ebből, hogy mélyebbé és alaposabbá válik a megértés, hatékonyabbá a tanulás, és tartósabb lesz a bevésődés. Hogy minderről hogyan bizonyosodtunk meg az elmúlt két évben a rendészeti felsőoktatási tanóráinkon, arról szól ez a tanulmány.

World Café, Police Café... Café...?

A kezdetekhez az időben huszonnégy évet kell visszamennünk, térben pedig egy másik kontinensre, az Egyesült Államokba kell átugranunk. Anélkül, hogy hosszan kifejténénk – hiszen ezt már több ízben,³ sőt idegen nyelven is⁴ megtettük –, itt csak utalunk rá, hogy a World Café közösségi alkotótechnikát eredetileg szervezetfejlesztésre alkalmazó Juanita Brown bizonyára nem lepődik meg, ha arról értesül, hogy az általa kifejlesztett módszer mennyi mindenre használható. A nagyobb közösségek munkájához is kiváló kereteket adó kommunikációs technika nyilvánvalóan alkalmas kisebb közösségek – jelesül egy osztályteremnyi tanuló – munkájának koordinálására is.

Előljáróban meg kell jegyeznünk, hogy a World Cafénak mi egy a magyarországi Police Café módszer kidolgozása során adaptált változatát alkalmazzuk. Az eredeti módszer szerint ugyanis asztalgazdák vannak kijelölve minden feldolgozandó témához. Nevüket onnan kapták, hogy egy-egy asztalnál ülve várják a meghatározott időközönként hozzájuk vándorló résztvevőket. Amikor 2014-ben Pécsen a Zsolnay Negyedben megrendeztük az első Police Cafét, a módszernek ezen az egyetlen pontján változtatást tartottunk szükségesnek. Az ok egyszerű volt. Magyarországhoz képest Amerikában, ahol Juanita Brown ezt a módszert kifejlesztette, már akkor – ne feledjük: 1997-et írunk! – sokkal fejlettebb volt az emberek beszélgetési és vitakultúrája. Számukra egyformán magától értetődő volt az asztalok és a témák közötti vándorlás, illetve a szabad véleménynyilvánítás. Nálunk ez a spontán, önszabályozó dialógus még mindig inkább idegen, ezért feltétlenül tanulandó. A Café technikának ez a kissé szigorúbb, irányítottabb változata könnyebben elfogadható és követhető a még mindig frontális, egyirányú kommunikációhoz szokott magyar résztvevőknek. Legalábbis a Police Cafékban.

³ Gaál–Molnár (2014) 101–114.; Gaál–Molnár (2015a) 111–118.; Gaál–Molnár (2015b) 11–19.

⁴ Molnár–Uricska (2018) 1–7.

De – mint ahogy majd a példákból látni fogjuk – a tanteremben azért időnként már szorgalmazzuk az eredeti spontánabb működést.

A Café résztvevőit, főleg ha összeszokott tanulócsoporthokról – vagy ahogy a Rendészettudományi Karon hívják őket, szakaszokról – van szó, mindig az aktuális célhoz szabott szempontok mentén érdemes csoportokra osztani. Van, hogy a csoportok homogenitása, van, hogy a heterogenitása a kívánatos. A terem berendezése kávéház-szerű: ahány téma, annyi asztal, körülöttük a résztvevők számának megfelelő számú, egyenlő arányban elosztott székek. A hallgatókkal is be lehet rendeztetni a tantermet, de ha a teret előkészítve, eleve ilyen elrendezéssel várjuk őket, az figyelmes gesztus. Az „igazi” Caféban oldalt büféasztal is van, amelyről a résztvevők mindvégig önkiszolgáló módon fogyaszthatnak. Erre az iskolarendszerű képzésben nincs mód, de ha hosszabb időtartamra tervezzük a Café módszer alkalmazását, akár a résztvevők egyéni hozzájárulásával, a frissítőt és ropogtatnivalót afféle „batyus” módszerrel is pótolhatjuk. A legelső egyetemi Café kis büféjét kávéstul, süteményestül – ennyi idő elteltével bevallhatjuk – az oktató szervízozta, nem kis meglepetést okozva ezzel kedves hallgatóinak a kurzus záró napján. A szerény vendéglátással mindjárt hangulatosabb az egész helyzet, és a résztvevők még inkább magukénak érzik az eseményt. Nem mellesleg: kicsoda dolog, hogy „hivatalosan” inni és enni lehet az órán? Állítjuk, hogy éppen a komfortosság érzésével sajátosan motiváló.

A témagazda abban a csoportban, amelyikkel kezd, röviden ismerteti a kifejtendő témát, a kiinduló kérdéseket. Fontos, hogy ha a csoporttagok még nem ismerik egymást, pár perces ismerkedő kör is megelőzze a beszélgetést, hiszen az asztaltársaság együtt fog dolgozni a Café ideje alatt, tudniuk kell, ki kicsoda és milyen szemüvegen keresztül szemléli az adott témát. Egyébként, ha már itt tartunk: a Café módszer kezdő csoportokban akár ismerkedésre is kiváló lehetőséget kínál.

A témagazda az egyes fordulókra meghatározott időkeretben igyekszik strukturáltan feldolgoztatni a témát az egyes asztaltársaságokkal, és szemléltethető módon flipchart papírra lejegyezni az elhangzottakat. Moderálja az asztaltársaság beszélgetését, ügyelve a kiegyensúlyozottságra és a témára való fókuszálásra. A következő asztal(ok)nál vagy nulláról kezdi a téma megbeszélését, vagy folytatja az előző asztal(ok)nál megbeszélteket, saját választása szerint. Érdemes ezt is, azt is kipróbálni.

Amire a tanulási folyamatban nagyon ügyelni kell – és ez az oktató felelőssége, hiszen ő moderálja az egész Cafét – az az időkeret. Részben egymás idejének tisztelete miatt, részben pedig azért, hogy az eltervezett anyag feldolgozása beleférjen a rendelkezésre álló időkeretbe. Ha a beszélgetésekre legalább 20 perc jut, az már elég jó, persze ez mindig függ a témáktól. Az időt a moderátor (aki az oktató) figyeli és jelzi, és annak letelte előtt biztatja a témagazdákat a beszélgetés lezárására. A moderátor jelzésére a témagazdák továbbmennek a következő asztaltársasághoz, és ez annyiszor ismétlődik, ahány asztal van. Érdemes legalább kettő, legfeljebb hat asztaltársaságot kialakítani, a létszámtól és a témák számától függően. Tapasztalataink szerint egy-egy asztaltársaság ideális létszáma 4–6 fő. Egy négy témát feldolgozó Café tiszta „játékideje” a bevezető szakasszal, 25 perces fordulókkal, egy hivatalos szünettel, a témagazdák

prezentációival és összegzéssel számolva szűken három óra. De javasoljuk a négy órát, az lazább, kényelmesebb.

A hivatalos szünet ideje alatt a témagazdák átgondolhatják a rövid, maximum 6–7 perces prezentációjuk tartalmát. Ebben tartalmilag összefoglalják mindazt, amire a csoportokkal jutottak. Röviden reflektálhatnak a csoportok dinamikájára, a folyamatra is. Fontos, hogy bármilyen kényes téma, felvetés, vélemény esetén maradjanak diszkrétek, nem kell kiemelni személyeket, kivéve, ha annak különös jelentősége van. Az ismertetéshez nyugodtan tegyék hozzá saját személyes észrevételeiket, összegzésüket, kommentárjaikat, emeljék ki, nekik mi volt új, érdekes stb. Fontos, hogy semmiképpen nem elhagyható eleme a Cafénak a témagazdák rövid prezentációja és a moderátor összegzése sem. Sőt, kifejezetten alapvető hozzávaló, hiszen ezeknek a nyilvános összefoglalásoknak a során áll össze a kép minden résztvevőben. Mivel mindegyik asztaltársaság más-más sorrendben kapja az egyes témákat, legkésőbb ekkor kell kiderülnie, hogy az egyes résztémák hogyan kapcsolódnak össze, hogyan tesznek ki egy egészet. Mint egy puzzle. Egyértelművé kell válnia annak, hogy az egyes résztémák között milyen logikai, időrendbeli, fontossági stb. sorrend van. Ki kell derülnie, hogy a kollektív bölcsesség erejénél fogva az eleinte csak az egyéneken lappangó információk hogyan gyarapodtak, cseréltek gazdát, milyen ötletek születtek, milyen kérdések és dilemmák vetődtek fel, milyen kérdésekben volt vita vagy egyetértés a résztvevők között, milyen eltérések vagy azonosságok voltak az egyes asztaltársaságok felvetései között, milyen tapasztalatok hangzottak el. Mindenki számot vehet azzal, ki kit győzött meg, ki mit adott és mivel gazdagodott a beszélgetések során. Az egyes témagazdák prezentációja után a hallgatóságnak alkalmat kell biztosítani a hallottakkal kapcsolatos rövid kérdésekre, reflexiókra. Mindig a moderátoré a zárzó joga, amelyben tudatosítani kell a témafeldolgozás miérettjét, eredményét, kimenetét, kapcsolódását az egész tanulási folyamathoz.

Mire használható a Café módszer a rendészeti felsőoktatásban?

Sokakban felvetődhet a kérdés, hogy miért érdemes a tanárnak éppen ehhez a módszerhez nyúlnia, mikor a pedagógia már annyi más módját ismeri a tanulás megszervezésének? Többször kérdezik – és sokan még mindig nem értik –, miért más, főleg miért állítjuk, hogy lényegesen több a Café módszer, mint a klasszikus csoportmunka. Amíg a kételkedők ki nem próbálják, addig nem is fogják érteni, de itt megpróbáljuk röviden megvilágítani a különbséget.

A klasszikus csoportmunkában az történik, hogy vagy ugyanazt a témát dolgoztatjuk fel párhuzamosan több kisebb csoportban, vagy egy nagyobb témát kisebb résztémákra szedünk, amelyeken az egyes csoportok külön-külön dolgoznak. Mindkettőnek a végén vannak prezentációk, amelyek során az egyes csoportok eredményei nyilvánosságot kapva összeadódnak, és láthatóvá válnak a köztük lévő hasonlóságok és különbségek. Ezzel nincs is semmi baj. Ami azonban csorbát szenved, az az egyes csoportok közötti interakció.

A Café módszer során is csoportos munka zajlik, de a csoportok közötti információáramlás nagyobb felületet kap, mégpedig azáltal, hogy a téma gazdája csoportról csoportra járva átszállítja az információkat egyik asztaltársaságtól a másikhoz. (Nem beszélve az eredeti „vándorlásos” módszerről, amikor minden résztvevő ide-oda hordja az információkat!) A téma a témagazda által körbe jár az asztaltársaságok között, az információk és az ötletek pedig egyre csak gyűlnek, egymásra épülnek és összeérnek – és így lesz a tanulási folyamat egy kerek egész. A feldolgozott témák olyan komplex tartalmi megközelítése válik ezáltal lehetővé, ami más munkaformában nem tapasztalható. Mivel egy-egy témában csak az azt képviselő témagazdák beszélgetnek minden jelenlévővel, ezért az ő fejükben áll össze a teljes kép. Azáltal viszont, hogy ezt nyilvánosan megosztják, az egész közösség hozzáférhet.

Nagyon gyakran fordul elő, hogy akár mennyire felkészül is a tanár az órára – azaz átgondolja és megtervezi azt a folyamatot, annak részeként pedig azokat a módszereket, amelyek mentén az adott tananyagrészt feldolgozza, részletes forgatókönyvet készítve mindehhez stb. –, a honnan hová jutás folyamata, az út egyes lépései szinte soha sem úgy csapódnak le a tanulóknak, ahogyan azt várná. Úgy véljük, hogy azzal, ahogyan az egyes fordulóknak a témagazdák egyre mélyebben és mélyebben képesek átbeszélni a témákat, illetve a prezentációikba nem egyetlen csoport, hanem az összes asztaltársaság „hozott anyagát” beépítik, a Café módszer nemcsak a strukturálásnak, de a tanulók számára a tanulási folyamat tudatosításának is jó eszköze lehet.

Az adott résztémákat a teremben ülők mindegyike ugyanolyan intenzitással átbeszéli, de a folyamat más és más pontjain és szintjein dolgozza fel. A témagazda összefoglalója azonban minden résztvevőnek jó rálátást biztosít a téma egészére. Kiváltképpen, hogy mindenki kivétel nélkül úgy érzi, köze van a végeredményhez, hiszen abban az ő hozzájárulása is benne van, és az időnként konkrétan meg is jelenik, a közös jegyzeteken akár szemmel láthatóvá is válik. Vagyis a létrejövő alkotás igazán közös, az információáramlás spirálszerűen egyre mélyül, és a végén egy kerek, soha meg nem ismételtetően egyedi és konkrét egészé áll össze.

A Café módszer a rendészeti felsőoktatásban az eddigi tréneri és nyelvtanári tapasztalataink szerint – a teljesség igénye nélkül – az alábbiakra alkalmas:

- új, kezdő csoportok tagjainak megismerkedésére;
- új szakmai témakörök feldolgozására;
- a szakmai gyakorlatok tapasztalatainak megosztására;
- vizsgára, szóbeli beszámolóra való stresszmentes felkészülésre (például LforS nyelvvizsga);
- szókincsbővítésre;
- interkulturális készségek fejlesztésére;
- a tanultak ismétlésére;
- összegzésre, összefoglalásra;
- önellenőrzésre, értékelésre, visszajelzésre
- és akár számonkérésre.

Miért jó a Café módszer a rendészeti felsőoktatásban?

Az alábbiakban sorra vesszük, hogy mit tapasztaltunk a Café módszer tantermi kipróbálása során. A megállapításokat részben saját résztvevői megfigyeléseinkre, moderátori élményeinkre alapozzuk. Másfelől azonban abból a kutatásból táplálkozunk, amely 2017-ben az ország három területén rendezett 27 Police Café 121 rendőr és civil résztvevője körében, kérdőíves és interjúkutatás keretében zajlott.⁵

A Café módszer

- *Növeli a hallgatói aktivitást.* Nem nehéz arra a következtetésre jutni, hogy ha a hallgató maga aktívan nem vesz részt a tanulási folyamatban, akkor az eredmény kevésbé hatékony. Egy frontális elrendezésben, ahol hosszú ideig, sőt kizárólag egy ember beszél, és a többi hallgatásra van ítélve, a figyelem hamar lankad, és az elhangzottak vélhetőleg pusztába kiáltott szavak maradnak. A Caféban nagy a nyüzsgés, mindenki beszélhet, kedve, szándéka, érdeklődése szerint. Nem azért szólalunk meg, mert felszólítanak, hanem mert mondanivalónk van. Ha valaki mondani szeretne valamit, bármikor bekapcsolódhat a párbeszédbe. Ez egy idő után szinte automatikusan vagy egészen kis moderátori beavatkozással beindítja az aktivitást. Nagyon extrém esetben marad ki valaki végképp a beszélgetésből, és ennek sincs semmilyen negatív következménye. Ám láthatóan ő is figyeli, követi az eseményeket.
- *Fejleszti a kommunikációs és az együttműködési készséget.* Ezt a tényt nem is kell különösebben bizonygatni. Azáltal, hogy a Caféban alkalom van a vélemények, a gondolatok kifejtésére, fejlődik a kifejezőkészség. Ugyanakkor a másik meghallgatása, az eltérő vélemények ellenére is a közös nevezők keresése, a konszenzusok kialakítása is az együttműködési készséget növeli.
- *Hosszan fenntartja és ezáltal edzi a koncentrációs készséget.* Mivel a Café teljes időtartamában a résztvevők mindegyike bármikor aktivizálódhat, szerepbe kerülhet, nagyon könnyen elérhető egy olyan kollektív koncentrációs szint, amelyen nagyon hatékonyan lehet dolgozni. A részvétel, az alkotás, a másik emberre való odafigyelés, a megosztás vágya és a megérteni akarás annyira aktivizálják a résztvevők szellemi kapacitását, hogy az hatékonyan jöhet játékba, teret nyitva a gondolatok áramlásának.
- *Empátiára nevel.* Mivel a kisebb asztaltársaságok diszkréciót biztosítanak, és a témagazdák tapintatosan szállítják asztalról asztalra az információkat, a beszélgetőtársak hamar közlékennyé válnak, és őszinte üzemmódba kapcsolnak. Az elhangzott történetek, személyes tapasztalatok érzelmi gazdagságot hoznak a térbe, és mivel az aktív figyelem az éppen beszélőt felszabadítja, az őt hallgatók empátiás készségének fejlődése is szabad utat kap.

⁵ Molnár (2019b); Molnár (2019c)

- *Fejleszti a kreativitást, kölcsönös inspirációt ad a résztvevőknek.* Itt nemcsak a témagazdák prezentációit szemléltető flipchartok ötletes vizuális megoldásaira kell gondolnunk, amelyek egyértelmű manifesztumai a közös gondolatoknak. Maga a többfordulós beszélgetés is komoly alkotó folyamatba vonja be a résztvevőket, amelynek során nyilvánvaló számukra, hogy kölcsönösen inspirálják egymást.
- *Fejleszti az önbizalmat, a magabiztosságot, az önállóságot és a felelősségvállalást.* Azáltal, hogy mindenki meghallgatást nyer, elmondhatja, kifejtethi véleményét, kiállhat érvei mellett, mert azokat tiszteletben tartják, sokkal természetesebbé válik a véleménynyilvánítás. Minden résztvevő önállóan vonhatja le a maga számára megszülető tanulságokat, juthat olyan következtetésekre, amilyenekre csak akar, és saját maga dönthet arról, hogy a későbbiekben mit kezd a tanultakkal. Az asztaltársaságok tagjai a kisebb, a témagazdáknak a nagyobb nyilvánosság előtti megszólalást, a közös gondolkodásban és döntésben való részvétel felelősségét gyakorolhatják kellemes környezetben.
- *Csillapítja a lámpalázat.* Mivel még az egymás számára kezdetben idegen résztvevők is megismerkednek a beszélgetések során, illetve kisebb asztaltársaságokban, partnerként, szemmagasságban, komfortos helyzetben társalognak, így a szerepléssel együtt járó esetleges feszültség is hamar oldódik. A témagazdák pedig közvetlen és érdemi visszajelzést kapnak szereplésükről.
- *A vélemények ütköztetésének kulturált módjára tanít.* Mivel az egész Cafét a moderátor, a kisebb beszélgetéseket pedig a témagazdák tartják mederben, a felmerülő vitás kérdések is nyugodtan, konfliktusmentesen megtárgyalhatók. Talán meglepő, de így van: soha egyetlen Cafében sem történt semmiféle hangos szóváltás, konfrontáció, még a legkomolyabb ellenérvek felsorakoztatása esetén sem. Ez a módszer a legjobbat hozza ki az emberekből. Talán éppen azért, mert itt valóban megélhetik a nagyon visszafogottan, lazán, ezért észrevétlenül, mégsem manipuláltan irányított gondolatcserét.
- *Folyamatos idegen nyelvű kommunikációra ösztönzi a nyelvtanulót.* Ha nyelvtanulás során használjuk a módszert, akkor az oldott, kötetlen légkörben gyorsan automatikussá válik a folyamatos idegen nyelven történő kommunikáció. A nyelvi, nyelvtani, stilisztikai korrekció természetesen épül be a beszédfolyamatba, nem „ciki” kérdezni, kiegészíteni, kiegészíteni, pontosítani egymást.

Az első hallgatói „vendégek” – M(A)ester Café

2017 februárjában és márciusában a rendészeti felsőoktatást Magyarországon egyedülként képviselő egyetemünkön az első „kortyokat” a 2015–17-es mesterszakos évfolyam egyik fele kóstolhatta meg. Egy három féléves kurzussorozat (Integrált társadalomtudományi ismeretek; Kommunikáció, vezetői kompetenciák; Vezetői készségfejlesztés) végén az összesen egy évnyi tanulási folyamat lezárása remek apropónak kínálkozott, hogy kipróbáljuk a módszert. Hatvan percen keresztül zajlott a mindenre

kiterjedő szakmai összegzés. A három kurzus során tanultakat, a hallgatóknak tetsző és nem tetsző gyakorlatokat, feladatokat és élményeket, a gyakorlati munkában hasznosítható hozadékokat és az oktatónak szánt személyes és módszertani visszajelzéseket egy-egy hallgató mint témagazda gyűjtötte össze. A World Cafénak itt sem a klaszszikus formáját alkalmaztuk, hiszen a témagazdák vándoroltak csoportról csoportra. Az újdonságnak számító módszernek „olyan sikere volt, hogy a hallgatók egyike nem egészen egy hónap elteltével saját munkakörnyezetében, a gyulai büntetés-végrehajtási intézetben kapott kedvet, hogy kipróbálja, Reintegrációs Café néven külön műfajt teremtve ezzel”.⁶

Azóta a Café módszer a mesterszakosok képzésének már szerves részévé vált. „Az Integrált társadalomtudományi ismeretek kurzus keretein belül oktatott »tananyagot« kisebb résztémákra bontjuk, és ezeket külön-külön dolgozzák föl a résztvevők, ideálisan egy-egy témára 30 percet szánva. [...] Amikor a 30 perces beszélgetések lezajlanak, következnek a témagazdák összegzései, majd a moderátori szerepkört betöltő oktató kiegészítései és záró prezentációja, amely tulajdonképpen a feldolgozott »tananyag« racionalizáló összegzése.”⁷

Az így feldolgozott tananyag sokkal könnyebben érthető és megjegyezhetőbb lesz, aminek a hallgatóknak a vizsgákon való színvonalas szereplése a bizonyítéka. A sajátos kávéháznak immár neve is van: M(A)ester Café. A témák: a mai magyar rendészet problémáinak feltárása, elemzése, a sokféle szakterületen dolgozó, komoly tapasztalatokkal rendelkező hallgató helyzetéből adódó eltérő megközelítésmódok megosztása, a jelenségek, folyamatok megértése. „A kezdeti ventilálás fokozatosan fordul át hatékony együtt gondolkodásba. Mindez a Café módszertanával, azaz egy igazán lazán, kellemesen, mégis fegyelmezetten moderált közösségi alkotó folyamatban. Jó hangulatban rajzos mesterművek készülnek, okosan érvelő viták közepette zajlik a munka a szellem műhelyében. A masszív alapokra épülhet aztán a következő két félévi folytatás, ahová már igazán motiváltan érkeznek a résztvevők.”⁸

A Cafénak az eredeti World Café módszertannak megfelelő válfaját – vagyis amikor úgynevezett telepített asztalgazdák vannak, és a résztvevőknek kell egységnyi idő alatt az egyes asztalok között szabadon vándorolniuk, „bolyonganiuk” – szintén rendszeresen alkalmazzuk hosszabb, több szemeszteren átívelő és egymásra épülő kurzusok összegzésekor.

Café, biztonságos üzem módban – avagy Biztonsági Café

2017. október 6-án a Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszékkel közösen a Biztonsági szakirányon tanuló levelező tagozatos hallgatók két évfolyamát ültettük össze egy Caféba. Az ugyanazon időben tartandó 6 órás előadásaitak vontuk össze és töltöttük ki ezzel a módszerrel, így módon a biztonságos és élhető közössé-

⁶ Molnár (2017)

⁷ Molnár (2019a) 94.

⁸ Molnár (2019a) 94.

gek érdekében dolgozó szakemberek hatékonyabb információs hálózatát hozva létre. A 45 résztvevő meglepődött a terem berendezésén: „[A] székek a megszokott sorokhoz képest asztalok köré rakva várták őket, névkitűzőkkel, filcekkel, színes papírokkal. A hírlánc elején lévők persze tudták, hova jönnek, sőt, voltak, akik kíváncsian várták a különleges alkalmat. Csak csöpgöttünk az információt, mert ezzel is szerettük volna ideédesgetni a látogatókat. Sikerült is, szinte teljes létszámában megjelent a két év-folyam, ami azért előadásokon nem túl gyakori. Ezúttal öt asztalnál öt résztéma került terítékre, amelyek a végén kiadták azt a bizonyos egészet, amit egyben sosem lehetne ennyi idő alatt ennyi emberrel átbeszélni. Érdekes volt hosszasan, tartalmasan beszélgetni a legégetőbb kérdésekről az érintettekkel, és bizonyítani: amit most csinálunk, pontosan ugyanezt a párbeszédet kellene nagyobb léptékben is elkezdni és folytatni kint, a tanterem falain túli szakmai közéletben is.”⁹ A kurzushoz kapcsolódó beszámolóhoz a hallgatóknak egy egyoldalas esszében kellett továbbgondolniuk, „hogyan lehetne ezt a módszert a lehető legadekvátábban használni, beilleszteni a hétköznapjaikba, hogy kihasználható legyen mindaz, amit csak a Café tud: partneri szinten összehozni a különböző érdekelteket, és szemléletüket, értékrendjüket, szakmai sokféleségüket összehangolni”.¹⁰ Visszajelzéseikből, véleményeikből, ötleteikből, javaslataikból egy csokorra valót lehet olvasni a Police Café honlapján is.¹¹

Idegen nyelvre váltva – Café EFLE

2017 szeptemberében a Rendészettudományi Kar nappali tagozatának hallgatói körében is debütált a Café módszer. Mégpedig stílusosan Café EFLE néven, amely az English for Law Enforcement kifejezésből született betűszó átvétele. Egy 2009-ben megjelent könyv címében találkoztunk vele, amely könyv kitűnő kiindulópontul szolgált a rendészeti szaknyelv oktatásához. Már a cím is tetszetős volt, mert ahogy az a rendészeti nyelvben is sokszor előfordul, ez a kifejezés is használható rövidítve, betűszó gyanánt. Az EFLE a Café szóhoz ráadásul hangzásában is jól illeszkedik. Kezdetben a könyv jól jött az órai használatban is, hiszen tartalmazza a legfontosabb szakmai témaköröket, és minden lecke végén nyelvtani ismétlés szerepel. Nem elhanyagolható az egyes feladatokhoz megadott megoldókulcs sem. Ez azonnali visszacsatolást kínál tanár és tanuló között. Éppen ezért illeszkedik a Café alap gondolatához, hiszen ott is közvetlen a visszacsatolás, a folyamatos, mégis diszkrét korrigálás, a megbeszélés lehetősége. Mivel mindez szóbeli interakció közben történik, így a módszer közvetlenül fejleszti az idegen nyelvet tanulók beszédképességét.¹²

Két évet kellett várni, amíg a módszert a 2017-es Zuglói Police Café rendezvénysorozat¹³ után kísérletképpen kipróbáltuk a nyelvórák keretében is. A hallgatók motiválása,

⁹ Molnár (2019a) 95.

¹⁰ Molnár (2019a) 95.

¹¹ Molnár (2018)

¹² Boyle–Chersan (2009)

¹³ Molnár (2019d) 36–39.

a frontális osztálymunka háttérbe szorítása, az idegen nyelvi kommunikációs készségek fejlesztése volt az elsődleges cél. Örömmel tapasztalhattuk, hogy az addig csendesebb, véleményüket magukban tartó hallgatók is bekapcsolódtak a csoportmunkába, figyeltek egymásra. Egyfajta egészséges versenyszellem alakult ki, hogy minél több információt, szó szerkezetet adjanak egy-egy adott témához.

A Café módszer remekül alkalmazható új szakmai témakörök bevezetésénél is. Itt a flipchartot a hallgatók a témakör összefoglalásánál vissza is kaphatják, és a megszerzett tudásanyaggal kiegészíthetik az „asztalterítőt”. Az eltérő színek használata segítségével ők maguk is láthatják, hogy mennyit fejlődtek, tanultak. A témagazdák prezentációi a félév során rotációban remek alkalmat kínálnak minden hallgatónak, hogy bebizonyítsák, képesek a témakörökről idegen nyelven öt percig önállóan beszélni. Ez pedig jó alapot kínál nekik arra, hogy nem kell félniük egy esetleges felsőfokú, szakmai nyelvvizsga szóbeli részétől. Mert a sokéves tapasztalat azt mutatja, hogy ettől a megmérettetéstől tartanak leginkább. A kommunikációs gyakorlatok során a hallgatók egyre magabiztosabbá válnak, olyannyira, hogy többen ezek után mernek jelentkezni Erasmus-programra. Öröm látni, ahogyan megváltozik az önmagukról alkotott képük a szóbeli idegen nyelvi készségeiket tekintve.

A módszernek csaknem osztatlan a sikere azokon az órákon, amelyeken alkalmazzuk. Nem utolsó szempont, hogy motiválja magát a pedagógust is, aki a csendben ülő hallgatóknál, a néha lecsukódó szemeknél azért többet vár el egy tanórán. Legtöbbször lelkesen, büszkén gyűjti be a flipchartokat, látja, hogy munkájának azonnali eredménye van. A visszajelzés folyamatos, ő maga is beülhet a csoportokba, és a számonkérés sem kell várni az egyéni tesztek megírásáig. Már menet közben, az adott témakör feldolgozása során kiderülnek az esetleges hiányosságok, gazdag azonnali visszajelzésekkel ki lehet egészíteni a témakört, újra el lehet magyarázni a hiányzó vagy nem kelőképpen bevésődött nyelvtani szabályokat, szavakat, kifejezéseket.

Pedagógiai hatások és eredmények

A Café módszer tulajdonképpen a 20. század nagy pedagógiai „felfedezésére”, a konstruktivista szemléletre hajaz, amelyre sajnos Magyarországon sem a köz-, sem a felsőoktatásban a mai napig nem helyeződik elég nagy hangsúlyt. Pedig egyértelműen „sikeresebb a tanulási folyamat, ha a tanuló nem készen kapja a tudást, hanem maga hozza azt létre”¹⁴. E tanuláselmélet szerint kiemelten fontos, hogy a tanulót partnerként kezeljük, és „aktív alakítója”, ne pedig „elszenvedője”¹⁵ legyen a tanulási folyamatnak. Ha döntési lehetőséget biztosítunk neki, akkor megtanulja a felelősségvállalást is saját döntéseiért és azok következményeiért.

¹⁴ Einhorn (2015)

¹⁵ Einhorn (2015)

Tapasztalataink szerint a Café módszertannak az oktatásban való használatával a tanulási folyamat során az alábbi pedagógiai hatások keletkeznek:

- A résztvevők egyenrangú partnerekként vesznek részt a tanórán.
- Önfegyelmet, önreflexiót gyakorolhatnak.
- Gyors és hatékony információáramlás válik lehetővé.
- Nő a kommunikációs aktivitás.
- Az oldott légkör élményszerű tanulást biztosít.

A tanulási folyamat fent részletezett pozitív hatásai pedig az alábbi pedagógiai eredményeket hozzák:

- Több input, több információ hangzik el és cserél gazdát egységnyi időtartam alatt.
- Mélyebb és alaposabb lesz a megértés.
- Hatékonyabb lesz a tanulás.
- Tartósabb lesz a bevésődés.

Következtetések

Valljuk, hogy a tanulási folyamatban az oktatóé az első lépés. Számunkra nyilvánvaló, hogy az ő hozzáállása fogja meghatározni a tanulók viszonyát is, elsőként és közvetlenül persze a képzőhöz, másodsorban azonban a „tananyaghoz” is, és mindezek alapján a tanulónak – és ezáltal a leendő szakembernek is – saját magához. Ha a tanuló a tanulási folyamatban energiát és odafigyelést, azaz minőségi időt kap, azt vissza fogja tükrözni, előbb „csak” a tanteremben, aztán pedig jó eséllyel továbbviszi a kollégáival való munka és az ügyfélkapcsolatok működtetése során is.

Olyan ez a kávéházszerű tantermi működés, mint a labdázás. Ide-oda dobáljuk a szólabdát, és egy idő után már nem tudni, de nem is fontos, ki kezdte, ki kinek adta, ki kitől kapta. Mert a lényeg, hogy mindenki bekapcsolódott a játékba, ami ezúttal nagyon is komoly. A tétje ugyanis nem a győzelem, hanem a tanulási hatékonyság. Annak pedig szükségszerű eredménye a tudás gyarapodása, s ha ez létrejön, az a szakmai színvonal emelkedésében mutatkozik meg.

És nem utolsósorban, legyünk kissé részrehajlók: a tanteremben berendezett „kávéházakban” az oktatók is felfrissülhetnek – természetesen módszertanilag!

IRODALOMJEGYZÉK

- Boyle, Charles – Chersan, Ileana (2009): *English for Law Enforcement*. Macmillan.
- Einhorn Ágnes (2015): *A pedagógiai modernizáció és az idegennyelv-tanítás*. Miskolc, Miskolc Egyetemi Kiadó.
- Gaál Gyula – Molnár Katalin (2014): Másképpen a biztonságról – Police Café Pécs. *Belügyi Szemle*, 62. évf. 11. sz. 101–114.

- Gaál Gyula – Molnár Katalin (2015a): A biztonságos, élhető közösség védernyője. *Hadtudomány*, 25. évf. elektronikus sz. 111–118. DOI: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2015.25.E.111>
- Gaál Gyula – Molnár Katalin (2015b): A World Café rendészeti alkalmazásának kezdeti tapasztalatai. *Magyar Rendészet*, 15. évf. 5. sz. 11–19.
- Molnár Katalin (2019a): A motiválás módszertani lehetőségei a felsőfokú rendészeti képzésben. In Hegedűs Judit szerk.: *A magatartástudomány helye és szerepe a rendészeti képzésben*. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem. Budapest. 89–101.
- Molnár Katalin (2019b): A Police Café hatása a rendőrség és a közösségek kapcsolatára. 1. rész. Kérdőíves felmérés. In Hegedűs Judit szerk.: *Magatartástudományi kutatások a rendészeti képzés megújítása érdekében*. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem. Budapest. 89–104.
- Molnár Katalin (2019c): A Police Café hatása a rendőrség és a közösségek kapcsolatára. 2. rész. Interjúelemzés. *Magyar Rendészet*, 19. évf. 2–3. sz. 163–205.
- Molnár Café Kata (2019d): *Rendőrkaféházi élményeim. Police Café blogkönyv*. Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Molnár, Katalin – Uricska, Erna (2018): An Efficient Method for Improving the Dialogues between the Police and the Community. *European Law Enforcement Research Bulletin*, Special Conference Edition Nr. 4 of the Bulletin, 1–7.

Internetes források

- Molnár Katalin (2017): *Reintegrációs Café I*. Gyula. Forrás: <http://policecafe.hu/reintegracios-cafe> (2018. 06. 16.)
- Molnár Katalin (2018): *Pallas Athéné és a biztonságos Café*. Forrás: <http://policecafe.hu/pallas-athenes-a-biztonsagos-cafe> (2018. 06. 16.)

ABSTRACT

The Experience of Applying the Café Method in Higher Education for Law Enforcement

MOLNÁR Katalin – URICSKA Erna

Nowadays, educational professionals – whether it is public or higher education – regularly meet the concepts of innovation, motivation, globalisation and lifelong learning. Now it is commonplace that teaching does not only imply that we teach and then test the gained knowledge. The shaping of attitudes, the transmission of values, and the shaping of personality bear an utmost importance in the university education involving young adults. In Hungary, this is particularly true for law enforcement training, which is the first scene of their professional socialisation if the students start their higher education studies right after their Matura examination. In accordance with modern pedagogical approaches, the study demonstrates the experience of applying a method that tries to improve the skills of the students within the framework of partnership.

Keywords: *World Café, Police Café, Higher Education for Law Enforcement, methodological innovation, good practices*

Gondolatok a magánbiztonság köréből

ROTTLER Violetta¹

A magánbiztonság mibenlétének meghatározása, lényegének definiálása, jelentősége, küldetése, tudományos megalapozása hosszas kutatómunkát igényel. Nagyon fontos területe a rendészeti kutatásoknak a rendészettudomány e viszonylag fiatal ágában fennálló összefüggéseknek a feltárása. Ha gondosan kimunkált elméleti alapok vannak, akkor ez hozzájárul a biztonsági szakma további elméleti és gyakorlati fejlődéséhez, szakmai színvonalának emeléséhez.

Kulcsszavak: magánbiztonság, biztonság

Bevezetés

A magánbiztonságról rengeteg fogalom és fogalmi ismerv juthat eszünkbe. Mi a magánbiztonság? Nehéz erre a kérdésre adekvát, szabatos fogalommal válaszolni. Ahogy témavezetőm a rendészettudomány fájának egyik legifjabb ágaként² jellemzi a magánbiztonságot, az önkormányzati rendészet mellett, úgy gondolom, hogy a fogalom kimunkálása hosszabb időt kíván, hisz ahogy a jog alkalmazkodik a megváltozott társadalmi viszonyokhoz, a magánbiztonsági fogalom is folyamatosan alakul, változik, módosul, bővül, olykor szűkül. A kutatómunka során végigtekintettem az angolszász jogfejlődést, a kontinentális és északi magánbiztonsági modellt, valamint az ázsiai magánbiztonság jellemzőit.

Bepillantás a magánbiztonság történetébe néhány példa erejéig

A magánbiztonságot gyakran relatíve új jelenségeként tartják számon, holott a valóság az, hogy egyes formái már évszázadok óta léteznek. Gondoljunk az ókori erődítmények és lőrések tervezésére, vagy a lakatok és záruk kialakulására. A brit Lakatosmesterek Szövetsége³ úgy tartja, hogy a lakatos szakma az emberiség történetének második legősibb szakmája. Már a Bibliában vagy Homérosz hőskölteményeiben találunk utalást arra, hogy lakatokkal védenek vagyontárgyakat és a régészek találtak ősi záratokat a mai Irak területén az ősi Ninivétől északra 20 mérföldre Sargon és Khorsabad palotáiban.

¹ ROTTLER Violetta dr., r. őrnagy, tanársegéd, NKE RTK, Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék
Violetta ROTTLER, Police Major, Assistant Lecturer, NUPS, Faculty of Law Enforcement, Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement
<https://orcid.org/0000-0002-6695-8102>, rottlervioletta@uni-nke.hu

² Christián (2014b) 85.

³ www.locksmiths.co.uk/ (2019. 12. 01.)

Egyiptomban, Karnak templomának freskóin is láthatók ilyen ábrázolások. Zárakat és lakatokat tehát körülbelül 4000 éve készít az emberiség. Az egyik legősibb biztonsági boltívet – amely mögött kincseket rejtettek el – III. Ramszesz egyiptomi fáraó építette körülbelül 3000 évvel ezelőtt.

Zárakat és kulcsokat az ókori görögök és rómaiak is készítették. A pompeji ásatások során feltárták egy lakatosmester házát, amely a Vezúv kitörésének köszönhetően épségben fennmaradt, ugyanis Kr. u. 64-ben a vulkánkitörés során hömpölygő láva teljesen betemette azt, így épségben fennmaradtak a záruk és lakatok, valamint az óriási méretű kulcsok. Ezeket az ókorban a vagyonos polgárok rendszerint egy rabszolgával cipeltettek. A kulcshordozó rabszolgának kizárólag e kulcs cipelése volt a feladata. Nagy-Britanniában a régészeti leletek között a legősibb záruk szintén a római korból maradtak fenn.

A legősibb riasztók pedig élőlények voltak. Ilyen a kutya, amelyet nagyon régóta használnak az ember birtokvédelemre, hogy ugatásával elriassa a behatolókat. Livius lejegyezte, hogy a római–gall háborúban Kr. e. 390-ben Brennus gall vezér embereivel fellopalkodott a Capitoliumra az éjszaka leple alatt, azonban Juno istennő lúdjainak hangos gágogása felébresztette a templomban őrködő Capitolinust, aki katonáival sikeresen elűzte a betolakodókat.⁴ Érdekes módon a libákat még ma is alkalmazza egy skót whiskygyártó, hogy megvédje a birtokán tárolt 25 millió gallon (94 635 294,6 liter) szeszest.⁵ A tulajdonjog mint jogintézmény már a préklasszikus korban kialakult, de definiálása még Iustinianus császár idején sem történt meg. Közismert jogintézményként emlegetik a források, különféle vonatkozásokban. Brósz–Pólay a forrásokat összegezve a következő definíciót adja: „A tulajdon egy dolog feletti teljes hatalom, amelynél fogva a magában mindenki mindazt megteheti, amivel nem zavar másokat.”⁶ A római tulajdonjog mindig dologra (és rabszolgára) vonatkozott, korlátok közé szorított a rendelkezés a dolog fölött. A korlátok két csoportba sorolhatók: vagy a közérdek védelme érdekében történik, vagy a zavartalan, zökkenőmentes együttélés biztosítása érdekében (szomszédjogi korlátozások). A tulajdoni korlátozások idővel sokasodtak. A XII. táblás törvényben még kevés található. (Egy példa: városon belül még saját telken se lehetett valakit eltemetni vagy elhamvasztani. Itt látható, hogy tűzrendészeti és egészségügyi szempontok már a XII. táblás törvényben megjelentek.)

A biztonság klasszikus értelmezései

A biztonság klasszikus értelmezése szerint a biztonságúnak három eleme van: állami szuverenitás, azaz területi biztonság, belső biztonság, ami az állampolgárok élet- és vagyonbiztonságát jelenti, valamint a nemzeti érdek. Generálisan a biztonság dimenziói

⁴ Tarján (é. n.)

⁵ George–Button (2000) 18.

⁶ Brósz–Pólay (1974) 198–205.

a következők: politikai (diplomáciai) elem, környezeti (ökológiai) elem, gazdasági elem, informatikai (pénzügyi, egészségügyi) elem, társadalmi (jogi, szociális) elem, katonai elem.⁷

Az angol biztonságelméleti iskola a biztonságfogalmat hozzákapsolja a norma-rendszerhez. A nemzetközi rendszerben jelen van az anarchia, de ez nem jelent feltétlenül háborút. A rend fenntartásának öt komponense a hatalmi egyensúly, nemzetközi jogi normák, a diplomácia közvetítő szerepe, a nagyhatalmak közötti viszony, és a legitim vagy megengedett törvényes háború (az Egyesült Nemzetek Egyezségokmánya alapján). Barry Buzan az angol iskola képviselőjeként kidolgozta a biztonság öt dimenziójára vonatkozó elméletét, amely a 21. század elején az egyik legpontosabb meghatározása volt a biztonság fogalmi rendszerének. Eszerint „[A] biztonság általában a fenyegetettség hiányát jelenti, vagyis az érezheti magát biztonságban, aki mentes a fenyegetettségtől, amely különböző veszélytényezőkből eredhet. A biztonság tehát egy olyan állapot, amikor a biztonság alanya megfelelő módon képes reagálni az őt érő fenyegetettségre, de kialakulhat egy olyan állapot is, amikor megszűnik a fenyegetettség, de ez egy ideális, inkább utópisztikus állapot. A biztonság akkor valós, ha a fenyegetettség mértéke megegyezik, vagy kisebb a védelmi képességnél. Azonban, ha a védelmi képesség túlzott, akkor az újabb fenyegetettségeket generálhat. Ez a biztonsági dilemma alaptétele.”⁸

A második világháború után jelentek meg a biztonságpolitikai iskolák biztonságfogalmai. Többfajta biztonság létezik: katonai, nemzet-, kollektív stb. A hidegháború idején a katonai biztonság volt előtérben; nemzetbiztonsági értelemben.

A biztonsági elméletek az 1990-es évektől kezdve jelentősen átalakultak stratégiai és kritikai elméletekké. Ezekhez már más biztonságfogalom kapcsolódik. A kritikai elméletekre általában a biztonságfogalom tágabb értelmezése jellemző, de megjelennek új iskolák is, például a konstruktivista.

Az 1994-ben az ENSZ által kiadott jelentésben az áll, hogy az emberi biztonság fogalmát globális szinten kell biztosítani.⁹ Kiemeli a megelőzés fontosságát és a biztonság középpontjában az egyén áll. Veszélyeztető faktorok általában: nukleáris, biológiai és vegyi fegyverek. A humán biztonságot viszont más is veszélyeztetheti: a létfontosságú infrastruktúrák sérülése, élelmiszerellátás hiánya, gazdasági problémák; egészségügyi problémák; környezetvédelmi katasztrófák. A brit Emma Rothschild a Cambridge és Harvard egyetemek gazdaságtörténész professzora¹⁰ tanulmányában kifejtette, hogy „a biztonságot lefelé és felfelé is bővíteni kell” – azaz az állami- és humánbiztonságot közelíteni kell egymáshoz.¹¹

Az Európai Unióban is a belső biztonsági stratégia a biztonság dimenzióinak komplex megközelítését hangsúlyozza. A biztonságot és rendészetet „társadalmassítani” kell,

⁷ Ürmösi (2012) 173.

⁸ Vida (2016) 40–45.

⁹ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1994> (2019. 12. 01.)

¹⁰ Rothschild (1995) 62.

¹¹ Rothschild (1995) 62.

az állami intézményi tevékenységi szektor mellett a magánbiztonsági és közösségi biztonsági rendészetnek is egyre inkább teret kell engedni.¹²

A sokszínű magánbiztonság definíciója, jelentősége, küldetése

A magánbiztonság fogalma mint viszonylag új kutatási terület csak mintegy két évtizede került fókuszba, nem rendelkezik olyan régi kutatási és tudományos múlttal, mint a közbiztonság fogalma. Egységesen elfogadott és mindenre kiterjedő fogalom meghatározással nem rendelkezik.¹³ Ez abból is adódik, hogy az egyes országokban részben eltérő tevékenységeket ölel fel a magánbiztonság, az a tevékenység, amelyet az egyik országban kiszerveztek magánbiztonsági szereplőkhöz, lehet hogy a másikban még szigorúan állami szférába tartozik.

A Christián László által kimunkált fogalom a következőképpen hangzik: „A magánbiztonság egy olyan ellenszolgáltatás keretében, piaci alapon működő, engedéllyel rendelkező vállalkozás (vagy természetes személy) által nyújtott szolgáltatás, amely a megbízó személyes biztonságát, tulajdonát védelmezi, elősegíti a jogainak teljesebb körű gyakorlását. A magánbiztonság felfogható egy halmazként, amely egyre nagyobb közös részhalmazt alkot a közrend, közbiztonság által képzett halmazzal és van egy önálló, tekintélyes részhalmaza is.”¹⁴

Ebből az átfogó fogalomból is látható, hogy nem lehet éles határvonalat húzni a közrend és közbiztonság, valamint a magánbiztonság fogalomkör közé, hiszen céljuk egy irányba mutat, azaz közös társadalmi és nemzeti érdek.

George és Button brit szerzőpáros igen érzékletes hasonlata szerint a magánbiztonsági szektor egy jéghegyhez hasonlítható, nagyon változatos és sokféle irányban fejlődik, ezért nehéz besorolni a különféle elméleti és jogi definíciókba. A vízfelszín feletti látható részek: személyvédelem, magánnyomozás, közrend fenntartása, biztonsági ellenőrzések hatósági intézkedésre. A biztonságvédelem egyre inkább összekapcsolódik a biztonságtechnológiával. Ezzel szemben a felszín alattiak a biztonsági szakértők, biztonságtechnológiai szakemberek, a biztonsági képzés oktatói, továbbá a magánkatonai haderő is ide tartozik. Ez utóbbi növekvő mértékben felelős a biztonsági szektor reformjaiért például Afganisztánban és Irakban. Tehát láthatjuk, hogy a felszín alatti rész sokkal nagyobb, mint a jéghegy látható csúcsa.

Ugyanezen szerzőpáros e sokszínű tevékenységpalettát felmutató magánbiztonság lényegét próbálta megragadni. Bruce George és Mark Button a magánbiztonság – általuk használt kifejezéssel – esszenciáját annak funkcionalitásában ragadják meg. Egy adott biztonsági szolgáltatás vagy termék szerepe annál inkább magánbiztonsági, minél inkább a következő biztonsági funkciók betöltését segíti elő: bűnmegelőzés, rendfenntartás, veszteségmegelőzés és védelem. Ez a magánbiztonság négy fő funkciója,

¹² Teke (2010) 36.

¹³ Nagy (2017) 148–149.

¹⁴ Christián (2019) 373.

azonban nem lehet abszolút határvonalat húzni a magánbiztonság és közbiztonság közé azok elhatárolására.¹⁵

A magánbiztonság más megközelítésben egyfelől hatósági szolgáltatás, amelyet a rendészeti igazgatás ad, másfelől termék, amelyet a vagyónvédelmi cégek kínálnak. A biztonsági ipar létjogosultsága, szükségszerűsége a magántulajdonon alapuló piacgazdaságban keresendő.

A világon a legnagyobb taglétszámmal (mintegy 35 ezer taggal) rendelkező, biztonsági szakembereket tömörítő ASIS International nevű szervezetet 1955-ben alapították az Egyesült Államokban, székhelye Virginia államban van. Egy 2009-es ASIS-szimpoziumon a szakértőket megkérték, hogy alakítsanak ki egy adekvát fogalmat a biztonság területén, és ennek során a magánbiztonság tizennyolc alapkövét határozták meg az alábbiak szerint. (ASIS Foundation, 2009):¹⁶

1. objektumvédelem,
2. személyvédelem,
3. információs rendszerek biztonsága,
4. nyomozások,
5. veszteségmegelőzés,
6. kockázatelemzés,
7. jogi aspektusok,
8. sürgősségi és veszélyhelyzeti tervezés,
9. tűzvédelem,
10. kríziskezelés,
11. katasztrófamenedzsment,
12. terrorelhárítás,
13. üzleti hírszerzés,¹⁷
14. végrehajtói védelem,
15. munkahelyi erőszak elleni fellépés,
16. bűnmegelőzés,
17. bűnmegelőzés környezeti tervezéssel,
18. biztonsági építészeti és mérnöki munka.

Tehát a fenti amerikai fogalom tizennyolc jellemző magánbiztonsági tevékenységet sorol fel. A skandináv magánbiztonsági modell¹⁸ a társadalmi csoportokkal való együttműködést hangsúlyozza, és itt nagyon fontos szerepe van a tradicionálisan mély hitnek és bizalomnak, amely a lakosságot jellemzi a rendőrség vonatkozásában, és ez közvetve a magánrendészeti szolgáltatókra is áttevődik. Ázsiában ellenben – és hazánkban is – azt láthatjuk, hogy a vagyónvédelmi szakma lenézett, nem megbecsült. Dél-Koreában egyébként történelmi gyökerei vannak a rendőrséggel szembeni ellenszenvnek,

¹⁵ George–Button (2000) 10.

¹⁶ Strom et al. (2010) 1–2.

¹⁷ Gáspár (2011)

¹⁸ Rottler (2017) 118–120.

mert az aktuális autoriter hatalom kíméletlen eszközének tartják, például véres diák-tüntetések.

Bruce George és Mark Button azt írja *Magánbiztonság* című könyvében, hogy ha egy jövőkutató az 1950-es években azt jósolta volna egy rendőrnek, hogy az ezredforduló-ra Nagy-Britanniában több lesz a magánbiztonságiak száma a rendőrökénél, akik rutinszerűen ellenőrzik a közterületet, továbbá vezetnek és tulajdonolnak féltucat vagy több büntetés-végrehajtási intézetet, és még szállítják is a rabokat, a legtöbb városközpont és más terület folyamatosan zárt láncú kamerarendszerrel történő megfigyelés alatt áll, az alternatív rendészeti szereplők egyre több biztonsági szolgáltatást nyújtanak és a magánbiztonsági ipar kiemelkedő szerephez jut – az a rendőr valószínűleg azt gondolta volna, hogy a jövőkutató megőrült.

Mindezen jóslatok azonban valósággá váltak és megmutatják azt az alapvető változást, ami a rendészeti struktúrában végbement. A második világháború végén a rendészet és hozzá kapcsolódó funkciók az állam látszólagos monopóliumába tartoztak és a magánbiztonsági ipar még nehezen működött, habár több hasonló biztonsági szereplő létezett. Ez azonban megváltozott, és ahogy Weber 1964-es művében megjegyzi, az állam mint az erőszakmonopólium egyedüli letéteményese kijelentés többé már nem helytálló. Az állam egyre inkább a hatékonyabb és gazdaságosabb piaci szereplő bevonásával látja el feladatait. A polgári demokratikus jogállam elismeri az állam erőszakmonopóliumát, és azt a közrend és közbiztonság fenntartása érdekében alkalmazza. A közbiztonság és magánbiztonság nem határolható el mereven egymástól, mert gyakran kerülnek átfedésbe, kívánatos, hogy egymással együttműködjenek.¹⁹

A magánbiztonság elhelyezése a tudományok rendszerében

Távolról közelítem meg, ezért először magából a jogtudományból és a jogfejlődésből indulok ki. Úgy tartották a középkorban, hogy a dogmatikus tudományok (teológia, medicina, juriszprudencia) „magasabb tudományok”. A jogtudomány episztémikus, azaz ismereten alapuló, teoretikus jellegű tudomány. Helye, szerepe és haszna az öncélú tudományosság mellett a joggyakorlathoz viszonyítva értendő. Szabó szerint védekező pozícióban van a jogtudomány, mert magának a jogtudománynak, a jogelméletnek kell igazolnia saját létjogosultságát.²⁰

A jogfejlődés irányát a társadalmi-gazdasági változások eredője jelöli ki, nem a szellem ereje. Azonban Henry Maine szerint egy közösség csak akkor szabadul ki a stagnálás alapállapotából és éri el a progresszív társadalmak státuszát, ha olyan jogdogmatikai eszközökkel, mint a fikció és a méltányosság, majd a tételes jogalkotással képes beindítani a tudatos jogfejlesztést.²¹

A jogtudományon belül a magánbiztonság a közigazgatási jog, azon belül a rendészet körébe tartozik. Hosszas akadémiai vita bontakozott ki hazánkban a rendészet-

¹⁹ Christián (2014a) 16.

²⁰ Szabó (2015)

²¹ Maine (1988) 25–38.

rendvédelem elnevezésekkel kapcsolatban. Szamel Lajos szerint „a rendészet olyan állami tevékenység, amely a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul”.²² E rendeltetését a rendészeti igazgatás három funkción keresztül valósítja meg: elsősorban a jogellenes emberi magatartásokból származó veszélyek megelőzésével (jelenlét, örökös funkció). Másodsorban a jogsértő támadások legitim fizikai erőszakkal történő visszaverésével (erőszakmonopólium vagy karhatalmi funkció). Harmadsorban az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez szükséges előkészítő eljárással, a felderítéssel és a nyomozással (információszerző vagy bűnüldöző funkció).²³ Szamel Lajos a rendészetről írt értekezésében a rendészeti hatalmat a gyógyszerhez hasonlítja az állam mint orvos kezében. A jó orvos figyel a mérték(letességre). Ad gyógyszert, de annyit amennyire szükség van, és vigyáz, hogy ne ölje meg a beteget.²⁴

A magánbiztonsági jogviszony szerkezete és szereplői

Az 1789. évi Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata deklarálta a magántulajdon szentségét és védelmét az állami beavatkozással és mások általi jogtalan eljasztással szemben.²⁵ Ezt követően az 1948-ban elfogadott ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata kimondta, hogy tulajdonától senkit sem lehet önkényesen megfosztani. Magyarország Alaptörvényének V. cikke rendelkezik a tulajdon védelméről: „Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett, vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához.” Az Alaptörvény XIII. cikke pedig a tulajdonhoz való jogot deklarálja: „Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár. Tulajdont kizárólag csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.”

A magánbiztonsági jogviszony tehát az Alaptörvényből vezethető le. A civiljogban a tulajdonjog részjogosítványai a birtoklás és rendelkezés, valamint elidegenítés joga. A birtokvédelem azonban korlátozott, a közjogi tilalmak keretezik. A jogviszony szerkezete a magyar polgári jogban lehet abszolút és relatív. Az abszolút szerkezetű jogviszonyban a jog csak a jogosultat ragadja meg, írja körül. Másik pólusán lévő kötelezettek köre általában ismeretlen azért, mert a kötelezetti pozícióba mindenki (illetve bárki) kerülhet, ilyen például a tulajdonjog. Általában negatív tartalmú, ami a kötelezettségeket illeti. A jog nagy tömegű ismeretlen jogalanytól nem követel aktivitást, csak tartózkodnunk kell a tulajdonos megzavarásától tulajdona tárgya feletti élvezetben.

A relatív szerkezetű jogviszonyban meg van határozva a jogviszony mindkét pólusán elhelyezkedő jogalany: a jogosult és a kötelezett (például adásvételi szerződésnél). Kötelmeknek is nevezzük, mivel egymással szemben álló jogok és kötelezettségek

²² Szamel (1990) 30.

²³ Finszter (2013) 148–150

²⁴ Szamel (1943) 33.

²⁵ Lenkovics (2006) 58–59.

jelennek meg a jogviszonyban. A kötelezett általában pozitív magatartást köteles tanúsítani. A megbízási/vállalási szerződésben a megrendelő és a szolgáltató magánjogi szerződést kötnek. A feleknek felelősségbiztosítással is kell rendelkezniük a teljesítés biztosítására.

Közügy és magánügy dichotómiája

A Magyar Nyelv Értelmező Kéziszótára²⁶ szerint „a közügy a közösségre vonatkozó, a társadalom egészét v. nagy részét illető, általános érdekű ügy. A közügyek: a közösség életének irányításával kapcsolatos tevékenység, hivatalos v. politikai ügyek intézése. Pl.: A latin nyelv diplomatikai érvénye kizárta a népet a közügyekből. (Kossuth Lajos)”.

Varga Zs. András szerint a legfontosabb közügy maga az alkotmányos rend fenntartása. Nem sorolhatunk be bármely ügyet önkényesen közügynek, azaz nem a közigazgatás dönti el, hogy melyek az ügyei. Az Alaptörvény R) cikke adja meg a közhatalmi működés alapját, tehát az Alaptörvény rögzíti a közügyek körét legáltalánosabb értelemben.²⁷

A brit szerzőpáros George–Button úgy látja, hogy nincs abszolút elhatároló vonal köz- és magánügy között. Hosszas akadémiai vita szól e kettősségről (idézik Jones és Newburn 1998-ban megjelent művét). Sok kutató kettéválasztja és próbálja megnevezni a megkülönböztető tényezőket. Pitkin 1984-ben a megkülönböztetés indikátoraiként azonosította az elérhetőség mértékét, a hatás nagyságát, hogy egy adott termék vagy szolgáltatás mennyiben hat ránk, és a kiterjedését, hogy mennyire lefedett a közigazgatás, illetve állam által. Azonban Jones és Newborn rámutatott, hogy mivel nagyon sok szürke terület van, jobb lenne meghatározni azt, hogy mekkora mértékben magán és mekkora mértékben állami a termék vagy szolgáltatás és nem választani kellene közülük, vagy csoportosítani. Ezzel igencsak egyet lehet érteni, hiszen minden döntés egyben tagadás is, ahogy Aquinói Szent Tamásnál olvashatjuk. A képlet így folyamatosan tökéletesedett, amíg eljutott a korábban említett George–Button-féle négyes funkcionalitáshoz.²⁸

A közbiztonság és magánbiztonság tehát ugyanannak a jelenségnek a két oldala. A közbiztonság materiális fogalma („személyünket és javainkat biztonságban tudjuk”) az egyénre vetítve a magánbiztonság. Az egyének magánbiztonsága együttesen a közbiztonságot eredményezi. A biztonság nemcsak egy objektív állapot, hanem egy egyénhez kötődő szubjektív érzés is, ami az objektív helyzettől akár jelentősen eltérhet.

²⁶ Magyar Értelmező Kéziszótár (2006) 767.

²⁷ Varga Zs. (2017) 78.

²⁸ George–Button (2000) 12.

Magánbiztonság-törvények és biztonsági stratégiák kialakítása Európában

Nyugat-Európában az 1990-es évek elején jelent meg a jogi szabályozás, Kelet-Európában pedig az 1990-es évek végén, illetve még később. Szlovákiában például 1997-től van törvényi szabályozás. Két kivételt képez Olaszország 1931-ben, valamint Svédország 1974-ben alkotott törvénye.²⁹ Csehországban a mai napig nincs (sic!) magánbiztonsági törvény. Dél-Koreában pedig 1976-ban alkották meg, majd 26 alkalommal módosították, a magánnyomozási tevékenységre vonatkozóan pedig hosszas politikai vita ellenére sincs törvényi szabályozás, amivel egyedülálló az OECD-országok között.

Két fontos elvárásnak kell hogy megfeleljen a biztonsági ipar. Egyrészt a profitorientált piac által diktált követelményeknek, másrészt a kógens, azaz kényszerítő erejű jogszabályoknak mint társadalmi elvárásnak.

A biztonsági stratégiák kialakítása nagyrészt nem az állami, hanem a magánszektorban történik, a gazdasági társaságok profitorientált szemlélettel a piac szükségleteit kielégítve versenyeznek egymással. A gazdasági társaságok működésének alapja a tulajdon tisztelete, a szerződés szabadsága és a törvény előtti egyenlőség. Ahhoz, hogy jó stratégiát alkossunk, mindenekelőtt világos célt kell meghatározni, ez a profitorientált szemlélet. Ennek a szemléletnek két előnye van: jól mérhető és ösztönző hatású. A piac szükségleteihez alkalmazkodás a stratégiai gondolkodás alapja. A hosszú távú jó stratégia kialakítása cselekvési autonómiát feltételez a cégek oldalán. Ezt a versenytársak korlátozzák. A versenyhelyzet magával vonja a gazdasági társaság dinamizmusát.³⁰

A vállalkozások stratégiájának kialakításakor fontos még a tulajdonosi, irányítói, végrehajtói szerepek elkülönülése, érdekazonosság fenntartása mellett és a követelményeknek megfelelő munkamegosztás. A piac működését a magánjog támogatja és a jogbiztonságot nyújtó közjog.

A vállalkozások a Pareto-elvből levezetve a lehető legjobb eredményt a lehető legkisebb ráfordítással szeretnék elérni. Igyekeznek követni a tudományos fejlődés vívmányait, a versenytársakkal szemben előnyökhöz jutni és azt fenntartani, miközben folyamatos a megrendelőért folytatott küzdelem. Finszter szerint a cég sikerének a titka a folyamatos változás, azaz a menedzsment megfelelő adaptációja a piac változásaihoz. Ennek eszköze a vállalati stratégia.

A magánbiztonság számokban

A magánbiztonsági ipar az ipar más ágazataiban hozzáadott értéket teremt, hiszen a preventív intézkedések, a biztonságra fordított összeg többek között veszteségmegelőző szerepű.

²⁹ Lasz (2011)

³⁰ Finszter (2013) 253–254.

A 2013-as adatok alapján a magánbiztonság 350 milliárd dolláros piac az Egyesült Államokban, ennek 80%-a magánmegrendelés és 20% állami. A magánbiztonság iránti igény folyamatosan nő, ebből kifolyólag a piac évről évre nő. A közeljövőben a nem IT-biztonsági üzletágra prognosztizált növekedés 5,5%. Az IT-biztonsági üzletágé ennél is magasabb, 9%. Ha a dolgozók létszámadatait nézzük, akkor azt látjuk, hogy 1992-ben még 500 ezer fő volt az Egyesült Államokban a magánbiztonsági dolgozók száma, 1999-ben 719 ezer, 2013-ban pedig 2 millió fő volt a teljes állásban foglalkoztatottak száma. Ez a növekedési ütem jóval magasabb a többi iparágénál, de a 2001. szeptember 11-ei terrortámadás is katalizálta a növekedést.³¹

A CoESS-Almega által 2009-ben készített második fehér könyvben³² publikált adatok szerint számos EU-tagállamban nagyobb a magánbiztonsági szektorban dolgozók aránya, mint az állami szektorban: Bulgária, Csehország, Észtország, Finnország stb. Itt látható a lakosságszámra vetített rendőri erő aránya és a lakosságszámra vetített magánrendészeti dolgozók aránya is.

A magánbiztonság helyzete Magyarországon

Korinek László professzor rámutat, hogy a biztonság immateriális termék, amelynek létrehozásában annak fő termelője, a rendőrség kulcspozícióban van. „A nyitott demokratikus és plurális társadalomban azonban az immateriális mellé egy másik jelző, a kollektív is odakívánczik. Ennek az ad értelmet, hogy a gyakorlat egyre inkább afelé mutat különösen nyugaton, hogy az említett nyitott társadalomban a lakosság és a rendőrség között partneri viszony alakul ki (gondoljunk a közösségi rendészeti – angol terminológiában community policing – filozófia térhódítására), és az állami tulajdon hegemoniavesztése után a birtokvédelem intézményes formái is megjelennek.”³³ A biztonság létjogosultsága megkérdőjelezhetetlen igény az ember, a közösség, a társadalom számára.

Magyarországon tehát a rendszerváltás után a magántulajdon megjelenésével kezdett kialakulni a magánbiztonsági ágazat. Elmondható, hogy bővül a magánbiztonsági szektor szolgáltatási köre, a hagyományos őrzés-védelem mellett egyre hangsúlyosabb az információbiztonság, adatvédelem, logisztikai szolgáltatások, üzleti hírszerzés stb.

A magánbiztonság expanziójának katalizátorai Magyarországon

1. Közterület-magánterület határainak elmosódása. A tendencia az, hogy a közterületek nagysága csökken és a nyilvános magánterületek nagysága nő. A magánbiztonság a közbiztonság kiegészítője, segítője a nyilvános magánterületen.
2. Komplex biztonság igénye.
3. Kibertér veszélyei, kihívásai, lehetőségei.

³¹ Christián (2015) 57.

³² CoESS: 2nd White Paper: Private and public security in the Nordic countries (2009)

³³ Korinek (1998) 3.

4. Informatikai fejlesztések (hatalmas üzleti potenciál).
5. Globális üzleti tér (üzleti hírszerzés, magánnyomozás).

A magyar jogi szabályozás sajnos hiányos, új törvényre lenne szükség, amely folyamatosan napirenden van. Emellett szükség lenne egy erős szakmai kamarai érdekképviseletre. A szakmai kamara megfelelő források birtokában erős érdekvédelmet adna, szakmai felkészítést, szakmai irányelveket, szakmai szttenderdek kidolgozását, rendszeres oktatást, továbbképzést, vizsgáztatást, önszegélyező csoportok létrehozását, felelősségbiztosítást, szakmai rendezvényeket, panaszügyek kivizsgálását stb. végezné. Ezáltal elősegítené a szakma fejlődését, a szakmai színvonal emelését, és a törvényes működést.

Statisztikai adatok Magyarországon

Az az ORFK Igazgatásrendészeti Főosztály által rendelkezésünkre bocsátott számadatokból látható, hogy a jelenleg érvényes személy- és vagyonőri igazolványok száma 87 060, a vállalkozások száma 6607. Hatalmas a magánbiztonsági piac több mint 1000 milliárd Ft-os hozzájárulást ad a GDP-hez.

Az előző évekhez viszonyítva 2013-tól kezdve a személy- és vagyonőri igazolványok száma csökkenést mutat. A csökkenés az öt évig érvényes igazolványok megújításának elmaradásával van összefüggésben. A vállalkozási engedélyek száma pedig ismét növekszik. 2018. évben az adminisztratív bírság 12 millió forintra rúgott az ORFK Igazgatásrendészeti Főosztály rendelkezésre bocsátott adatai alapján

Nemzetközi kitekintés és a magánbiztonság jövőképe

Együtműködés

Az egyes országokban a magánbiztonság és az állami rendészet együtműködési területei a variációk színes palettáját mutatja, azonban az együtműködéseknek markánsan hét fő közös jellemző területe jelölhető meg. Ezek a következők:

- a személyes kapcsolatok építése,
- az információcsere,
- bűnmegelőzés,
- képzés,
- szabályzók alkotása,
- műveletek, közös tevékenységek, valamint
- kutatás.

Ha ezeken a területeken az államnak és a magánbiztonsági szektornak sikerül közösen jó eredményeket elérni, akkor az hozzájárul az optimális biztonsági szint megközelítéséhez a 21. században. Az elmúlt évtizedben a magánbiztonsági szektor szolgáltatásai

és termékei új megoldásokat, változatos technológiákat termeltek ki. A tisztán biztonsági feladatokon túlmenően egyre több feladata van a magánbiztonsági cégeknek, például lobbitevékenység, ingatlankezelés.

Világszerte a migrációs fő irányok a periféria térségekből a centrumtérségekbe tartanak. A skandináv országok magasabb életszínvonala, erősebb biztonsági környezete, és előregedett társadalmi vonzást gyakorolnak az ázsiai, latin-amerikai, és afrikai országok népességére.³⁴

A magánbiztonsági iparág egyre fontosabb szerepet kap a nemzetközi biztonsági stratégiákban. Az évek során az egyes országok folyamatosan befektettek a rendfenntartás magán formáiba, köszönhetően a közigazgatási, gazdasági és tudományos változásoknak.

Átalakulóban a biztonsági iparág

Egyre inkább teret hódítanak az integrált technológiai őrző-védő rendszerek, azaz a komplex biztonsági csomag.³⁵ A biztonsági ipar néhány szegmensében jelenleg egy alapvető és precedens nélküli átalakulás megy végbe. A hagyományos őrzési tevékenység piaca a múlt század elején indult, mint üzleti tevékenység és gyorsabban növekedett, mint a legtöbb európai ország GDP-je. Napjainkban olyan átalakuláson megy keresztül, ami sebességét tekintve gyorsabb, hatását tekintve pedig nagyobb, mint valaha. A magánbiztonsági ipar fő tevékenysége mindig is a statikus őrzés volt és a mai napig az maradt. Azonban a jelenlegi piac dinamikája a hagyományos őrzésnek, valamint a távoli és mobil őrzésnek technológiai és elektronikai megoldásokkal támogatott gyorsított integrációját diktálja. Ezek a technológiai termékek fenomenális sebességgel fejlődnek különféle applikációk felzárkózásának köszönhetően, úgymint CCTV, beléptetőrendszerek, és ez valószínűleg még inkább fokozódik majd a csaknem teljesen IT-központú rendszerek következő generációjával.

Talán van, aki csodálkozik azon, hogy ennek a fantasztikus evolúciónak a során vajon miért a szoftver a siker kulcsa, és nem a hardverberendezéseké. Nem beszélve arról, hogy a folyamatosan megújuló ágazatban a mobil őrzés jelenlegi és jövőbeni szerepe folyamatosan változik. Kétségtelen, hogy ezek a tendenciák fognak dominálni a jövőben a biztonsági ágazatban.

Ezáltal az elkövetkező években sok új kihívással kell a cégeknek szembenézniük annak érdekében, hogy sikeresek legyenek.

A (magán)biztonság jövője

A biztonságnek a nemzeti érdek összes szempontjából nézve kritikus szerepe van, akár az üzleti életre gondolunk, vagy akár valamilyen szabadidős tevékenységre. Ezért meg-

³⁴ Sallai (2014) 93–100.

³⁵ Confederation of European Security Services (2015)

fontolandó, hogy milyen irányok és trendek várhatók. A jelen és múlt történései determinálják a jövőt. Ahhoz, hogy hosszú távon elérjük a közel optimális biztonságot folyamatos fejlődésre van szükség. A rövid távú technológiai fejlődés jól körvonalazódik, de a közép- és hosszú távú sokkal kevésbé bizonyos, és kiszámítható, mert az új biztonsági technológiák fejlődése hozza magával. A technológiai fejlődésnél még kevésbé megjósolható a biztonság vezetői és szociológiai aspektusa a közösségekben, mert a politikai és közigazgatási döntéseknek hosszú távú hatásai vannak a társadalom természetére és a biztonság szerepére a közösségekben belül.

Ahhoz, hogy a biztonsági szakma a jövőben elismertséget kapjon a biztonsági iparban rendet kell tenni, struktúrákat, standardokat kell kialakítani, emellett jól megalapozott biztonsági képzési programokra van szükség, ami a biztonsági tevékenységet magasabb szintre emeli. Ezáltal annak értelmezése egyértelműen egy szolgáltatás a nemzet és a közösség számára. A biztonságtudomány idővel egyre megalapozottabbá válik és ezáltal a biztonsági szektor szakértelme fejlődik.

Összegzés

A sokszínű magánbiztonság folyamatosan változik formálódik, világszerte egyre nagyobb teret nyer. Országoként a helyi sajátosságoktól és kultúrától függően némileg ugyan eltérő, de nagyrészt mégis azonos kihívásokkal kell szembenéznie a magánbiztonsági iparágak. Közös jellemző, hogy a biztonsági szakmában kiélezett az árverseny, a vagyoni állomány képzettsége nem megfelelő és az élőerő körében nagy a hiány és a fluktuáció. Minden országban megtalálható az úgynevezett „szürke zóna”, a hiányos vagy nem létező jogi szabályzásból kifolyólag. A magánbiztonsági ágazat helyzetének rendezése az ország közrendje és közbiztonsága szempontjából is nagyon fontos.³⁶ Egyes területeken a (terror)veszélyeztetettség a közelmúltban jelentősen megnőtt, például sporteseményeken, szabadidős tömegrendezvényeken.

Hazánkban egységes szándék mentén kellene kialakítani a vagyoni képzést úgy, hogy a pénzszállítás, a reptéri biztonság vagy bankfiókok őrzése stb. területek által megkívánt speciális szakmai ismeretek kiemelt figyelmet kapjanak. A szakmai kamarának részletes nyilvántartással kellene rendelkeznie a cégekről és azok működéséről, valamint az egyéni igazolványosokról. A cél a szakmai színvonal emelése a magánbiztonsági karrier vonzóvá tétele. Emellett olyan törvényi szabályozásra van szükség, amely segíti a szakma presztízsének javulását. Magyarországon a rendszerváltozás után, a magántulajdon védelmi igényének megjelenésével alakult ki a magánbiztonsági szektor. Kifejezetten magánbiztonsági kutatások azonban csak jóval később születtek. A biztonsági szakirány tizenhárom éve alakult meg, a Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék pedig hat évvel ezelőtt. A 2013-ban megalakult tanszék fontos küldetése a szakma tudományos alapjainak kimunkálása. A megalakulás óta hét tankönyv született, és még idén megjelenik a biztonsági vezetői kézikönyv. Kutató-

³⁶ Guttray (2016)

csoportunk több nemzetközi szaktekintély vendégprofesszorral együttműködve végzett tudományos kutatást például Szlovéniából Andrej Sotlar professzor, az Egyesült Államokból pedig Mahes Nalla professzor látogatta meg személyesen is tanszékünket. A Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék biztonsági polihisztorokat képez. Az alapvetően preventív jellegű és profitorientált magánbiztonsági szektorban szükség van jól képzett biztonsági vezetőkre, akik sokoldalú ismereteik révén nagy eséllyel veszik fel a versenyt napjaink biztonsági kihívásaival szemben. Ezen munkálkodnak tanszékünk munkatársai.

IRODALOMJEGYZÉK

- Brósz Róbert – Pólay Elemér (1974): *Római jog*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Christián László (2014a): *A magánbiztonság elméleti alapjai*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem.
- Christián László (2014b): Két új ág a rendészettudomány fáján. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Rendészettudományi gondolatok*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság.
- Christián László (2015): A magánbiztonság aktuális nemzetközi trendjei rövid hazai helyzetértékeléssel. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI*. Pécs. 57–63.
- Confederation of European Security Services: The New Security Company* (2015). Berlin, 5th White Paper.
- Christián László szerk. (2019): Magánbiztonsági és önkormányzati rendészeti szócikkcsoport. In Boda József szerk.: *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. Forrás: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/14690/743_Rendeszettudomanyi_Szaklexikon_e.pdf;jsessionid=96DC1E5848EA5BE610480F341F50C541?sequence=1 (2019. 12. 01.)
- Confederation of European Security Services – ALMEGA: Private and public security in the Nordic countries* (2019). Stockholm, 2nd White Paper.
- Finszter Géza (2013): *A rendészet elmélete és a rendészeti eszközrendszer*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem.
- George, Bruce – Button, Mark (2000): *Private Security*. Palgrave Macmillan.
- Korinek László (1998): Privát biztonság – előszó. *Belügyi Szemle*, 46. évf. 12. sz.
- Magyar Értelmező Kéziszótár* (2006). Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Lasz György (2011): A személybiztosítás specifikumai a magánbiztonsági szolgáltató esetén. *Hadmérnök*, 6. évf. 4. sz. 26–33.
- Lenkovics Barnabás (2006): *Magyar polgári jog– Dologi jog*. Budapest, Eötvös József Könyvkiadó.
- Maine, Henry S. (1988): *Az ősi jog*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Nagy Tamás (2017): Személyvédelem a (magán)biztonság rendszerében. *Magyar Rendészet*, 17. évf. 1. sz. 145–158.
- Rotschild, Emma (1995): What Is Security? *Daedalus*, Vol. 124, No. 3, The Quest for World Order. 53–98.
- Rottler Violetta (2017): A magánbiztonság skandináv modellje. In Christián László szerk.: *Rendészettudományi kutatások*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 111–120.
- Sallai János (2014): A rendészet globális, kontinentális, regionális és lokális kihívásai és válaszai napjainkban. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XV*. 93–100.
- Strom, Kevin – Berzofsky, Marcus – Shook-Sa, Bonnie – Barrick, Kelle – Daye, Crystal – Horstmann, Nicole – Kinsey, Susan (2010): *The Private Security Industry: A Review of the Definitions, Available*

- Data Sources, and Paths Moving Forward*. Research Triangle Park, NC, RTI International. Forrás: www.ncjrs.gov/pdffiles1/bjs/grants/232781.pdf (2019. 12. 01.)
- Teke András (2010): Ami a kérdés mögött van... In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI*. Pécs. 25–43.
- Szamel Lajos (1943): *Rendészet*. Budapest.
- Szamel Lajos (1990): *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodája.
- Ürmösi Károly (2012): A biztonság dimenziói, biztonsági stratégia napjainkban, hazánkban. *Hadtudományi Szemle*, 5. évf. 1–2. sz. 172–184.
- Vida Csaba (2013): A biztonság és a biztonságpolitika katonai elemei (A biztonsági tanulmányok új korszaka). *Nemzetbiztonsági Szemle*, 1. évf. 1. sz. 87–105.
- Varga Zs. András (2017): *A közigazgatás és a közigazgatási jog alkotmányos alapjai*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.

Internetes források

- Gáspár Csaba (2010): *A BI két jelentése*. Forrás: http://adatbanyaszat.blog.hu/2011/10/11/a_bi_ket_jelentese (2016. 05. 30.)
- Guttray László (2016): *Az új vagyonvédelmi törvény a szakma presztízsén is javítana, Interjú Valenta Lászlóval*. Biztonsági piaci Évkönyv. Forrás: <http://biztonsagpiac.hu/az-uj-vagyonvedelmi-torveny-a-szakma-presztizsen-is-javitana> (2019. 11. 06.)
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1994> (2019. 12. 01.)
- Szabó Miklós (2015): A jogdogmatika jogformáló szerepéről. *MTA Law Working Papers*, 2015/21. Forrás: https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2015_21_szabo.pdf (2019. 12. 01.)
- Tarján M. Tamás (é. n.): Kr. e. 390. július 18. Az alliai vereség, Rubiconline, forrás: www.rubicon.hu/magyar/oldalak/kr_e_390_julius_18_az_alliai_vereseg/ (2019. 10. 09.)
- www.locksmiths.co.uk/ (2019. 12. 01.)

ABSTRACT

Multicoloured Private Security

ROTTLER Violetta

To define the concept and the gist of Private Security as well as its significance, mission and scientific establishment, require a long research work. It is a substantial field of law enforcement researches, which reveals the interrelations of the relatively new branch of law enforcement science. If there are thoroughly elaborated theoretical bases, they determine and promote further scientific researches, as well as contribute to the theoretical and practical improvement of the profession related to security, and it enhances the level of proficiency.

Keywords: security, private security

A civiljogi tárgyak oktatásának gyakorlati problémái

SCHUBAUERNÉ HARGITAI Veronika¹

A rendészeti civiljog tantárgy a civiljog, polgári jog azon területét öleli fel, amelynek ismerete a rendészeti kar hallgatói számára feltétlenül szükséges ismereteket tartalmaz. A tantárgyban oktatott jogintézmények adják más stúdiumok háttéranyagát, és a területre tartozó jogszabályi rendelkezések ismerete emeli a hallgatók szakmai munkájának minőségét és az átadott gyakorlati ismeretek egyben segítik a hallgatók mindennapi életében jelentkező jogi problémák megoldását. Méltatlanul „mellékes tárgynak” tekintődik. Így annak érdekében, hogy a hallgatók biztos elsajátítsák a számukra szükséges ismereteket: a tantárgy keretében a pedagógiai, oktatási módszerek széles tárházát kell az oktatás során alkalmazni. A stúdium oktatásával kapcsolatos tapasztalatokat kívánom ismertetni.

Kulcsszavak: polgári jog oktatása, civiljogi háttérintézmények, Y generáció, tanulási sajátosságok

A rendészeti civiljog tantárgy oktatásával kapcsolatosan két egymással szorosan összefüggő kérdéskört kívánok áttekinteni. Egyrészt a rendészeti civiljog tantárgy helyét és szerepét másrészt az oktatás során felmerülő gyakorlati problémákat.

A rendészeti civiljog helye és szerepe

A rendészeti civiljog – akárcsak a tantárgy jogelődje: a polgári jog – soha nem tartozott az úgynevezett főtárgyak körébe. Hátrányos helyzete az oktatására fordított időtartamban is megmutatkozik. Jelenleg a rendészeti civiljog tárgy oktatására a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán a nappali tagozatos hallgatók számára a 4 éves képzésben 15 óra előadás és 15 óra szeminárium, a 3 éves képzésben 30 óra előadás és 15 óra szeminárium áll rendelkezésre. Levelező tagozaton minden szakon és minden képzésben összesen 10 órában kerül sor a tárgy oktatására. Az oktatás sajátosságát adja az is, hogy sajnálatos módon a szemináriumok megtartására nem szakaszonként, hanem szakonként kerül sor, aminek eredményeképp a szeminárium is gyakorlatilag létszámát tekintve előadás. Ahogy a számok is mutatják, az oktatásra rendelkezésre álló óraszám nem túl nagy.

¹ SCHUBAUERNÉ HARGITAI Veronika dr. mesteroktató, NKE RTK Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék
Veronika HARGITAI, Master Instructor, NUPS, Faculty of Law Enforcement, Department of Public Law and Law Enforcement Legislation
<https://orcid.org/0000-0001-5419-0995>, hargitai.vera@uni-nke.hu

1983 óta tanítok közalkalmazott oktatóként – kezdetben polgári jogot a Rendőrtiszti Főiskolán, most a rendészeti civiljogot az egyetemen. Az évek során tapasztaltam, hogy az egyenruhás, „hivatásos” közegben a civil tárgyak háttérbe szorulnak. Tény, hogy vannak a rendészeti tevékenység oldaláról szemlélve főtárgyak, szakmai tárgyak. Azonban a rendészeti civiljog másodlagossága nem indokolt. És ez nem az oktatott tárgya iránt elfogult oktató szubjektív véleménye.

Az itt végzett hallgatók jogalkalmazói, gyakorlati jogi munkát fognak végezni. Ehhez megkapják a büntetőjog, büntető eljárásjog stb. tárgyakban a szakmai ismereteket. Ám, ha mindehhez a mögöttes civiljogi háttérismeretük hiányozna, a jogalkalmazás során – bajban lennének.

Egy jogáshallgató, mire kész jogász, jogalkalmazó lesz, addigra végigtanulja az összes jogi tárgyat. Fejében – ha akarja, ha nem – az ismeretek birtokában összeáll a rendszer, átfogó jogi képet kap a jogrendszer működéséről, egészéről, szinte valamennyi jogintézményéről.

Mi itt a karon „csonkolt jogi karként” bűnügyi és egyéb szakterületre képzünk embereket. Hallgatóink a képzés után – szinte azonnal – egyenrangú felekként kell, hogy helyt álljanak az ügyészekkel, ügyvédekkel szemben. Civiljogi ismeretek nélkül erre esélyük sincs.

A jogáshallgató számára természetes nemcsak a közigazgatási szervezetrendszer, de a gyámhatósági eljárás, közjegyzői eljárás ismerete, tisztában van a cégeljárás, cégnyilvántartás szabályaival, pontosan tudja, mi a különbség a peres eljárás és egy nem peres eljárás között. De a mi hallgatóink honnan tudnának erről?

Ezeket a fogalmakat legalább passzív ismereti szinten meg kell számukra tanítani ahhoz, hogy a munkájuk során megfelelően tudjanak eljárni, s hogy az eljárásuk során partnerként tekintsenek rájuk.

Ismerniük kell azokat a polgári jogi, civiljogi alapkategóriákat, fogalmakat, amelyek a rendészeti tevékenységük háttérismeretét adják.

Hogyan tudna jól intézkedni egy házassági vitában a rendőr, ha nem tudja mi a házassági vagyonközösség és a különvagyon között a különbség? Egy hibásan rögzített feljelentés további problémákat szülhet. Például ha egy feleség feljelentést tesz, hogy a férje szétverte a lakást és elvitte a vagyont érő óráját – egyáltalán nem mindegy a büntetőjog szempontjából, hogy házassági vagyonközösségbe tartozó tárgyról, vagy a felek valamelyikének külön vagyonáról van-e szó.

Nem tudja megfelelően elsajátítani a lopás jogintézményének lényegét, ha nem ismeri a hallgató a tulajdon és birtok közötti különbséget. S nehéz lenne a döntés a befejezettség kérdésében egy elkövetési magatartásnál, ha nincs tisztában a hallgató a dolog, részdolog dologösszesség stb. fogalmával.

Hogy győződik meg hatóságként az eljárás során egy korlátolt felelősségű társaság ügyvezetőjének képviseleti jogáról, ha nem tudja mit jelent az együttes vagy önálló képviseleti jog, vagy hogy hol találja meg (közhitelesen) a képviselő személyét, ha nem tudja mi a cégkivonat.

De a civiljog tartalmazza a képmás hangfelvétel készítésére vonatkozó rendelkezéseket, amelyek ismerete elengedhetetlen a térfigyelő kamerák alkalmazásakor, az intézkedő rendőrrel készült vagy általa készített képfelvétel során, vagy valamely bűncselekmény helyszínének biztosításakor az újságírók kordában tartása érdekében. Folytatható a felsorolás vég nélkül.

És akkor még nem beszéltünk azokról a speciális ismeretekről, amelyek nélkül egy gazdasági nyomozás például értékpapírokkal kapcsolatos ügyben megrekedne vagy téves irányba menne el.

Azokat a háttérfogalmakat, amelyeket a szakmai tárgyak keretében a hallgatóknak már ismerniük kell: a rendészeti civiljog keretében kellene elsajátítani.

A rendészeti civiljog tárgya sokkal szélesebb kört ölel fel, mint más egyetemeken, karokon a polgári jogi oktatás. Az új polgári törvénykönyv, a 2013. évi V. törvény² óta ma már a polgári jog törzsanyagának körébe tartozik nemcsak a klasszikus polgári jogi szabályrendszer, hanem a polgári jog részét képezik a gazdasági jog és a családjog rendelkezései is.

A rendészeti civiljog tárgya pedig magában foglalja a polgári jog teljes szabályrendszerét, valamint az ehhez kapcsolódó egyéb normákat például egyes cégjogi eljárási szabályokat. Mindazon ismereteket, amelyek az alapját képezik más tantárgyak oktatási anyagában átadott jogintézményeknek.

A rendészeti civiljog valóban nem fő tárgya, de méltatlan és indokolatlan lenne háttérbe szorítani.

A főtárgyak anyagát az e stúdióban oktatott mögöttes tudás nélkül nem tudja a hallgató megfelelően elsajátítani, és nem tud megfelelően eljárni a gyakorlatban sem. Hogy így van ez, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a „főtárgyak”, szakmai tárgyak vizsgáin a számonkérés során számtalanszor a vizsgáztatók akarva-akaratlanul, kérdést is tesznek fel a civiljogban tanultakra nézve. Például a lopás tényállásánál a birtok vagy a tulajdonosi jogosítvány fogalmát is kérdezik feltételezve, hogy azt a hallgató a civiljogban már megtanulta, és enélkül a büntetőjogi fogalom értelmezhetetlen lenne.

A civiljogi oktatás fontosságának ugyanakkor van további indoka is.

A társadalomban az egyenruhásokról – legyen az katona, rendőr, tűzoltó stb. – valljuk be nyugodtan, előítéletek működnek.

A rendészeti szervek hivatásos állományú tagjainak pozitív társadalmi megítélését segíti, a hozzájuk forduló vagy velük szembekerülő személyek, állampolgárok bizalmát növeli, és tiszteletet teremt egy informáltabb, családjogi, ingatlan és más ügyekben jártasabb állomány. Sok esetben, ha intézkedésre jogi alap híján nem is kerül sor, mert nem valósul meg valamely bűncselekmény (például akkor, amikor a fent említett házassági közös vagyontárgyat viszi el a férj), hanem polgári jogi vitáról lesz szó, és ha az intézkedő személy korrekt tájékoztatást tud adni, el tudja magyarázni, hogy miért nem valósul meg a lopás bűncselekménye. Emellett röviden tájékoztatni tudja a károsultat az igényérvényesítés lehetséges útjáról is, akkor ezt az állampolgár valódi segítségként fogja

² A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatályba lépett 2014. március 15-én.

értékelni, és nem az a képzet alakul ki benne, hogy hiába fordult a rendőrséghez. Hosszú távon ez véleményem szerint a mundér presztízsét is növeli.

S nem kevésbé fontos az sem, hogy a stúdium keretében megszerzett információk – ha nem szorítkozunk kizárólagosan a rendészeti szervek tevékenységéhez kapcsolódó joganyagra – az állomány tagjainak a személyes érdekét is szolgálja. A civiljogi, polgári jogi jellegű kapcsolatokban az eligazodást segíti.

Megfelelő civiljogi ismeretek birtokában az ember nem esik meggondolatlanul áldozatául a bankkártyahitelt kínáló reklámoknak, nem veszíti el a foglalót, ha tudja annak jogi jellegét. És eleve a tudás birtokában magabiztosabban mozog a mindennapi élet jogi problémáinak megoldása során egy gyermekelhelyezési kérdésben, a kapcsolattartásban, vagy akár egy ingatlanvásárlás során.

Mindezek felismerése következtében a tantárggyal kapcsolatos gondolkodásmód átalakítására lenne szükség. Ez pedig szükségképpen eredményezné az óraszám növekedését. S akkor a szakmai tárgyak privilegizált helyzete mellett e tantárgy is méltóbb helyre kerülne.

A rendészeti civiljog oktatása során felmerülő problémák

A rendészeti civiljog oktatása során jelen vannak azok a problémák, amelyek általában a felsőfokú oktatásban megjelennek.

Valamennyiünk által ismert tény (és akik hosszabb ideje oktatnak, azok esetében ez tapasztalat is), hogy a jelenlegi egyetemista korosztály egészen másképp viselkedik, tanul, mint a korábbi generációk.

Az Y generáció, amely az 1970-es évek vége és a 2000-es évek eleje között született beleszületett az informatikai forradalom vívmányaiba.³

Ennek a generációnak a gondolkodásmódja, felkészültsége minőségileg különbözik az összes korábbi generációtól. Egyes nézetek szerint ez a korosztály nehezen tűri az időigényes monoton munkát, szüksége van arra, hogy azt időnként egyszerűen abahagyja, csináljon valami mást, majd egy idő elteltével térjen vissza az előző feladatához, így sokkal intenzívebben és kreatívabban képes ellátni feladatát.⁴

Az Y generáció oktatása során azonban szembe kell néznünk ezzel a generációs sajátossággal, és a hallgatókat képessé kell tenni olyan monoton, huzamos ideig tartó tevékenység végzésére is, amely nem igényli a különleges kreativitást, nem kecsegtet azonnali látványos sikerekkel, viszont a siker kulcsa a türelem, a kitartás. Ahogy annak idején mondták a jogi tárgyak tanulásához legfontosabb a „sitzfleisch”. Alapjait tekintve ez most sincs másképp. A tételes joganyag elsajátításához türelem és memória szükségeltetik.

A közel negyvenéves oktatói tapasztalattal bátran kijelenthetem, hogy a tételes jogi tárgyak így a rendészeti civiljog oktatásában, a jogi anyag átadása az új generációknál

³ Lásd: Komár (2017)

⁴ Lásd: Pais (2004)

egyre nagyobb kihívást jelent. A mind hatékonyabb oktatás érdekében az oktatási eszközök, metódusok széles skáláját kell alkalmazni. Az igazán hatékony, interaktív módszerek alkalmazásának azonban gátat szab és a módszereknek az alkalmazását nehezíti a tantárgyi átszervezések következtében létrejött, s fent már említett alacsony óraszám, valamint az, hogy a karon nem szakaszonként, hanem szakonként kerül sor a szemináriumokban történő oktatásra. Ez esetenként (a hallgatói létszám csökkenése ellenére is) minielőadás-létszámot jelent. Az oktatás során további problémát jelent a hallgatók leterheltsége, ami miatt időnként határon van a hallgatók tűrőképessége.

A hallgatók nagyon gyakran reggel fél nyolctól este hatig tartózkodnak benn az egyetemen, így még egy pozitív hallgatói hozzáállás esetén is nagy feladat a hallgatói érdeklődést fenntartani és a tételes jogi tananyagot átadni egy délutáni (például 16:00 és 17:45 óra közötti) szemináriumon. A problémán nem változtat az tény, hogy igen az egyetemünk és a karunk specialitásokkal, többletkötelezettségekkel rendelkezik más egyetemekhez képest. A késő délutánig tartó órák miatt sok esetben az anyag elsajátítását segítő házi feladatot pedagógiai okból mellőzni kényszerül az oktató, egyszerűen azon oknál fogva, hogy a hallgatónak is regenerálnia kell az egész napos tanulás után. Nem hagyható az sem figyelmen kívül, hogy zömében 19–25 év közötti fiatalokról van szó. Szabadidőre is szükségük van. Sok esetben az is akadálya még a házi feladatok adásának, hogy nem minden joganyagot tudnak elérni interneten keresztül. Így hiába is adna az oktató otthon megoldandó feladatot, ha nincs idejük és módjuk könyvtárba menni. Sokszor mire az óráknak vége van, már éppen bezár a könyvtár (általában 18:00-ig van nyitva).

Így viszont az anyag átadására csak az órai munka marad. Ezért különösen fontos, hogy kihasználja az oktató az oktatott hallgatók generációs sajátosságait.

Sajnos ez a korosztály kevesebbet jár színházba, szinte alig olvas irodalmat, újságot. Sőt időhiány miatt még tévét sem néz. (Ami a műsorválasztékot tekintve – lehet, hogy nem is hátrány.) Így a jogi problémák megbeszéléséből az aktuális kérdések sokszor kimaradnak. Kevésbé érdeklik a hallgatókat a mindennapi élet gyakorlati kérdései vagy a közéleti problémák. Sokszor nem is tudnak róla. Kérdéseik sem nagyon vannak ezekkel kapcsolatban, így e témák ritkán használhatók fel példaként az oktatásban.

Ugyanakkor a tapasztalatom az, hogy a mostani generáció elválaszthatatlan a telefonjától és az internettől. Többségében a közösségi oldalakat bújják.

Az órán – még a jogi tárgyak oktatása során is – felhasználható a telefon- és internet-használat. Jól alkalmazható és bevált módszerként működik valamely eset (egy újságcikk, hír, vagy bármi, ami kapcsolható a megtárgyalandó anyaghoz) interneten át történő kikerestetése és ezen keresztül az adott jogi kérdés, jogi szabályozás bemutatása.

Ugyanígy ha nem is teljes hatékonysággal, de az okostelefon, laptop felhasználható egy adott a jogszabály kikeresésére. Sajnos azonban azt is tudomásul kell venni, hogy a telefonnal való manőverezés nem pótolja a jogszabály-nyilvántartó programot.

Magam a jogszabály-nyilvántartó rendszerek megjelenése óta tehát a '90-es évek elejétől folyamatos használója vagyok ezeknek, ami a természetesen a telefonomról is elérhető. Tapasztalatból tudom tehát, hogy sajnos a mobilváltozat alkalmatlan a gyors

keresésre, legfeljebb jogszabályszöveg követésre alkalmas. Azokban a helyzetekben, amikor egy adott kérdés gyors megválaszolásához van szükség megfelelő jogszabályismeretre, az okostelefon nem kínál gyors megoldást. Nem pótolja a lapozható jogszabályt, és a komplexebb ismeretanyagot nyújtó fizetős jogszabály-nyilvántartó rendszereket sem.

Jó megoldás lenne, nemcsak a rendészeti civiljogból, hanem más tárgyakból is, ha a hallgatóknak órán (legalább szemináriumon) rendelkezésre állna számítógép vagy laptop, és a hallgatói jogviszonya idejére kóddal biztosítottan valamelyik profi, fizetős⁵ jogszabály-nyilvántartó program. Így az órai munka során lehetővé válna a joganyagban, bírósági határozatokban, kommentárokból való szörfözés, számítógépen és a jogszabály-nyilvántartó programokhoz való hozzáférés esetén egy feladott házi feladatot is könnyebben tudnának megoldani.

Korlátozott számú, esetenkénti megoldás a könyvtárban történő órátartás – ha ott elegendő a számítógépek száma a szakasz létszámához viszonyítva és minden gépen működik a jogszabály-nyilvántartó program. De ez is sajnos problémába ütközik az oktatási épülettől való távolság okán.

Az Y generáció fontos jellemzője a kreativitás. Tapasztalatom szerint a szemináriumokon a generáció kreativitása egyértelműen megmutatkozik a különféle játékokban. Bevált és általában kedvelt módszer az anyag egyes részeinek átismétlésére az activityzés. A jogintézményeket tartalmazó kártyák és a kissé átalakított játékszabályok alkalmasak a hallgatói érdeklődés felkeltésére és az anyag egyes részeinek átismétlésére. Ugyancsak osztatlan lelkesedéssel, kreatív megoldásokkal vesznek részt a joganyag szituációs játékokon keresztül való feldolgozásában. A szituációs játék során (egy képzelt jogügylet, helyzet, például adásvétel minden szokásos elemével, vagy éppen egy bírósági tárgyalás, esetleg egy birtokháborítás megjelenítése) a civiljogi rendelkezések alkalmazása mellett a hallgatók speciális szakmai ismeretei is előtérbe kerülnek, és a játék során sokszor kifejeződésre jutnak az intézkedés korlátai, vagy épp az intézkedő rendőr szerepe.

Természetesen a szemináriumi munkából, gyakorlásból nem maradhat ki a jogesetek megoldása. Ezzel kapcsolatosan tapasztalatom az, hogy eredeti formájában a bírósági döntéseket a hallgatók nehezen tudják feldolgozni, nehezen tudják követni az ügymenetét. Véleményem szerint ennek egyetlen oka van, nevezetesen az, hogy a tankönyvi jogesetek feldolgozásához szoktak. Jogi tárgyaknál pedig véleményem szerint indokolt és szükséges a jogi kifejezések beépülése érdekében a bírósági döntéseket, állásfoglalásokat eredetiben feldolgozni. Ehhez azonban vagy a minden hallgató számára elérhető jogszabály-nyilvántartó rendszer vagy a jogesetek nyomtatott formában való rendelkezésre bocsátása lenne szükséges. Ez utóbbihoz azonban a tanszékek papírkeretét emelni kellene.

Végezetül, de nem utolsósorban szólnék az Y generáció olvasási és tanulási szokásainak általam tapasztalt sajátosságairól is.

⁵ Például a HVG-ORAC kiadó által gondozott *Jogkódex*, vagy a Wolters Kluwer Kiadó által üzemeltetett *Új-Jogtár*.

Az Y generáció tagjai a rövid és információban gazdag forrásokat kedvelik, amelyekből a legszükségesebb tudnivalók azonnal megszerezhetők. Nem csupán a 19. századi írók több kötetes családregényeit nem olvassák, de a néhány százoldalas jegyzet is túl hosszúnak bizonyul számukra. Tapasztalatom, hogy – ha csak nincsenek rákényszerítve – nem is szívesen vásárolnak nyomtatott jegyzetet, tankönyvet és ennek nemcsak a tankönyvek általában magas ára az oka.

Sokszor találkozom azzal, hogy a dolgozatokban vagy a szóbeli vizsgán, hogy tömegesen írnak le olyan balgaságot, amit még beszámítási képességének teljes hiányában sem mondana az ember.

Nagyon hamar kiderül, hogy olyan az interneten vagy egymás között terjedő rövidített tananyagokból származik a rossz információ, amelyet az előadásjegyzet, tankönyv vagy a jogszabály helyett használnak a hallgatók.

Az ilyen jegyzeteknek a negatív hatása nemcsak a sikertelen vizsga vagy dolgozat, hanem az is, hogy a zanzásított anyagok ellene hatnak a rendszerben való gondolkodásnak. A rövid, vázaltszerű jegyzet valóban csak vázaltszerű tudást ad, és lényeges elemei maradnak ki a megtanulandó tananyagban, és talán ezért is van az, hogy még a második évben sem mindig látják át a hallgatók a jogrendszerben való összefüggéseket. A tömörített anyag tanulása miatt nehezen tanulják meg a jogi kifejezéseket.

Azt is tapasztalatként említhetem meg, hogy még másodévből is sokaknak problémája van az előadásokon való jegyzeteléssel. Akkor nincs probléma, ha diktálásként hangzik el az anyag, és így írják le a lényegét. Sokaknak gondot okoz azonban az, ha nekik kell az előadásból önállóan jegyzetelni, kiszűrni a leírandó és mindenképp megjegyzendő dolgokat. Hogy mi ennek az oka? Nem derül ki, hogy hiányzik a lényeglátás, vagy csak egyszerűen nem szoktak hozzá, nem tanulták meg a jegyzetelés technikáját.

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján még egy negatív tendencia is felütötte a fejét véleményem szerint. Ez még nem általános, de mindenképpen figyelemreméltó, és nem elhanyagolható probléma. Sajnos az a tapasztalatom, hogy minden oktatói törekvés ellenére terjed az a hallgatói mentalitás, hogy csak az elfogadható szint elérésére törekszenek a hallgatók, nem inspirálja őket a kiváló teljesítmény elérése. Túl akarnak lenni a tárgyakon és a minél több tudás megszerzése helyett legtöbbször csak a tanév és a vizsgák letudására törekszik. A hallgatóknak az egyetemi oktatással, a tanulásával és a számonkéréssel kapcsolatosan változó hozzáállása jelzésértékű. Nem tudom, mi lehet ennek az oka, túlterheltség, fásultság, generációs jellemző. De úgy gondolom, e jelenségek valójában nem csak a mostani generációhoz köthető problémák, s az elkövetkező években az egyetem falai közé lépő következő generáció tagjai feltehetően hasonlóan fognak reagálni az őket érő kihívásokra.

Éppen ezért e problémák fokozott odafigyelést, új módszereket igényelnek oktatói oldalról, és az oktatás fejlesztésének folyamatában ezekre a jelenségekre is figyelemmel kell lenni.

IRODALOMJEGYZÉK

Internetes források

Komár Zita (2017): Generációelméletek. *Új Köznevelés*, 73. évf. 8–9. sz. Forrás: <https://folyoiratok.ofi.hu/uj-kozneveles/generacioelmeletek> (2019. 09. 17.)

Pais Ella Regina (2004): Y és Z generáció, mint a jövő munkavállalói. PTE PMMK Pedagógiai Tan-
szék. Forrás: [www.kormanyhivatal.hu/download/2/18/60000/Y%20és%20Z%20generáció%20-
mint%20a%20jövő%20munkavállalói.pdf](http://www.kormanyhivatal.hu/download/2/18/60000/Y%20és%20Z%20generáció%20-
mint%20a%20jövő%20munkavállalói.pdf) (2019. 09. 17.)

Jogforrások

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

ABSTRACT

The Problems and Practical Experiences of Teaching Civil Law Subjects

SCHUBAUERNÉ HARGITAI Veronika

The "Civil Law in the Field of Law Enforcement" subject includes those parts of the civil law which are absolute necessary for the students of the law enforcement faculty. The legal institutions of the civil law form the background information for other subjects. The knowledge of civil law improves the quality of the students' professional work, and helps the students to solve legal problems which are occurring during their everyday life. Considering the fact that the subject is not a so called "professional subject", it is at a disadvantage concerning the teaching hours and attitude of the students. Civil law is undeservedly subsidiary. In order to teach students the required knowledge, it is necessary to use various pedagogical and educational methods during the subject's studium.

Keywords: *teaching of civil law, background institutions of civil law, y generation, learning specialties*

Gendernyelvészet az érák, a kultúrantropológia és a lingvisztikai szintek tükrében

ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella¹

Valóban másképp kommunikál egy férfi és egy nő? Távoli szubkultúrákban markánsabbak-e a kommunikációs diszkrepanciák a két nem között, avagy európai közösségekben is megfigyelhetők-e a diskurzusbeli különbségek? Mely mutatók jobbak a férfiaknak és a nőknek, tekintettel a megkésett beszédfejlődésre, a verbalításra és az észlelésre? Mit értünk a „semmidoboz” alatt a férfiak agyában? A gendernyelvészet és a pszicholingvisztika aspektusából közelítjük meg a két nem kommunikatív kompetenciájának (közbevágás, bók, pletykainformáció, „ugye” partikula, hümmögés, káromkodó lexémák, együttbeszélés, direktívák, problémamegoldás, diskurzusjelölők) és diskurzusainak eltéréseit a lingvisztika különböző nyelvi szintjein (fonetika, morfológia és szintaktika).

Kulcsszavak: gendernyelvészet, pszicholingvisztika, lingvisztikai szintek, diskurzusbeli diszkrepanciák, kultúrantropológia

A gendernyelvészet diszciplínája

A gendernyelvészet olyan tudományterület, amely a nemek nyelvhasználatával foglalkozik, és arról gyűjt adatokat, hogy hogyan használják a férfiak és a nők a nyelv különböző modalitásait – beszéd, írás, számítógéppel segített kommunikáció – a különböző kultúrákban, szubkultúrákban, a magánéletben és a közélet különböző területein.² Továbbá koherens egységbe rendezi a különféle tudományterületeknek – orvostudomány, szociológia, pszichológia, földrajz, antropológia – a két nem nyelvhasználatát érintő ismereteit.³ A gendernyelvészet nemcsak a diskurzusban megnyilvánuló nyelvi, nyelvhasználati eltérésekre mutat rá, hanem azok gyökereire is: a kulturális antropológia, a szociológia, az anatómia, a demográfia, valamint a vallás. A gendernyelvészzel foglalkozó kutatók feltárják a nemi alapú diszkrimináció nyelvi eszközeit is. Ajánlásokat fogalmaznak meg a szexista nyelvhasználat felismerésére és elkerülésére, például a nemre való utalást kizáró foglalkozásnevek használatának előírásával. A kutatások abban is segítenek, hogy férfiként vagy nőként tudatosabban éljük meg mindennap-

¹ ÜRMÖSNÉ Dr. SIMON Gabriella lektorátusvezető, adjunktus, NKE RTK Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus Gabriella SIMON ÜRMÖSNÉ, Head of the Department, Assistant Professor, NUPS, Faculty of Law Enforcement. <https://orcid.org/0000-0001-9284-9578>, simon.gabriella@uni-nke.hu

² Huszár (2009a)

³ Simon (2012)

jainkat, sikeresebben kommunikáljunk egymással, kibontakozhasson az emberi autonómia, és a két nem harmonikusabban élhessen együtt.⁴

Érák és kultúrantropológia

A nemek közötti eltérés aspektusai és a női princípium szerepe a gondolkodásban évszázadok óta foglalkoztatja az emberiséget. Ezt számos felmérés, kutatás, metaanalízis, újságcikk, kommentár és irodalmi mű is méltán szemlélteti.⁵

Már Cicero is utalt arra, hogy a nők őrizték romlatlanul a régi nyelvet, mivel a nők nem vehettek részt a nyilvános életben, ezért szűkebb volt a kommunikációs kapcsolatrendszerük.⁶

Arisztotelész szerint a nő egy „fogyatékos lény”, Aquinói Szent Tamás szerint pedig „sikerületlen férfi”. A mitológia (perzsa, görög) és a zsidó–keresztény gondolkodás is utal a nők alacsonyabb rendűségére – például a vallásos férfiak reggeli imájukban köszönetet mondanak, amiért nem nőnek születtek, továbbá a nőt másodrangú emberként, a bűn forrásaként aposztrofálják.⁷ A kereszténység a nőt teszi felelőssé a bűnbeesésért, mondván, a férfit ő csábította engedetlenségre, az isteni parancs semmibevételére. Jóval kevesebb olyan utalással találkozhatunk, ahol a nőt magasabb rendűnek ábrázolják – ilyen például a babiloni Istár, a szemita Asztarté, a görög Gaia, Rhea, Kübelé, vagy az egyiptomi Ízisz, a teremtés hatalmas erejét, kegyetlenségét és bőkezűségét képviselő női istenségek, akiknek alárendeltjei a férfi istenek. Számos utalás szól arról is, hogy a férfiak uralják a diskurzusok magasabbra értékelt formáit, és ezt a nyelvész sem vonja kétségbe. Mindennek történelmi vonatkozása is van, hiszen Európában a 17. század közepéig a nőknek nem volt joguk felszólalni a parlamentben, nem vehettek részt a törvények megalkotásában, és teljesen alárendeltjei voltak a férjnek.⁸ A férj tartotta a kapcsolatot a külvilággal, és elvárták tőle, hogy jártas legyen a beszédben. Ezzel szemben a feleség kommunikációs gyakorlata főleg a házon belül zajlott, tőle azt várták el, hogy a „csendje dicsérje”.⁹ A férj ellenőrző és fegyelmező jogot gyakorolhatott felesége személyét és tulajdonát illetően. Kijelölte kettejük tartózkodási helyét, megvolt a joga ahhoz, hogy felügyelje felesége barátait, társadalmi kapcsolatait, levelezését, és megakadályozhatta, hogy az otthonán kívül munkát vállalhasson. Így a férjnek joga volt ahhoz, hogy felesége mozgási és cselekvési szabadságát minden tekintetben korlátozza, hisz ő képviselte feleségét a közéletben, valamint a hatóságok előtt. Az 1794-es porosz törvénykönyv hasonló módon szabályozta a feleség jogait. A korlátozó rendelkezések egyike-másika a 20. század második feléig fennmaradt, és az európai jogfejlődés úgy alakult, hogy csak a 20. század közepén törölték

⁴ Barnucz–Labancz (2015)

⁵ Ürmösné Simon (2014)

⁶ Kiss (1995)

⁷ Ürmösné Simon (2015)

⁸ Ürmösné Simon (2015)

⁹ Huszár (2009a)

el a házasságra vonatkozó joganyagból azokat az elemeket, amelyek különbséget tettek a férj és a feleség között.¹⁰

A női kommunikációs tér korlátozottságára azonban nemcsak történelmi példákat tudnánk felsorolni, hanem aktuális gyakorlatokat is: az afganisztáni tálib uralom érájában például még 1990-ben is megtagadták a nőktől az oktatást. Az új-guineai Gapun faluban a nőket kizárják a férfi házában tartott döntéshozó gyűlésekből, így a nők nem is ismerhetik meg közéről a közvetlen, konszenzuskereső beszédstílust. Kevés ellenpéldát is találunk, ahol a nők kommunikációs tere sokkal tágabb kontextusba helyeződik. A tok pisin nyelvben például „kros”-ként („mérgek”) ismert egy sajátosan női beszédműfaj, amely azon személyek hosszú, hangos szidalmazása, akik megsértették az érintett nőt. Eltérő továbbá a nemi diskurzus Pápua Új-Guineában is, ahol a nők szereprepertoárjához tartozott például a faksznizás, a rituális inzultus, a helyi nyelven való dühös kiabálás, mások (beleértve a férfiakat is) trágár szidalmazása. Ebben a nyelvben a férfiak repertoárjához tartozik a problémák higgadt, kooperatív megtárgyalása. A különbség abból fakad, hogy a közösség hiedelme szerint csak a férfiak birtokolnak bizonyos fontos tudáselemeket, amelyek megismerése a nőkre vagy a gyerekekre nézve veszélyes is lehet. A férfiaknak tehát mérsékelniük kell magukat a mindennapi beszélgetésben, nehogy titkos és veszélyes tudásuk illetéktelen fülekbe jusson. A férfiak birtokolta hatalom önmérsékletre kötelezi őket. Hasonló a helyzet a madagaszkári malgasz nyelvközösségekben, ahol a férfiak a mindennapokban is visszafogott, nyugodt stílusban tárgyalnak, kerülik a konfliktusokat, és szükség esetén békéltető szerepet vállalnak.¹¹

Egy konfrontáció és a beszédaktusok is lehetnek kultúraspecifikusak, abból a szempontból, hogy a beszélők mit vesznek zokon, és az adott társadalmon belül mi számít sértésnek pragmatikai szempontból. Amikor egy arab színész azt közli egy szappanoperában: „Elválók”, akkor a magánéletben is válásra kötelezik a valós nejtől, mert vallási alapon nem megengedett ez a közlés. Ha a manana kultúrában a szerelő azt ígéri, hogy holnap jön, akkor nem biztos, hogy jönni is fog, ugyanakkor senki sem tekinti ígéretésnek, mert az ígérethez ebben a kultúrában nem feltétlenül szükséges senkinek sem tartania magát.¹²

Azt sem érdemes figyelmen kívül hagyni, hogy a nő és a férfi társadalmi helyzete nagyon különbözik egymástól az egyes történelmi korszakokban és kultúrákban. A nyugati társadalmakban élő nők számára az önmegvalósítás, a társadalmi felemelkedés számos lehetősége nyitva áll. Ugyanakkor a hagyományos iszlám társadalmakban még az arcukat is el kell takarniuk, ha kimennek az utcára, el vannak zárva a tágabb közösségtől, a tanulástól, a személyiség kibontakozásának legtöbb módjától. Az arab nőkre a szülőházajuktól távol is rendkívül szigorú szabályok vonatkoznak az öltözködésben és az etikettben egyaránt. Még Londonban is sokuk arcát milliókat érő maszkok

¹⁰ Huszár (2009a)

¹¹ Huszár (2009b)

¹² Thomas (1995)

takarják.¹³ Teljesen természetes számukra, hogy az asszony a férj mögött cipekedik egy hosszú lepelben, miközben a férfi rövidnadrágban és strandpapucsban megy előtte. A drágább öltözéket viselő asszonyoknak van lehetőségük arra, hogy férfiak nélkül vásárolhassanak, de ők sem szólhatnak a férfi eladókhöz, csupán mutogathatnak.

A nemek közötti lingvisztikai diszkrpanciákat az iskolázottság hiányával is magyarázzák a nyelvészek. Magyarországon 1895-ig nők nem tanulhattak egyetemen, ekkor Ferenc József egy királyi határozattal engedélyezte felsőoktatási képzésüket, de csupán a bölcsészkar, az orvosi és a gyógyszerészeti karokon. 1918–19-ben egy rövid időre minden egyetemi képzés megnyílt a nők számára, ez azonban a '20-as években megváltozott. Nem volt ugyan tiltó törvény, de rendeletek korlátozták a nők egyetemre jutását, és csupán 1946-tól kezdve nyíltak meg a nők számára az egyetemek kapui. A felsőfokú végzettségük aránya az ezredfordulón billent át a nők javára.

Ha a társadalmi nem és a szocializáció szemszögéből közelítjük meg az eltéréseket,¹⁴ akkor figyelembe kell vennünk, hogy a társadalom által elvárt viselkedésmódozatokat neveltetésünk során sajátítjuk el (akárcsak az attitűdöket), és ennek során a lányokat a kedvességre biztatják, a fiúkat pedig az érdekérvényesítésre. Nem szabad megfélemlenünk továbbá a ruhaneműk színének és típusának megválasztásáról, amely csecsemőkorunktól fogva adott. A fiúk és a lányok eltérő nemi szocializációja mellett érdemes azt is megemlíteni, hogy a népmesékben, amelyekben nevelkednek, az aktív hatalommal bíró nők részben démonikus, részben nevetséges figurák: boszorkányok, gonosz mostohák, vasorrú bábák. Összességében elmondható, hogy még a népmesék is tradicionális nemi szerepfelfogást közvetítenek. A gyerekek nemi szerepre való szocializációja a családban és annak szűkebb környezetében kezdődik el. A nyelvi szocializáció ennek során kétféle szerepet játszik: egyfelől a gyereket példamutatással és hibáinak javításával megtanítják beszélni, másfelől a nyelvi közvetítésével tanítják meg a viselkedésre.¹⁵

Nyelvi tabuk

Caroline Humphrey lingvisztikai felméréseket végzett Mongólia távoli településein, aminek során a női tabunyelvet vizsgálta. Rámutatott, hogy a nők számára tiltott egyes szavak kiejtése, mint például a ragadozóké, a hegyké, a folyóké, mert azt tanítják nekik, hogy szellemek szállják meg ezeket az állatokat és helyeket, ezért tilos kiejteni a nevüket. Tilos továbbá kiejteniük a férjük bátyjának, apjának és nagyapjának, továbbá bármely férfi rokonának nevét.¹⁶ A nyelvi szabályok még arra is kiterjednek, hogy azokat a szótagokat is tilos a nőknek kiejteniük, ami ugyanaz vagy esetleg hasonló a tiltott nevekhez. Ha például a férfi neve Xarzun, ami a xarax „nézni” szóból származik, akkor a nőnek ezt a szót kerülnie kell, továbbá a xar szót is, ami feketét jelent. Ehelyett

¹³ Ürmösné Simon (2015)

¹⁴ Barnucz (2019)

¹⁵ Ürmösné Simon (2015)

¹⁶ Simon (2011)

a szó helyett a bargaan szót kell használnia, ami mongolul azt jelenti, hogy sötét, homályos.¹⁷

Hasonló tabunyelv jött létre a Bengáli közösségen belül, ahol a fiatalabb beszélőpartnernek tilos a feljebbvalóját a nevével szólítani. Mivel a nő a férje alárendeltje, ezért nem ejtheti ki a férje nevét. Amikor utalna rá, akkor mindezt körülírással teszi, mint például: suncho? (hallod?). Ha például a férj neve Tara, ami csillagot jelent, akkor feleségének tilos férje nevét kiejteni, ehelyett a nokkhotra szót használja férje megszólítására, amelynek jelentése „mennyei test”.

A tabukifejezések kapcsán talán a legmegdöbbentőbbek a zuluban használt tabuformák, amelyek megszegéséért halálbüntetés retorziót alkalmaznak abban az esetben, ha például a feleség kiejtené az apósa vagy annak férfitestvéreinek a nevét. Ha a tabunév „z” betűt tartalmazna, akkor például az amanzi szó – amely vizet jelent – használati tilos lenne, és helyette az amandabi szót kellene használniuk.¹⁸

A nemek közötti nyelvi tabut tekintve a laterális közvettség szélsőséges formájára van szükség abban az esetben, amikor a közvetlen illokúciós aktusokat tabu tiltja. Bizonyos ausztráliai népcsoportoknál „anyósnyelvek” alakultak ki, amelyeket olyan rokonnok jelenlétében használnak, akik előtt tilos beszélniük.¹⁹ Amikor például egy asszony kommunikálni akar a vejével, akit nem szólíthat meg közvetlenül, akkor egy közelben lévő kutyához vagy gyerekhez beszélhet csupán. Mivel közvetlenül nem mondhatja ki, hogy: „naindannaiyamay ken ya’a” (szó szerint: „vej, én dohánym semmi”), ezért kerülőnyelven a lánya kutyájához szól: „kemianmampinaiyakonkatume” (szó szerint: „lányom fia, azaz a kutya, a tuwa gyerek gyereke, én dohánym semmi”). Ha a vejnek nincs dohánya, ahelyett hogy közvetlenül válaszolna, ő is a kutyának intézi mondandóját: „naindan naiva katum” („fiú a kutyához, nekem sincs”). A WikMon-kan szubkultúrában az emberek az „oldalra beszédet” alkalmazzák (nonkwonktonn) a lineáris címzett-höz szóló „egyenes beszéddel” szemben (wikko’um).²⁰

Chilében, az araukániai kultúrában mást várnak el a férfi, és mást a női beszéd-től. Az araukániai férfitől, aki kiváló társalgó és szónok, sőt kitűnő emlékezzettel is rendelkezik, a társadalma azt várja el, hogy gyakran kommunikáljon, mivel a beszéd a vezetői szerepvállalás és a férfias értelem jele. Ugyanakkor a nő nyugodt, alávetett, és férje jelenlétében hallgatag. Az összejöveteleken, míg a férfiak kommunikálnak, addig a nők összegyűlve, szótlannul ülnek, vagy legfeljebb suttognak. Ebben a szubkultúrában a nők csak egyfajta társas énekléssel (ulkantun) jelezhetik az állapotukat, amely segítségével kifejezhetik a figyelmetlenséggel, a helytelen bánásmóddal vagy a zavartságukkal kapcsolatos érzéseiket. Kizárólag abban az esetben nézik el egy nőnek a kiemelkedő verbális teljesítményt, ha egy szellem sámánisztikus közbenjárójaként szólal meg.²¹ Amikor a feleség először lép be a férje házába, elvárják tőle, hogy némán, a fal felé fordulva

¹⁷ Coates (1993)

¹⁸ Coates (1993)

¹⁹ Pléh et al. (2001)

²⁰ Pléh et al. (2001)

²¹ Hilger (1957)

lekuporodjon, és senkire se nézzen. Hónapoknak kell eltelnie, mire megengedik neki, hogy megszólaljon, de akkor is csak módjával.

A madagaszkári társadalomban a férfiakra például csak azért jellemző az indirekt beszédmód, mert az magasabb presztízssű közlésmóddal jár együtt, míg a madagaszkári nők direkt közlésformája egy tisztátalan, de mindenképpen alacsonyabb presztízssű változat.²²

Gender studies

Fonológia és fonetika

Egy európai ember számára a nemek közötti nyelvi különbség talán a fonetika és a fonológia szintjén a legmeglepőbb, mert nehezen tudjuk elképzelni, hogy egy férfi és egy nő más hangot ejt ki ugyanazon szónál. A fonológiai oppozíciót tekintve a csukcs nép-nél Jespersen azt a megfigyelést rögzítette, hogy míg a férfiak az alábbi szavakat: nirak („kettő”), rerka („rozsmár”) ebben a hang-i összetételben ejtették, addig a nők „nizak” és „zerka”-ként.²³ A bengáli indiai nyelvben a nők kezdő /l/ hangot használnak, ellentétben a férfiakkal, akik kezdő /n/ hangot ejtenek.²⁴

Fonetikai sikon haladva tovább általában elmondható, hogy a nők alaphangja magasabb, mint a férfiaké. Míg a férfi zöngéjének alaprezgése 80–140 Hz, úgy a nőé 160–260 Hz.²⁵ Ez a különbség anatómiai, biológiai, kulturális és szociális tanulási folyamatokkal és eltérésekkel magyarázható, többek között azzal, hogy a férfiak hangszalagjai hosszabbak és vastagabbak. A fiúk és a lányok hangszalagjainak különbsége a nemi hormonok, de leginkább a tesztoszteron fokozott termelődésének hatására kezd tíz és tizenhat éves kor között kialakulni. Noha a hangmagasság testi alapja, a hangszalagok eltérő hosszúsága csak kamaszkorban kezd kialakulni, a fiúk már hatéves koruk körül elkezdnek mélyebb hangon beszélni, mint a lányok, azáltal, hogy a gégefőjüket leszorítják, és a hangzó üreget tudatosan megváltoztatják. A nők gazdagabb mondatfonetikai eszközzel élnek, dallamosabban, színesebben beszélnek, és nagyobb kiterjedésű dallamsémát használnak.²⁶ Sok esetben még a kijelentő mondatokat is kérdő intonációval alkalmazzák, nem csoda, hogy telefonközpontokban vagy diszpécser állásokban is gyakrabban alkalmazznak nőket.

Morfológia és szintaxis

A morfológiai szintet tekintve Kaliforniában a yana és a chiquito férfi indiánok – ellentétben a nőkkel – még egy ragot fűznek hozzá a szavaikhoz abban az esetben, ha azonos

²² Juhász–Kegyesné (2011)

²³ Huszár (2006)

²⁴ Ürmösné Simon (2015)

²⁵ Kassai (1998)

²⁶ Newton (1995)

neműekhez beszélnek. Például ha egy nőhöz beszélnek, a „szarvas” szóra azt mondják, hogy „ba”, a „bana” helyett, amit egy férfinak mondanának. Sapir szerint ez a jelenség a megadott kommunán belül a nők alacsonyabb státuszára utal.²⁷ A morfológia kapcsán fontos megemlíteni, hogy a személyragok a társadalmi nem változásait dokumentálják. A hindi nyelvben például az ige személyragjaival utalnak a beszélő személy nemére.

Érdekességképpen megemlítendő, hogy a két nem között álló eunuchok, a hijrák pillanatnyi külső megjelenés, azaz ruha alapján választják meg a személyragot.²⁸

A nemek közötti lingvisztikai eltérések kutatása kapcsán az igazi áttörést Robin Lakoff hozta, aki írásaiban azt fejt ki, hogy a nők helyét a társadalomban már a nevelés folyamatában meghatározza az, hogy a „női beszédre” szocializálják őket. Vizsgálataiban kimutatta, hogy a nők több utókérdéssel, diskurzusjelölővel, „üres” melléknévvel, udvariassági formával és indirekt kéréssel élnek, mint a férfiak.²⁹ Lakoff gondolatébresztő írásai hatására nyelvészek sora kezdte el vizsgálni a női és a férfi diskurzus diszkrepanciáit különböző lingvisztikai aspektusokból.³⁰

A lexika szintjén O’Bar és Atkins a nőknek aposztrofált „üres” és „feminin” jelzők használatát vizsgálta egy 150 órás korpuszban, amelyben női és férfi tanúk tettek valamást ügyvédeknek. A nyelvészek magassabb arányban találtak „üres” melléknveket – lásd: isteni, vonzó, édes, imádnivaló – a nők megnyilatkozásaiban, mint a férfiaknál.

A szintaxis szintjén, többek között, Edina Eisskovits a nem sztenderd múlt időt és a „don’t” használatát vizsgálta a nemek tükrében, és arra a következtetésre jutott, hogy a Sidney-ben élő munkásosztályból származó kamasz fiúk nagyobb számban használják a nem sztenderd változatokat, mint a lányok.³¹

Mind a diplomamunkámban, mind a doktori értekezésemben végeztem korpuszalapú kvalitatív kutatást arra fókuszálva, hogy a gendernyelvészek milyen diszkrepanciákat hangsúlyoznak ki a két nem diskurzusát tekintve. Így a fent említett úgynevezett „feminin” jelzőket és a szintaktikai hibák számát is megvizsgáltam egy görög–magyar kétnyelvű korpuszban diktafonon rögzített 2 órás (50 oldalas transzkripcióval) hangfelvételen, valamint az egynyelvű korpuszban, szintén egy 2 órás hangfelvételen, 50 oldalas transzkripcióval. Megvizsgáltam továbbá a *Kommunikatív stratégiák* részben taglalt káromkodó lexémák, az „ugye” partikulák, az indulatszavak, az egyidejű beszéd, a közbevágás, a hümmögés, a direktívák, a pletykainformációk, a bók és a diskurzusjelölők számát is. A kutatási céloom mindkét esetben az volt, hogy megvizsgáljam, milyen mértékben igazolódik be a szakirodalom az empirikus kutatásaimban.³²

²⁷ Sapir (1921)

²⁸ Hall (1997)

²⁹ Lakoff (1973)

³⁰ Simon (2012)

³¹ Coates (1993)

³² Ürmösné Simon (2012)

Kommunikatív stratégiák

A káromkodást kifejező lexémák tekintetében Otto Jespersen szerint a nők ösztönösen vonakodnak a közönséges beszédűtől, és sokkal inkább használnak kifinomult, eufemizált, burkolt és kitérő kifejezéseket.³³

Gomm 1981-es felmérésében angol beszélőket vizsgált, különös tekintettel a káromkodás gyakoriságára. Kimutatta, hogy a férfiak egymás között háromszor annyit, vegyes társaságban meg kétszer annyit káromkodnak, mint a nők.³⁴

O'Connel hat amerikai, egy német és egy angol korpuszú tévéinterjú során vizsgálta meg a hezitációs jelenségek, a közbevágás, az utókérdés és az indulatszavak arányát a nemek tekintetében. Vizsgálatából kiderült, hogy a nők több indulatszót és utókérdést használtak, mint férfitársaik.³⁵ A kommunikatív stratégiát tekintve West és Zimmermann 31 párbeszédet rögzített kávézóknak, gyógyszertárakban és a Kaliforniai Egyetem campusán. A vizsgálat eredményeképpen elmondható, hogy a férfiak esetében 9 egyidejű beszéd és 46 közbevágás volt, a nőknél ez az arány 0 : 2 volt. Érdekes megemlíteni, hogy a férfiak egymás között ritkán vágta a másik szavába. A vegyes párbeszéd során viszont a férfiak sok esetben megfosztották a nőket attól a joguktól, hogy beszélhessenek. A nők a vegyes párbeszéd során egyszer sem alkalmaztak egyidejű beszédet, és vártak addig, amíg a férfi befejezi a mondandóját.³⁶

A vegyes párbeszédeknel a férfiak minimális visszajelzése (hümmögés) késleltetett volt. Az olyan minimális visszajelzések, mint: „mhm” vagy „igen”, jelzésértékű lehet az aktív figyelem szempontjából. A férfiak csak rövid szünet beállta után használták ezeket a visszajelzéseket, ami arra enged következtetni, hogy kevésbé voltak érdeklődők, megértők és támogatók az adott kontextusban.³⁷ West egy nagyon hétköznapi példából indult ki, amikor a doktor-páciens viselkedését vizsgálta nemek szerint. Megfigyelte, hogy az orvosok az esetek többségében félbeszakítják betegeiket, kivéve akkor, ha az orvos nő, a betege pedig fehér férfi. Míg a férfi orvosok szigorú utasításokat alkalmaztak, addig a női orvosok megnyugtató formákhoz folyamodtak.

Sok emberben él az a sztereotípiája, hogy a nők több pletykainformációt áramoltatnak, mint a férfiak. Nicholas Emler professzor 300 ember diskurzusát vizsgálta meg, amiből arra a következtetésre jutott, hogy a vizsgált alanyok nemtől függetlenül a napjuk 80%-át pletykálgatással töltötték, illetve a sztereotípiáknak ellentmondóan a férfiak kétszer annyi pletykainformációt áramoltattak, mint a nők.³⁸ A pletyka hazai vonatkozásában Szvetelszky Zsuzsanna olyan koncepciót körvonalaz, amely szerint a nemek közötti különbség inkább abban nyilvánul meg, hogy a nők több időt szánnak a téma feszegetésére és boncolgatására.³⁹

³³ Ürmösné Simon (2012)

³⁴ Ürmösné Simon (2012)

³⁵ O'Connel (2004)

³⁶ Simon (2012)

³⁷ Coates (1993)

³⁸ Emler (1994)

³⁹ Szvetelszky (2002)

A bók esetében is igaz, hogy a nyelvi cselekvéseink a kulturális értékek tükrei is egyben.⁴⁰ Míg egy amerikai ellenkezés nélkül elfogadja a bókot, addig Mexikóban bókismérlést kérnek, az arabok pedig áldják a bókot: „Allah kísérje utadat” – mondják a jordánok a bókra.

Holmes 484 bókiváltást vizsgált meg új-zélandi korpuszában, amelyben 51% hangzott el nők között, és csupán 21,1% férfiak által nőkhöz intézett kontextusban.⁴¹

Kutatások szerint, amikor a nők több hezitációs jelenséget használnak, mint például: „azt gondolom, biztos vagyok benne, tudod, ilyen, talán”, akkor puhatolóznak, bizonytalanságot fejeznek ki, néhol gyengeséget sugallnak, ahogy ezt Bent Preisler 1986-os lancasteri kutatásában kifejtette. Hasonló eredményre jutott Fishman is, aki 52 órás párbeszédet rögzített három amerikai párnál, és arra a következtetésre jutott, hogy a nők ötször annyi „tudod” kifejezéssel éltek, mint férfitársaik. Fishman az „ugye” partikulát és az utókérdést is vizsgálta a nemek tükrében. A gyakoriság tekintetében 87 : 29 arányt kapott, vagyis a nők háromszor annyi utókérdéssel éltek, mint a férfiak.⁴²

Férfi agy kontra női agy: eltérő agyi leképeződés, észlelés, érzékelés és beszédprodukciónbeli eltérések

Tudományos kutatások igazolják, hogy a genetikailag vezérelt, eltérő fejlődés a fiúk és a lányok esetében az agyban is kimutatható különbségekhez vezet. Katherine Bishop és Douglas Wahlsten 1997-es összehasonlító metaelemzése⁴³ komputertomográfias felvételekkel bizonyította, hogy a corpus callosum (a jobb és a bal agyféltekét összekötő szerv, a kérges test) nagysága és idegsejthálózatának gazdagsága nagy különbséget mutat a két nemi csoport között. Boncolások azt tárták fel, hogy a nőknél a két agyféltekét összekötő kérges test vastagabb, mint a férfiak esetében. Az ezen keresztül futó pályák keresztmetszete nagyobb, a rostok dúsabbak, több idegsejtet tartalmaznak, ez pedig élelnebb kapcsolatot tesz lehetővé a két félteke között.⁴⁴ A kérges test átlagosan 10%-kal vékonyabb a férfiaknál, és 30%-kal kevesebb kapcsolatot létesít a két félteke között. Mivel a férfiaknál a kérges test kevesebb rostot tartalmaz, a jobb és a bal agyfélteke működése függetlenebb egymástól. Mivel a kognitív feladatok (így a beszéd is) mindkét agyfélteke aktivitását megkívánják, a kettő közötti fokozottabb kapcsolat női előnynek mondható. Egyes kutatók úgy vélik, hogy ezen anatómiai adottságok következtében a nőknél a nyelvi funkcióba jobban bevonódik mindkét agyfélteke, ez pedig jobb teljesítményhez vezet. Bennett Shaywitz 1995-ös kísérlete alátámasztja ezt a megfigyelést:

⁴⁰ Manes (1983)

⁴¹ Coates (1993)

⁴² Coates (1993)

⁴³ Bishop-Wahlsten (1997)

⁴⁴ Ürmösné Simon (2015); Borszéki (2000)

igazolta, hogy a verbális feladatok megoldásakor a férfiaknál csak a bal agyfélteke mutat aktivitást.⁴⁵

Az agy rétegfelvételei alapján megállapítható, hogy a nők beszédkapacitása lényegesen nagyobb a férfiakénál, mivel a beszéd és a nyelvi kifejezés mezői jóval kiterjedtebbek.

A női verbalitást nemcsak az agyban található, nyelvi kifejezésre használt területek kiterjedtsége segíti elő, hanem az ösztrogén hormon is, amely a kommunikációért felelős idegsejtkapcsolatok kialakulását is elősegíti. Ha az agy méreteit vesszük alapul, akkor a férfiaké átlagosan 1336 grammot, míg a nőké 1198 grammot nyom. A nőknél nagyobb a hippocampus mérete, amely a rövid távú memóriáért felel, míg a férfiaknál a fali kéreg és az amigdala nagyobb. A női agyban 50%-kal kevesebb szerotonin található, mint a férfiakéban, és ez depresszívebb hajlamot idézhet elő.⁴⁶

Az észlelésben és az érzékelésben is kimutathatók eltérések, amely biológiailag determinált teljesítménykülönbségeket ugyancsak célszerű figyelembe venni.⁴⁷ A kutatások szerint a látást kivéve minden érzékelési és észlelési modalitásban jobbak a nők. Megbízhatóbbak a megítéléseik a négy alapvető íz terén, szaglásuk, tapintásuk és hallásuk is jobb. A lány csecsemők négyszázszor gyakrabban veszik fel a szemkontaktust másokkal, mint a fiú csecsemők. Noha a látás tekintetében, a látásélesség és a térlátás kapcsán a férfiak érnek el jobb mutatókat, a nők sötétben és periférikusan is jobban látnak. A szintévesztés a férfiakat érinti, és ők is örökítik tovább ezt a hajlamot. A férfiak jobbak a térérzékelésben, jobban eligazodnak a térképen, ügyesebben navigálnak járműveikkel, és jobban fel tudják mérni a sebességet, szöveget, távolságot, továbbá a térbeli koordinátákat. A gyakorlatban ügyesebbek a párhuzamos tolatásos parkolásban, az autópályára történő besorolásban, a labdajátékokban és a mozgó célpont eltalálásában. Mivel a férfi 100 ezer éven keresztül minden reggel felkelt és leterített egy ehető célpontot, ezért az agyban olyan speciális területek fejlődtek ki nála, amelyek képessé tették az ügyes vadászatra.⁴⁸ Mai szóhasználatul élve: az agy vizuális-térérzékelő területe a férfiaknál jóval fejlettebbé vált, mint a nőknél.

Ugyanakkor a perceptuális fürgeség kapcsán a női mutatók jobbak.⁴⁹ A fiúknál gyakrabban fordul elő megkésett beszédfejlődés, diszlexia és dadogás, mint a lányoknál. A lehetséges káros hatás a magzatkorban – Galaburda és Geschwind szerint – a fiúk testében keringő férfi tesztoszteronhormon, amely gátolja a kéreg növekedését.⁵⁰ A két agyfélteke fejlődésének eltérő sebessége miatt a bal oldalra gyakorolt hatás súlyosabb lehet a jobb oldalinal. Ez a magyarázat tehát a nők beszédképességben megmutatkozó előnyére, a fiúk szempontjából pedig a „rosszul időzített” hormonális hatásra.⁵¹ Számszerűsítve: a megkésett beszédfejlődés 70%-ban a fiúkat veszélyezteti, továbbá a meg-

⁴⁵ Huszár (2009b)

⁴⁶ Ürmösné Simon (2015)

⁴⁷ Labancz–Barnucz (2016); Barnucz–Labancz (2017)

⁴⁸ Pease–Pease (2005)

⁴⁹ Huszár (2009b)

⁵⁰ Huszár (2009b)

⁵¹ Huszár (2009b)

késett beszédfejlődés apai részről kétszer olyan gyakran öröklődik.⁵² A dadogás, amely a beszéd folyamat zavarát mutatja, a fiúk 4%-át érinti.⁵³ Az autizmus, amely idegrendszeri károsodás, a fiúk esetében 3–5-ször gyakoribb, ugyanakkor ezt a viselkedészavart oxigénhiány és magzatkori fertőzés is okozhatja.⁵⁴ Nem meglepő továbbá, hogy az anyanyelv-elsajátítási zavarok feltérképezésénél lányok esetében 2 éves, fiúknál pedig 2,5 éves kor a fiziológiás, életkori határ.⁵⁵ A férfiak agya leginkább egyfókuszú, rekeszekre tagolódik egy fő funkcióval, amely a többitől függetlenül működik. Egyfelől ez pozitívum is lehet, mivel a férfi könnyen válhat egy terület elhivatott szakértőjévé. Nem csoda, hogy a világ műszaki szakembereinek 96%-át férfiak teszik ki. Az érem másik oldala viszont az, hogy az egyfókuszú koncentrálással könnyen elveszíthetik a fonalat. Példa erre az az fMR-vizsgálat, amely kimutatta, hogy olvasás közben annyira ki tud kapcsolni a férfiak agya, hogy közben alig hallanak.⁵⁶ Ezzel magyarázható az is, hogy kétszer nagyobb a vezetés közben mobilozó férfiak baleseti rátája, mint a nőké. Ezzel szemben a női agy többfókuszú: miközben egy nő kávézik, telefonál, programot futtat le egy számítógépen, paralel figyel a háttérben zajló beszélgetéseket. Beszéd közben elkalandozik, vagy több vágányon beszél még egy mondaton belül is. Gondoljunk csak a klasszikus anyaszerepre: mi mindent visznek véghez párhuzamosan, vagy hány elvégzendő teendőn kalandozik az agyuk. A nők agya alvás közben is aktív, nem csoda hát, hogy a személyi asszisztensek 96%-a nő.

Közkeletű vélekedés, hogy a nők nyelvi képességeikben túlszárnyalják a férfiakat, illetve hogy a lányok felülmúlják a fiúkat.⁵⁷ Ez az állapot kora serdülőkorra kiegyenlítődik. A nőknek gyorsabb a lexikális hozzáférésük, így a reakcióidejük is gyorsabb, hiszen a szóaktiválásuk 2786,6 ms, míg a férfiaké 3371,4 ms.⁵⁸

Hyde és Linnmeta elemzéséből⁵⁹ – amelyet 165 amerikai vizsgálatára, összesen mintegy 1,5 millió ember tanulmányozására alapoztak – kiderült, hogy a nők olvasási készségben, anagrammakészítésben és esszéírásban is felülmúlták férfi társaikat. Érdekes továbbá, hogy míg egy férfi 2–4 ezer szót használ átlagosan naponta, addig egy nő 6–8 ezret. Míg a nők a stresszt oldják, jutalmaznak, kötődést és kapcsolatteremtést fejtenek ki a verbalitásukkal, addig a férfiak tényközlésre és problémamegoldásra törekkenek, és ez sok esetben feszültséget hozhat létre a két nem között, mivel mások a kommunikatív elvárások egymással szemben.⁶⁰ Például amikor a férfi mered maga elé, magában töpreng, a tévét kapcsolgatja vagy horgászik, akkor a nő inkább aktivitást várna el tőle. Ilyenkor nem vesszük figyelembe, hogy a férfi agyában úgynevezett „semmidoboz” is található a többi rekesz – sport, család, munka – mellett, ami annyit

⁵² Gósy (2007)

⁵³ Gósy (2005)

⁵⁴ Gósy (2005)

⁵⁵ Gósy (2000)

⁵⁶ Pease–Pease (2005)

⁵⁷ Füredi–Huszár (1986)

⁵⁸ Gósy (1998)

⁵⁹ Hyde–Linn (1988)

⁶⁰ Pease–Pease (2005)

tesz, hogy az agyát ki tudja kapcsolni, és közben nem gondol semmire (ilyenkor hajlamosak a nők faggatózni, és félreértelmezni az inaktivitást), holott ez a „semmidoboz” adott a férfagyban, és ez az, ami kikapcsolja őket a mindennapos problémák ösztüzéből.⁶¹

Konklúzió

Mindent egybevetve elmondhatjuk, hogy a következő tényezők határozzák meg alapvetően a nemek közötti lingvisztikai eltéréseket: az alárendeltség, a különböző kultúrák, a társadalom normái és elvárásai, korábban az iskolázottság hiánya, a státusz-tudat, a lelki és fizikai különbségek, az érzékenység, a csoportszolidaritás, az eltérő munkakör és a környezet, amelyben élnek és szocializálódnak.⁶²

A gendernyelvészeknek sok szkeptikus kritikával kell szembesülniük, legfőképp azért, mert ezt a területet sokan alábecsülik. Holott számos nyelvészeti kutatásban mint független változó szerepel a nem, függetlenül attól, hogy a kutató fonémákat, morféákat, lexikát, dialektust, megakadásjelenségeket, szóaktivációt, sztenderd nyelvhasználatot vagy a nyelvészetten kívül teljesen más tudományterületet kutat.⁶³ Ugyanakkor a gendernyelvészet sokban hozzájárul ahhoz, hogy adatgyűjtésével és kutatásával rávilágítson arra, hogy hogyan használják a férfiak és a nők a nyelv különböző szegmenseit, továbbá arra is, hogy hogyan viselkednek a különböző kultúrákban, érákban, diskurzusokban és a magánéletben egyaránt. A gendernyelvészzel foglalkozó kutatók feltárják a nemi alapú nyelvi diszkrimináció fajtáit is.⁶⁴ Ajánlásokat fogalmaznak meg arra nézve is, hogy hogyan kerüljük a szexista nyelvhasználatot és az üvegplafon effektust. A kutatások abban is segítenek, hogy férfiként és nőként sikeresebben kommunikáljunk egymással, kibontakozhasson az emberi autonómia, és a két nem harmonikusabban élhessen együtt.⁶⁵ Segít továbbá abban is, hogy a mindennapi életben a két nem elsajátítsa az „átkeresztelési eljárásokat”, elkerülve ezáltal a konfrontációkat és a félreértéseket.⁶⁶ A férfi és a női diskurzus közben felmerülő félreértések elkerülése végett is érdemes behatóbban vizsgálni a két nem kommunikációs elvárásait és képességeit. Ezért is fontos, hogy további gendernyelvészeti kutatások napvilágot láthassanak.

A gendernyelvészetnek van relevanciája a rendészettudomány területén is, mivel a forenzikus nyelvésznek az egyik leggyakrabban feltett kérdése, hogy nő vagy férfi követte-e el a bűncselekményt, ez esetben pedig a két nem nyelvhasználatbeli különbsége kulcsfontosságú, akár a hangja, akár az írása alapján kívánja beazonosítani a nyelvész az elkövetőt.

Ugyanakkor a kihallgatások során sem mindegy, hogy nő vagy férfi hallgatja-e ki akár a tanúkat, akár a feltételezett bűnelkövetőt, mert korántsem mindegy, hogy direktívákkal, félbeszakítással, asszertív stílussal, avagy empátiával sikerül-e a kívánt célt elérni.

⁶¹ Ürmösné (2015)

⁶² Simon (2011); Zolnai et al. (2016)

⁶³ Ürmösné (2014)

⁶⁴ Borszéki (2017); Borszéki (2018)

⁶⁵ Huszár (2009a)

⁶⁶ Dobos (2006)

IRODALOMJEGYZÉK

- Barnucz Nóra – Labancz Imre (2015): Pedagógusok és az IKT Magyarország keleti régióiban. In Pusztai, Gabriella; Morvai, Laura szerk.: *Pálya – modell: Igények és lehetőségek a pedagógus-továbbképzés változó rendszerében*. Nagyvárad Románia, Partium Press. 235–245.
- Barnucz Nóra – Labancz Imre (2017): Az IKT-eszközök használatának különbözőségei a felsőoktatásban. *Educatio*, 26. évf. 2. sz. 283–290. DOI: <https://doi.org/10.1556/2063.26.2017.2.10>
- Barnucz Nóra (2019) Digitális egyenlőtlenségek a szociológiai elemzések tükrében. In Karlovitz János Tibor szerk.: *Tanulmányok a kompetenciákra építő, fenntartható kulturális és technológiai fejlődés köréből*. Komárno, International Research Institute. 205–212.
- Bishop, Katherine M. – Wahlsten, Douglas (1997): Sex Differences in the Human Corpus Callosum: Myth or Reality. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, Vol. 21, No. 5. 581–601. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0149-7634\(96\)00049-8](https://doi.org/10.1016/S0149-7634(96)00049-8)
- Borszéki Judit (2000): Új (?) utak a nyelvtanításban II.: Agybarát módszerek. *Rendvédelmi Füzetek*, 2. évf. 37. sz. 1–18.
- Borszéki Judit (2017): The Definition of Specific-Purpose English Language Competences Needed in Border Control and their Development Potentials – I The Issues of Defining Specific-Purpose Language Competences. *Magyar Rendészet*, 17. évf. 4. sz. 123–141.
- Borszéki Judit (2018) The Definition of Specific-Purpose English Language Competences Needed in Border Control and their Development Potentials – II. English for Border and Coast Guards: Specific-Purpose English Language Skills and the FRONTEx Tools Designed for their Development – Level A2/B1. *Magyar Rendészet*, 18. évf. 5. sz. 139–176.
- Coates, Jennifer (1993): *Women, men and language*. Edinburgh UK, Pearson Educ. Ltd.
- Dobos Csilla (2006): A társadalmi nemek és a nyelvhasználat kapcsolatának vizsgálata a pragmatika a diskurzuselemzés elméleti keretében. In Kegyesné Szekeres Erika szerk.: *Sokszínű nyelvészet II*. Miskolc, Passzer. Kft. 165–178.
- Emler, Nicholas (1994): Gossip, reputation, and social adaptation. In Goodman, R. F. – Ben-Ze’ev, A. eds.: *Good gossip*. Lawrence, KS, US, University Press of Kansas. 117–138.
- Füredi Mihály – Huszár Ágnes (1986): Műfaji és nemi kommunikációs sajátosságok matematikai és statisztikai vizsgálata. *Pszichológia*, 6. évf. 3. sz. 369–383.
- Gósy Mária (1998): Színmegnevezések gyermekkorban és felnőttkorban. In Lengyel Zsolt – Navracsics Judit szerk.: *Alkalmazott Nyelvészeti Tanulmányok II*. Veszprém, Veszprémi Egyetem.
- Gósy Mária (2000): *A hallástól a tanulásig*. Budapest, Nikol Kkt.
- Gósy Mária (2005): *Pszicholingvisztika*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Gósy Mária (2007): *Beszédészlelési és beszédmegértési zavarok az anyanyelv-elajátításban*. Budapest, Nikol Kkt.
- Hall, Stuart (1997): Representantion. *Cultural representations and signifying practice*. London, SAGE Publications Ltd.
- Hilger, Mary Inez (1957): *Araucanian child life and it’s cultural background*. Washington, Smithsonian Institution.
- Huszár Ágnes (2006): Az együttműködés nyelvi jelei. *Beszédgyógyítás*, 17. évf. 1. sz. 33–47.
- Huszár Ágnes (2009a): *Bevezetés a gendernyelvészetbe: miben különbözik és miben egyezik a férfiak és a nők nyelvhasználata és kommunikációja?* Budapest, Tinta Kiadó.
- Huszár Ágnes (2009b): Női nyelv? Férfi nyelv? – Gendernyelvészet Magyarországon. *Magyar Tudomány*, 170. évf. 3. sz. 276.
- Juhász Valéria – Kegyesné Szekeres Erika (2011): *Társadalmi nem és nyelvhasználat. Válogatott szemelvények az angol és a német szakirodalomból*. Szeged, Szegedi Egyetemi Kiadó.
- Kassai Ilona (1998): *Fonetika*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kiss Jenő (1995): *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Labancz Imre – Barnucz Nóra (2016): Kísérlet az IKT-eszközhasználat hatásának vizsgálatára hallgatók körében. In Pusztai Gabriella – Bocsi Veronika – Ceglédi Tímea (szerk.): *A felsőoktatás*

- (hozzáadott) értéke: *Közléteések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához*. Nagyvárád, Partium, Új Mandátum. 262–277.
- Lakoff, Robin (1973): *Language and Woman's Place*. *Language in Society*, Vol. 2. No. 1. 45–80. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0047404500000051>
- Manes, Joan (1983): *Compliments: A mirror of cultural values*. *Sociolinguistics and Language Acquisition*. Newbury House
- Newton, Naika (1995): *Foundations of understanding*. Amsterdam, John Benjamins.
- O'Connel, D.C. (2004): *Dialogicality in TV news interviews*. Elsevier Science. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2003.06.001>
- Pease, Barbara – Pease, Allan (2005): *Miért hazudik a férfi? Miért sír a nő?* Budapest, Park Könyvkiadó.
- Pléh Csaba et al. (2001): *Nyelv – kommunikáció – cselekvés*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Sapir, Edward (1921): *Language: An Introduction to the Study of Speech*. New York, Harcourt, Brace and Company.
- Simon Gabriella (2011): A nemek közötti lingvisztikai eltérések. In Zdravec Zsófia szerk.: *Spring wind*. Pécs, Doktoranduszok Országos Szövetsége.
- Simon Gabriella (2012): Egynyelvűek kommunikációja a nemek tükrében. In Fülöp Péter szerk.: *Spring wind*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége.
- Szvetelszky Zsuzsanna (2002): *A pletyka*. Budapest, Osiris–Századvég.
- Thomas, Jenny (1995): *Meaning in interaction. An Introduction to Pragmatics*. London, Longman.
- Ürmösné Simon Gabriella (2012): Hungarian – Greek communicative strategies in respect of gender. In Navracsics Judit szerk.: *Mental procedures in language processing. Studies in psycholinguistics*. Budapest, Tinta Kiadó.
- Ürmösné Simon Gabriella (2015): Érák, szubkultúrák, szocializáció, férfi kontra női egy gendernyelvészet tükrében. *Magyar Rendészet*, 15. évf. 2. sz. 151–161.
- Ürmösné Simon Gabriella (2014): Gender, szubkultúrák, genderpragmatika. In Navracsics Judit szerk.: *Transzdiszciplináris üdvözetek Lengyel Zsolt számára*. Budapest–Veszprém, Gondolat Kiadó.
- Zolnai Erika et al. (2016): Lehetőség, kihívás vagy akadály? A közoktatás integrációs feladatai – nemzetközi kitekintés Magyarországi helyzetkép. *Különleges Bánásmód*, 2. évf. 2. sz. 5–21.

ABSTRACT

Genderlinguistics in the Framework of Eras, Cultural Anthropology and the Linguistic Levels

ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella

Is it true that a male and a female communicate in diverse ways? Are the communicative discrepancies more clearly cut between the two genders in remote subcultures or the discourse discrepancies can also be traced in European communities? Which indicators are better concerning speech delay, verbality, and perception as regards males and females? What do we mean by the "nothing box" in the brain of males? We approach the discrepancies of communicative competence of the two genders (interruption, compliment, gossip information, overlap, directives) and the discourse discrepancies on diverse linguistic levels (phonetics, morphology and syntax) in the aspect of genderlinguistics and psycholinguistics.

Keywords: *genderlinguistics, psycholinguistics, linguistic levels, discrepancies in discourse, cultural anthropology*

Magyarország önkormányzati rendészetének története

BACSÁRDI József¹

Jelen dolgozat a hazai önkormányzati rendészetünk történetét hivatott röviden összefoglalni a középkortól kezdve napjainkig. Hangsúlyosan mutatom be az önkormányzati rendőrségek helyi rendészetben betöltött szerepét, valamint megszüntetésének okait, illetve az újbóli létrehozásukra tett rendszerváltás kori kísérletet. A mezőrendőrség és a belőlük kialakuló mezei őrszolgálatok történeti fejlődése szintén a dolgozat integráns részét képezik, a jelenkori önkormányzati rendészetünk alapját és gerincét képező közterület-felügyelet történetének rövid vázlatával mellette.

Kulcsszavak: rendészet, önkormányzati rendészet, önkormányzati rendőrség, mezei őrszolgálat, közterület-felügyelet, rendészettörténet

Önkormányzati rendészetünk történelmi alapjai

A helyi közbiztonság megteremtésére a középkorban hazánkban is az alulról szerveződés, a helyi közösség igényeinek szolgálata és annak megszervezése, irányítása volt a jellemző, amely a helyi igazgatás elidegeníthetetlen joga volt.²

Helyi rendészetünk, illetve később önkormányzati rendészetünk nagyon sokáig két nagy pilléren nyugodott:

1. a vármegyék mint területi önkormányzatok rendészete;
2. a községek, városok mint települési önkormányzatok rendészete.

Jelen munkámban a települési önkormányzatok rendészetére szeretnék koncentrálni, hiszen alapvetően a települési önkormányzatok azok, amelyek manapság is, egyre több és több eszközzel felvértezve, feladattal és felelősséggel bírnak a helyi közbiztonság megteremtésében. Az előbbieket miatt itt mindössze csak annyit jegyeznek meg, hogy a vármegyék rendészeti szervezete kisebb szünettel, egészen 1881-ig állt fenn.³ A 18. századot megelőzően a vármegyei rendészet a vármegyei őrrendszeren, majd a 18. századtól a pandúrok alkalmazásán nyugodott, akik a vármegye részéről a vidék

¹ BACSÁRDI József dr., aljegyző, Bábolnai Közös Önkormányzati hivatal
József BACSÁRDI, Deputy Town Clerk, Joint Local Governmental Office of Bábolna.
<https://orcid.org/0000-0001-5375-3936>, jozsef.bacsardi@gmail.com

² Christján (2010) 41–42.

³ Megjegyzendő, hogy például Olaszországban érdekes módon a mai napig fennmaradt a megyék rendvédelmi szervezete, hiszen a provinciák jogosultak *polizia provinciale* néven tartományi rendészeti szervezetet létrehozni.

közbiztonságáért voltak felelősek.⁴ A pandúrok mint a megye karhatalmi szerve, az alispán irányítása alá tartoztak,⁵ akiket általában a vármegye meghatározott részeinek közbiztonságáért felelős csendbiztosok segítettek a munkájukban, A csendbiztosokat a pandúrok vezették.⁶ A pandúrok munkáját a kisebb községekben, ahol városi rendőrség nem működött, különböző őrségek (például Esztergom vármegyében az éjjeli őrség) segítették.⁷ A pandúrok intézménye egyáltalán nem volt egységes, vármegyéről vármegyére eltérő létszámokkal, fizetéssel, sőt szervezettel találkozhattunk. A pandúr-szervezetek hatékonysága is kétséges volt, így nem lepődhetünk meg azon, hogy a vidéki közbiztonság megteremtése gyökeres reformért kiáltott.⁸ A pandúrok intézményét végül az állami csendőrség váltotta fel,⁹ ezzel lezárva hazánk vármegyei rendészeti szervezetének történelmét.

Megfigyelhető, hogy helyi, önkormányzati rendészetünk, hasonlóan a francia fejlődéshez,¹⁰ már a középkor folyamán is két nagyobb ágra vált szét:

1. egyrészről beszélhetünk a városok, nagyobb községek helyi rendészetéről, amelyből később a városi (önkormányzati) rendőrség fejlődött ki;
2. másrészről beszélhetünk a vidék (külterületek) helyi rendészetéről, amelyből később a mezőőrség fejlődött ki.

Hazánk rendészetének fejlődése párhuzamosan mozgott az európai államok rendészetének fejlődésével, láthatóak azok a sarokpontok, amelyek mentén a rendészeti fejlődésben egy-egy új szakasz kezdetét jelölhetjük ki.

Természetesen, az európai tendenciáknak megfelelően egyre erőteljesebben jelent meg az igény az állam részéről a helyi közbiztonság megteremtésében való részvételre, amely vidéken a csendőrség létrehozását jelentette, míg a városokban az önkormányzati rendőrségek felszámolását vonta maga után.

Középkor

A rendszettel kapcsolatos első normákat már Szent István király törvénykönyveiben is megtalálhatjuk.¹¹ Ezek a normák az egyes deliktumok büntetését, büntetési tételét tartalmazták, a helyi közösségek rendjének fenntartására információkkal nemigen szolgálnak.¹²

⁴ Tisza (1925) 117.

⁵ Vörös (1956) 13.

⁶ Vörös (1956) 118.

⁷ Vörös (1956) 132.

⁸ Vörös (1956) 115–148.

⁹ 1881. évi III. törvénycikk.

¹⁰ Lásd: Bacsárdi (2018)

¹¹ Sallai (é. n.) 8.

¹² Ez nem is meglepő annak tudatában, hogy a korabeli Magyarországon maximum város- és falukezdeményekről beszélhetünk.

Némileg több támpontot találhatunk a helyi rendészeti tevékenységre vonatkozóan Szent László törvényeit tanulmányozva, ugyanis Szent László törvényeiben például azt olvashatjuk, hogy a vármegyei örök tette meg rendelkezéseinek végrehajtójává.¹³

A hazai települések fokozatos kialakulásával eltérően fejlődött, gyakorlatilag a település méretéhez, az ott lakók életviszonyaihoz és az ellátandó feladatokhoz igazodott, a helyi rendészet is. Eltérő helyi (rendészeti) szabályok voltak érvényben a városokban, a falvakban, illetve a majorságokban.

A középkori városok közbiztonságára vonatkozó egyik legértékesebb forrásunk *Buda Város Jogkönyve*, bár a rendfenntartásra vonatkozóan kevés szabályt találhatunk benne. Az biztos, hogy a külvárosban három választott polgár tartott feljelentő rendőri szolgálatot, akik a „rendetlenkedőket” elfoghatták és a bírónak kiszolgáltathatták. Az előbbieken túl a céhbeliiek (céhtagok) is ügyeltek a rend fenntartására. A város védelmében pedig a budai polgárok maguk is részt kellett, hogy vegyenek.¹⁴ *Buda Város Jogkönyve* egyértelmű forrása annak, hogy a városi polgárság maga, autonóm módon biztosította a közbiztonságot.

A középkor háborúkkal, török hódítással terhelt időszaka nem kedvezett a hazai jog, így a városi közbiztonságra vonatkozó joganyag fejlődésének, azonban azt minden kétséget kizáróan kijelenthetjük, hogy a városokban a közbiztonság fenntartásának joga továbbra is a városokat illette.

A 16. századtól már viszonylag pontos információkkal rendelkezünk a városok rendfenntartási tevékenységéről, ugyanis számos az életviszonyok nagy részére kiterjedő városi rendelet maradt fenn hazánk akkori területén. Körmöcbányán például 1537-ben tiltották a részegsége csábítást, Trencsénben pedig a városi kapitány kapott arra jogosultságot, hogy a kocsmában és más helyeken verekedőket elfogja és börtönbe vesse.¹⁵ Marosvásárhelyen és Kőszegen pedig már a 16–17. század fordulóján könyvet (nyilvántartást) vezettek az idegenekről.¹⁶

A városokon kívül a rend fenntartása alapvetően a földesúr akaratán nyugodott.¹⁷ Kiemelt fontosságú volt a vetés védelme a helyi közösség életben maradása, jóléte szempontjából. Ebből kifolyólag már a 16–17. században földesúri instrukciók és városi statútumok már ismerték a határpásztorok (zsitár) szervezetét, akik a vetésre vigyáztak, illetve a parasztok úrbéri kötelezettségei közé tartozott a mezőbíró és csősz tartása.¹⁸

A középkorban tehát már jól megfigyelhető volt a városok és a vidék rendészetének elkülönülése, amely mind a mai napig hatással van önkormányzati rendészeti joganyagunkra.

¹³ Sallai (é. n.) 9.

¹⁴ Davori (1905) 173.

¹⁵ Kállay (1986) 69.

¹⁶ Kállay (1986) 73.

¹⁷ Sallai (é. n.) 13.

¹⁸ Nagy (1993) 239.

Helyi, önkormányzati rendészet a 18.-tól a 20. század első feléig

A török háborúkat követő, immár jóval konszolidáltabb időszakban, tanúi lehettünk a Habsburg uralkodók részéről olyan abszolutista törekvéseknek, amelyek érinthették a városi rendvédelmet,¹⁹ azonban tartós változást a települések helyi rendészeti jogosultságaiban nem hoztak. Hazánk városi rendészetének terhe tehát továbbra is a helyhatóságokra nehezedett. Az 1700-as évektől azonban már számos hivatalos irat maradt fenn településeink életéből, amelyek közül számos dokumentum tanúsítja, hogy mennyire sokszínű volt a helyhatóságok rendészeti feladatellátása. A rendészet mint a helyi igazgatás egyik alapvető ága, ahogy azt Kállay István tanulmányában olvashatjuk, magában foglalta:²⁰

„[A] közrend fenntartását; a cseléd- és szolgálgyet; az útlevel, passus kiadását és ellenőrzését; az iparoslegények vándorlásának, a kereskedők utazásainak az engedélyezését; az idegenek, csavargók, koldusok ellenőrzését; a különböző körözéseket, hirdetéseket; a talált dolgok rendezését; a mértékek és pénzügyek felügyeletét; a tiltott játékok üldözését.”

A fenti hatáskörök a 18. századtól tovább bővültek a közlekedés rendezésével, a polgárok és lakosság életvitelének figyelemmel kísérésével, a főben járó ügyekben való nyomozással és a mezőrendészettel, illetve a tűzrendészettel.²¹

Figyelemreméltó azonban, hogy központi jogalkotásunk – a reformkori országgyűléseken – először nem a városok rendészetével, hanem a vidék biztonságával foglalkozott. Ez nem volt véletlen, ugyanis a reformkori országgyűlések kettős jelszava a szabadság és tulajdon volt, amelyek szükségképpen elég sok ponton kapcsolódtak a rendészethez is.²² A vidék, külterületek rendje különösen hangsúlyos volt a reformkori jogalkotók számára, mivel ekkor a hazai gazdaságot a mezőgazdaság dominálta.²³ A reformkori országgyűlés jogalkotó munkájának eredményeképpen elfogadták a mezei rendőrségről szóló 1840. évi IX. törvénycikket. A törvénnyel elfogadott mezei rendőrség nem egy intézmény volt, hanem a szabad ég alatt, nyílt területen elkövetett kisebb súlyú károsítások törvény általi megbüntetéséről rendelkezett.²⁴ Érdekeséggéppen itt mindenképpen megjegyzendő, hogy a mezei rendőrségről szóló 1840. évi IX. törvénycikk volt az első olyan hazai törvényünk, amelyben rendőrségről olvashatunk.²⁵

A mezei rendőr fogalmát akkoriban úgy határozták meg, hogy „azok, kik a' mezei gazdaságban a jó rend' fenntartására legközelebb ügyelnek, mezei rendőröknek nevezük”.²⁶ A mezei rendőrt tehát nemcsak hatóságok alkalmazhattak, azonban egyértel-

¹⁹ Christián (2011) 42.

²⁰ Kállay (1986) 69.

²¹ Kállay (1986) 69.

²² László (2008) 46.

²³ Sallai (2018) 30–31.

²⁴ László (2008) 47.

²⁵ Sallai (2018) 31.

²⁶ Zsoldos (1843) 4.

mű, hogy a törvény hatálya alá tartoztak azok a mezei rendőrök is, akiket a község fizetett, így a törvényt a mezőőrségről szóló önkormányzati rendészeti szabályozás előfutáraként tisztelhetjük.

A mezei rendőrségről szóló 1840. évi IX. törvénycikk 3. §-a kitűnően eldöntötte a mezei rendőrök felügyeletének kérdését is azzal, hogy kimondta az alábbiakat:

„[M]ezei rendőrségre való felügyelés és biráskodás a megyékben ugyan a járásbeli és kerületi szolgabiráknak, a szabad királyi és kiváltságos mezővárosokban pedig a városi kapitányoknak tisztii kötelességekben fog állani; és ha némely megyékben és városokban a mostani tisztviselőknek munkái a mezei rendőrségi foglalatosságokkal oly annyira megsaporodnának, hogy azoknak pontos teljesítése erejüket felülhaladná, az illető törvényhatóságok tisztviselőik számának szaporítását a helytartó magyar tanács útján feljelentendő szükséghez képest szorgalmazhatják, s ez tőlök a szükség valósága esetében megtagadtni nem fog.”²⁷

A mezei rendőrség felügyelete tehát egyrészt a járáshoz tartozott, másrészt pedig a városi rendőrségekhez, attól függően, hogy milyen közigazgatási egységben működött egy mezőőr.

Az osztrák–magyar kiegyezést követő konszolidáció jó táptalajt biztosított olyan Magyarország működését alapvetően befolyásoló jogszabályok meghozatalára, mint a községek rendezéséről szóló 1871. évi XVIII. törvénycikk. Az 1871. évi XVIII. törvénycikkben olvashatjuk, hogy a „község kezeli a tűz és közrendőrséget s a szegényügyet”,²⁸ illetve „a rendezett tanácsú városok kezelik a helyi igények szerint a piaci, mezei, hegyi, vásári, építészeti és közegészségi rendőrséget”.²⁹ Az 1871. évi XVIII. törvénycikk tehát az önkormányzatok hatásköréként állapítja meg a rendészeti ügyeket, azzal, hogy a települések rangja szerint differenciál, ugyanis rendezett tanácsú városok hatáskörébe sorolja a mezei rendőrségi ügyeket.

A törvényhatósági jogú városok³⁰ szintén rendelkeztek saját rendőrséggel. A városi (önkormányzati rendőrség) élén a rendőrkapitány állt, aki a rendőrkapitányi hivatalon keresztül intézte a személyi és vagyonbiztonsággal, valamint a közegészségüggyel kapcsolatos teendőket, illetve fenntartotta és helyreállította a rendet zavargások esetén. Az előbbieken túl a városi rendőrség intézte a mezőrendőrségi ügyeket és gyakorolt idegenrendészeti hatásköröket is. A városi rendőrség a városi tanács felügyelete alatt állt, és a városi tanács volt jogosult a rendőrkapitány döntései ellen benyújtott fellebbezéseket elbírálni.³¹

Az 1886-ban elfogadott új községi törvény is a községek és a rendezett tanácsú városok feladatává tette a mezei, a tűz- és közrendőrséggel és a szegényüggyel kapcsolatos hatáskörök ellátását.³² Felhívom a figyelmet arra, hogy az állam rendészeti érdeke

²⁷ A mezei rendőrségről szóló 1840. évi IX. törvénycikk 3. §.

²⁸ A községek rendezéséről szóló 1871. évi XVIII. törvénycikk 22. § g) pont.

²⁹ 1871. évi XVIII. törvénycikk 23. §.

³⁰ A köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi XLII. törvénycikk.

³¹ Vörös (1956) 20.

³² A községekről szóló 1886. évi XXII. törvénycikk 21. § g) pont.

a rendezett tanácsú városoknál kiemelten megjelent, ugyanis a király által kinevezett főispán volt az a személy, aki rendezett tanácsú városokban a rendőrkapitányt élethosszig tisztségének betöltésével megbízta.³³ A rendőrkapitány így a rendezett tanácsú városokban önkormányzati döntéstől függetlenül lett városi tisztviselő.

Fontos kérdés, hogy ki felügyelte a városi rendőrségek működését? A községekről szóló törvény értelmében a rendezett tanácsú városok közvetlenül az alispán, kis- és nagyközségek a járási illetékes tisztviselőség felügyelete és ellenőrködése alatt álltak,³⁴ így nyugodtan kijelenthető, hogy a vármegyének komoly felelőssége – felügyeleti jogköre – maradt a városi közbiztonság biztosításában.

A városi rendőrségek mellett a jogalkotó a vidék rendszetével is tovább foglalkozott. A mezei rendőrségi szabályozást az Országgyűlés 1894-ben alkotta újra azzal, hogy elfogadta a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. törvény-cikket, bevezetve a mezei rendőrség kötelékében eljáró személyek egységes megnevezésére a mezőőri elnevezést.³⁵ A mezőőrök a mezőrendőrségi kihágási ügyekben intézkedtek.³⁶ Az 1894. évi XII. törvény cikk szabályozása alapján megkülönböztethetünk, hasonlóan a jelenlegi halászati őri, erdészeti szakszemélyzeti szabályozáshoz,³⁷ községi (önkormányzati) alkalmazásban, illetve magánalkalmazásban álló mezőőröket.³⁸ Az önkormányzati rendszet szempontjából külön figyelemreméltó, hogy a községek számára a mezőőrök alkalmazását kötelezővé tették,³⁹ így a vidék önkormányzati rendszete, a vármegye közbiztonsági szervezetének megszüntetésével, egyértelműen a kötelező feladatellátás okán a mezőőrökön nyugodott. Kiemelendő még a korabeli szabályozásból, hogy a mezőőrök javadalmazása az érdekelt birtokosok terhére történt,⁴⁰ ezzel alapjául szolgálva a jelenleg hatályos mezőőri szabályozásnak.

A magánalkalmazásban álló mezőőrök Magyar Zoltán szerint egyfajta átmenetnek voltak tekinthetők közhivatalnok és magánalkalmazott között. Őket Magyar másodlagos közszolgálati jogviszonyban állónak minősítette. Magyar azt írja:

„[A]zon földbirtokos, akinek birtoka 100 kat. holdnál nagyobb, saját mezőőrt (jogosult) alkalmazni, aki neki magánalkalmazottja, de ha megvannak a szükséges erkölcsi tulajdonságai és alkalmassága, a főszolgabíró őt is elismerheti hivatalos rendszeti közegnek s tőle az esküt kiveszi. Ezáltal ez a magánalkalmazott is közhivatalnokká lesz éppúgy, mint a községi mezőőr, fegyvert is viselhet s vallomása bizonyító

³³ 1886. évi XXII. törvény cikk 69. §.

³⁴ 1886. évi XXII. törvény cikk 31. §.

³⁵ A mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. törvény cikk 74. §.

³⁶ 1894. évi XII. törvény cikk 80. §.

³⁷ Lásd: a halgazdálkodásról és a hal védelméről szóló 2013. évi CII. törvény; az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény.

³⁸ 1894. évi XII. törvény cikk 75. §.

³⁹ Felhívom a figyelmet, hogy a magyarországi mezőőrökkel szinte azonos hatáskörökkel bíró francia mezei őrközségi alkalmazását francia jogszabály 1795-ben tette kötelezővé, ezzel mintegy száz évvel megelőzve a hazai szabályozást. Lásd: Clive (1999) 34.

⁴⁰ 1894. évi XII. törvény cikk 75. §.

erő tekintetében ugyanúgy bírálendő el, mint más rendőrközegé. Ha a földbirtokos elbocsátja, egyúttal megszűnik közhivatalnoki minősége is.”⁴¹

A felügyelet a korábbi szabályozáshoz képest annyiban változott, hogy a községekről szóló 1886. évi XXII. törvénycikk szerint a község mezei rendőrséget is „kezeli”,⁴² és nincs arra vonatkozóan utalás, hogy a közrendőrségtől eltérő felügyeleti szabályozás lett volna érvényben a mezei őrség vonatkozásában.

Nem vitás, hogy a kiegyezés korabeli önkormányzatok számos rendészeti ügyben jártak el. A kor jogtudósai azonban értelemszerűen feltették a kérdést, hogy az önkormányzatok vajon milyen hatékonysággal tudnak eleget tenni a rendészeti feladataik sokaságának. Ha pedig nem képesek az önkormányzatok a megfelelő feladatellátásra, nem lenne célravezetőbb az önkormányzati rendőrségeket, ahogy azt a korszak neves jogtudósa, Pichler Nándor írta, az önkormányzati helyett állami irányítás alá vonni, hogy ezzel a közbiztonság az ország egész területén ugyanúgy érvényesüljön?⁴³ Ezen dilemma gyakorlatilag végigkísérte a dualizmust.

Az önkormányzati rendőrségek mellett viszonylag korán, már a 19. században megjelent az állami irányítás alatt álló rendőrség, mégpedig Budapest létrehozásakor,⁴⁴ ezzel szemléletesen mutatva, hogy milyen fontosnak érezte a magyar állam Budapest rendészetének az irányítását. Budapest önkormányzati rendőrsége az államosítás előtt népszerűtlen intézmény volt, amelyet a szakszerűtlenség, a korrupció és a nagymértékű fluktuáció egyaránt sújtott.⁴⁵ A következő államosítás az első világháború alatt következett be, ugyanis a világháborús állapotokra tekintettel a fiumei magyar királyi határrendőrséget magyar királyi állami rendőrségi feladatokkal ruházták fel, ezzel megszüntetve a fiumei városi (önkormányzati) rendőrséget.⁴⁶

A városi rendőrségeket, amelyek a mintegy 10–12 ezer fős rendőri állományukkal a dualizmuskori rendőrségi szervezet gerincét képezték,⁴⁷ azonban egészen az 1900-as évek elejéig nem fenyegette a megszüntetés, illetve az államosítás, de 1900-tól egyre erősödtek azok az elképzelések, amelyek szerint a városi rendvédelem alapvetően az állam feladata.⁴⁸ Az önkormányzati rendőrségek államosítását leginkább pont az önkormányzati rendőrségek tisztviselői szorgalmazták, akik ezirányú tevékenységének keretét a Magyar Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete biztosította. Az önkormányzati rendőrök államosításpárti nézeteinek oka többek közt az volt, hogy az önkormányzati rendőrök az önkormányzati irányításból fakadó helyi érdekek megjelenését szerették volna mérsékelni, illetve az önkormányzati rendőrökre,

⁴¹ Magyary (1942) 377. Megjegyzendő, hogy hasonló másodlagos közszolgálati jogviszonyban állhatott az erdőtiszt és erdőőr (1935: IV. t.-c. 43. §), a hegyőr (85.000/ 1938. F. M. 23. §), a csatornaőr (1900: XXX. t.-c. 16. §), a halór (1925: XLIII. t.-c. 8. §).

⁴² 1886. évi XXII. törvénycikk 21. § g) pont.

⁴³ Sallai (2018) 50.

⁴⁴ Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről szóló 1872. évi XXXVI. törvénycikk.

⁴⁵ Androvicz (2018) 30.

⁴⁶ A fiumei m. kir. állami rendőrségről szóló 1916. évi XXXVII. törvénycikk 21. §.

⁴⁷ Christían (2018) 22.

⁴⁸ Christían (2011) 45.

lévén, hogy nem állami, hanem önkormányzati alkalmazottak voltak, nem vonatkoztak az állami alkalmazottakat megillető kedvezmények.⁴⁹

Endrődy Géza 1898-ban megjelent monográfiájában ismertette a korabeli Magyarországon a törvényhatósági joggal felruházott, a rendezett tanácsú városokban és két községben működő önkormányzati rendőrségek működését, ezzel átfogó képet rajzolva az önkormányzati rendőrségekről.⁵⁰ A monográfiát áttanulmányozva megállapítható, hogy igencsak vegyes volt a kép az önkormányzati rendőrségeket illetően. Míg például Győr városa igencsak jól szervezett városi rendőrséget tartott fenn főkapitány vezetése alatt álló rendőrökkel, mezőőrökkel, adminisztratív feladatokat ellátó személyzettel,⁵¹ addig Dés városa a „személy – és vagyonbiztonság ügye iránt rideg közönnyel viseltetett”.⁵² Endrődy monográfiája csak érintőlegesen foglalkozott a községek rendészetével, azonban mindenképpen kiemelésre érdemes a községekkel kapcsolatban két gondolat:

1. A községi rendészetet túlnyomórészt a bíró, a jegyző és a kisbíró képviselte, alig néhány községben működött rendőrség.
2. Sajátos korabeli viszonyoknak megfelelő „társulás” jött létre a Bács-Bodrog vármegyében, ahol a megye 13 járásának mindegyikében az adott járás községei 1-1 járási rendőrfelügyelőt választottak, akik a járás községeinek rendőrségét ellenőrizték, közbiztonsági „zavarok” esetében nyomozati jogkörük volt. Bár a járás községei választották a járási rendőrfelügyelőt, azok főszolgabíró és a királyi bíróság közegeinek minősültek közrendészeti és közbiztonsági ügyekben. A járási rendőrfelügyelőhöz tartozó állomány fizetését azonban a községek alapították meg.⁵³

Maga Endrődy az önkormányzati rendőrségek államosítását a közeli jövőben képzelte el, holott arra valójában még 21 évet kellett várni.

Miskolczi László budapesti rendőrkapitány a Magyar Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete által kiírt pályázatra készített tanulmányában mutatta be, hogy miért is tartják szükségesnek az önkormányzati rendőrségek államosítását. Az államosítás főbb érveit Miskolczi alapján az alábbiak szerint lehet összefoglalni:

1. a helyi rendészeti hatáskörök nem tisztázottak,⁵⁴
2. az önkormányzati rendőrségek feladatellátása önkormányzatontként eltérő, nem mutat egységes képet,⁵⁵

⁴⁹ Parádi (2011) 124.

⁵⁰ Endrődy (1898) 28.

⁵¹ Endrődy (1898) 28–33.

⁵² Endrődy (1898) 155.

⁵³ Endrődy (1898) 215. Bács-Bodrog Vármegyében a községek gyakorlatilag gondoskodtak arról, hogy szakmailag kompetens, megfelelő ellenőrző szervezet működhessen járási irányítás alatt a községi rendőrségek felett, így a felügyelet területén mutatkozó hiányosságokat kitérően tudták orvosolni.

⁵⁴ Miskolczi (1909) 10.

⁵⁵ Miskolczi (1909) 10.

3. a rendezett tanácsú városokon és törvényhatósági jogú városokon kívül a vidéken rendőrség nem működik, holott erre nagy szükség lenne,⁵⁶
4. nem megfelelő az önkormányzati rendőrök képzettsége.⁵⁷

Miskolczy az államosítást egy egységes rendőrségi szervezet létrehozásával képzelte el, és ezzel párhuzamosan a vidéki rendészet megerősítése érdekében a csendőrség polgárbarát irányú átalakítását szorgalmazta.⁵⁸ Egyébiránt Miskolczy az államosítás két lehetséges útját vázolta fel:⁵⁹

1. általános államosítás, amely kiterjedne a járási hivatalok rendőrségként nem működő rendészeti feladatokat ellátó állományára is,
2. városi államosítás, amely gyakorlatilag a működő önkormányzati rendőrségek állami irányítás alá vonását jelentené.

Az önkormányzati rendőrségeket érintő problémákról a városi rendőrök vezetői folyamatosan tájékoztattak és a kormányzat is tudatában volt az önkormányzati rendőrségek gondjainak. A fentiekén túl a városi rendőrségek alapvetően rosszul felszereltek, kevésbé hatékonyak voltak. A városi rendőrség működési feltételeinek javítására, fejlesztésére a világháborús helyzetben (!) például 1913-tól 1916-ig mindösszesen 10 millió koronát ítéltek meg a városok részére,⁶⁰ azonban ezen pénzüsszeg érdemben nem segített a városi rendőrségeken. A korabeli szakirodalomban például olvashattuk, hogy a város a rendőrség fejlesztésére elkülönített pénzüsszeget más közfeladat ellátására fordította (például csatornázás).⁶¹

Kiemelésre érdemes még, hogy a világháború folyamán belügyminisztériumi rendelet született a katonai behívások miatt lecsökkent létszámú városi rendőrségek helyzetét stabilizálандó, illetve olyan községekben, ahol nem működött városi rendőrség megalakítható, polgári őrség létrehozásáról. A polgári őrség, hasonlóan a jelenleg működő polgárőrökhöz, szolgálatukat önként, díjtalanul vállalták, feladatuk a különösebb rendőri szakképzettséget és jártasságot nem igénylő rendészeti feladatok ellátása volt (például őrzékek, közüzemek, középületek, intézmények stb. őrzése és védelme, tömegesen fellépő rendzavaró elemek szétosztatása).⁶² A polgári őrség az elsőfokú rendőrségnek voltak alárendelve és mindenben annak utasításai és rendelkezései szerint kötelesek voltak eljárni. Ez mindenképpen figyelemreméltó annak tükrében, hogy jelenleg a polgárőrök egyesületekben működnek, függetlenül az önkormányzattól, illetve a rendőrségtől.

⁵⁶ Miskolczy (1909) 10.

⁵⁷ Miskolczy (1909) 58.

⁵⁸ Miskolczy (1909) 62.

⁵⁹ Miskolczy (1909) 70–71.

⁶⁰ Vörös (1956) 32.

⁶¹ Tisza (1925) 258.

⁶² Tisza (1925) 261–266.

Az önkormányzati rendőrségeket végül az első világháborút követően az 5047/1919. kormányrendelettel államosították, ezzel gyakorlatilag mai nappal bezárólag megszűntetve a települési önkormányzatok rendőrhatalósági jogosítványait.

A községekről szóló 1886. évi XXII. törvénycikk 21. § g) pontjából értelemszerűen kikerült a közrendőrség kezelésének hatásköre, azonban megmaradt a mezei és tűzrendőrség kezelésének joga. Az önkormányzat tehát továbbra is jogosult volt a községi közlegelők kezelésére, legeltetési szabályrendelet alkotására, a birtokhatárjelek őrzésére, a határ őrzésére mezőőrök alkalmazására, illetve továbbra is jogosult és köteles volt a település belterületén a közlekedés biztosítására, amely magában foglalta a községi utcák és közterek fenntartását, szabályozását, új utcák nyitását, a község határában magántulajdonban lévő földek megközelítésére szolgáló közös mezei dűlőutak nyitását és fenntartásuk ellenőrzését.⁶³

Az előző példákban jól látható, hogy bár önkormányzati rendőrséget a két világháború között nem tarthatott fenn a település, azonban hatáskörei között jó pár rendészeti jellegű hatáskör megmaradt, illetve a külterületek közbiztonságának szavatolásához a mezőrendészeti szervezetrendszer fenntartása továbbra is komoly opció volt. Ráadásul az önkormányzatoknak megmaradt az egyes kihágások vonatkozásában a szankcionálási jogköre, amely magában foglalta a községi bíráskodást, a mezőrendőri kihágási ügyek, az erdei kihágási ügyek és a gazdasági cselédügyi kihágási ügyek elbírálását.⁶⁴

A szocializmus

A kommunista hatalomátvételt követően létrejött tanácsrendszerrel az önkormányzati rendészet, mint olyan megszűnt, hiszen a tanácsrendszerben önkormányzatokról sem beszélhettünk. A tanácsrendszer kialakítása azonban nem gátolta azon társadalmi-technológiai folyamatok hazai megjelenését, amelyek Európa nyugati felén az önkormányzati rendészet újrafelfedezéséhez vezettek. Hasonlóan Nyugat-Európához hazánkban is ugrásszerűen megnőtt a városok népessége, elindult a motorizáció, a társadalmi és gazdasági folyamatok a korábbiakhoz képest sokkal összetettebbé váltak, így hamar világossá vált, hogy a települések számára szükség van olyan szervezetre, amely képes a települések, helyi tanácsok döntéseit végrehajtani, megoldani azon, főként települési közterületeket és külterületeket érintő problémákat, amelyekre a rendőrségnek megfelelő kapacitása nincs.

Különösen tanulságos megtekinteni Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottságának a közterület-felügyelet felállításával kapcsolatos előterjesztéseit, amelyből a korabeli települési problémákról értesülhetünk.

⁶³ Magyary (1942) 309–310.

⁶⁴ Magyary (1942) 311.

Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága 1982. szeptember 1. napján tárgyalta részletekbe menően a közterület-felügyelet létrehozásának lehetőségét. Az előterjesztésben azt olvashatjuk, hogy

„Bár a főváros rendjének és tisztaságának fenntartásával kapcsolatosan kiemelkedő szerepe van a rendőri szervezeteknek és jelentős segítséget adnak a társadalmi erők is, az említett feladatok alapvetően tanácsai feladatok. Ezek közül – tárgyuk szempontjából – elsődleges jelentősége az ellenőrzésnek van.

A főváros rendjének, tisztaságának védelmével foglalkozó – szervek működésének hatékonysága, s általában eredményessége változó. A hatékonyság terén jelentkező problémák részint speciális okokra (pl. a parkőrök zömmel nyugdíjas állományú összetételére), részben azonban – nézetünk szerint – egy általános okra vezethetők vissza, ez pedig az intézkedési jogosultság korlátozott volta.”⁶⁵

Az előterjesztés alapján egyértelműen látható, hogy a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottsága nem volt elégedett a rendőrség közterületek ellenőrzésében mutatott hatékonyságával, ezért szeretett volna egy szervezetet létrehozni, amely a közterületek ellenőrzésére specializálódik és érdemi jogosultságokkal rendelkezik intézkedések foganatosítására. Az előterjesztésben nem olvashatjuk, azonban tudomásunk van róla, hogy a közterület-felügyeletet a Fővárost elborító vadplakátok elleni harc osztagának is szánták.⁶⁶

Érdemes még megtekinteni Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottságának Igazgatási Főosztálya által készített előterjesztését, amely a közterület-felügyelet létrehozásához, szervezeti és működési szabályzatának elfogadásához készült, abból a célból, hogy a Fővárosi Tanács végrehajthassa a Fővárosi Közterület-felügyelet felállításáról szóló 3/1983./I.29./ Minisztertanácsi rendeletet. A dokumentumban az alábbiakat olvashatjuk:

„[A] felügyelet nem ‘civil’ ugyanakkor nem is fegyveres vagy rendészeti szerv, hanem olyan, hatósági ellenőrzést végző munkaszervezet, amely egyenruházott és önvédelmi eszköz alkalmazására is feljogosított. Ezért szükséges pl. a könnygázszóró palack alkalmazásának, valamint az egyenruha-ellátás és használat szabályainak rögzítése is.”⁶⁷

A létrehozandó közterület-felügyeletet tehát nem rendészeti szervnek, hanem hatósági ellenőrzést végző munkaszervezetnek tekintették, bármit is jelentsen ez. Végül 1983. február 1-jén megalakult hazánk első közterület-felügyelete Fővárosi Közterület-felügyelet elnevezéssel, Budapest Főváros Tanácsa, Végrehajtó Bizottságának Igazgatási Főosztálya irányítása alatt 50 fős létszámmal a fővárosi közterület-felügyeletről szóló 3/1983. (I. 29.) MT rendelet szerint. A megalakított Fővárosi Közterület-felügyeletnek az alábbi feladatai voltak:

1. a főváros közterületi rendjére vagy tisztaságára vonatkozó jogszabályok végrehajtásának ellenőrzése;

⁶⁵ Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága 1982. szeptember 1. napján tartott ülésének jegyzőkönyve.

⁶⁶ 25 év a települések biztonságának szolgálatában. A Fővárosi Közterület-felügyelet összefoglaló kiadványa.

⁶⁷ Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága 1983. február 16. napján tartott ülésének jegyzőkönyve.

2. a főváros közterületi rendjét vagy tisztaságát védő jogszabályokba ütköző cselekmények elkövetésének megelőzése, illetve meggátálása;
3. a főváros közterületein folytatott – engedélyhez kötött – tevékenységek (közterület-foglalás, építés, útburkolat bontás, árusítás stb.) szabályszerűségének ellenőrzése.⁶⁸

Áttekintve a feladatokat meglátásom szerint egyértelmű azok rendészeti jellege, bármennyire ózdkodott is ezen feladatokat rendészetinek nevezni Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága.

A Fővárosi Közterület-felügyelet megalakulása mérföldkő volt, ugyanis ezt követően más települések⁶⁹ is dönthettek közterület-felügyelet létrehozásáról.

A közterület-felügyeletre vonatkozó 1983-ban és 1984-ben elfogadott szabályozás a rendszerváltáskor is hatályban maradt, így a települési önkormányzatok szinte készen kaphattak egy működő közterületek felügyeletére specializálódott önkormányzati rendészeti struktúrát.

Mindenképpen szólni szükséges a közterület-felügyelők mellett a mezőőrökről is, ugyanis a kommunista hatalomátvétel az ő tevékenységüket is komolyan érintette, amelynek nyilvánvaló oka, hogy a mezőőrök szerepe elvitathatatlanul jelentős volt a vidék biztonságának alakításában, illetve a termény védelmében. Az egypártrendszer időszakában nyilvánvalóan nem beszélhettünk önkormányzati rendészetről, azonban a mezőőrökre vonatkozó szabályozás, függetlenül attól, hogy 1950 és 1968 között négy alkalommal is módosult, egy rövid ideig tartó kétéves időszakot kivéve, alapvetően a dualizmus kori mintán nyugodott. A szocialista időszakban a mezőőrök:

1. települési vagy gazdálkodó szervezet alkalmazásában álltak,
2. a település által foglalkoztatott mezőőrök működését kötelezően fizetendő mezőőri járulékból fedezték,
3. fő feladatuk az általuk őrzött területeken a jogellenes magatartások esetén a jogszabályokban foglalt intézkedések megtétele,
4. a mezőőrök feletti felügyeleti jog a mezőgazdasági minisztériumhoz, illetve annak illetékes szervéhez és a belügyminisztériumhoz tartozott.

A szocializmus idejében a mezőőrök alkalmazása a termelőszövetkezetek, mezőgazdasági kombinátok számára fontos eszköznek bizonyult a mezőgazdasági területek védelmében. A mezőőrök egyfelől a terménylopások elleni védelmet biztosították, másfelől védtek a terményt a dúvadaktól is. Szakács László, a Bábolnai Mezőgazdasági Kombinát volt rendészeti osztályvezetőjének elmondása alapján a bábolnai kombinát mezőőreinek tevékenysége az idők folyamán fokozatosan megváltozott, ugyanis a területvédelmi feladatok lassan visszaszorultak, míg az objektumvédelmi feladatok jelentősége folyamatosan nőtt. Ennek oka az volt, hogy a növénytermesztésről egyre inkább

⁶⁸ A fővárosi közterület-felügyeletről szóló 3/1983. (I. 29.) MT rendelet 2. § (1) bekezdés.

⁶⁹ A közterület-felügyeletről szóló 16/1984. (III. 18.) MT rendelet.

az állattenyésztésre (brojlercsirke-tenyésztés) helyeződött a hangsúly, így a mezőőrök a rendszerváltást megelőzően inkább biztonsági őr feladatokat láttak el. A bábolnai kombinát Bábolna és környékén szolgálatot teljesítő átlag 20 fős létszámú mezőőri állománya mintegy 20 ezer hektár termőföld őrzéséért volt felelős. A mezőőrök szolgálatukat fegyveresen (vadászpuskával) látták el, intézkedés esetén a rendőrség segítségét vették igénybe, amely szervvel kitűnő kapcsolatról számolhattak be. Az átlagos mezőőri iskolai végzettsége a 8 általános volt. A mezőőrök a bábolnai kombinát Rendészeti Osztályához tartoztak és az osztályvezető közvetlenül a kombinát igazgatójának tartozott beszámolási kötelezettséggel.⁷⁰

Bár nem lehetett a szocialista időszakban önkormányzatok hiányában önkormányzati rendészeti szervnek tekinteni, említésre érdemes, hogy a mezőőrök felügyeletét a rendszerváltást megelőzően a mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter a belügyminiszterrel egyetértésben gyakorolta, ezzel megalapozva a jelenleg hatályos közös rendőrségi és mezőgazdasági igazgatási szerv által gyakorolt szakmai felügyeletet.

A rendszerváltozást követő időszak

Egyik felvidéki önkormányzati rendőrség parancsnoka úgy fogalmazott, hogy a szlovákiai önkormányzati rendészet egy pályás állapotában van. Egyetértve ezzel a gondolat- tal, azért megjegyezném, hogy a szlovákiai önkormányzati rendészet folyamatos fejlődésének lehettünk tanúi, jól láthatók voltak a mérföldkövek. Ezzel szemben hazánkban 1990-től 2012-ig nemigen lehetett látni semmilyen mérföldkövet az önkormányzati rendészet területén (a mezőőri járulék és a mezei őrszolgálat fenntartásához való hozzájárulás bevezetését kivéve).

Közvetlenül a rendszerváltást megelőzően a szakirodalomban a rendőrség válságáról olvashattunk, és a szakma élénk vitába bonyolódott a hazai rendőrség jövőjét illetően. Finszter Géza a rendőrség válságának több összetevőjét azonosította:⁷¹

1. funkcionális válság, amely gyakorlatilag modernizációs válság volt,
2. legitimációs válság, amely a rendőrség tevékenységének alkotmányos alapjainak hiányán nyugodott,
3. politikai-erkölcsi válság, amely a rendszerváltás megelőző államhatalom kiszolgálása miatt állt fenn.

A rendőrség válsága nem csupán absztrakt elgondolás volt, hanem tény. Salgó László például 1990-ben rámutatott arra, hogy a közterületen szolgálatot teljesítő rendőri állomány intézkedéseinek száma 1987-hez képest jelentősen visszaesett, kimutathatóvá vált a rendőrségen belül egyfajta bizonytalanság, intézkedésektől való félelem. A bűnmegelőzés kapcsán Salgó László hangsúlyozta, hogy szinte kizárólag a rendőrség látja el ezt a tevékenységet, azonban a bűnözéssel szemben társadalmi összefogással lehetne

⁷⁰ Szakács Lászlóval, a Bábolnai Mezőgazdasági Kombinát Rendészeti Osztályának volt vezetőjével készített strukturálatlan interjú alapján.

⁷¹ Finszter (1990) 3–13.

leghatékonyabban fellépni. Ez gyakorlatilag azt a felismerést tükrözi, hogy a bűnmegelőzés több aktor tevékenységének közös eredménye kell hogy legyen.⁷²

Sokan úgy látták a rendszerváltáskor, hogy a bűnözés növekedésével együtt⁷³ az államrendőrség iránt megingott a bizalom, és a bizalom helyreállításának kulcsa a rendőrségi munka lakossággal való szorosabbra fűzése. Nem véletlen, hogy olyan elképzelésekről is olvashattunk, mint a tanácsok által választott körzeti megbízottak koncepciója,⁷⁴ amely bevezetése esetén érdekes tanulságokkal szolgálhatott volna az önkormányzatok és rendőrség közötti kapcsolatokat újradefiniálásában.

Figyelemreméltó, hogy a rendőrség decentralizálásának komoly támogatottsága is volt. Egy a rendszerváltáskor végzett rendőrségi kutatás szerint a kutatásban részt vevők többsége egyetértett a rendőrség önkormányzati keretbe történő helyezésével. Az önkormányzati rendőrség létrehozásának fő előnyeként a rendőrség lakossághoz való közelebb vitelét, a gazdálkodás rugalmasabbá válását tekintették. A válaszadók egy része azonban a szakmaiatlanságtól, a rendőrségek közötti technikai-műszaki különbségek megjelenésétől, oligarchikus helyi csoportok kialakulásától féltve nem támogatta az önkormányzati rendőrségeket.⁷⁵

A rendszerváltáskor tehát úgy tűnhetett, hogy a centralizált rendőrségünk decentralizációjához, az önkormányzati rendőrségek kialakításához megvan a szakmai támogatás. Kérdés az volt, hogy az állami rendőrség decentralizációja mögött van-e politikai akarat. Az önkormányzatok és rendőrség közötti kapcsolat kérdéseinek megvitatása volt napirenden a Belügyminisztérium által létrehozott Törvényelőkészítő Bizottság 1990. április 23-án tartott ülésén. Az ülésen két tervezetet vitattak meg:⁷⁶

1. mérsékeltebb alárendeltségben, de állami irányítás alatt működő rendőrség;
2. önkormányzatok által működtetett rendőrség.

A Törvényelőkészítő Bizottság ülésén az önkormányzati rendőrségi koncepció kapott többséget.⁷⁷ 1990 augusztusára készült el a rendőrségi törvény tervezete, amely három lehetséges alternatívát vázolt fel a rendőrségi szervezetre:⁷⁸

1. a rendszerváltáskor már működő rendőrségi szervezet változatlan formában történő fenntartása – kizárólagos állami irányítású rendőrség;
2. az állami irányítású rendőrség, amelynek az önkormányzatok közbiztonsági ügyekben utasításokat adhattak volna;
3. önkormányzati irányítású rendőrigazgatóságok (rendőrkapitányságok) létrehozása.

⁷² Salgó (1990) 82.

⁷³ Pintér (1992) 7.

⁷⁴ Tóth (1990) 56–58.

⁷⁵ Bólyai (1990) 14–15.

⁷⁶ Finszter (é. n.) 52.

⁷⁷ Finszter (é. n.) 52.

⁷⁸ Finszter (é. n.) 44.

Mindenképpen érdemes megemlíteni, hogy az önkormányzati rendőrségi szisztémát oly módon vázolták fel, hogy alsó szinten az önkormányzati irányítású rendőrségek működtek volna, önkormányzat által kinevezetett rendőrparancsnok vezetése alatt. Az önkormányzati rendőrségek felett szakmai felügyeletet, megfelelő eszközellátottságot az állami rendőrség biztosította volna, míg a törvényességi felügyelet az ügyészség kompetenciájába került volna. Az önkormányzati rendőrségek finanszírozása állami normatívákon, céltámogatásokon és önkormányzati és egyéb támogatásokon nyugodott volna.⁷⁹

Horváth Balázs az Antall József vezette kormány belügyminisztere, aki a rendszer-váltást követő első belügyminiszter volt, szkeptikus volt a rendőrség decentralizációjával kapcsolatban. Ő úgy vélte, hogy egy rendőrség szakmai irányítását nem lehet laikus önkormányzati testületekre bízni, ráadásul egy túlzottan decentralizált rendőrség esetében veszélyként jelentkezik, hogy az a partikuláris érdekeknek rendelődik alá.⁸⁰ Hasonlóan vélekedett a Belügyminisztérium politikai államtitkára is, aki kijelentette, hogy a rendőrséget mint militáns szervezetet nem lehet alulról felépíteni, a kormányzatnak alapvetően nem az önkormányzati rendőrségekre kell koncentrálnia.⁸¹

Egy a *Rendészeti Szemlé*ben 1991 januárjában megjelent interjúban Szikinger István leszögezte, hogy sem a kormány, sem a Belügyminisztérium nem támogatja a rendőrségi szervezet decentralizációját.⁸² Boros Péter belügyminiszter egy interjúban arról beszélt, hogy az önkormányzati rendőrségek létrehozásának feltételei nem állnak fenn, talán három-négy évvel később lehetne megteremteni az önkormányzati rendőrség valamely formáját.⁸³

Végül, az ismert módon, az állami irányítás alatt működő struktúra kapott támogatást a rendőrségi törvény szövegezésekor, ugyanis az Antall-kormány a programjában az egységes és centralizált rendőrségi modell mellett tette le a voksát, így önkormányzati rendőrségek szükségképpen nem jöhettek létre.⁸⁴ Ez a kétségkívül rendőrségi és rendészeti modellünket meghatározó döntés azért is érdekes, mert a szakma is támogatta az önkormányzati rendőrségek létrehozásának lehetőségét. Utólag vizsgálva a decentralizált rendőrségi modell megteremtésének rendszerváltáskori kísérletét, kiemelendő, hogy a szakma a meglévő centralizált rendőrséget bontotta volna meg. Ez szerintem érhető módon ütközött a rendőri vezetők ellenállásába. Kevés szó esett azonban arról, hogy az önkormányzati rendőrségeket létre lehetett volna hozni az állami rendőrséggel párhuzamosan is, nem megbontva a centralizált rendőrségi struktúrát, ahogy az Csehszlovákiában is történt, a hazánkban is működő közterület-felügyelet talaján állva. A szakirodalmat áttanulmányozva úgy tűnik, hogy ez a korabeli

⁷⁹ Komáromi (1990) 18–23.

⁸⁰ Horváth (1990). 8.

⁸¹ Nyerges (1990) 48.

⁸² Szabó (1991b) 44.

⁸³ Szabó (1991a) 52.

⁸⁴ Bezerédi (2018) 92.

szakértők körében nem merült fel lehetőségként, a meglévő rendőrségi szervezeti keretek újrastrukturálása volt a központban.

Hogyan tovább?

Az önkormányzati rendészetünk önkormányzati rendőrség nélkül, de újjászületett, viszont megmaradt egy újszülött állapotában. Tény, hogy az önkormányzatok jelentős mennyiségű önkormányzati rendészettel kapcsolatos jogi normát alkottak és több településen működtek önkormányzati rendészeti szervek, de az egyhelyben járásnak lehattünk tanúi. Sem az önkormányzati rendészet hazai elmélete, sem a gyakorlata nem fejlődött.

Meglátásom szerint egyrészt hiányozott az önkormányzati rendészet átfogó kutatása, másrészt a döntéshozók számára sem volt prioritás az önkormányzati rendészet területén szabályozási koherencia megteremtése, az önkormányzati rendészet hatékonyságának javítása. Ez felettébb érdekes annak tükrében, hogy több nyugat-európai országban, kiemelve Franciaországot, mind több volt szocialista országban, kiemelve Csehországot, az önkormányzati rendészet megerősödését figyelhattuk és figyelhetjük meg. Ráadásul, ahogy azt Kökényesi József vitáirában kifejtette, hazánkban végül sehol sem alakult ki az önkormányzati rendészeti feladatok ellátására egységes rendészeti szervezet, azonban a szándék folyamatosan jelen volt a rendészeti feladatok egységesítésére.⁸⁵

Áttekintve az önkormányzati rendészetre vonatkozó hazai szakirodalmat láthatjuk, hogy alig néhány – leszámítva a rendszerváltáskor fellángoló önkormányzati rendészeti vitát – önkormányzati rendészetet érintő publikáció látott 28 év alatt napvilágot. Ezen publikációk is leginkább dogmatikai jellegűek voltak, az önkormányzati rendészet gyakorlatával átfogó jelleggel igencsak kevésbé foglalkoztak. Mindenképpen elmondható, hogy a 2000-es évek végéig az útkeresés időszaka gyakorlatilag a helyben járás időszaka volt hazánkban.

Az önkormányzati rendészet reformjára kényszerítő erővel bírt a hazai közbiztonság 2000-es évek végén megfigyelhető romlása, a szubjektív biztonságérzet csökkenése, amelynek egyik fontos eredője a gazdasági világválság által okozott sokkban is keresendő. Az állam válasza a gazdasági és az ezzel együtt járó politikai krízisre a fokozottabb állami szerepvállalás, amelynek keretében célként jelent meg a stabilitás megteremtése és a biztonság, így a közbiztonság megteremtése is.⁸⁶

Az önkormányzatok is érzékelték az állampolgári igényt a fokozottabb biztonságra, így olyan kísérleteknek lehattunk tanúi, mint a „városőrség”, „seriffek” létrehozása, azonban ezen kísérletek szükségképpen nem vezettek eredményre az akkori jogi-igazgatási közegben.⁸⁷

⁸⁵ Kökényesi (2010)

⁸⁶ Hosszú (2018) 5.

⁸⁷ Christián (2010) 429.

A közbiztonság megerősítésének szándéka, azonban kikényszerítette a jogszabályok, az önkormányzati rendészeti szervek reformját, hatékonyságának növelését, de az alapvető hazai jogszabályok újraalkotása sem hozta el újra a hazai önkormányzati rendőrségek korát. A hatályba lépett Alaptörvény ugyanis nem változtatott azon, hogy hazánkban kizárólag állami irányítású rendőrség működhet,⁸⁸ így önkormányzati rendőrségek létrehozása továbbra sem lehetőség az önkormányzatok számára.

Az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról szóló 2012. évi CXX. törvény, egységesítette a rendészeti feladatokat ellátó személyekre, az intézkedésekre és kényszerítő eszközökre vonatkozó alapvető szabályokat, a rendőrséghez utalta az önkormányzati rendészet szakmai felügyeletét. Az Möt. pedig megteremtette az alapját az egységes önkormányzati rendészeti szervek létrehozásának. A szabályozás változása egyfajta lökést adott a hazai önkormányzati rendészetnek, a helyben járás állapotából a megerősítés irányába tolva az önkormányzatokat rendészeti szerveik kialakítása során.

IRODALOMJEGYZÉK

- Androvicz Gábor (2018): A magyar rendőrképzés fejlődése a dualizmus időszakában. *Magyar Rendészet*, 18. évf. 1. sz. 29–37.
- Bacsárdi József (2018): A francia önkormányzati rendészet összehasonlító elemzése. *Iustum Aequum Salutare*, 14. évf. 2. sz. 263–280.
- Bezerédi Imre (2018): TC Team Consult – Gondolatok a rendőrség modernizációjáról. *Magyar Rendészet*, 18. évf. 1.sz. 91–98.
- Bólyai János (1990): Az önkormányzatok kutatás elsődleges tapasztalatai. *Belügyi Szemle*, 28. évf. 5. sz. 13–17.
- Christián László (2010): Az önkormányzati rendőrség és a közösségi rendészet összefüggéseiről. In Kákai László szerk.: *20 évesek az önkormányzatok*. Pécs, Publikon Kiadó. 423–434.
- Christián László (2018): A távolodó önkormányzati rendőrség. In: Finszter Géza – Korinek László – Végh Zsuzsanna szerk.: *Ünnepi kötet a 70 éves Dános Valér tiszteletére*. Budapest, Belügyminisztérium. 21–27.
- Christián László (2011): *A rendészet alapvonalai, önkormányzati rendőrség*. Győr, UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft.
- Davori, Relkovič Néda (1905): *Buda Város Jogkönyve (Ofner Stadtrecht)*. Bölcsészettudományi értekezés. Budapest, Stephaneum Nyomda Rt.
- Clive, Emsley (1999): A typology of nineteenth-century police. *Crime, Historie & Sociétés*, Vol. 3, No. 1. 29–44. DOI: <https://doi.org/10.4000/chs.934>
- Endrődy Géza (1898): *Magyarország rendőrsége az államosítás előtt*. Gyula, Dobray János Könyvnyomdája.
- Finszter Géza (1990): A magyar rendőrség válsága. *Belügyi Szemle*, 28. évf. 6. sz. 3–13.
- Finszter Géza (é. n.): A rendőrségközponti igazgatása. In Verebélyi Imre szerk.: *Rendszerváltozás és modernizáció a belügyi közigazgatásban (1989–1994)*. Budapest, kézirat. 52.

⁸⁸ Megemlítendő azonban, ahogy arra Patyi András rámutatott, hogy az Alaptörvény alapján akár több állami irányítású rendőrség létrehozása is lehetséges! Patyi (2013) 155.

- Horváth Balázs (1990): A civil Belügyminisztérium a jövő rendőrségéért. *Belügyi Szemle*, 28. évf. 8. sz. 3–9.
- Hosszú Hortenzia (2018): A kormányzás állam-központú elméleteinek reneszánsza. *Új Magyar Közigazgatás*, 11. évf. 3. sz. 1–8.
- Kállay István (1986): Városi rendészet a 18-19. században. In Kovács Kálmán szerk.: *Jogtörténeti értekezések. A jogalkotás és jogalkalmazás egyes kérdései Magyarországon 19–20. század*. Budapest, ELTE Magyar Jogtörténeti Tanszék. 69–89.
- Komáromi István (1990): Kísérlet az önkormányzati rendőrség megvalósítására. *Belügyi Szemle*, 28. évf. 8. sz. 18–23.
- László Zsuzsanna (2008): De politia campestri – A mezei rendőrség intézményéről. *Jogtörténeti Szemle*, 10. évf. 1. sz. 46–51.
- Magyar Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.
- Miskolczy László (1909): *A vidéki rendőrség államosítása*. Budapest, Légárdy Testvérek Nyomdája.
- Nyerges Lajos (1990): Interjú a Belügyminisztérium irányítási funkcióiról Morvay Istvánnal. *Belügyi Szemle*, 28. évf. 11. sz. 47–49.
- Parádi József (2011): A polgári magyar állam rendőrségei 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 20. évf. 23. sz. 124–142.
- Patyi András (2013): A rendészeti igazgatás és a rendészeti jog alapjai. In Lapsánszky András szerk.: *Közigazgatási jog. Fejezetek szakigazgatásaink köréből. I. kötet*. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.
- Pintér Sándor (1992): Rendőrség, rendészet, közbiztonság. *Rendészeti Szemle*, 30. évf. 6. sz. 3–10.
- Sallai János (2018): *The History of Law Enforcement in Hungary*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
- Sallai János (é. n.): *A magyar rendészet története*. Kézirat.
- Salgó László (1990): A közállapotok hatása a rendőri intézkedésre. *Belügyi Szemle*, 28. évf. 1. sz. 81–82.
- Szabó Endre (1991a): A közbiztonságról interjú Dr. Boross Péter belügyminiszterrel. *Rendészeti Szemle*, 3. sz. 49–53.
- Szabó Endre (1991b): Interjú a rendőrségi törvényről Dr. Szikinger Istvánnal. *Rendészeti Szemle*, 29. évf. 1. sz. 42–44.
- Tisza Miksa (1925): *Magyarország rendőrségének története*. Pécs, „Haladás” Nyomda Részvénytársaság
- Tóth Lajos (1990): A választott körzeti megbízottak. *Belügyi Szemle*, 28. évf. 3. sz. 56–60.
- Vörös Károly (1956): *A polgári kori magyar törvényhatósági közigazgatás*. Budapest, Levéltárak Országos Központja.
- Zsoldos Ignác (1843): *A mezei rendőrség főbb szabályai. Az 1840: IX. törvénycikkely nyomán*. Pápa.

Jogforrások

- 25 év a települések biztonságának szolgálatában. A Fővárosi Közterület-felügyelet összefoglaló kiadványa
1870. évi XLII. törvénycikk a köztörvényhatóságok rendezéséről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87000042.TV&targetdate=&printTitle=1870.+%C3%A9vi+XLII.+t%C3%B6rv%C3%A9ny-cikk&referer=1000ev> (2019. 09. 24.)
1886. évi XXII. törvénycikk a községekről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88600022.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D32> (2019. 09. 24.)
1894. évi XII. törvénycikk a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=89400012.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D34> (2019. 09. 25.)
1840. évi IX. törvénycikk a mezei rendőrségről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=84000009.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D27> (2019. 09. 25.)

1871. évi XVIII. törvénycikk a községek rendezéséről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87100018.TV&targetdate=&printTitle=1871.+%C3%A9vi+XVIII.+t%C3%B6rv%C3%A9ny-cikk&referer=1000ev> (2019. 09. 25.)
1872. évi XXXVI. törvénycikk Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87200036.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D29> (2019. 09. 25.)
1916. évi XXXVII. törvénycikk a fiumei m. kir. állami rendőrségről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=91600037.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D38> (2019. 09. 25.)
- 16/1984. (III. 18.) MT rendelet a közterület-felügyeletről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98400016.MT&xtreferer=99900063.TV> (2019. 09. 25.)
2013. évi CII. törvény a halgazdálkodásról és a hal védelméről. Magyar Közlöny, 102. 55444–55466.
2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról. Magyar Közlöny, 71. sz. 16273–16302.
- 3/1983. (I. 29.) MT rendelet a fővárosi közterület-felügyeletről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98300003.MT&xtreferer=99900063.TV> (2019. 09. 25.)
- Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága 1982. szeptember 1. napján tartott ülésének jegyzőkönyve. Forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/HU_BFL_XXIII_102_a_1_1982-09-01/?pg=246&layout=s&query=k%C3%B6zter%C3%B6let-fel%C3%BC (2018. 10. 10.)
- Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága 1983. február 16. napján tartott ülésének jegyzőkönyve. Forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/HU_BFL_XXIII_102_a_1_1983-02-16/?pg=2&layout=s&query=k%C3%B6zter%C3%B6let-fel%C3%BCgyelet%2B1982 (2018. 10. 10.)

Internetes forrás

Kökényesi József (2010): Az önkormányzati rendészet a magyar közigazgatásban. Forrás: <http://docplayer.hu/277468-Dr-kokenyesi-jozsef-az-onkormanyzati-rendeszet-a-magyar-kozigazgatásban-vitairat.html> (2019. 09. 23.)

ABSTRACT

The History of Local Governmental Law Enforcement in Hungary

BACSÁRDI József

This paper is intended to briefly summarise the history of the Hungarian local governmental law enforcement from the Middle Ages to the present day. The role of the municipal police in local governmental law enforcement and the reasons for its dissolution, as well as the attempt to re-establish them during the transition period in Hungary, are highlighted. The historical development of the field police and the later formed field guard service is also an integral part of the paper, along with a brief outline of the history of public space surveillance that forms the basis and backbone of our current local governmental law enforcement system.

Keywords: law enforcement, local governmental law enforcement, municipal police, field guard service, public space surveillance, law enforcement history

Selection of Police Personnel: A Case Study of Slovenia

Gergely MOGYORÓDI¹

This paper presents the selection procedure (the entry requirements and eligibility criteria) and in this perspective, the organisational and educational characteristics of the Slovenian police. The aim is to present the results of research conducted in international environment and to compare its unique characteristics with the Hungarian practice.

Keywords: entry requirements, selection of police personnel, eligibility criteria

Introduction

The recruitment of police personnel is influenced by many factors such as the budget, the (generational) preferences of the applicants or even the nature of the selection procedure (the eligibility criteria).

Monitoring these factors and adopting them continuously according to the needs might be crucial in the hiring and later on in the performance of the organisation.

Analysing the police selection system of other countries can assist to understand different trends and also to give ideas of applicable methods which can help to improve an applied methodology.

This study is a part of a publication series (published in Hungarian papers) in which the selection procedure of other European countries (e.g. the Czech Republic, Poland, Malta etc.) were described in the same structure in order to create a comparing study.

It was hypothesised that the general principles of the selection procedure and the entry requirements of the police personnel are similar, but operate with country (territorial) specific characteristics.

The paper is to present a description about the selection procedure of the Slovenian police personnel, therefore, it will set aside a more critical and sharply expressed analysis. The latter will be published when all parts of the comparison study are performed and an analysis can be made about the elements that should be theoretically integrated in the Hungarian system.

The reason for analysing Slovenia was that the country is neighbouring Hungary and both of them have the same public administration model.

¹ Gergely MOGYORÓDI, Police Major, Head of the SIRENE Bureau, Hungary, PhD student, NUPS, Doctoral School of Law Enforcement
MOGYORÓDI Gergely r. őrnagy, SIRENE Iroda vezetője, PhD-hallgató, NKE, Rendészettudományi Doktori Iskola
<https://orcid.org/0000-0002-1598-305X>, mogyorodig@nebek.police.hu

The paper firstly describes the methodology, the organisational and educational characteristics of the Slovenian police. It continues with the presentation of the recruitment, the entry terms and the bars of application.

Finally, the selection procedure, namely the medical, the physical and the psychological standards will be described.

During the description, reference will be made to the differences and similarities between the Hungarian and Slovenian system characteristics.

Methodology

To collect information on the entry requirements and on the eligibility criteria of the Slovenian police, in addition to the analysis of the relevant literature, a structured questionnaire was used which was divided in two main parts.

The use of standard questionnaire was necessary due to the fact that the literature published in English is limited, and most of the available English documentation is not up-to-date.²

As regards the questionnaire, the first part deals with the organisational structure and the educational system of the police to make a proper context for the characteristics of police selection.

The second part was related to the terms and bars of application, recruitment and eligibility criteria of the police.

The questionnaire has been sent to a Europol Slovenian Liaison Bureau³ to ensure a detailed overview on the topic.

Organisational Structure and Staff Number

The police of the Republic of Slovenia is overseen by the Ministry of the Interior and lead by the Director General of the Police.

The organisational structure of the police, like in Hungary, is hierarchically organised and structured on three main levels: local, regional and central.⁴

“Police tasks at the state level are performed by the General Police Directorate, which is the highest body within the police organization and is represented by the Director General of the Police, who is appointed by the Government and responsible to the Minister of the Interior. Since 2011, there have been eight Police Directorates (regional level) responsible for organizing police activities and criminal investigation and coordinating police activity at a local level. These are performed by police stations. There are different types

² The use of questionnaire and its detailed description has already been published (Mogyoródi 2018). The response for the questionnaire was received in June 2017.

³ It was considered the shortest route to address liaison officers with the questionnaire, bearing in mind that most of the questions were out of their scope, but had the possibility to collect the necessary information from the competent police units.

⁴ There are 111 local police forces, 8 police directorates as regional force and one General Police Directorate on national level.

of police stations – (general) police stations, traffic police stations, border police stations, maritime police stations, airport police stations, mounted police stations, service dog handler stations, and police stations for compensatory measures.”⁵

In 2016, the Slovenian police applied 4,556 male and 907 female uniformed police officers, while the number of non-uniformed police personnel was 1,392 male and 302 female. Besides, 1,069 (877 female and 192 male) non-regular police employees formed a part of the whole staff of the police.

The total workforce of the organisation was 8,212 in which the average age of the employees was 41.2 years. According to the website of the Eurostat, in 2016 the ratio of the police personnel per 100,000 inhabitants was 398 which is slightly higher than the Hungarian.

Due to budgetary deficit, the number of – the employees of the police was reduced with more than 1,000.⁶

According to the provided response to the questionnaire, the most common reasons for the outflow were retirement and the consensual cancellation of employment.

Educational System

“In 2012, the Slovenian police adopted new standards for police work in Slovenia. An entry level for first-line police post is going to be associate degree from Higher Police School and secondary education will not be sufficient any more. A new program combines the former 18-month course and the old Higher Police School curriculum and represents an attempt of Slovenian police to professionalize police work. According to the Police Act (Zakon o policiji, 1998), the Police Academy will cooperate with Universities to develop educational programs for managerial positions. In addition to training for first-line police officers, the Police Academy also offers a variety of comprehensive on-the-job training courses – e.g., training in area of police management and leadership for first-line police supervisors, for middle and for top management, an initial course for criminal investigators, and a list of short courses in the area of police specialities and human resource development.”⁷

The basic training program⁸ puts emphasis not only on the education of the theoretical subjects, but on the practical training, as well. The students must undergo a 400 hours long practical training.

During the theoretical education, the Police Academy lectures subjects related to the police work. The courses cover: the role of the police within the state and the society,

⁵ Meško et al. (2013) 265.

⁶ In 2012 9,218, in 2013 8,355, in 2014 8,271, in 2015 8,188, in 2016 8,187, in 2017 8,186 employments were allowed. A proposal was lodged by the police to increase the number of police personnel with at least 300 additional employments.

⁷ Meško et al. (2013) 270.

⁸ In 2016, 100 students entered the study program.

communication skills, police powers, misdemeanour acts, criminal law, practical procedures and skills, crime act investigation, management studies like organisation and leadership.

Recruitment and Eligibility Requirements

The recruitment campaign and the entry requirements are published on the central website of the police and on the website of the Ministry of Public Administration, as well. The applicants can get acquainted with the role, the duty and the tasks of the police through different catalogues and brochures which are available for all the candidates on the website of the police.

The members of the Slovenian police are civil servants; their employment, the terms and bars of application are regulated by law.

To apply for the Police Academy the applicant must be a Slovene national⁹ who has a permanent residence in the European Union, successfully completed any secondary school level programme or a programme that is comparable, must have no conviction for any intentional crime or a crime punishable by more than 3 months imprisonment, must not be a member of any political party¹⁰ and must have a valid B-category driving licence. It should be highlighted that there is no age limit to join the police.

For all the candidates, there is a vetting procedure (scrutiny) which is regulated in the Police Organisation and Work Act¹¹ and performed with the prior written consent of the candidates. In case the consent is not given by the candidate, it is considered that the candidate does not meet the entry conditions.

The proper physical fitness and mental health are also conditions of the application which are examined and established in the further procedures of the recruitment competition.

Candidates must lodge their application with a single written application form with all necessary appendixes.

Annexes are as follows: signed application form, statements on educations, filled questionnaire and consent for security vetting, consent for obtaining information from official records.

The Selection Procedure¹²

Complying with the terms of application, the candidate will be invited to undergo further examinations.

⁹ A dual citizenship is a bar of application.

¹⁰ The candidate must give a written statement of not being a member of any political party.

¹¹ The Slovenian abbreviation of the act is: ZODPol.

¹² The procedure and the terms of employment in the Slovenian Police are regulated by the Police Organisation and Work Act and the Civil Servants Act.

All the applicants must undergo the security vetting, the physical fitness test, the psychological evaluation and the medical examination. Besides, an interview with the selection committee is also a part of the procedure which is performed at the end of the procedure.

In the sequence of the examinations, the first element is the physical fitness test which is followed by a psychological evaluation. The third part is the medical examination and the procedure ends with the selective interview.

Before presenting each stage, it must be highlighted that approximately one of three candidates fails at each stage of the selective procedure.

All the candidates who lodged an application must be informed about the result of the selection. Those who were unsuccessful at any stage, should be immediately informed. The selected applicants should be informed after finishing the procedure.

Recently, there have been several changes in the structure of the procedure. The interview used to be carried out by a committee¹³ but in 2009 it was reintegrated in the selection procedure. After this, in 2015, the procedure of security vetting was changed.

Before 2016, candidates could be unsuccessful in one of the physical fitness tests, but currently the candidates shall pass all the tests. For the time being (at least according to the given response for the questionnaire), the Slovenian police have no intentions to change anything in the structure of the selection procedure.

Generally, from 5 to 10% of the selected candidates are unable to finish the police officer's training.

Physical Fitness Test

The physical fitness test conducted at the Police Academy is composed by the next elements: long jumping, Cooper-test (2,400 meter run), 60 meter sprint, backward passage of obstacles and pull ups.¹⁴

Psychological Assessment

After the successful physical assessment, the next step of the procedure is the mental examination that verifies the candidates' mental characteristics, personal traits, the level of cognitive functions, mental abilities, emotional stability, motivation, verbal abilities, the functions and proper personality traits. In addition, psychomotor abilities and the absence of psychopathological symptoms are evaluated. The tests shall be assessed by psychologists employed by the Police.

¹³ A Personnel expert, the competent police captain and a psychologist.

¹⁴ Concerning the physical tests detailed information can be found at: www.policija.si/index.php/delovna-podroja/655-preizkus-telesnih-zmogljivosti-in-kriteriji. Candidates can collect 20 points by each test, altogether 100 points maximum.

During the written psychological examination EPQ-R,¹⁵ FPI¹⁶ and PIE¹⁷ general questionnaires and one questionnaire for intellectual abilities are applied.

In the third phase of the selection procedure which is the medical examination, the candidates shall also undergo an oral interview which is performed by a psychologist. The objective of the interview is to get anamnesis and other relevant data¹⁸ on the interviewee.

As a part of the interview, if necessary, psychologists can additionally apply clinical psycho-diagnostic assessment¹⁹ to exclude psychopathology. Besides, the previously taken questionnaires can be repeated to establish the level of sincerity.

Relating to the intellectual abilities, a minimum of the average level is required. Concerning personal traits, proper communication skills, a moderate extraversion, empathy, emotional stability, behaviour control, emotional intelligence and a proper level of aggression are expected.

Ratings of eligibility are divided into four groups: very suitable, suitable, less suitable and unsuitable.

Medical Examination

The medical examination²⁰ is intended to establish compliance to the medical requirements for the occupation of police position.

The extent of such examination for police officers is subject to regulations for active workers' health care in the Republic of Slovenia.

Based on the several legal acts and policies²¹ which are related to the medical aspects of work, the Ministry of the Interior adopted an internal act therein specifying the kinds, extent, content, deadlines and the manner of performance of the preventive medical examinations of the civil servants.

In general, the medical examination shall be oriented toward: the anamnesis on work, family, social and personal characteristics, examination of previous medical documentation (curative files from the personal physician), clinical examination with the basic biometry (body weight, body height, body mass index), basic laboratory blood tests and urine, radiography of the chest organs (according to the judgement of the authorised physician), respiratory function test (quick spirometry), circulatory system (12 channel electrocardiogram), visual functions test, hearing examination,

¹⁵ Eysenck Personality Questionnaire.

¹⁶ Functional Performance Inventory.

¹⁷ Psychologically Informed Environment.

¹⁸ Previous mental and physical health, alcohol and drug addiction, family life, psychopathology of the nuclear family, course of education and previous work experiences, reactions in stressful situations, motivation, emotional stability, communication skills and flexibility.

¹⁹ Frequently used means are PAI, MMPI 201, Ro-P, IVE.

²⁰ Conducted within the Department for Safety and Health at Work, Office for Organization and Personnel, Secretariat of the Ministry of the Interior (MNZ), which is registered as an authorised contractor of the occupational, traffic and sports medicine.

²¹ Regarding the aim of this paper, I do not set out all the relevant legal acts.

psychological examination (according to the judgement of the authorised contractor of the occupational medicine), other directed examinations and tests that are necessary to establish the health status, working abilities and the risk factors of working.

Selective Interview

The selective interview is also a stage of the selection procedure which is performed by the above-mentioned selection committee.

The objective of the interview is to establish the candidate's motivation, ambitions and interests, knowledge, skills, abilities and personal traits, as well. Based on the interview, the selective committee evaluates the suitability of the candidate.

Security Vetting

This procedure is to establish the possible security reservations for the employment in the Police. The security vetting is being conducted with the written consent of the candidate. The procedure of security vetting is being conducted by the Department of the Director General of the Police.

Conclusion

The structure of the Hungarian and Slovenian police are quite similar, however, the educational systems are fundamentally different. The Slovenian police operates only vocational education which gives a good grip on the system, while the Hungarian police also has a tertiary education for the police including Masters and PhD faculties. Further, the Slovenian system focuses on acquiring practical knowledge and the relevant skills.

Concerning the hypothesis, it can be established that the main principles of the selection procedure and the entry requirements are the same. The similarities and differences are summarised in the below displayed charts.

Table 1: Entry requirements. Source: Table drawn by the author

	Hungary	Slovenia
Nationality	Hungarian	Slovenian
Age	Minimum 18 years, maximum the age of retirement minus 10 years	No age limit
Education	high school diploma for non-commissioned officers and higher education degree for the commissioned officers	successfully completed any secondary school level programme or a programme that is comparable
Additional requirement	-	B-category driving license

Table 2: Eligibility criteria. Source: Table drawn by the author

	Hungary	Slovenia
Medical	Compulsory examinations regulated by law	Compulsory examinations regulated by law
Psychological	Clinical-based	Clinical-based
Physical	Compulsory: 2,000 meter run Four optional exercises: <ul style="list-style-type: none"> • Push-ups • Hand-climbing • Bench press • 4 x 10 meter shuttle run • Standing jump • Sit-ups 	<ul style="list-style-type: none"> • Long jumping • Cooper-test (2,400 meter run), • 60 m sprint • Backward passage of obstacles, pull ups

REFERENCES

- Eurostat (2019): *1.6 million police officers in the EU*. Available: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20190104-1> (Downloaded: 01.11.2019.)
- Meško, Gorazd – Lobnikar, Branko (2018): Police Reforms in Slovenia in the Past 25 Years. *Policing: A Journal of Policy and Practice*. DOI: <https://doi.org/10.1093/police/pay008>
- Meško, Gorazd – Lobnikar, Branko – Jere, Maja – Sotlar, Andrej (2013): Recent Developments of Policing in Slovenia. In Meško, Gorazd – Fields, Charles B. – Lobnikar, Branko – Sotlar, Andrej eds.: *Handbook on Policing in Central and Eastern Europe*. New York, Spinger-Verlag. 263–286. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-6720-5>
- Mogyoródi Gergely (2018): Az interjú és a kérdőív alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai nemzetközi közegben. *Magyar Rendészet*, Vol. 18, No. 1. 99–108.
- Nalla, Mahesh K. – Rydberg, Jason – Meško, Gorazd (2011): Organizational factors, environmental climate, and job satisfaction among police in Slovenia. *European Journal of Criminology*, Vol. 8, No. 2. 144–156. DOI: <https://doi.org/10.1177/1477370810395317>
- Pagon, Milan – Lobnikar, Branko (2000): Reasons for Joining and Beliefs about the Police and Police Work among Slovenian Female Police Rookies. *International Journal of Police Science & Management*, Vol. 2, No. 3. 252–266. DOI: <https://doi.org/10.1177/146135570000200306>
- Strobl, Staci – Banutai, Emanuel – Duque, Susanne – Habermeld, M. R. (2013): Nothing to be done about them without them: The Slovenian National Police and Roma joint-training program. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, Vol. 38, No. 2. 211–233. DOI: <https://doi.org/10.1080/01924036.2013.813397>
- 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról, közalkalmazottai és köztisztviselői munkaköri egészségi alkalmasságáról, a szolgálat-, illetve keresőképtelenség megállapításáról, valamint az egészségügyi alapellátásról. [Joint decree No. 57/2009 (X. 30.) on the medical, the psychological and the physical eligibility of law enforcement officials, on the medical eligibility of the public servants and the civil servants, on establishing the incapacity for work, on primary health care.]

ABSZTRAKT

Rendőrök kiválasztása: esettanulmány Szlovéniáról

MOGYORÓDI Gergely

A cikk a szlovén rendőrség kiválasztási eljárásáról, így a bemeneti követelményekről és az alkalmassági vizsgálatokról, illetve ennek tükrében a szervezeti és képzési jellemzőkről szól. Célja, hogy a nemzetközi környezetben végzett kutatás eredményeit prezentáljam, illetve az egyes jellemzőket összehasonlítsam a hazai rendszerben alkalmazottakkal.

Kulcsszavak: bemeneti követelmények, rendőrök kiválasztása, alkalmassági kritériumok

Hatékonyág a közlekedésrendészetben

JUHÁSZ Anikó¹

A tanulmány célja, hogy hozzájáruljon a hatékonyság megértéséhez a rendőrség, a jog és a pszichológia szemszögéből. Rögzítse a közlekedésrendészet szempontjából releváns észleléseket, tapasztalatokat és azonosítsa azon kezdeményezéseket, amelyek a hatékonyság javításának érdekében szolgálnak. 2015-től 129 gépjárművezető adatát gyűjtöttem össze, akik halálos kimenetelű balesetet okoztak. Közülük sokaknál korábbi szabályszegés (általában sebességtúllépés) is előfordult, ami a baleseti hajlamot feltételezi. A halálos kimenetelű baleseteknél objektív tényezők (útviszony, időjárás) álltak fenn, amihez emberi hibák (elalvás, elsőbbség meg nem adás) társultak. A rendszerszintű megközelítésen belül a közlekedési törvények betartása az egyik eszköz a közlekedésbiztonság biztosítására, javítására. A rendőrség végrehajtása csak akkor lehet hatékony, ha a büntetőrendszerek támogató környezetben működnek. A korlátozott számú, magas kockázatú jogsértésre irányuló végrehajtás hatékonyabb a közúti balesetek csökkentésében, mint a nem célzott általános végrehajtás.

Kulcsszavak: hatékonyság, rendőrség, jog, pszichológia, közlekedésrendészet, közúti baleset

A közúti balesetek világszerte a halálozások egyik fő oka, amit a közlekedési jogsértések nagy száma is igazol.² Figyelembe véve a forgalomban tanúsított viselkedést, széles körben elismerték, hogy a legtöbb közlekedő megszeg bizonyos szabályokat. A balesetek tehát ember által elkövetett hibákra vezethetők vissza, mivel például vagy nem tartották be a sebességhatárt, vagy nem a megfelelő sávot használták, illetőleg nem álltak meg a gyalogos-átkelőhely előtt.

Minden kormány eltérő beavatkozást hajt végre a közúti balesetek során keletkezett sérülések enyhítésére, amely főként a közlekedési rendőrök bevonásával történik. Szerepük leginkább abban merül ki, hogy elrettentik az úthasználókat a szabályszegések elkövetésétől.³

A végrehajthatóság tekintetében a sikeresség egyik kritériuma, hogy az intézkedés célzott legyen. A folyamat szempontjából nyomon követéssel megbízható

¹ JUHÁSZ Anikó, PhD-hallgató, pszichológus, NKE Rendésztudományi Doktori Iskola Anikó JUHÁSZ, psychologist, PhD student, NUPS Doctoral School of Law Enforcement <https://orcid.org/0000-0003-3500-1962>, juhasz.aniko@uni-nke.hu

² Enforcement. Chapter 5 in Safety Strategies for Rural Roads. Road Transport and Intermodal Research (1999)

³ Police Enforcement Strategies to Reduce Traffic Casualties in Europe (1999)

eredményekre tehetünk szert. Nézzük meg, a gyorsajtás során mely meghatározókat lehet összevetni:

- a napi járőrórák számát,
- óránként érvényesített kilométerek számát napokra lebontva,
- az ellenőrzések havi számát,
- a helyszíni ellenőrzésekkor észlelt szabályszegések számát.

A közlekedési törvények végrehajtása szélesebb körű és kiterjed a teljes végrehajtás folyamatára, a jogsértés felfedezésétől a büntetésig. Az 1. ábra a közúti közlekedésbiztonság kikényszerítésének hierarchiáját jeleníti meg.

1. ábra: A közúti közlekedésbiztonság kikényszerítésének hierarchiája. Forrás: Yannis et al. (2004)

A tényleges rendőrségi műveletek alapját a végrehajtást lehetővé tevő jogi és szervezeti keretek biztosítják. Az ilyen keretrendszer jól megtervezett. Az intenzívebb rendőrségi ellenőrzésen túl ugyanis a letartóztatással összefüggő megítélés veszélyének növekedését eredményezi. Ennek köszönhetően a szabálysértési ráták csökkennek. Az úthasználói magatartás változásai kevesebb forgalmi összeomlással és kevesebb közlekedési áldozattal járnak, így csökkennek a társadalom költségei (szociális juttatások).

Jogi megközelítés

A jog a szabályok érvényre juttatásáért felelős. Nincs ez másként a közlekedésben sem. Egyrészt feladata a szabályszegések büntetése, másrészt pedig a potenciális elkövetők elrettentése (például egy rendőr, kezében sebességmérő kamerával), valamint a felelőségteljes járművezetői magatartás ösztönzése.

A közlekedési jogszabályok végrehajtása alapvetően két folyamaton keresztül befolyásolja a vezetési magatartást: az általános elrettentés és a speciális elrettentés útján.⁴ Az általános elrettentés tulajdonképpen a jogi büntetés veszélyének társadalomra gyakorolt hatása. Konkrét elrettentésnek tekinthető a tényleges büntetés hatása azok számára, akiket elfogtak. Így az általános elrettentés a nyilvánosság észleléséből fakad, annak érdekében, hogy a közlekedési szabályok érvényesüljenek. Ilyenkor a közlekedési törvények megsértése esetén fennáll a felderítés és a büntetés veszélye. Ezzel szemben a konkrét elrettentés az elkövetők felderítésével és büntetésével kapcsolatos tényleges tapasztalatokból ered.⁵

A rendőri jogalkalmazás alapját képező általános feltételezés az, hogy elsősorban az általános elrettentésre kell irányulnia, amely a megtartás szubjektív kockázatának növelésével érhető el. A rendőrség végrehajtásának hatékonysága nagyobb, ha a következőképpen valósul meg:

- a nyilvánosság kíséretében,
- előre nem látható és nehezen elkerülhető,
- jól látható és kevésbé látható tevékenységek keveréke,
- elsősorban olyan időszakokra és helyekre összpontosít, amelyekben magas a szabályszegések száma (maximális visszajelzés a potenciális jogsértőknek),
- hosszabb ideig folytatódik.⁶

Mindehhez még hozzájárulnak a regionális különbségek.

Rendőri megközelítés

Azok az országok, amelyek sikeresen csökkentették a közúti közlekedési kockázatot, a közlekedési rendszer egészét (az út, a jármű és a közlekedő ember közötti kölcsönhatást) vizsgálják annak érdekében, hogy meghatározzák, hogy hol van a beavatkozás lehetősége. Elismerik, hogy az emberek hibákat okoznak, és hogy a közúti közlekedési rendszernek meg kell felelnie ezeknek a hibáknak.

A Haddon Matrix ihlette megközelítés arra törekszik, hogy azonosítsa és orvosolja ezeket a tévedéseket, megkeresse a tervezési gyengeség főbb forrásait, amelyek szerepet játszottak a halálos és súlyos kimenetelű közúti balesetekben, valamint a sérülés súlyosságának és következményeinek enyhítésére is figyelnek.⁷ A svéd Vision Zero⁸ és a holland fenntartható biztonsági vízió⁹ jó példákat mutatnak a közúti közlekedés biztonságára vonatkozó ilyen fajta megközelítésre.

⁴ Zaal (1994)

⁵ Mäkinen et al. (2003)

⁶ Goldenbeld (1995) 11–15.

⁷ Haddon (1980) 1431–1438.

⁸ Tingvall (1997) 37–57.

⁹ Wegman–Aarts (2006)

A rendszerszintű megközelítésen belül a közlekedési jogszabályok betartása az egyik eszköz a közlekedésbiztonság biztosítására vagy javítására.

A rendőrség jogalkalmazása csak akkor lehet hatékony, ha a törvények, a rendeletek és az érzékeny büntetőrendszerek támogató környezetben működnek. Ebből következően a rendőri végrehajtás hatékonysága nem tekinthető elkülönülve attól, hogy a rendőrség hogyan működjön együtt a közlekedési törvény végrehajtási láncának többi szereplőjével.

A rendőrségi végrehajtás fókuszában is a sebességellenőrzés áll.¹⁰ Ennek két oka van. Először is, a túlzott sebesség és a nem biztonságosság közötti kapcsolat jól megalapozott, és a sebességszabályozás minden közúti közlekedésbiztonsági program egyik legfontosabb eleme. Másodszor, a sebességszabályozás különös figyelmet érdemel a gyorsajtás megszüntetésének és a folyamatos (technológiai) fejlesztések megelőzésére használt rendőrségi módszerek sokféleségével együtt.

A nagyobb felülvizsgálatokban¹¹ azt a következtetést vonták le, hogy a korlátozott számú, magas kockázatú jogsértésre irányuló végrehajtás hatékonyabb a közúti balesetek csökkentésében, mint a nem célzott általános végrehajtás. Ennek magyarázata lehet:¹²

1. Szervezeti: a rendőri munkaerő és felszerelés korlátozott mennyisége miatt a végrehajtó vezetők mindig arra törekcsenek, hogy a szűkös forrásokból maximális értéket érjenek el. A korlátozott számú magas kockázatú jogsértésre való összpontosítás visz előre.
2. Közlekedésbiztonság: egy vagy több jogsértés, mint például a gyorsajtás, az ittas vezetés, a biztonsági övek használatának szankcionálása szintén indokolt.
3. Kommunikáció: könnyebb kommunikálni a közlekedőknek a korlátozott és meghatározott számú jogsértésekről, mint általában a közlekedési jogsértésekről.

Pszichológiai megközelítés

Akik az átlagnál többször keverednek balesetbe, úgynevezett baleseti hajlammal rendelkeznek. Ennek kapcsán fontossá vált a baleseti valószínűség legfontosabb dimenzióinak kutatása. A balesetmentesen vezetők többsége számos jellemzőjében eltér a balesetekbe keveredőktől, balesetek okozóitól.¹³ Vegyük sorra őket.

- a) objektív tényezők (nem emberi) → hőmérséklet, csapadékviszonyok, napfolttevékenység, forgalmi, látási, útviszonyok, műszaki jellegű tényezők: műszaki hibák, problémák, például a vezetők figyelmét elterelheti a felforrnt hűtővíz, minden lassításnál leálló motor, megbízhatatlanul működő sebességváltó, ismeretlen eredetű karosszériazörgés, berezonáló tükrök. Ezek a hibaforrások

¹⁰ Hakkert et al. (2001)

¹¹ *Police Enforcement Strategies to Reduce Traffic Casualties in Europe* (1999)

¹² *Enforcement. Chapter 5 in Safety Strategies for Rural Roads. Road Transport and Intermodal Research* (1999)

¹³ Irk (2006)

kritikus pillanatban terelhetik el a figyelmet a közútról, okozhatnak megfontolatlan cselekedetre indító döntést, növelhetik a reakcióidőt a megszokott többszörösére.

- b) szubjektív tényezők → az emberi reakció áll a középpontban. A reakció sebessége és pontossága a fontosabb. Az egyén inkább lassabban reagáljon, de „adekvát” választ adjon a külvilág elvárásaira. A terhelhetőség, fáradtság egyénileg differens. A látás döntő, az éjszakai vezetésben különösen fontos tényező. Hiszen másként működik a szem, a nappali vezetés esetében eltérőek a fényviszonyok. A szürkület is fontos baleseti kockázatot hordoz. Az alkohol, nikotin, drog, gyógyszerek komoly viselkedésmódosító faktorok. A balesetezők között gyakoribb a gyógyszer- és alkoholdependencia, a köztörvényes bűncselekmények elkövetése és a szuicid kísérletek.
- c) pszichológiai tényezők → a közeledési viselkedés kutatásával foglalkozók már viszonylag korán felismerték, hogy az általános személyiségi ismérvek és a közlekedésben tanúsított magatartás között szoros összefüggés van. Számos olyan – a közösség szempontjából kedvezőtlen – személyiségtulajdonság van, ami a mindennapi életben a környezet által tolerálható, de a közlekedés gyorsan, és olykor váratlanul, kiszámíthatatlanul változó feltételei között súlyosan köz- és önveszélyes lehet. A pszichológusok azonban már csak akkor találkoznak ezekkel a személyekkel, amikor megtörtént a baleset. 2015-től 129 gépjárművezető adatát elemeztem, akik halálos kimenetelű balesetet okoztak és rendkívüli pályaalkalmassági vizsgálaton vettek részt. Az 1. táblázat az önbeszámolók alapján foglalja össze a baleseteket megelőző szabályszegéseiket, ami alátámasztja a baleseti hajlam meglétét.

1. táblázat: A halálos kimenetelű balesetet okozók korábbi szabályszegéseinek fajtái.

Forrás: a szerző szerkesztése

Esetszám	Szabályszegések fajtái
35	a megengedett legnagyobb sebesség túllépése
18	ütközés
11	jogosulatlan úthasználat
10	biztonsági öv használatának elmulasztása
7	behajtás tilalma
6	továbbhaladás tilalma
5	gépjárművel engedély nélkül történő közlekedés
4	ittas járművezetés
3	mobiltelefon használata
2	irányjelző használatának mellőzése
1	gyerekülés használatának mellőzése

A baleset előtt leginkább a sebesség miatt voltak szabályszegők. Gyakran fordult elő a biztonsági öv használatának elmulasztása is.

A halálos kimenetelű baleset elkövetésekor bekövetkező szabályszegés fajtáit a rendőrségi jegyzőkönyvekben feltüntetettek szerint jelenítettem meg a 2. táblázatban. Itt már nem a sebesség, hanem a fáradság volt a leggyakoribb ok. Ezt követte az elsőbbségadás problémája.

2. táblázat: A halálos kimenetelű balesetet eredményező szabályszegések fajtái.

Forrás: a szerző szerkesztése

Esetszám	Szabályszegések fajtái
28	elalvás
19	elsőbbségadás figyelmen kívül hagyása
13	elsőbbségadás elmulasztása gyalogosátkelő-helyen
11	kereszteződésben
9	kanyarodás közben
8	előzéskor
7	nem az útviszonynak megfelelő közlekedés
5	a megengedett legnagyobb sebesség túllépése
3	nem az időjárási viszonyoknak megfelelő közlekedés
3	nem a forgalmi viszonyoknak megfelelő közlekedés
3	ütközés
3	követési távolság be nem tartása
2	behajtani tilos tábla figyelmen kívül hagyása
1	kábítószer használata
1	hátramenet közben
1	nem megfelelő oldaltávolság
1	későn észlelt

Ha összehasonlítjuk a szabályszegések fajtáit, akkor jól látható, hogy nincs átfedés, hiszen nem olyan szabályszegéssel okozott valaki halálos balesetet, mint amiért korábban felelősségre vonták. A halálos kimenetelű balesetknél több objektív tényező (útviszony, időjárás stb.) jelent meg, ugyanakkor emberi reakciók álltak a középpontban. Elalvás esetén hiányzott a kellő önismeret ahhoz, hogy az egyén fel tudja mérni, hogy megfelelő egészségügyi állapotban van-e a biztonságos gépjárművezetéshez. Számos esetben pedig az önkontroll és az empátia mértéke bizonyult elégtelennek.

Felmerül a kérdés, hogy vajon mennyire hatékony a rendszer, ha ennyi szabálysze-
gés előz meg egy halálos kimenetelű balesetet. Ami pedig a személyiség ismérveit illeti,
nem alakult ki normakövetésre irányuló adaptív viselkedés megfelelő mértékű önkont-
rollal. Holott a közlekedés valójában egy interakció, ahol ha valaki hibát követ el, az ki-
hat a másik félre is. Fokozott ellenőrzés és büntetés mellőzésével a társas felelősség-
tudat és a tettek következményeinek felvállalása nem alakul ki, nem rögzül a helytelen
magatartás elkerülésének motivációja.

Következtetések

A közúti közlekedésbiztonsági hatások maximalizálása érdekében a közlekedési jogsza-
bályok végrehajtása elsősorban a balesetek számával vagy súlyosságával kapcsolatosan
elkövetett jogsértések megakadályozására szolgál.

A hatékonyság mechanizmusának jobb megértésére és fokozottabb ellenőrzésre
volna szükség, figyelembe véve az emberi tényezőket, különösen a deviáns viselkedés-
formák ismétlődését, a baleseti hajlam meglétét.

A pszichológiai pályaalkalmassági vizsgálat során szerzett adatok számának növelé-
se segíthet a tudományos igazolások kialakítására, annak érdekében, hogy az eredmé-
nyeket reprezentatívnak tekinthessük.

IRODALOMJEGYZÉK

- Enforcement. Chapter 5. In Safety Strategies for Rural Roads. Road Transport and Intermodal Research*
(1999). Organisation for Economic Cooperation and Development. IRRD, No 491006, Paris.
- Goldenbeld, Charles (1995): Police enforcement: theory and practice. *Traffic Management and Road
Safety. Proceedings of Seminar G held at the PTRC European Transport Forum University of Warwick,
England, September, Vol. P394. 13–26.*
- Haddon, William (1980): The changing approach to the epidemiology, prevention, and amelioration
of trauma: the transition to approaches etiologically rather than descriptively. *American Journal of
Public Health, Vol. 58. 1431–1438. DOI: <https://doi.org/10.2105/AJPH.58.8.1431>*
- Hakkert, A. Shalom – Gitelman, Victoria – Cohen, Ayala – Doveh, Etti (2001): The evaluation of effects
on driver behavior and accidents of concentrated general enforcement on interurban roads in
Israel. *Accident Analysis & Prevention, Vol. 33, No. 1. 43–63. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0001-4575\(00\)00014-2](https://doi.org/10.1016/S0001-4575(00)00014-2)*
- Irk Ferenc (2006): Közúti balesetek, törvényszerűségek és megelőzés. In Gönczöl Katalin – Kerecsi
Klára – Karinek László – Lévai Miklós: *Kriminológia – Szakkriminológia*. Budapest, Complex
Kiadó, Jogi és Tartalomszolgáltató Kft.
- Mäkinen, Tapani – Zaidel, David, M. – Andersson, Gunnar – Biecheler-Fretel, Marie-Berthe – Christ,
Rainer – Cauzard, Jean-Pierre – Elvik, Rune – Goldenbeld, Charles – Gelau, Christhard – Heidstra,
Jelle – Jayet, Marie-Chantal – Nilsson, Göran – Papaioannou, Panos – Quimby, Allan – Rehnova,
Vlasta – Vaa, Truls (2003): Traffic enforcement in Europe: effects, measures, needs and future. *Final
Report of ESCAPE*. VTT, Espoo.
- Police Enforcement Strategies to Reduce Traffic Casualties in Europe* (1999). European Transport
Safety Council. Brussels.

- Tingvall, Claes (1997): The Zero Vision. A Road Transport System Free from Serious Health Losses. In Holst, Hans von – Nygren, Åke – Thord, Roland eds.: *Transportation, traffic safety and health; The new mobility: proceedings of the first international conference*. Göteborg, Sweden. Berlin, Springer Verlag. 37–57.
- Wegman, Fred – Aarts, Letty (2006): Advancing sustainable safety. *SWOV Institute for Road Safety Research*. Leidschendam.
- Yannis, George – Louca, Georgia – Vardaki, Sophia – Kanellaidis, George (2004): Development of traffic enforcement programmes for the improvement of road safety. *In the Proceedings of the 2nd International Conference on Transport Research in Greece*. Athens, Hellenic Institute of Transportation Engineers, Hellenic Institute of Transport. 259–268.
- Zaal, Dominic (1994): *Traffic Law Enforcement: A review of the literature*. Report, No. 53. Clayton, Victoria, Monash University, Accident Research Centre.

ABSTRACT

Efficiency in Traffic Police

JUHÁSZ Anikó

The purpose of the study is to contribute to an understanding of effectiveness from the perspective of the police, law and psychology. Furthermore to record insights, experiences and initiatives that are relevant to traffic law enforcement and identify initiatives to improve efficiency. From 2015, I have been collecting data from 129 drivers who had caused fatal accidents. In 103 cases, there was a prior violation (usually not following the speed limits). Objective factors (road conditions, weather) also appeared, but the focus was on human faults (falling asleep, not giving priority). Within the system-wide approach, compliance with traffic laws is one of the means of ensuring and improving traffic safety. Police enforcement can only be effective if the law systems operate in a supportive environment. Enforcement of a limited number of high-risk offenses is more effective in reducing road accidents than non-targeted general enforcement.

Keywords: *efficiency, police, law, psychology, traffic police, road accident*

Szélsőséges időjárás viszonyokkal, extrém hőséggel kapcsolatos vezetői, parancsnoki feladatok

PAPP Dávid¹

Napjainkban a globális felmelegedés által előidézett szélsőséges időjárás körülmények gyakran próbára teszik az élőlények szervezetének tűrőképességét. A rendőri szolgálatot időjárás viszonyokra tekintet nélkül működtetni kell, így írásomban a szélsőséges időjárás viszonyok ismertetésén túl az extrém hőséggel és annak következményeivel szembeni védekezéssel kapcsolatos rendőrségi feladatokat ismertetem kihangsúlyozva a vezetői és parancsnoki minőségben tevékenykedő személyek felelősségi körét.

Kulcsszavak: szélsőséges időjárás körülmények, hőség, az időjárással szembeni rendőrségi védekezés eszközei, vezetői feladatok, parancsnoki feladatok

Bevezetés

A szélsőségek – legyen szó időjárás, gazdasági, társadalmi, vallási, politikai viszonyokról – egyre nagyobb teret kapnak az emberek mindennapi életében, jelentősen meghatározzák a 21. századi emberiség létét. A minket körülvevő világ híreit követve – álláspontom szerint – megállapítható, hogy az élet szinte valamennyi területe a szélsőségek irányába mozdult. A radikális viszonyok meglátásom szerint két utat állítanak elénk, a körülmények megváltoztatását, valamint az azokhoz történő alkalmazkodást, amelyet esetenként párhuzamosan is járhatunk. Mindkét megoldásnak vannak azonban korlátai. A változtatáshoz, a szélsőségek mérsékléséhez a legtöbb esetben átfogó helyi, területi, országos, sőt nemzetközi összefogás, együttműködés szükséges. Az alkalmazkodásnak sok esetben biológiai vagy gazdasági akadályai vannak.²

Kétségtelen, hogy – akár az emberiség természetkizsákmányoló tevékenysége, károsanyag-kibocsátása, akár a Föld globális viszonyainak periodikusan ismétlődő változása következtében (természetes klímaváltozás) – a föld légköre folyamatosan melegszik. A melegedés okával kapcsolatos általánosan elfogadott tudományos álláspont

¹ PAPP Dávid, r. őrnagy, mesteroktató, NKE Rendészettudományi Kar, Közbiztonsági Tanszék
Dávid PAPP, Police Major, Master Instructor, NUPS, Faculty of Law Enforcement, Public Safety Department
<https://orcid.org/0000-0002-7179-064X>, papp.david@uni-nke.hu

² Az emberi szervezet tűrőképességének megvannak a határai. Igaz ez, ha a hőmérsékleti szélsőségekre vagy épp az UV-sugárzásra gondolunk, de elmondható valamennyi időjárás körülményt illetően. Az emberi tűrőképesség határait bizonyos technikai eszközökkel, védőöltözetekkel, építményekkel, műszaki berendezésekkel (például klímaberendezés) kitolhatjuk, ennek azonban komoly gazdasági vonzata van.

szerint az emberiség természetkizsákmányoló tevékenysége, károsanyag-kibocsátása okolható a történekeért. „A globális felmelegedés szélsőséges időjárás viszonyok gyakorivá válásával jár együtt, amelynek hatására már ma is elhúzódo aszályokat, többszörösére növekedett csapadékmennyiséget, illetve korábban nem tapasztalt szélviharokat tapasztalunk.”³ A rendőrséget időjárási viszonyokra tekintet nélkül működtetni és annak szolgáltató jellegét garantálni szükséges, ezért a rendeltetésszerű működés biztosítása érdekében szükségesnek tartom a rendőrség tevékenységét befolyásoló valamennyi körülményhez, így a megváltozott időjárási viszonyokhoz igazított változást, változtatást. „A rendészeti szervezetek életciklusát tanulmányozva megállapíthatjuk, hogy a változatlanságot nem érdemes menedzselni, időről időre szükséges a megújulás, amely biztosítja a magasabb szintre való fejlődést. A modern rendvédelmi menedzsment célja a teljes kollektíva irányítása oly módon, hogy a közös célok megvalósítása során legyen lehetőség az új eljárások és módszerek bevezetésére, a szervezeti és egyéni teljesítmény állandó figyelésére, a megváltozott, új követelményekhez történő folyamatos alkalmazkodásra, új célok kijelölésére.”⁴ „A lakosság elvárása a rendvédelmi szervekkel szemben folyamatosan nő. Az egyik legfontosabb a lakosság szerint, hogy a rendőr mindig »elérhető legyen«. Mit értenek ez alatt az állampolgárok? A tapasztalatok alapján azt, hogy ha a segélyhívót hívják, akkor lehetőleg azonnal felvegyék a telefont, a telefonhívás után pedig minél hamarabb érkezzen a helyszínre a járőr. Ha pedig feljelentést kíván tenni az állampolgár, akkor minél közelebb legyen egy olyan rendőrségi objektum, ahol megteheti azt.”⁵ Ehhez azonban szükség van arra, hogy a szélsőséges időjárási viszonyok ne gördítsenek akadályt a szolgálatellátás elé, sem az állomány vagy a szolgálati állatok egészségkárosodása, sem a technikai eszközök meghibásodása okán. Az időjárási viszonyok vonatkozásában a rendőrség útja – a jogalkotáshoz (mindamelllett, hogy élhet jogszabálmódosító javaslatokkal), valamint a társadalmi jelenségekhez való viszonyához hasonlóan – az alkalmazkodás. Hipotézisem szerint az időjárási viszonyok Magyarországon is egyre szélsőségebb arculatot alakítanak ki, amelyre a rendőrségi normaalkotás, valamint szolgálatellátás gyakorlatának reagálnia szükséges. Kutatásom során kvalitatív (dokumentumelemzés) és kvantitatív módszert (statisztika) egyaránt alkalmazok. A felhasznált statisztikai adatok alapjául az Országos Meteorológiai Szolgálat hivatalos honlapja, a www.met.hu által nyilvántartott adatok szolgálnak. Írásomban kiváltképp az extrém hőség okozta szélsőséges időjárási viszonyokhoz történő akklimatizálódás jelenleg rendelkezésre álló eszközeit, és azok változtatásának lehetőségeit ismertetem.

Szélsőséges időjárási körülmények

Rendkívüli, az elvárttól, esetleg megszokottól eltérő, az emberek által nehezen tolerálható, egészségügyi szempontból veszéllyel járó időjárási körülményeket a hőmérséklet,

³ Sallai (2018) 96.

⁴ Kovács (2018) 191.

⁵ Mátyás et al. (2019) 12.

a légmozgás- és légnyomásváltozás, a csapadék, valamint a villámlás idézhet elő. Az Országos Meteorológiai Szolgálat háromszintű veszélyjelző rendszert dolgozott ki, amit valamennyi időjárási szélsőségre – szél, csapadék, hőmérséklet – egységesen alkalmaz.

- első szint (sárga),
- második szint (narancs),
- harmadik szint (piros).⁶

A rendőrség jelenleg nem rendelkezik a szélsőséges időjárási körülményekre vonatkozó egységes fogalmi meghatározással. A rendkívüli időjárási viszonyok fogalmát korábban ekként fogalmazták meg: különösen a 90 km/óra sebességű szél, a +32 °C feletti kültéri hőmérséklet árnyékolt mérőhelyen, a –10 °C fok alatti kültéri hőmérséklet, villámcsapás és annak közvetlen veszélye, az intenzív és tartós csapadékhullás, illetve ezen időjárási körülmények kombinációja. A fogalmat sajnálatos módon a hivatásos állomány tagjainak szolgálatteljesítési idejéről és a szolgálati időrendszerekről szóló 10/2015. (VII. 6.) ORFK utasítás nem – csak annak elődje, a hatálytalan 23/2008. (OT 14.) ORFK utasítás – tartalmazza. A jövőbeni normaalkotási folyamatok során – figyelemmel az aktuális időjárási trendekre – indokoltnak tartom a fogalom újragondolását és hatályos normában történő szerepeltetését, amelyhez a korábbi megfogalmazás jó alapul szolgálhat.

Hőmérséklet

A hőmérsékleti szélsőségek ismertetése előtt szükséges az annak jellemzésére szolgáló fogalmak ismertetése. Átlaghőmérsékletnek nevezzük a vizsgált időszak napi középhőmérsékleteinek átlagát. A napi középhőmérséklet naponta négy időpontban (01:00, 07:00, 13:00, 19:00) mért hőmérséklet értékeinek átlaga. Hazánkban 1901 óta a 2018-as év átlaghőmérséklete volt a legmagasabb. A múlt század elejétől a melegedés mértéke 1,23 °C, ami a globális melegedés trendjét némileg meghaladja.⁷

1. táblázat: A tíz legmelegebb év 1901 óta. Forrás: www.met.hu/omsz/OMSZ_hirek/index.php?id=2384 (2019. 07. 04.)

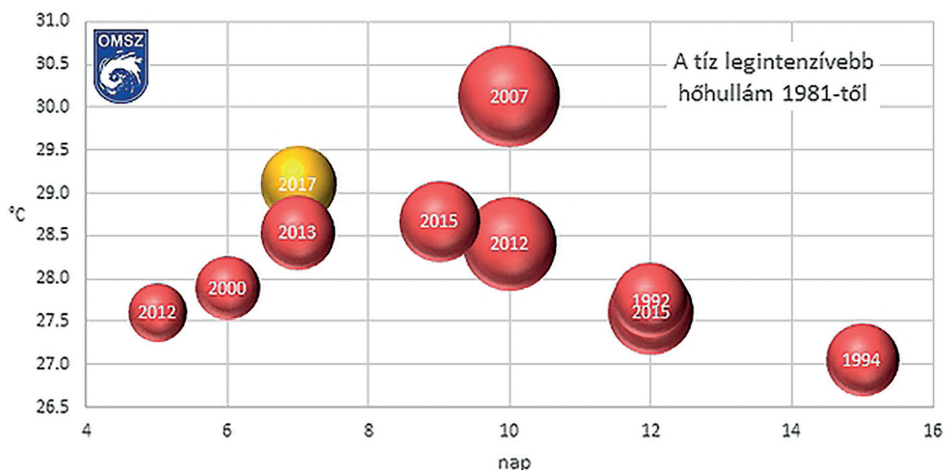
Év	Átlaghőmérséklet (°C)
2018	11,99
2014	11,93
2015	11,68
2007	11,63
2000	11,57

⁶ www.met.hu/idojaras/veszelyjelzes/omsz_veszelyjelzo_rendszere/index.php?friss=07:40:21 (2019. 07. 04.)

⁷ www.met.hu/omsz/OMSZ_hirek/index.php?id=2384 (2019. 07. 04.)

Év	Átlaghőmérséklet (°C)
1994	11,43
2008	11,40
2002	11,33
1934	11,31
2012	11,31

Hőhullámnak nevezzük azokat az időszakokat, amelyek során a napi középhőmérséklet eléri vagy meghaladja a 25 °C-ot. Az Országos Meteorológiai Szolgálat által készített ábra jól szemlélteti, hogy a legintenzívebb hőhullámok túlnyomó többsége (80%-a) az ezredfordulót követően volt tapasztalható. Azok megjelenése egyre gyakoribb, intenzitása egyre erősebb.

1. ábra: A tíz legintenzívebb hőhullám 1981-től. Forrás: www.met.hu/ismeret-tar/erdekesegek_tanulmanyok/index.php?id=1969 (2019. 07. 04.)

Országos átlagban a 2018-as nyári évszak középhőmérséklete 21,8 °C volt, amely 1,6 °C-kal meghaladja az 1981–2010-es normált.⁸ Önmagában a 21,8 °C-os átlaghőmérséklet a nyári évszak vonatkozásában nem tűnik drasztikusnak, azonban az elmúlt nyáron is átértünk tartósan meleg időszakokat, amelyek során napokon keresztül mérhettünk 30 °C feletti hőmérsékletet napközben. A 2018-as nyár legmagasabb mért hőmérséklete 36,6 °C, a legalacsonyabb 4,1 °C volt.

⁸ www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/eghajlati_visszatekinto/elmult_evszakok_idojarasa/ (2019. 07. 04.)

Légmozgás, légnyomásváltozás

„A levegő, mint azt tapasztaljuk is, majdnem állandóan mozog. A levegő mozgásának irányára és nagyságára számos tényező fejt ki hatását. E hatások közül kiemeljük a levegő sűrűségeloszlásának térbeni változásait. A szél a légmozgás vízszintes komponense.”⁹ Írásomban a vízszintes légmozgásra, mint az időjárást szélsőségesé tevő tényezőre fektetek hangsúlyt. A szélerősség kategorizálására általánosan használt fokozatrendszer a Beaufort-szélerősségskála.

2. táblázat: Beaufort-szélerősségskála. Forrás: www.met.hu/ismertetok/Beaufort-skala.pdf (2019. 07. 04.)

Fokozat	Elnevezés	Hatás (szárazföldön)	Szélebbesség	
			km/h	m/s
0	Szélcsend	A füst függőleges vonalban száll föl.	0–1	0–0,3
1	Gyenge szellő, fuvallat	A felszálló füst a függőlegeshez képest enyhén kileng.	2–6	0,4–1,7
2	Enyhe szél	Az arcon enyhén érezhető a légmozgás.	7–11	1,8–3,1
3	Gyenge szél	A fák levelei mozognak.	12–19	3,2–5,3
4	Mérsékelt szél	A fák kisebb ágai mozognak.	20–29	5,4–8,1
5	Élénk szél	A nagyobb faágak mozognak, a szél hangja jól érzékelhető.	30–39	8,2–10,9
6	Erős szél	A faágakon, villanyvezetékeken zúgó hangot generál.	40–49	11–13,7
7	Viharos szél	A kisebb fák törzsei erősen hajladoznak, a vékonyabb gallyak letörnek. A széllal szemben nehéz a gyaloglás.	50–60	13,8–16,9
8	Élénk viharos szél, vihar	A szél a fákról ágakat tör le, a vastag törzsű fák is erősen hajladoznak.	61–72	17–20
9	Heves vihar	A vihar a gyengébb fákat kidönti, a vastagabb ágakat letöri. Kisebb épületek megrongálódnak, a tetőcserepek lesodródnak.	73–85	20,1–23,7
10	Dühöngő vihar, szélvész	A vihar gyökerestül forgatja ki a fákat, az épületekben jelentős károk keletkeznek.	86–100	23,8–27,9
11	Heves szélvész	Súlyos anyagi károk, a téglalapítású házak is megsérülnek.	101–115	28–31,9
12	Orkán	A szél épületeket, tetőket rombol, súlyos pusztítást végez.	115–120	32–33,3

⁹ www2.sci.u-szeged.hu/eghajlattan/pdf/fogalmak-1-resz.pdf (2019. 07. 04.)

„Az átlagos szélesebbség alapján hazánkat a mérsékleten szeles vidékek közé sorolhatjuk, a szélesebbség évi átlagai Magyarországon 2–4 m/s között változnak, de lokálisan ettől jelentősen eltérő értékek is megfigyelhetők. Hazánkban országos átlagban évente 122 szeles nap fordul elő (vagyis amikor a szél legerősebb lökésének sebessége eléri vagy meghaladja a 10 m/s-ot), és ezek közül 35 nap viharos (vagyis ennyi alkalommal nagyobb a szélökés 15 m/s-nál is).”¹⁰

„Egy adott légrétegre a felette lévő légrétegek súlya nehezedik, ennek következménye a benne uralkodó légnyomás. Mivel nagyobb magasságban a ránehezedő légréteg vékonyabb, a légkörben felfelé haladva a légnyomás csökken.”¹¹ A légnyomás tehát nem más, mint a felettünk elhelyezkedő levegőoszlop ránk ható nyomása. A légnyomás átlagos értéke a tengerszinten (0 méteren), 0 °C-os hőmérsékleten, 45° szélességi körön 1 atmoszféra, ami 760 higanymilliméternek vagy 1013,25 millibarnak felel meg. Ez azt jelenti, hogy egy köbméter levegő tömege 1,293 kilogramm.

A légnyomást az alábbi tényezők befolyásolják:

- a tengerszint feletti magasság (felfelé haladva csökken, lefelé haladva nő);
- a levegő hőmérséklete (melegebb levegő érkezése esetén csökken, hidegebb esetén nő);
- a földrajzi szélesség (a tengely körüli forgásból adódó különbség miatt a levegő részecskékre ható erő eltérő).¹²

Csapadék

Az országos évi csapadékösszeg 2018-ban 607,7 mm volt, amely az 1981–2010-es átlag 101%-a.¹³ Magyarországon a csapadék évi átlagos mennyisége tehát nem mutat szélsőséges számadatokat. A csapadék formája és havi eloszlása teszi egyre szélsőségesebbé ezt az időjárási jelenséget. Bánkúton – az OMSZ adatai szerint – 2018. június 10-én huszonnégy óra leforgása alatt 173 mm csapadék hullott, ami az adott évi csapadékösszeg közel 28,5%-a. Manapság állandóvá vált az extrém száraz és csapadékos időszakok váltakozása. Sokszor hetekig nem találkozunk csapadékkal, ami ezt követően olyan mennyiségben érkezik, hogy a települések csatornarendszere a hirtelen lezúduló vizet nem képes elvezetni. Az így felgyülemlett vízmennyiség komoly anyagi károkat okoz nemcsak a településeken, hanem a belvíz által a mezőgazdaságban is. A csapadék formáját tekintve, a nyári időszakra jellemző hosszantartó, extrém hőséggel járó időszakokat követően gyakran tapasztalhatunk komoly anyagi károkat okozó, heves jégesőt.

¹⁰ www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/altalanos_eghajlati_jellemzes/szel/ (2019. 07. 04.)

¹¹ www2.sci.u-szeged.hu/eghajlattan/pdf/fogalmak-1-resz.pdf (2019. 07. 04.)

¹² http://egyetemi.hu/fajlok/foldrajz/9.%20%C3%A9vfolyam/BEKG_26_Legnyomas_szel.pdf (2019. 07. 04.)

¹³ www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/eghajlati_visszatekinto/elmult_evek_idojarasa/main.php?ful=csapadek (2019. 07. 04.)

Villámlás

A villám a légkörben végbemenő nagy energiájú természetes elektromos kisülés, amely az ellentétes elektrosztatikus töltéssel rendelkező felhők találkozásokor keletkezik. „Hazánkban évente 20-40 embert ér villámcsapás, ezek többsége szabadterületen következik be. A villám a legkisebb ellenállású utat keresi, ezért az élő szervezetek magas víztartalmuk, következőképpen alacsony villamos ellenállásuk miatt potenciális veszélynek vannak kitéve.”¹⁴

Parancsnoki, vezetői feladatok

Álláspontom szerint a szolgálati előjárói kategórián belül (formális hatalommal rendelkező személyek) a vezető és a parancsnok kifejezések egymástól – beosztásban és feladatkörben – jól elkülöníthető minőséget fejeznek ki. A vezetők a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvényben¹⁵ (a továbbiakban: Hszt.) meghatározott beosztott vezetők, középvezetők és kiemelt vezetők. Parancsnokok pedig az alárendelt állomány közvetlen irányítását végző személyek, így különösen az alosztályvezetők, szolgálatparancsnokok, körzeti megbízotti csoportvezetők, csoportparancsnokok, valamint a bűnügyi szolgálati ág szolgálati csoportjainak (készenléti, bűnügyi technikai) vezetői. Természetesen e felfogás szerint előfordulhatnak átfedések, nem kizárt a vezetői és parancsnoki szerep összemosódása. Gyakorta előfordul, hogy egy-egy komplex feladat végrehajtásánál vezető beosztású személy (leggyakrabban osztályvezető) lát el parancsnoki feladatokat azáltal, hogy közvetlenül irányítja a neki állandó vagy ideiglenes jelleggel alárendelt állományt, tehát vezetői beosztásban parancsnoki tevékenységet lát el. „Dave Fielder az Egyesült Államok Stratégiai Tanulmányok Intézetének kiadványában a parancsnoklás meghatározására alapvetően két értelmezési modellt állít fel.”¹⁶ Álláspontom megindoklására elegendő Fielder egyik, a parancsnoklást, vezetést és menedzsmentet egymással mellérendeltségbe helyező modelljének ismertetése. „Abból indul ki, hogy a különböző problémák megoldásai, különböző szerepek hangsúlyát predesztinálják. Ennek megfelelően a kritikus problémák megoldására a parancsnoki szerepek a legalkalmasabbak, ahol a probléma jellege egyszerű vagy tüneti – megbeszélés és közös értelmezés helyett –, a gyors és hatékony azonnali beavatkozás szükséges. Értelemszerűen itt nem a problémák fajsúlyát jelenti az »egyszerűség«, hanem annak detektálhatóságát és észlelési, értelmezési egyértelműségét. Példaként alapvetően taktikai jellegű problémákat említ, mint a tüzeset, de értelemszerűen bármilyen gyorsreagálást megkövetelő rendkívüli esemény (például szökés) ide tartozhat. A másik eset a vezetői készségeket igénylő ún. »gonosz« (sic!), problémák köre, melyek a komplex, de időhöz

¹⁴ www.katasztrofavedelem.hu/letoltes/tuzmegelozes/villamcsapasokrol_2016.doc (2019. 07. 04.)

¹⁵ 2015. évi XLII. törvény a vezetők a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról (hatályba lépés: 2015. július 01.)

¹⁶ Dsupin (2014) 3.

nem kötött eseteket takarja, megoldásuk együttműködések kialakítását, emberi viszonyok kezelését feltételezi. A harmadik eset a menedzserszemléletet feltételező szelíd problémák köre, mely inkább szervezési képességet és szakértelmet igényel, mint gyors taktikai reagálást, együttműködést, vagy szociális készségeket.¹⁷ Meglátásom szerint a vezetői körön belül elkülöníthető egy réteg (a Hszt. alapján középvezetői és kiemelt vezetői beosztást betöltők), amely tagjainak a vezetői szerepkörön kívül a menedzseri rendeltetésnek is meg kell felelnie. A rendőrség működését szabályozó jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök a parancsnok és a vezető fogalmat sajnálatos módon a következetességet mellőzve alkalmazzák. „A Hszt. a parancsnok és a vezető elnevezéseket – tulajdonképpen szinonimaként – egyaránt használja, a kétfajta elnevezés között tartalmilag érdemi különbséget nem tesz.”¹⁸

Valamennyi rendőrségi feladat végrehajtásához szükséges egyfelől erő (személyi állomány), másfelől eszköz (anyagi technikai apparátus). A végrehajtáshoz szükséges személyi állomány létszámának, összetételének és a technikai eszközök mennyiségének, típusának meghatározása a vezető feladata. A rendelkezésre bocsátott erőknek és eszközöknek a feladat végrehajtása érdekében történő alkalmazása, felhasználása a parancsnok felelősségi körébe tartozik. Természetesen a parancsnoki és vezetői feladatok sokkal komplexebb rendszert alkotnak, a szélsőséges időjárás viszonyok hatásait vizsgálva azonban elegendőnek tartom a kifejtett feladatelosztás vizsgálatát. Sajnos a rendőrség munkájának normatív szabályozói nem egységes módon, leggyakrabban egymás szinonimájaként alkalmazzák a két kifejezést, ezáltal korántsem egyértelművé téve, hogy pontosan melyik beosztásban vagy feladatkörben ténykedő személyre vonatkoznak – a teljes hivatásos állományra vonatkozó szabályozásokon túl – a meghatározott többletjogosultságok, többletkötelezettségek vagy éppen tilalmak.

A szélsőséges időjárás viszonyokkal kapcsolatos vezetői és parancsnoki gondoskodás körében két fő irányvonalat kell megkülönböztetnünk. E két irányvonal elsősorban a személyi állomány (humán erőforrás) és a szolgálati állatok, másodsorban pedig a munkaeszközök megóvásához szükséges feltételek megteremtését és fenntartását takarja. A szélsőséges időjárás körülmények között természetesen elengedhetetlen a polgárok, civil személyek lehetőség szerinti megóvása, segítése, ennek azonban előfeltétele az egészséges, bevethető állomány, valamint a működőképés, használható eszközök megléte. Jelen írásomban a szolgálati állatok és technikai eszközök megóvásának ismertetésére nem keríték sort, a témakörök kidolgozásának külön tanulmányt kívánok szentelni.

A személyi állomány megóvása hőség esetén

Köztudott, hogy a légköri változások és az emberi szervezetben lezajló élettani (fiziológiai) hatások között tudományosan bizonyított összefüggések fedezhetők fel, amellyel

¹⁷ Dsupin (2014) 3.

¹⁸ Dsupin (2014) 35.

az orvostudomány humánmeteorológiai tudományága foglalkozik. Az egyes légköri változások minden emberre más-más módon és mértékben hatnak, azonban az időjárási szélsőségekkel összefüggésben – bizonyos körülmények fennállása esetén – általános következtetéseket vonhatunk le a kedvezőtlen élettani hatásokra vonatkozóan. Melegfront esetén a hőmérséklet emelkedik, a páratartalom nő és a légnyomás csökken. Ez az emberi szervezetben az erek kitágulásával, azáltal a vérnyomás csökkenése mellett növekedő pulzusszámmal járhat. Ilyen esetekben gyakori a migrénes fejfájás, levertség, koncentrációs zavar. Természetesen a hőséggel járó időszakokat előbb vagy utóbb lehűlés, azaz hidegfront követi. Ilyenkor a levegő hőmérséklete és páratartalma csökken, míg a légnyomás növekszik. Ez szintén okozhat migrénes fejfájást, koncentrációs zavarokat, továbbá ízületi és asztmás jellegű panaszokat.

Az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ) által az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO) ajánlásai alapján kidolgozott háromfokozatú hőségriadót az országos tisztifőorvos az alábbi feltételek fennállása esetén rendelhet el:

1. fokozat (figyelmeztető jelzés): a várható napi középhőmérséklet eléri vagy meghaladja a 25 °C-ot.
2. fokozat (készültség jelzés): a napi középhőmérséklet várhatóan legalább három egymást követő napon eléri vagy meghaladja a 25 °C-ot
3. fokozat (riadó jelzés): a napi középhőmérséklet várhatóan legalább három egymást követő napon eléri vagy meghaladja a 27 °C-ot.¹⁹

A 2018-as év nyarán az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat adatai alapján az országos tisztifőorvos három alkalommal rendelt el hőségriadót, amelyek összesen tizenegy napig voltak érvényben:

- július 30-án 00:00 órától augusztus 3-án 24:00 óráig, amely meghosszabbításra került augusztus 5-én 24:00 óráig;
- augusztus 8-án 00:00 órától augusztus 10-én 24:00 óráig;
- augusztus 21-én 12:00 órától augusztus 23-án 24:00 óráig.

2019-ben a hőségriadóval érintett napok száma tizennyolc volt.²⁰

A hőségriadó elrendelésekor a rendőrség személyi állománya, a rendőrségi épületekben tartózkodó ügyfelek és a rendőrhatalom eljárás alá vont személyek hőség okozta egészségkárosodásának megelőzése érdekében végrehajtandó intézkedésekről szóló 30/2008. (OT 16.) ORFK utasítás rendelkezik a hőségriadó elrendelésekor a humán erőforrás megóvása érdekében végrehajtandó vezetői, parancsnoki feladatokról. Az említett norma rendelkezései alapján – a parancsnoki gondoskodás elvének jegyében – hőségriadó esetén az állomány megóvásának érdekében az alábbi feltételek megteremtése és fenntartása szükséges:

¹⁹ www.antsz.hu/felso_menu/temaink/veszelyhelyzetek/hosegriasztas/a_hoseg_fokozatai.html (2019. 07. 04.)

²⁰ www.antsz.hu/ (2019. 07. 04.)

Védőital biztosítása

- Hőségiadó idején a közterületen szolgálatot ellátó rendőri állomány részére – beleértve a két óra időtartamot meghaladó ideiglenesen közterületen tartózkodókat is – igény szerinti mennyiségben – de minimálisan 3 liter/fő/nap, 14–16 °C-os hűtött védőitalt – elsősorban szénsavas vagy szénsavmentes ásványvizet, szódavizet (vagy azzal egyenértékű tiszta, ízesítetlen, hűtött ivóvíz minőségű folyadékot) kell biztosítani. A védőitalt – a könnyebb tárolhatóság és higiénikusabb felhasználhatóság érdekében – lehetőleg 0,5 literes kiszerezésben kell az állomány részére biztosítani. A szükséges védőital-mennyiséget a szolgálati gépjárművekben elhelyezett hűtőtáskákban kell biztosítani az állomány részére.²¹ A megfelelő mennyiségű védőital beszerzésének és szervezeti elemenként történő arányos elosztásának a biztosítása a vezető felelőssége. A parancsnok feladata a biztosított védőitalkészlet közvetlen elosztása a megfelelő mennyiségben és hőmérsékletben, valamint a védőital rendelkezésre álló mennyiségének figyelemmel kísérése, szükség esetén az utánpótlás iránti intézkedés érdekében történő jelzéstétel a vezető irányába.
- Az épületekben, irodahelyiségekben dolgozók részére biztosítani szükséges a folyamatos hűtött ivóvízellátást.²² Részükre ásványvíz biztosítása nem képezi normatív kötelezettség tárgyát.
- Csapatszolgálati feladatok ellátásához, a teljes csapatszolgálati állomány részére gondoskodni kell a folyamatos hűtött védőital utánpótlásról. A védőitalbiztosítási kötelezettség azon rendőri szervet terheli, amelyik illetékességi területén a csapatszolgálati feladatok ellátása zajlik.²³ Vezetőként és parancsnokként egyaránt számítani kell arra, hogy a csapatszolgálati feladat végrehajtása szerint illetékes rendőri szerv elmulaszt eleget tenni a védőital biztosítására vonatkozó normatív kötelezettségének, ezért – a feladat végrehajtása során fellépő váratlan helyzetekre számítva – ajánlott a csapaterőt saját védőitalal ellátni.

²¹ 30/2008. ORFK utasítás a rendőrség személyi állománya, a rendőrségi épületekben tartózkodó ügyfelek és a rendőrhatalom eljárás alá vont személyek hőség okozta egészségkárosodásának megelőzése érdekében végrehajtandó intézkedésekről 3; 21/A. pont.

²² 30/2008. ORFK utasítás a rendőrség személyi állománya, a rendőrségi épületekben tartózkodó ügyfelek és a rendőrhatalom eljárás alá vont személyek hőség okozta egészségkárosodásának megelőzése érdekében végrehajtandó intézkedésekről 21/A. pont.

²³ 30/2008. ORFK utasítás a rendőrség személyi állománya, a rendőrségi épületekben tartózkodó ügyfelek és a rendőrhatalom eljárás alá vont személyek hőség okozta egészségkárosodásának megelőzése érdekében végrehajtandó intézkedésekről 4. pont.

Munkaszervezési intézkedések

Hőség idején, a szolgálati érdek elsődlegességét és sérthetlenségét, a rendőrség rendeltetésszerű működésének, szolgáltató jellegének fenntartását szem előtt tartva az alábbi munkaszervezési intézkedésekkel segíthetjük elő az alárendelt állomány komfortérzetének kialakítását és fenntartását.

- Az épületekben, irodahelyiségekben dolgozók részére vezetői intézkedésekkel (rövidített munkaidő engedélyezése, gyakoribb munkaközi szünetek elrendelése) biztosítani szükséges a hőség okozta ártalom kialakulásának megakadályozását.
- Az egy óra időtartamot meghaladó közterületi feladatellátást követően gondoskodni kell legalább tíz perc munkaközi szünet – árnyékos helyen történő – beiktatásáról. A szolgálatteljesítés során minden negyedik órát követően legalább fél óra időtartamot zárt, lehetőleg légkondicionált helyiségben kell eltölteni, az emberi szervezet testhőmérsékletének csökkentése, a termoreguláció (hőszabályozás) elősegítése és a szerelvénykönnyítés érdekében. Második és harmadik fokozatú hőségriadó esetén az állományilletékes parancsnok és a munkáltatói jogkör gyakorlója gondoskodik az ezeken túlmenő, további munkaközi szünetek beiktatásáról.
- A közterületi szolgálatot ellátó állomány nyílt terepen (napsütésnek kitett helyen), legfeljebb két óra időtartamban láthat el folyamatosan szolgálatot, majd részére 30 perc – lehetőleg légkondicionált helyiségben eltöltendő – munkaközi szünetet kell biztosítani, amelynek megvalósítása a szolgálatot közvetlenül irányító parancsnok, ellenőrzése a vezető felelősségi körébe tartozik. A munkaközi szünet kivételéhez szükséges feltételek biztosítása érdekében – lehetőség szerint – valamennyi rendőrségi objektumban rendelkezésre kell állnia egy légkondicionált vagy nagy teljesítményű ventilátorral ellátott pihenőhelyiségnek, amely a személyi állomány pihenésére használható.
- Második és harmadik fokozatú hőségriadó esetén járőrszolgálatba egy fős járőr nem vezényelhető, az „egy rendőr, egy gépkocsi” szolgálati formát ezen időszakokban szüneteltetni kell.
- Harmadik fokozatú hőségriadó esetén az állományilletékes parancsnokok és munkáltatói jogkört gyakorlók – az ügyeleti és egyéb nélkülözhetetlen szolgálatok kivételével – a szolgálati érdekek sérelme nélkül, a hivatali munkarendben dolgozók esetében, ahol a munkakörülmények indokoltá teszik, engedélyezik a rövidített vagy rugalmas munkaidőben történő munkavégzést.
- A 24 órás határrendészeti szolgálatokat a hőségriadók idején lehetőség szerint 12 órás váltásokban kell megszervezni. A határrendészeti feladatokat ellátó személyi állomány részére – szükség esetén árnyékolástechnikai eszközökkel is – biztosítani kell a közvetlen napsugárzás elleni védelmet.

- Az állományilletékes parancsnokok a közterületi szolgálatot ellátó, illetve a zárt épületekben, irodai munkakörülmények között dolgozó állomány esetében egyaránt fokozott figyelmet fordítanak az egyenruházati könnyítések – az Öltözködési Szabályzatról szóló 43/2018. (VIII. 7.) ORFK utasításban meghatározottak szerinti – engedélyezésére. Zárt épületekben, irodai munkakörülmények között dolgozók esetében, az illetékes rendőri vezetők eltekintenek nők vonatkozásában a harisnya viseletétől, férfiak esetében a zakó és a nyakkendő viseletétől. A csapatszolgálati feladatokat ellátók könnyített bevetési ruházatban is elláthatják a szolgálatot. Bár az ORFK utasítás nem tartalmazza, – lehetőség szerint – indokolt lehet a közterületi szolgálatokban a szolgálati öltözet fehér inggel történő viselésének elrendelése, ugyanis köztudott, hogy a fehér, világos öltözet a nap sugarait nagyobb mértékben veri vissza, így kevesebb napsugarat (ezáltal hőt) nyel el, mint a sötét öltözet.
- Szolgálatba lépés előtt a vezetők ellenőrzik az állomány szolgálatra való alkalmasságát, fokozottan figyelemmel kísérik az állomány egészségi állapotát. Ez a közterületi állomány vonatkozásában a szolgálatparancsnok feladatkörébe tartozik, azonban rendkívüli időjárás körülmények esetén valamennyi szintű parancsnok és vezető fokozott figyelemmel és körültekintéssel kell, hogy foglalkozzon az állomány egészségi állapotával.
- Éppen ezért a hőség egészségkárosító hatására fokozottan érzékeny (krónikus betegségben szenvedő, fényérzékeny) állománytagokat – orvosi javaslat alapján – lehetőség szerint átmenetileg irodai (épületen belüli) munkára kell beosztani.
- A hőségiadók időtartama alatt az állományilletékes parancsnokok intézkednek a személyi állomány fizikai erőnléti felméréseinek, kiképzéseinek, intézkedéstaktikai és vezetéstechnikai oktatásainak – a hőségiadó teljes idejére történő – felfüggesztéséről, továbbá a kiemelten fontos szolgálati érdek sérülésével nem járó akciók, fokozott ellenőrzések 10:00–18:00 óráig történő felfüggesztéséről, illetve elhalasztásáról, valamint a tervekben a pihenőidők meghatározásáról.
- A meleg hőmérsékleti viszonyok közötti hatványozott fertőzésveszély csökkentése érdekében a rendőrségi objektumokban – különösen az élelmiszer előállítására, tárolására és étkezésre szolgáló, valamint a WC, mosdó és tisztálkodó helyiségekben – fokozott figyelmet szükséges fordítani a fertőtlenítő takarításra, a higiéniai szabályok betartására és betartatására.²⁴

Álláspontom szerint az állomány hőségtől való megóvását illető kérdésekben sem a vezető, sem a parancsnok részéről nem tanácsos kizárólag a hőségiadó elrendelésére hagyatkozni. Amennyiben tapasztalati úton arra a meggyőződésre jut, hogy a hőség

²⁴ 30/2008. ORFK utasítás a rendőrség személyi állománya, a rendőrségi épületekben tartózkodó ügyfelek és a rendőrhatalom eljárás alá vont személyek hőség okozta egészségkárosodásának megelőzése érdekében végrehajtandó intézkedésekről.

az emberi szervezet megterhelésére alkalmas, azáltal nehezen tolerálható, az állomány megóvása érdekében meg kell tennie azokat az emberek egészségi állapotának megőrzésére irányuló intézkedéseket, melyeknek normatív és anyagi feltételei adottak a számára. A tapasztalás alapját ebben az esetben elsősorban a saját érzékelése, másodsorban az állomány jelzései és harmadsorban az Országos Meteorológiai Szolgálat által nyilvánosságra hozott információk, kiadott riasztások képezhetik. Ezen riasztások a várható napi legmagasabb hőmérséklet alapján szintén három fokozatban adhatók ki.

- Sárga riasztás: a napi középhőmérséklet várhatóan eléri vagy meghaladja a 25 °C-ot.
- Narancs riasztás: a napi középhőmérséklet várhatóan eléri vagy meghaladja a 27 °C-ot.
- Piros riasztás: a napi középhőmérséklet 29 °C felett alakulhat.²⁵

A szubjektív hőérzet alakulását a következő tényezők befolyásolják:

- a levegő hőmérséklete;
- a környező felületek átlagos sugárzási (fény- és hővisszaverési) hőmérséklete;
- a levegő nedvességtartalma (páratartalma);
- a levegő sebessége;
- az emberi test hőtermelése, hőleadása, hőszabályozása;
- a ruházat hőszigetelő képessége, párolgást befolyásoló hatása.²⁶

A vezetőként, parancsnokként a szolgálat tervezése és szervezése, valamint a szolgálati feladatok meghatározása során az egyenruházat tulajdonságai, valamint a levegő hőmérséklete mellett figyelmet kell fordítanunk annak páratartalmára is. A levegő páratartalmának változásával egyenesen arányosan változik az ember hőérzete, tehát minél magasabb a páratartalom, annál melegebbnek érezzük ugyanazt a hőmérsékletet. Az emberi test a számára magas hőmérsékletben párologtatással hűti önmagát, azonban a levegő magas páratartalma nehezíti a test párologtatását, emiatt testhőmérséklet-emelkedés következik be, ami magasabb hőérzetet eredményez. Az általános vélekedés szerint a felnőtt emberi szervezet működésének a 21 °C-os, 40–60%-os páratartalmú levegő az ideális. Természetesen ez egyénenként némiképp eltérő lehet. A páratartalom mellett fontos a szolgálat jellegének, körülményeinek mérlegelése. Tűző napon, árnyék nélküli felállítási helyen, mozgási körzetben vagy útvonalon ugyanis szintén hatványozottan érvényesülnek a hőség kedvezőtlen hatásai. A napfénynek közvetlenül, huzamosabb ideig kitett rendőr vonatkozásában számolni kell a napfény által okozott égési sérülések, valamint a napszúrás veszélyével, illetőleg a hősokk vagy hőséguta esélyének növekedésével. A hőségriasztás idején a sapka viselése mellőzésének engedélyezése általános vezetői ruházatkönnnyítő intézkedésnek számít. A napszúrásnak a fejbőr felhevülése miatti hőhatás következményeként a koponyaúri

²⁵ www.met.hu/idojaras/veszelyjelzes/omsz_veszelyjelzo_rendszer/ (2019. 07. 04.)

²⁶ http://zeus.nyf.hu/~jmgmt/letolt/epulet/3_ea_2_emberi_test_hoerzete.pdf (2019. 07. 04.)

nyomás növekedését és az agyhártya izgalmi állapotba kerülését, steril (kórokozó nélküli) gyulladást nevezünk.²⁷ A hőségben a közvetlenül napfénynek kitett területeken az ember fejbőrét sapka nélkül a napsugarak közvetlenül érik, ezáltal hamarabb felhevítik. A rendőrség állományában rendszeresített fejedők sötét színűek, így többségében elnyelik a napsugarakat, azáltal szintén melegítik a fejbőrt. Véleményem szerint a napszúrás elkerülése érdekében tett helyes vezetői intézkedés azonban nem a sapka viselése mellőzésének az engedélyezése, sokkal inkább a – korábban említett, jobban szellőző és jobb fényvisszaverő tulajdonságokkal rendelkező – szolgálati öltözet fehér inggel történő viselésének elrendelése, a tányérsapkához rendelkezésre álló fehér huzat alkalmazásával, amely szintén visszaveri a nap sugarait.

A napfénynek közvetlenül kitett helyeken számolni kell az átlagos sugárzási hőmérséklettel, amin a napsugárzást, valamint a környező tárgyról visszaverődő sugárzást értjük. Természetesen az, hogy az átlagos sugárzási hőmérséklet értéke mennyivel magasabb a léghőmérsékletnél, sok tényezőtől függ, de a példa okáért említést kell tenni egy konkrét mérésről. 2012. július 9-én a fővárosban az Országos Meteorológiai Szolgálat munkatársai 33 °C-os levegő-hőmérsékletet mértek árnyékban (mérőházban). Ekkor az átlagos sugárzási hőmérséklet értéke felhőtlen égbolt mellett 60,7 °C volt.²⁸

A civil személyek megóvása hőség esetén

„A rendőrség védelmet nyújt az életet, a testi épséget, a vagyonszámot közvetlenül fenyegető vagy sértő cselekménnyel szemben, felvilágosítást és segítséget ad a rászorulóknak. A rendőrség tiszteletben tartja és védelmezi az emberi méltóságot, óvja az ember jogait.”²⁹ A rendőrségnek szélsőséges időjárási körülmények közepette – így extrém hőség idején – is alapvető feladata, hogy szolgálja az embereket, segítséget nyújtson a rászorulóknak, megóvja a veszélybe került személyek életét, testi épségét, anyagi javait. „A rendőrségi épületekben ügyféli minőségben tartózkodó személyek számára a hőségriadók idején térítésmentesen hűtött ivóvizet kell biztosítani.”³⁰ Az utasítás ugyan további konkrét rendelkezéseket nem tartalmaz a civil személyek hőségriadó során történő megóvásával kapcsolatban, de a rendőrség jellegéből fakadóan, az emberek testi épségének megóvása érdekében az alábbi feltételek biztosítása alapvető kell hogy legyen.

- A közterületen fokozott figyelem a hőség miatt esetlegesen rosszuléltben szenvedő embertársainkra, szükség esetén elsősegélynyújtás, ivóvízzel ellátás.

²⁷ <https://bhc.hu/betegsegek/napszuras/> (2019. 07. 04.)

²⁸ www.met.hu/omsz/OMSZ_hirek/index.php?id=296&hir=Homeseklet_es_hoerzet (2019. 07. 04.)

²⁹ 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről 2.§ (1) bek.

³⁰ 30/2008. ORFK utasítás a rendőrség személyi állománya, a rendőrségi épületekben tartózkodó ügyfelek és a rendőrhatalom eljárás alá vont személyek hőség okozta egészségkárosodásának megelőzése érdekében végrehajtandó intézkedésekről 21. pont.

- Az adatvédelmi szabályok betartása mellett a rendőrségi épület egy klimatizált helyiségének a hűsölni vágyók részére történő biztosítása.

Feladatok zivatar során

A nyári meleg időszakok velejárói a zivatarok. A korunk nyári időszakaiban jelentkező, extrém hőséget rendkívül heves zivatarok kísérik, amelyek hirtelen lezúduló, nagy mennyiségű csapadékkal, olykor jégesővel, erős széllel, és nagy mennyiségű villámlással jelentkeznek. A szélsőségesen meleg időszakokban tehát a hőség elleni védekezés mellett gondolni szükséges a zivatarok következményeinek megelőzésével, elhárításával kapcsolatos teendőkre is.

Feladatok szél esetén

Napjaink extrém meleg időszakait követő zivatarokkal érkező szelek sebessége a legtöbb esetben eléri, sőt alkalmanként meghaladja a 60–90 km/h-s sebességet. A viharos szél – amellett, hogy komoly anyagi károkat képes okozni – közvetlen balesetveszélyt hordoz magában. A szél által felkapott tárgyak embereket eltalálva súlyos sérüléseket okozhatnak, előfordulnak olyan esetek, amikor a szél hatására az épített vagy a természet által létrehozott környezet nagy tömegű elemei esnek, dőlnek emberekre. A rendőrségnek – legfőképp a közterületi állománynak – fel kell készülnie arra, hogy az ilyen esetekben a saját testi épségének megóvása mellett képes legyen arra, hogy mások testi épségét megóvja, szükség esetén elsősegélyben részesítse a rászoruló, sérülést szenvedett személyeket.

Feladatok csapadék esetén

A személyi állománynak a záporok, zivatarok, felhőszakadások idején hirtelen lezúduló csapadéktól való megóvása érdekében vezetőként érdemes az időjárás-előrejelzések figyelemmel kísérésével szem előtt tartani a viharok lecsapásának veszélyét. Amennyiben fennáll a zápor vagy zivatar bekövetkezésének lehetősége, javallott alapvető vezetői intézkedés a rendőrségi feladatok végrehajtása során a közterületi tevékenységet végző állomány kötelezése arra, hogy a rendszeresített esővédő öltözetet magánál tartsa. Amennyiben a csapadékkal járó vihar bekövetkezik, az állomány közvetlen parancsnoka részéről – ezen túlmenően is – szükséges gondoskodni az állomány csapadék elleni védelméről. A közterületről elvonható állomány fedett, csapadéktól védett helyiségbe történő átcsoportosítása, valamint a közterületről el nem vonható állománynak az időjárási viszonyoktól való lehetőség szerinti kímélete alapvető parancsnoki feladat.

A hirtelen lezúduló, nagy mennyiségű csapadék esetén számítani kell a közterületeken a közlekedést megnehezítő, olykor időlegesen ellehetetlenítő mennyiségben felhalmozódott víztömegre. Ilyen esetben a csapadék miatt megromlott látási és útviszonyok következtében nagy eséllyel szaporodnak el a közúti közlekedési balesetek,

és tömegével kerülnek elhagyásra a gépjárművek hatósági jelzései, amelyeket az úttes-ten hömpölygő víz szakít le a helyükről. Ilyen esetben fel kell készíteni az állományt a hatósági jelzések talált tárgyként történő tömeges átvételére, valamint azoknak az illetékes kormányablakhoz történő továbbítására.

Feladatok villámlás esetén

A zivatarokat kísérő villámcsapások elkerülése érdekében az alábbi teendőkre érdemes figyelmet fordítani:

- Gyalogos járőrszolgálat, mozgóőri, és objektumőri szolgálat ellátása során semmiképp nem ajánlott fa alatt menedéket keresni a vihar elől. Tanácsos inkább épületekbe, vagy ha ez nem lehetséges, kapualjakba behúzódni.
- Épületekben javasolt a nyílászárókat becsukni és azoktól távol maradni. Ugyancsak tanácsos ilyen esetben elkerülni a vízvezetékekkel, csaptelepekkel való érintkezést.
- Gépkocsizó járőrszolgálat, vagy egyéb gépkocsival ellátott közterületi szolgálat során a gépjármű ablakait tanácsos bezárni és a gépkocsi fém részeinek megérintését elkerülni. Ilyenkor a gépjárművet érő villámcsapás esetén az Faraday-kalitkaként óvja meg az utasokat az áramütéstől.
- Rendőrként szükséges felkészülni az esetlegesen szükségessé váló szakszerű elsősegélynyújtásra.

Összegzés

Tanulmányom eredményeként megállapítható, hogy a nyári évszak vonatkozásában hazánkban a szélsőséges meleg időszakok egyre gyakrabban fordulnak elő, egyre hosszabb ideig tartanak és egyre magasabb hőmérséklettel járnak. Mindemellert az extrém meleg időszakokat követően a hőmérsékleti enyhülést heves viharok kísérik. Az elmúlt évek tendenciáit figyelembe véve kétségtelen, hogy a globális felmelegedés hazánkban is tapasztalható hatásai évről évre szélsőségesebb időjárási körülményeket produkálnak. Az extrém meleg levegő hőmérsékletre a szolgálatellátást erősen befolyásoló tényezőként kell tekinteni, amely kedvezőtlen hatásokkal járhat az állományra, valamint a civil személyekre egyaránt, akik megóvása érdekében a rendőrség vezetői, valamint parancsnoki gárdájának az időjárást érintő elemző-értékelő tevékenysége elengedhetetlen kelléke a napi szolgálatellátásnak.

A szélsőséges hőségre vonatkozó szabályozás – annak hiánytalan betartása esetén – jelenleg elégségesnek bizonyul a felsorolt veszélyeztetett kategóriák megóvása érdekében, azonban az időjárási tendencia jövőbeni változatlansága esetén szükségesnek tartom annak átgondolását és az extrém hőséggel járó időszakokra – külön hangsúlyt fektetve a viharokra – új protokoll kidolgozását. A szélsőséges időjárási viszonyokra vonatkozó szabályozás alapkövét annak fogalmi meghatározásában látom.

IRODALOMJEGYZÉK

- Kovács Gábor (2018): *A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
- Mátyás Szabolcs – Sallai János – Tihanyi Miklós – Vári Vince (2019): A rendőri elérhetőség és a bűnözés közötti összefüggések térbeli elemzése. *Területi Statisztika*, 59. évf. 2. sz. 152–163. DOI: <https://doi.org/10.15196/TS590202>
- Sallai János (2018): A rendészet globális, kontinentális, regionális és lokális kihívásai és válaszai napjainkban. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XV.* Pécs.

Jogforrások

- 10/2015. (VII. 6.) ORFK utasítás a hivatásos állomány tagjainak szolgálatteljesítési idejéről és a szolgálati időrendszerekről
1994. évi XXXIV. törvény a vezetőségről
2015. évi XLII. törvény a vezetők a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról
- 30/2008 (OT 16.) ORFK utasítás a hőségriadó elrendelésekor a rendőrség személyi állománya, a rendőrségi épületekben tartózkodó ügyfelek és a rendőrhatalom eljárás alá vont személyek hőség okozta egészségkárosodásának megelőzése érdekében végrehajtandó intézkedésekről

Internetes források

- Dsupin Ottó (2014): A parancsnokképzés tudományos, szakmai megalapozása és követése. Forrás: www.bm-tt.hu/assets/letolt/kutat/2014/parancsnok_2014_dsupin.pdf (2019. 07. 04.)
- http://egyetemi.hu/fajlok/foldrajz/9.%20%C3%A9vfolyam/BEKG_26_Legnyomas_szel.pdf (2019. 07. 04.)
- http://zeus.nyf.hu/~jmgmt/letolt/epulet/3_ea_2_emberi_test_hoerzete.pdf (2019. 07. 04.)
- <https://bhc.hu/betegsegek/napszuras/> (2019. 07. 04.)
- www.antsz.hu (2019. 07. 04.)
- www.antsz.hu/felso_menu/temaink/veszelyhelyzetek/hosegriasztas/a_hoseg_fokozatai.html (2019. 07. 04.)
- www.katasztrofavedelem.hu/letoltes/tuzmegelozes/villamcsapasokrol_2016.doc (2019. 07. 04.)
- www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/altalanos_eghajlati_jellemzes/szel/ (2019. 07. 04.)
- www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/eghajlati_visszatekinto/elmult_evszakok_idojarasa/ (2019. 07. 04.)
- www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/eghajlati_visszatekinto/elmult_evek_idojarasa/main.php?ful=csapadek (2019. 07. 04.)
- www.met.hu/idojaras/veszelyjelzes/omsz_veszelyjelzo_rendszere/ (2019. 07. 04.)
- www.met.hu/idojaras/veszelyjelzes/omsz_veszelyjelzo_rendszere/index.php?friss=07:40:21 (2019. 07. 04.)
- www.met.hu/ismeret-tar/erdekesssegek_tanulmanyok/index.php?id=1969 (2019. 07. 04.)
- www.met.hu/ismertetok/Beaufort-skala.pdf (2019. 07. 04.)
- www.met.hu/omsz/OMSZ_hirek/index.php?id=2384 (2019. 07. 04.)
- www.met.hu/omsz/OMSZ_hirek/index.php?id=296&hir=Homerseklet_es_hoerzet (2019. 07. 04.)
- www.2.sci.u-szeged.hu/eghajlattan/pdf/fogalmak-1-resz.pdf (2019. 07. 04.)

ABSTRACT

Extreme Weather Conditions, the Tasks of Leaders and Commanders Connected to Extreme Heat

PAPP Dávid

In today's world, extreme weather conditions resulting from global warming often test the tolerance of the human body. The provision of police services is a must regardless of weather conditions. Therefore, this study analyses the implications of extreme weather conditions, especially extreme heat, for police activities. Specifically, I focus on police duties in dealing with such weather conditions, emphasising the tasks and responsibilities of those in leadership and command positions.

Keywords: *extreme weather conditions, heat, police instruments in protection against extreme weather, leadership responsibilities, command responsibilities*

Közlési feltételek

A szerkesztőség olyan kéziratokat fogad el közlésre, amelyek a rendészeti szervezetek történetéhez, feladataihoz, gyakorlati munkavégzéséhez kötődő tudományterületek – különösen a rendészettudomány – újabb kutatási és szakmai eredményeivel, hazai és nemzetközi tapasztalataival foglalkoznak.

Terjedelem

A kéziratok maximális terjedelme negyvenezer karakter lehet, beleértve a szóközöket, az irodalomjegyzéket, a lábjegyzeteket és a két rövid rezümét is.

Formázás

A Word-dokumentumot Times New Roman betűtípussal, 12-es betűmérettel, szimpla sortávolsággal, sorkizárással, oldalszámozás nélkül kérjük elkészíteni. Az alcímek számozás nélkül, félkövér kiemeléssel, balra rendezve álljanak! A címekeket, alcímeket, különálló idézeteket a szövegtől egy-egy sor válassza el! Kérjük kerülni a szükségtelen vagy rendhagyó formázásokat, illetve az egyéni beállításokat mind a főszöveg, mind a lábjegyzetek tekintetében. Szerzőink lehetőleg ne használjanak tabulátort, élőfejet vagy élőlábat, az új bekezdések pedig minden esetben új sorban kezdődjenek! A kiemelésekhez kérünk csak kurziválást használni (az aláhúzás, valamint a félkövér vagy kiskapitális betűtípus egyaránt kerülendő).

Hivatkozás

Minden, a főszövegben említett, idézett vagy az íráshoz felhasznált műre pontosan hivatkozni szükséges (lábjegyzet és irodalomjegyzék), ennek formai követelményeit kérjük betartani. A lábjegyzetek a lap alján, az irodalomjegyzék a közlemény végén (utóbbi sorszámozás nélkül) kapjon helyet! Minden lábjegyzetben szereplő forrás pontos, részletes kifejtése az irodalomjegyzékben történjen!

Mellékletek

Az írásokhoz minden esetben mellékelni kell két – egy magyar és egy idegen nyelvű – rezümét (rövid összefoglalást, áttekintést), amelyek terjedelme legfeljebb 600–600 karakter lehet. Az idegen, elsősorban angol nyelvű rezümé esetében a címet is szükséges lefordítani. Mellékelni kell továbbá a szerző nevét és postacímét, ahová a tiszteletpéldány küldhető, és ha van, rendfokozatát, tudományos fokozatát, beosztását, szolgálati vagy munkahelye megnevezését, telefonszámát és e-mail-címét. A kiadvány fekete-fehér nyomdatechnikával készül, kérjük ezt figyelembe venni! Az esetleges képeket vagy egyéb objektumokat (diagramot, táblázatot, ábrát) külön fájlként is kérjük csatolni és a szövegben ezek helyét a fájlnevvvel megjelölni!

